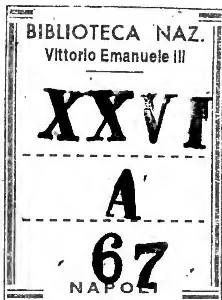



BIBLIOTECA NAZ.LE
XXVI
A
67
NAPOLI


BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
A
67
NAPOLI



Artes Reconditæ
REGENDI RESPUBLICAS
& Dominandi
Auct: *Desiderio Crescentio* I C



C. V. Dalen sculp.

TRAJECTI AD RHENUM,
Typ. G. a. Zyll et T. Ackersdijck. A. 1657.

Artes Reconditæ

Regendi Respublicas

& Dominandi

Auct: Dysidæo Crescentio I C

ARTES RECONDITÆ REGENDI RESPUBLICAS & DOMINANDI,

Quibus fere utuntur & Imperia firmant REGES sive PRINCIPES; OPTIMATES sive PATRITII: & POPULUS, qui summo potiuntur imperio.

Accedunt

ARTES AMBIENDI DIGNITATES & HONORES

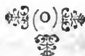
in Repub. & Principum Aulis.

Collectæ & Dispositæ per

DESIDER: CRESCENTIUM

ICtum. Ultraject:

Tu Regere imperio populos Romane memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacisq; imponere morem,
Parcere subjectis & debellare superbos.





TRAJECTI ad RHENUM,
Typis *Gisberti à Zijl*, & *Th*[...]
ab Ackersdijck. M D C LV[...]



ACCIPE
PAUCA HÆC
LECTOR:

EXCERPTA sunt quæ vides, non mea, meo tamen judicio lecta & locata, uti illa meæ, sic mea hæc tuæ censuræ subjecta: in libera enim rep: nostra cuique sentire quod velit liberum est, dummodo absit livor & cavillatio calumniaque: si ab aliis tradita hæc dicis, vera dicis: sed non unde, ut hæc, & sine aspersione plurimarum rerum frivolarum; cui ea placēt, hæc negligat; brevis esse volui, & ad captum ornatæ ac ordinatę mentis, in qua velut in

læ-

læto solo exiguum semen late se explicat; CALLIM. magnus liber magnum malum. Antiquorum plurimum verbis & sententiis utor, ideoque diversitatem styli excusabis, sententiarum enim gravitatem veterumque auctorum dignitatem, gratam & jucundam magis lectori fore existimavi, quam orationem luce verborum turgentem; lege igitur & cognosce, & siquidem erravi ignosce, & candida interpretatione, ut decet, illustra. *Vale*.



ARTES RECONDITÆ Regendi Respub:

PROEMIUM.

ARTES reconditas sive intima arcanaque consilia tum stabiliendæ reip. præsentis formæ; tum etiam salutis, eorum qui imperant ac dominantur, conservandæ, breviter probatissimorum auctorum ipsis ferè verbis traditurus, à jure imperii & in quibus illud consistat, incipiam; cum enim id ipsum in potestate eorum, qui imperant, salvum semper ac integrum esse debeat, merito ejus cognitio præcedere debet.

Ius summi imperii quid sit: *Est* autem *jus imperii absoluta potestas atque extremum jus omnium earum rerum, quæ ad Majestatem Regni vel Reip. pertineat belli titulo vel patientia subditorum acquisitum*: quod tale est ut non facile aliis demandetur: quippe,

Tac. lib. 1. ann: ,, *cujus vis resolvitur multa ad senatum vocando, cujusque ratio non aliter constat, quàm si uni reddatur*:

In quibus consistat. ,, Jus hoc late patet, sed ad hasce ferè species adstringi potest: ut sunt leges dare, abrogare, interpretari: magistratus, præsertim majores, creare: supplicationes de rebus gestis decernere: monetas cudere, suaque imagine signare: jus gladii vitæque ac necis habere: comeatum exuli concedere: legatos mittere, missos recipere, audire: bella decernere, fœdera, pacem facere: vectigalia, collectas instituere, jus Nundinarum similiaque pri-

„ privilegia concedere : judi-
„ cium summum , sive extre-
„ mam provocationem sibi re-
„ servare,& claudere jura manu:
„ jus civitatis dare ; urbem mu-
„ nire : Portis interdicere : cur-
„ sores publicos , quos *Postas* vo-
„ cant instituere : & si quæ sunt
„ similia; ipse suprà leges esse, iis-
„ que non teneri: quamvis enim quid majus imperio dicatur submittere legibus Principatum ; *& tunc observantior æqui, fiat populus, nec ferre neget, cum viderit ipsum Censorem parere sibi*; tamen usus hujus imperii,in rep: præsertim turbulentâ , interdum maximus est. Claud.

Regalia imprimis *minora* huc non refero : majestatem enim tantam præ se non ferunt ; sed potius patrimonio & rebus domesticis inserviunt, & non secus ac immobilia aliis in feudum conceduntur : jura vero An Regalia huc pertineant?

imperii non facile; quippe quæ summo Principi in modum superioritatis reservantur: adde quod rerum feudalium Regaliumque finis ferè solus est administratio belli: ideò qui jus belli habet, is Regalia communicare potest. Sed imperium militare summum huc pertinet quamvis ejus usus ac vis obtinet in castris & videatur esse penes Duces belli: quorum imperio ferè comprehenditur jus animadvertendi in milites: potestas pugnam instituendi: castra metandi: obsidiones, expugnationes decernendi: captos servandi: obsides accipiendi: civitates expugnatas aliquando diripiendi, ac solo ęquandi, prędam agendi, dividendi: edicta castrensia proponendi: deniq; faciendi omnia quę ad bellum expediẽdum pertinẽt: verum tamen excepto pacis faciendę jure, quod est ut dixi sum-

An & imperium militare?

,, summi imperii. Sed cum hodie Thucid. lib. 1.
,, fere bella nostra ex decretis;
,, vel ut naves, ex commentariis
gerantur, parũ juris imperii ducibus esse, omnibus jam notissimum: est: quæ tamen consuetudo non semper & ubiq; laudanda; cũ sæpe distãtibus terrarum Tacit. lib. 3. Hist.
spatiis consilia re jã effectâ adferantur: atque ubiq; maxime in Curt. lib. 7.
,, bello, necessitas ante rationem
,, sit: in quo rarò permittitur tẽ-
,, pora eligere: Duces autẽ Do- Livius lib. 9.
,, mini rerum tẽporumq; trahunt
,, cuncta cõsiliis, non sequuntur.

Tandemq; quoq; Relligio & An deni que & Relligio?
jus Sacrorũ huc spectare vide-
,, tur: Relligio enim in rep. esse
,, debet, non contrà; *decetq; impe-* Imper: eo ad leonem.
,, *ratorẽ incunctãter advertere regiam*
,, *potest item sibi non solum, ad mundi*
,, *regimen, sed maximè ad ecclesiæ præsi-*
,, *dium esse collatũ*: *imo tantã* jus rerum sacrarum Principibus majestatem ac reverentiã concili-

Virg, 3, Æneid, „ at, ut olim *Rex idem hominum*
„ *Phœbique sacerdos*; & Deûm mu-
Tac, 3, ann, „ nere *summus Pontifex summus ho-*
Tac, lib, „ *minum esset*: Postea autem *im-*
1. Hist. *perium amore Religionis seipsum exhausit* jusque sacrorum, sive Religione sive Ratione adducti Principes Pontifici fere cesserunt; ita ut jam *duo sint*
Gunth, lib, 5. *Quos laude serenâ, Infula vel gladius mundo facit esse verendos*: nec forsan malè, dum modò alter in alterius negotia falcem non
Gunth, lib, 6, immittat: atque summus Pontifex *jam non ferre crucem domini sed tradere regna gaudeat*, & *Au-*
Guicc. in conım. polit. *gustus mavelit quam Præsul haberi. Cæsares enim timere & odisse proprium est Ecclesiæ.*

Arte imperia confirmantur: Atque hæc sunt Præcipua summi Imperii capita: cum vero hoc Imperium, uti cætera præclara, cum invidiâ ferè conjunctum sit, & ad illud nonnunquam sensim ac quasi obli-

quis

quis gradibus grassari soleant cives factiosi; ideò *institutis* quibusdam *opus est, quæ spectant ad securitatem & confirmationem reip: eorumque penes quos est imperii jus*; & ad pacandos mitigandosque animos eorum quibus fenestra ad imperium & dignitates occlusa est: Nam ut eos, qui libertatis (*qua nihil est dulcius*) amantes, Cic: aut avidi imperii sunt, in officio contineas apertâ ac regiâ viâ frustrà is; quippe apud quos nullus locus est rationis; nullus aut legum aut philosophicorum præceptorum usus: igitur *plebs* hæc veluti *per ambages & simulacra tractanda*, obtrudendæque ei imagines vel species quædam cum imperii tum libertatis, quibus sese nutriens & veluti lactans, ab ipsa imperii vi ac dominatione abstineat: Atque hæc instituta ***dicuntur artes, delinimenta, blandimenta ac te-*** Liv, lib, 2,4,5,6

Tacit: lib. 2, ann, &c. ,, *la Patrum : imperii arcana, domina-* ,, *tionis arcana : regni jura ; inania* ,, *arcana*, &c. Quamvis hæc o- ,, mnia aliquo modo differant, ,, ut posteà patebit, in Genere

Defini-tio arti-um ar-canarum imperii. ,, autem *sunt intima & occulta ra-tiones sive consilia eorum qui in repub: principatum obtinent , tum ipso-rum tranquillitatis . tum etiam præ-sentis Reip: status conservandi , idque boni publici causa* :& ferè sunt ta-lia quibus aliud dicitur , aliud intelligitur : sive aliud agitur a-

Simula-tiones li-citæ in impe-rio, Plato lib, 5, de Rep, Cic, lib, 10, ep, 9. liud simulatur agi:crebrò enim ,, mendacio & fraude imperan- ,, tes uti oportet ad commo- ,, dum subditorum : & ut ad ef- ,, fectum consiliorum suorum ,, veniant, multa oportet simu- ,, lent inviti , dissimulentque ,, cum dolore : Quid ni ? Cum

Æschil, ,, à fraude justa nec Deus qui- ,, dem abstineat? Atque etiam in privatis causis sine dolo malo

l, 1, 82 , ff. de dol, mal. aliud possit agi aliud simulari ?

Quan-

Quanto igitur magis in publicis, & respectu boni publici, cujus tanta religio & cura esse debet, ut ei omnes humanæ affectiones omniaque consilia meritò postponantur. Matth. de Auct. 2. 11. 3.

Atqui hæ *artes* arcanæ vel *ad præsentis reip. formam conservandam spectant*, vel *ad Dominantium securitatem*: *quibus cognata sunt jura & flagitia Dominationis*, *& simulacra imperii*: sive *inania arcana*: Quæ omnes iterum variæ pro formâ reip: ita ut *alia* sint *optimatum*, *alia Regum & principum*, *alia Populares* -:-:-: Divisio Tractatus hujus.

PARS PRIMA.

CAP. I.

Patritiorum artes adversus plebem pro conservanda rep.

AC primò Patritiorum artes vel contra Plebem vel adversus Regnum diriguntur: con-

tra plebem dum ea artibus & consiliis reconditis ita inescatur, ut putet se habere quod non habet · decipi enim debet non cogi : Nam cum necesse sit eam civiatetm plenam esse hostium reip. in qua multitu-

In comitiis, Arist,3, Pol,7,

„ do inopum, eademque ab ho-
„ noribus exclusa est ; *Patrum*
„ *ambitione potius ac arte fieri debet,*
„ *quam lege, ut obseptum plebi sit ad*
„ *honorem iter* : ea siquidem com-
„ itia primi plebis malunt qui-
„ bus non habetur ratio sui ,
„ quam quibus ut indigni præ-
„ tereuntur. Itaque permitti

Liv, lib, 4, Ibid,

plebi debet ut à comitiis impune absit, ut magistratui renunciet, ut ab officio judicantis se excuset: itaque eum finem magistratus fingendi onerosi ac sine magnis honorariis : *nimiâ e-*
„ *nim communium curarum magni-*
„ *tudine expers populus est, ac Privata*
„ *cuique stimulatio vile decus publi-*

Arist, 4,c,13, Tac, 1, Hist,

cum

„ *cum facit:* ſufficitque quod non
ſpernentur, & aperte illis ad
honores via occluſa non ſit;
ſed quoquo modo reip. copia
fiat. Deinde quoque plebi per- In armis
mittendum ut arma non ha- & eorum
beat & ab eorum exercitio ab- uſu:
ſtineat, minimè verò Patritiis Ariſt: Pol: lib: 4. c: 13.
qui potius mulctis pecuniariis
cogendi ut arma habeant: ſem-
per *enim in rep: illa pars potentiſſima* ☞
eſt in qua robur belli conſiſtit, & quæ lib. 3, c: 5.
eſt in poſſeſſione armorum, qui arma
non habent fiunt ſervi eorum 2, Pol, 8,
„ qui habent atque *arma tenenti*
„ *omnia dat qui juſta negat:* ideo- Lucan,
que non tantum leges pro In legibus &
conditione & natura reip. fe- educatione juventutis,
rendæ, ſed & juventutis edu-
catio inſtituenda ne facile ple-
bi cedant patritii, & ſi modus Liv, lib, 3,
„ excedendus ſit, ut *potius ſuis* In con-
„ *quam adverſariis ſuperſint animi*: tentionibus,
Maxima enim in rep. ratio ha-
beri debet ejus quod paulatim

repit ; & ne facile quid plebi concedatur : nam hic, *quod paulùm summo discessit, vergit ad imum:* ita tamen ne nimis aristocraticè agatur; & ne, undique libertatem minimis quoque rebus „ muniendo, modus excedatur ; „ ac *ne , dum pudet parum optimates* „ *esse , parum diligenter quod optmum* „ *est eligatur* ; adeoque nimis avi- „ dè ruendo ad libertatem , in „ servitutem delabamur. Cum autem nihil æque apud plebem quam relligio possit , ejus thyrso percutienda & dementanda quandoque erit ; simu- „ landumque *ad Deos magis quam* „ *ad se rem spectare : ipsos veturos ne* „ *sacra sua polluantur , se id tantum* „ *optare , ne aliqua in rep clades obveniat* ; jurandumque populum nullis injuriis affectum iri : at- „ que ita *quandoque rei plus artis* „ *quam fidei adhibendum*. Non diffi- „ culter quoque homines plebei ,

Horat.
Liv. lib. 3.
Cœl. ad Cic. epist. l. 8.
Liv. lib. 10.
Arist. 5. Pol. 9.
Liv. lib. 4.
Ibid.

„ bei, de sententia deducuntur,
„ si temporum interdum potius In sepa
„ quam majestatis memor adhi- ratione-plebis.
„ beatur oratio; & non tam vi
„ quam precibus impetretur, *ut* Lib. 5.
„ *præcipua quidam ex plebe autoritatis* Lib. 6.
„ *intercedendo ipsi vim suam frangat.*
Cureturque ut seditiosi per artem disjungantur, sive hoc fiat ablegatione honesta, sive beneficii specie, à militiâ dimissione & excusatione, coloniarumque deductione.

In primis autem plebs doceri debet pecuniam publicam in reipublicæ salutem atque splendorem converti: ideo publica adificia extruenda, Academiæ aperiendæ; Pontes, templa, *ad magnificentiam aliquam ex ædificanda spe magis futuræ magnitudinis, quam præsentis*; quæ publica munificentia valde ferociam plebis mitigat. In ædificiis publicis. Tac. 3. ann.

Ve-

In redintegratione reipub:

Verum enim vero cum sive ex progressu temporum sive ex incuriâ atque negligentiâ eorum qui remp: administrant, facile ultrò aliquid attrahat Resp quod ni abscindatur, ulterius serpit, & reip. formam
„ immutat; omnino *necesse est*
„ *ut ad principia suá quandoque resolvatur Resp.* Quâ arte nulla ad
„ statum conservandum præ-
„ stantior: omnium namque im-
„ periorum & rerump. princi-
„ pia aliquid boni habent vel ex
„ ipsa necessitate, ad cujus nor-
„ mam si postmodum emen-
„ dentur, antiquam autoritatem
„ & dignitatem recuperabunt;
„ sin nunquam corrigantur, ita
„ sensim in pejus ruunt omnia,
„ ut auctâ paulatim malitiâ, tan-
„ dem perire cogantur.

Machiavel.

CAP.

CAPUT II.

Patritiorum artes contra Regnum.

ADversus Regnum Patritiorum artes sunt Providedere *ne conferatur ad unum omne imperii robur, vel Vnus supra reliquos* Suet, in
„ *nimis excrescat* : & omnia in rep. Cæsar,
„ atque ad arbitrium admini-
„ stret : vel ne duo, vel plures so-
„ cietatem ineant qui curent ne
„ quid in rep. agatur ipsis invi-
„ tis : ut vir nimis excelsi animi In imperiis com
„ in bellum ablegetur honoris mittendis,
specie : ita tamen ut *citò revocetur & à cursu victoriarum abstrahatur*, Tac, lib, 2, ann, vel simulatione minuendæ molestiæ, vel offerendo honores urbanos, idque non aliter nisi præsenti : cavere ne quis magnum magistratum, belli-
„ cum præsertim, diu gerat ; &
„ ne bis gerat: *libertatis* enim *ma-* Liv, lib, 4,
gna

,, *gna custodia est, si magna imperia*
,, *diuturna esse non sinas*, & *temporis*
,, *modus imponatur, quibus juris non potest* : Si vero quis propter res gestas, vel per collegarum negligentiam potentiâ nimiâ crevit, frangendæ sunt vires ejus; sed per ambages, & circumductionê aliquâ, ne, si continuò præcipitetur, causam habeat extrema ac reipub: periculosissima experiundi. Ideoque objiciendæ illi rationes & occasiones, Per quas suo quasi

Liv.l.6.
,, facto ruat, invidiæque flam-
,, ma ac via suggerenda, & *cum*
,, *plebe aggrediendus quem per ipsam*
,, *plebem tutius est aggredi*, ut suis
,, ipse oneratus viribus ruat:
,, *stultum* enim esset & inutile
,, *eas obtrectare vires quas ipse feceris*.

In discordiis fovendis.

Aliquando utile est reip. ut factiones & discordiæ sint inter viros magnos & potentes dum-

dummodò arte dirimantur,
„ caveaturque ne erumpant. *bel-* Plut?
„ *læ* enim *civilia dolores sunt reip.*
„ *magnum aliquod regnum parturien-*
„ *tis: componi enim vix possunt, nisi* Tac. 1. ann.
„ *imperio ad unum devoluto*: ideo- Liv.
que ne hoc fiat, privata odia In imperiis in familiis continuandis, eisdem.
publicis utilitatibus remitten-
da sunt: videndum denique
ne plures ex una eademque
familia magnos eodem tem- Arist. 5. polit.
pore magistratus gerant, &
ne magna imperia in una fa-
milia continuentur & quasi
„ præscribantur. Quamvis enim l. 6. C. de oper. publ.
„ *præscriptio temporis juri publico re-*
„ *sistere non debeat*: tamen quia
„ continuò ab una parte regna- Livius lib. 1.
„ tum fuerit, possessio imperii
„ acquisita videri posset.

CA-

CAPUT III.

Plebis arcana adversus optimates.

Arist, 4. pol, c, 13. PLebis adversus Patritios artes sunt pœne eædem; sed ,, inverso ordine. Hic enim ,, pauperibus magistratus utiles ,, fingendi, & salaria magna ,, constituenda, ne à potentibus ,, opem accipere iisdemque se Liv, lib, 4, ,, submittere cogantur: *eò enim ,, labor & periculum intenditur unde ,, emolumentum atque honos speratur*: eademque est ratio circa arma & armorum usum: *Resp. enim est eorum qui arma possident*, ut ex superioribus intelligi potest. Sed & permagni interest eos hic imperare, qui & populares sunt & præsentem reip. statum amant: per negligentiam enim facile hic mutatur reip. status cum nimirum ad potestates as-

ſumuntur illi qui ſtatum reip. odêre & ariſtocraticum vel Regium imperium amant vel affectant: *Neq; ad diſſentientes popu-*
„ *lares* ſive civiles *dijudicandas* un-
quam Principes ſive *Potentes vo-*
„ *centur*, ſæpè enim *dum veritati* Tacit.
„ *conſulitur*, *libertas corrumpitur, im-* ann.
„ *periumque ab iis ſenſim occupatur*:
In primis vero leges ferantur populares, educeturque juventus populariter, *libera* ſint *accuſationes*, hæc enim velut *arma fuere* Liv. lib. 3.
plebis Romanæ adverſus Patritios: in uſu quoque ſit lex repetundarum; ratioque rerum geſtarum à magiſtratu ſæpe petatur: Ariſt.
& in primis autem *caveatur* ne plebs penuriâ laboret, & *annonæ caritas ſit*: hac enim occaſione principes ſæpe uſu ſunt ad diſſolvendum populare imperium ſed potius, divites & nimis potentes, per vectigalia, tributa, alioſq; occultos, ſed legittimos;
ſinus

ſinus emungantur, adeoque ſemper & potentia & ſumma auctoritas atque majeſtas penes populum maneat.

CAPUT IV.

Plebis artes adverſus regnum.

MAximum vero populari ſtatui periculum eſt ab iis qui vel animi mobilitate novis imperiis ſtudent, vel dominandi libidine ipſi imperium
„ adfectant: & ut *eſt natura mor-*
„ *talium, non contentum eſſe præſen-*
„ *ti ſtatu*; ideò pulcherrima ratio
„ eſt confirmandi plebem, ne
„ poſtmodum flecti precibus,
Liv. lib. 2. „ aut donis regiis poſſit, jureju-
„ rando eam adigere, nemi-
„ nem in urbe paſſuram regnare:
„ bona regia diripere, ædes e-
„ jus diruere, imagines abolere,
„ memoriam damnare, atque
„ hæc omnia lege confirmare:
„ *Regnumque hoc modo* non tantum
ple-

,, plebi invisum reddere, verum
,, etiam *ex omnium monumentorum* Cic. 14. Philip.
,, *memoriâ revellere.* Maximè autem illa imperiorum diuturnitas & prorogatio in populari regimine periculosa est, omni enim modo amputanda est naturalis illa morandi in imperiis cupiditas: non minori curâ cavendum ne seditiones & bella
,, oriantur: *fessam enim bellis civili-* Tacit.
,, *bus remp. facilè potentior aliquis,* ann. 1.
,, *principis nomine sub imperium accipit.*

CAPUT V.

Principum pro Regno artes adversus plebem.

IAm verò cum difficillimum sit ad Regni leges cogere populum libertati (cujus dulcissimum nomen est) natum, majori opus erit prudentia illis, qui libertate plebi ereptâ, regni valida jacere fundamenta conantur: Hic ergo *Prima ars erit occupati*

im-

imperii prætextum ſive *titulum excogitare non invidioſum*, vel etiam invitis extorquere, famæque, dare, ut vocatus electuſque potius videare, omniaque conceſſu populi habere, quam irrepſiſſe. Deinde *deliberando, &* (*ad introſpiciendas procerum voluntates*) *dubitando ita ſe componere, uti invitus videaris accipere; & quandoque depoſiturus ſis imperium ſpem facere.*

Tac: ann:

Ioſeph: 15. c. 13:
Liui: lib. 3:

„ Denique conjurationes & tur-
„ bas cavere, otium plebi au-
„ ferendo, eamque ſemper labo-
„ ribus fatigando; ne res ſecun-
„ dæ & quietæ extemplo urba-
„ nos motus excitent, & ex bre-
„ vi otio multiplex bellum oria-
„ tur: ſed & in primis operæ pretium eſt diſcernere animos civium, eoſque tanquam ſuſpectos notare, qui nimium popularitati ſtudent: hi enim facilè plebis animos quoquò ver-
„ ſum torquent ac rapiunt; *popula-*

ri-

,,*ribusque studiis dominationi inhiant*: Tac: ann:
,, cum sceleratis ingeniis & *plus* Calpur:
,, *quam civilia agitantibus, non domi-*
,, *nari, instar servitutis sit*: notandi
præterea, qui libertatis avidi
presentem remp. contemnunt,
,, nomenque imperatorium fer- Volcat:
,, re non possunt: omnesque
,, contumaces, turbidi, violen-
,, ti, feroces, supra modum ho- Liv: lib:
,, minis privati elati, & opes non 4:
,, mediocres parantes, & quibus
,, omnia Principis displicent, Volcat.
,, literasque ejus rident. Contra
magni faciat Princeps eos qui
Dominationi & imperio præ-
senti favent; quibusque *clari-* Tac, lib:
,, *tudo sua obsequiis protegenda est*: o- 3: ann:
,, mnesque modestos, obsequio-
,, sos, servitio promptos, bellos,
placidos, aulicosque politicos,
quorum omnium ingeniorum Arist: 5: pol: c: 3:
diversitas passim in magnis &
vastis civitatibus reperitur.

CA-

CAPUT VI.

Principis artes contra optimates.

CONtra vero optimates Principis cura erit ne hi sententiam dicant super comitiis magistratuum creandorum : sæpe

Tac. 2. ann. ,, pe enim altius penetrant & ar-
,, cana imperii tentant : verum ipse magistratus, magnos præsertim, creet, nec diuturnos,

Ibid. ,, *ne superbiant longa designatione* &

In imperiis communitio. ,, *alios repulsam passos propinqua spes*
,, *soletur, ipsique principi facultas sit*
,, *gratificandi pluribus ; multorumque*

Cassiod. ,, *provectus gaudia reperiant,* quod Principi, novo in primis, ma-

Arist. 2. Pol. 7. ximam conciliat autoritatem, & potestatem : Caveat quoque princeps ne quis proprio sumtu ludos edat, aliâve privata utatur popularitate, quâ ad priorem statum aristocraticum

,, cum vergere poſſet reſp. ſed
,, potius pecuniam ex ærario de-
,, cernat: Deinde magna, & pro-
,, xima poſt ſceptrum, imperia,
,, togatis potius quam militari-
,, bus viris, committat: intu-
,, tum enim eſt, viris rei mili-
,, taris peritis, tantam poten-
tiam tribuere. Nec tamen diu,
committat, niſi his quos fide-
les, pietatiſque immobilis erga
,, principem eſſe cognoverit:
,, aliàs, ut ſub initia ſe firmet
,, Princeps, *dubiæ fidei & potenti* Annal: lib: 2 5:
,, *imperatori, alium inferioris ſpei fide-*
,, *lem ſurroget*, qui ad ſublimiora
,, provectus auctoris ſui nutan-
,, tem adhuc ſtatum ſtudio fun-
det ingenti: & ne generis no-
bilitate vel peritiâ eximiâ fre-
tus aliquid conetur adverſus
,, principem ipſum, *talis eligatur*, Tac: an: 6:
,, *qui par negotiis, neque ſupra ſit*:
nam & induſtria ac vigilantia
,, noxię ſunt quoties parando re-

Tac. ann.4. „gno finguntur: *optimique morta-* „*lium ferè celsiora petunt:* neque tamen improbus ſumatur, uti enim ab optimis periculum ita à peſſimis dedecùs publicum metuendum. Cæterum is qui conſulatum aliudve magno cum imperio munus geſſit; non ſtatim, verum poſt quinquennium tandem aut aliud tempus in Provinciam cum imperio mittendus, *ut superbiam* illam, *animique ferociam, quam ex brevi & potenti magiſtratu concepit & imbibit, iterum deponat, ac privatæ vitæ aſſueſcat:* Tac: Porrò „*Regni fulcrum validiſſimum libe-* „*ri ſunt, certuſque ſucceſſor in imperio* „*& hæres.* His enim pravæ alio- „rum ſpes cohibentur ac mora „malevolorum cupitis affertur. Ubi vero Princeps ſine hærede & certo ſucceſſore, Principatus facilè in partes diſtrahitur, vel in aliam reip. formam

In ſucceſſoribus parandis: Tac:4: Hiſt: & 3: ann:

„ mam transit: *Nam oportuni sunt* Tac: 1. Hist.
„ *magnis & novis conatibus, transitus*
„ *rerum* : plurimique eâ data
„ occasione in æmulationem Iustin.
„ consurgunt, & ambitione vul-
„ gi tacitum favorem militum
„ quærunt, publicasque vires ad Curt: l. 10:
„ se quisque trahit: & sic novus Liv.
„ & adhuc nutans princeps ar-
„ mis oppugnatur & sæpe ejici-
„ tur.

„ Cum verò ea sit *conditio im-* Tac. 1. ann.
„ *perandi ut non aliter ratio constet*
„ *quam si uni reddatur*, Princeps
advertere debet ut jura impe-
rii absque aliorum arbitrio tra-
„ ctet, quippe quod multorum Nep.
„ imperiis bene geri non potest,
„ & sæpe imperium quod sub Curt.
„ uno stare potuisset, dum à plu-
„ ribus sustinetur ruit.

„ Sed quamvis cuncta qui- Plin. lib. 3. epist.
„ dem sub unius arbitrio sint,
„ qui pro utilitate communi so-
„ lus omnium curas laboresque

Inconsiliariis ascifcendis. „ suscipiat, Boni tamen Principis est viros prudentes in consilium vocare, quosdamque salubri temperamento quodam ad eos, velut ex benignissimo fonte rivos derivare, quos & ipsi haurire & absente Principe quasi administrare possint: „ *Non enim exercitus atque thesauri* Sall. „ *magis præsidia regni sunt, quam amici.*

Eâdem ratione cavendem ne Principatus distrahantur: nisi enim penes unum sit omnis vis imperii, omnia regalia, omniaque feuda & publici reditus, ex illa partitione tam imperium quam ipsi detrimentum capient: claritasque familiæ illius per inopiam rei familiaris obsolescet.

In regalibus conservandis.

Schafnab:

Uti vero Princeps nimias opes & divitias in viro magno suspectas habere debet; ita & cavere ne viri atque senatores ma-

In honoribus & opibus conferendis. Tac: an: 11.

„ magni inopiâ premantur: Difficile enim eſt Pauperes qui divites fuerunt, aut nati ſunt è divitibus, res novas non moliri: *ab inopiâ* namque *præcipua audacia*: igitur cenſus ſenatorum juvet, & nobili familiæ honores augeat, oblatis in ſingulos annos quibus paupertatem innoxiam ſuſtentet. imprudentiſſimè vero fecerint qui homines novos, vel ex plebe natos nimis attollunt & dignitatibus ornant, ceteris viris magnis & incolis à tergo relictis. hæc enim res magnis ſæpe ſeditionibus occaſionem dedit. Ariſt: 5. Pol: Tac: an. 13:

Denique præſtantior & ſecurior ratio conſervandæ omnis reip. non eſt quam moderata gubernatio, & omnimodo niti, ne quem præſentis ſtatus pœniteat, & ſic *vim temperatam dii quoque provehent in majus.* Suet: Hor:

PARS SECUNDA,

Artes Dominationis.

HÆ sunt fere artes arcanæ quibus, veluti præsidiis, status reip. conservatur: Proximæ autem his & annexæ sunt *artes Dominationis*; quæ velut *Propugnacula sunt ac munimenta eorum qui dominantur & rerum potiuntur*, tam in Principatu, „quam rep. optimatum ac po- „pulari. cum enim multi infi- Attius: „deles atque iniqui Regno sint, pauci boni; meritò adversus hos Principes reip. *arcana quadam consilia, cum, sui tegendi causa, tum plebis fascinandæ gratia*, ex cogitarunt: quid ni? *Multi* e- Senec: „nim *fallere docuerunt, dum timent* „*falli*: & dum illinc pro liberta- Curt: lib:6: „te, hinc pro dominatione pu- „gnatur.

CAPUT I.

Arcanâ Regiæ Dominationis.

„ ATque his artibus in primis Liv:l.
„ in Regno opus eſt, quod 37,
„ Regia majeſtas difficilius à
„ ſummo faſtigio ad medium
„ detrahitur, quam à mediis ad
ima præcipitatur: principiis
itaque obſtandum: neque per-
„ mittendum ut quis ex ſenato-
„ ribus ac illuſtribus, quamvis Tac:l.2.
„ levi præſidio, inſideat eam
„ provinciam, quæ terræ ac ma-
„ ris clauſtrum eſt, & fame ur-
„ gere regionem adverſus in-
„ gentes exercitus poſſet; imo
„ ne quis magnatum injuſſu ſuo. Dion,
„ Peregrinetur extra regnum, lib,52,
„ vel quis major xx. annis plus
„ triennio continuo abſit: ne Suet: de Cæſ:
„ cui Provintia opulenta ſedi-
„ tioſorum ferociumque indi-
„ genarum mandetur: Neque

Senatori liceat ad exercitum
Sc. elegandi. ire injussu Principis ; neque
militibus ad domos senatorias
„ salutandi causa: ne quis priva-
Tac. lib. 3. ann. Suet. Aug. „ tus publice loquatur vel scri-
„ bat senatui vel militibus : ne
„ senatus acta publicentur : ne-
„ ve acta publica penes alium
Tac 13. an. quam Principem sint & in ar-
chivo : *ne quis alius habeat* actua-
Tac. 15. „ rios vel censuales nobilesve
„ quos ab epistolis & libellis &
„ rationibus appellet, *nomina sum-*
„ *ma cura & meditamenti* : Ne
Aurel. quis milites donis ambiat; vel
„ alius quam Princeps præmia
„ & stipendia eis decernat, vel
„ augeat, eorumque animos pe-
„ cuniis elargiendis sibi devin-
„ ciat, & dum affectat charior
„ fieri, Principis auctoritatem
l. 9. ff. de R. Divis. „ emolliat. Præterea : ne cui
„ muros civitatis reficere, sine
„ principis autoritate, arcemve
„ extruere jus sit : imò nec
splen-

splendidè nimis, nec loco suspecto, munitoque ædificare: pecunias spargere: privatos carceres habere, publicas *postas* instituere: regia vela suspendere titulos prædiis suis vel alienis imponere. Regiæ „ enim majestatis est; *Regumque* li. C. ut
„ *tantum domus & patrimonia titulo-* nemo priv.
„ *rum inscriptione legi debent*: Deni-
„ que nulla fortunæ Principalis
„ insignia usurpare, ac magni-
„ ficentia decorisque servitiis
„ Principem æquare:

Sed & Principi maximè expedit *ne successor in incerto sit*, ut modo diximus, partim ut pluribus munimentis insistat, partim etiam ut aliorum spes cohibeantur, & ne si extra familiam & domum suam successor quæratur, memoria ejus nomenque in ludibria vertatur. Verum si hæres absit & duo sint vel plures quibus spes

l.27.§. 24.ff. de leg.2. est ad imperium: satius est neutrum nuncupare ut sine periculo vivere possit, & *sibi ante*
Regina Elizab. *mortem sepulchrum non fodiat*: cum
„ ferè *omnes orientem spectent solem*:
Tac. 6. an. „ occidentem deserant, & favo-
„ re populi fretus, successor, *ha-*
Tac. 1. an. „ *bere imperium, quam exspectare mal-*
„ *let*, adeoque non immeritò *su-*
Ta. 1. Hist. „ *spectus semper invisusque dominanti*
„ esse debeat, *quisquis proximus de-*
„ *stinatur*:

Tac. Agric. Porro cum maximè *formido-*
„ *losum sit privati hominis famam su-*
„ *pra Principis attolli*; cavendum
„ ne quis alius gloriam rei gestę,
„ præsertim militaris, ad se tra-
„ hat: cætera utcunque facilius
„ dissimulantur; *Principis* verò
Instit. just. pr. „ solius *imperatoriam virtutem esse*
„ *decet*, & ad eum tanquam au-
„ ctorem & ducem, ministri
„ fortunam omnem referre de-
Curt. lib:6: „ bent, quippe cujus alia ductu,
„ alia imperio auspicioque per-
do-

„ domentur : ita ut meritò *sua*
„ *gloria Princeps demtum existimet*,
„ *quicquid cessit aliena*. Nam *nun-* Luca: l. 5:
„ *quam se cura Deorum sic premit*,
„ *ut plebis morti, plebisque saluti fata*
„ *vocent, Procerum motus hæc cuncta*
„ *sequuntur: Humanum paucis vivit*
„ *genus*.

„ Votum igitur omnium u- Plin:
„ num sit salus Principis: & ma- Paneg.
„ jestas ejus ut sacrosancta ha- Paul.
„ beatur, imo colatur: & ne Rel-
„ ligio apud plebem vilescat, ne-
„ mini liceat privata sacra habe-
„ re, novosve Deos adsciscere,
aut *quicquam in Relligione immuta-* Æmil:
„ *re*: quippe ea *non ad religionem* Prob:
„ *sed ad conjurationem pertinere arbi-*
„ *tretur*. Cum multi religionis Tac:
„ specie in ambitionem dela-
bantur & sæpius *Relligio peperit* Lucr:
„ *scelerosa atque impia facta*. Nam, lib: 1:
quamvis pura alioqui atque in-
corrupta, veluti puella sit Rel-
ligio; tamen tot fucis, tot

cerussarum generibus inficitur atque obfuscatur, ut, quicquid agitur, hæc ferè Sola obtentui sumatur: etsi aliàs rerump. Orosius. mala non nascantur ex religione, sed semper in universo terrarum orbe fuerint. Mathematici illi *Divinatores*, *genus hominum potentibus infidum*, *sperantibus fallax*, *procul sint*: & ne quis apud alium quam Regem vaticinia profiteatur; vel de reip. statu aut salute Principis respondeat caveatur: cui enim opus est perscrutari super Cæsaris salute, nisi à quo aliquid adversus illum cogitatur, vel optatur, aut post illum speratur, aut sustinetur? Multi certè ad imperium contenderunt hoc solum prętextu, quod fato sibi dominationem deberi arbitrabantur. Ideòque nemo cum his diu multumque sit, uti

Tac. Firm. Tertul. Suet. in Aug.

uti nec cum relegatis & exu-
„libus : *neque ullo modo conventi-* Gunth. lib. 8.
„*cula* vel conſpirationes *fiant*,
„*ſive Sodalitii ſeu juncti ſanguinis a-*
„*ſtu* : *per conciliabula enim & cætus* Tac. 3. ann.
„*ſeditioſa diſſerunt malevoli & ſedi-*
„*tioſi* :

„ Porrò cum *parum tuta* ſit *ſi-* Liv. lib. 2.
„ *ne viribus majeſtas*, omnino præ-
„ſidiis ſe muniat Princeps,
„qui ejus cuſtodiam gerant.
„Principatumque (maxime ſi Pater. cul.
armis quæſitus ſit) armis te-
neat ; ſtatione militum hoc Suet.
eſt vi & ſpecie Dominationis
„aſſumtâ. Nec facile omittat Tac. 2. ann.
„urbem quæ caput rerum, &
„unde in omnia regimen eſt,
„ne ſe remque publicam in ca- Capi- rol.
„ſum det, eoque abſente im-
„perii ſedes à conjuratis occu-
„petur : *Sed immotum fixum-* Tac. 2. ann.
„*que* adverſus omnium ſermo-
„nes illi *ſit ſedem imperii preme-*
„*re*, etiamſi exercitus, una-
ve

„ve aut altera civitas turbet:
„ *Legatoſque potius mittat, imperato-*
„ *riâ majeſtate ſalvâ, cujus ex longin-*
„ *quo major eſt reverentia:* Uti cæ-
„ tera plerumque omnia quæ
„ abſunt vehementius homi-
„ num animos perturbant: &
„ contra *frequens continuuſque aſpe-*
Liv: „ *ctus, minus verendos magnos homi-*
lib, 35: „ *nes ipſa ſatietate facit.* Et cum im-
peratoriæ majeſtatis ſit præci-
sè omnia agere & ad punctum
ſine tectorio & ſermonis invo-
„ lucro; *ejus præſens ſeveritas pericu-*
Tac, „ *loſa, largitio flagitioſa,* & ſive nihil
ann, „ turbæ, ſive omnia concede-
„ ret, in ancipiti reſp: foret: ideò
„ multo tutius per legatos agit:
quippe quibus licet etiam per-
plexè agere, ac Senatus ar-
bitrium prætendere, quæ-
damque ad imperatorem reji-
cere & ſic ejus majeſtatem tan-
tum ad extrema mala reſer-
vare.

Sum-

Summæ quoque prudentiæ est ut Princeps *imperium*, præ- Tac,
sertim intestinis discordiis laborans, *intra terminos coerceat*: ne Dion,
si dilatare velit, difficilius id tueatur, facilius etiam partum amittat, dum in extremis terris Sall,
bellum gerit, ac arma in ultimis regni finibus peregrinan- Flor,
tur: quin *& nimiæ opes magna ja-* Curt.
ctura locum faciunt, ac fere expe- lib, 4,
ditius manus nostræ rapiunt quam continent: navigiaque quæ modum excedunt regi
,, nequeunt. Tandem salus Prin-
,, cipis in eo maximè posita est,
,, ne quis impune Principem e-
,, tiam hostem interfecerit; sed
ultor adsit, quisquis successit, cogi- Tac.
tetque communem omnium
,, Regum causam esse, quam ne- Curt,
,, gligere indecorum illi & peri-
,, culosum, quippe cum in altero
,, justitiæ ejus, in altero etiam
,, utilitatis causa versetur, & tra-

di-

Tac: „ dito Principibus more, *muni-*
„ *mentum in præsens, in posterum ultio-*
Herod: „ *nem sibi paret*; tum incredibilem
„ quoque gloriam, & diutissime
Suet: in August. „ imperandi securitatem. Quo fine etiam acta priorum Principum quamvis Tyrannorum tuenda erunt, nihilque usitatius
Cic: ducendum, quam ut ea valeant: *Rescindere nunquam Dîs licet acta Deûm.*
Ovid. Quæ enim contra jus Tyrannus rescripsit, non valere statuendum, legittimis ejus rescriptis minimè impugnandis:

CAPUT II.

Artes arcanæ Patritiorum pro Dominatione.

CUM hisce Regiæ Dominationis artibus multæ optimatum conveniunt: Quamvis enim Senatus immortalis, Princeps vero mortalis videatur:

tur: non minus tamen ille, quam hic nefariorum civium injuriis obnoxius eſt: itaque & hic cavendum, *ne largitiones & conventus fiant*: hæc enim temeritatis apud plebem invitamenta ſunt; periculoſaſque Liv. lib. 2.

,, libertati opes ſtruunt, & ſer-
,, vitutem accipientibus ferunt:
,, *nunquam enim quis ad pecuniæ effu-* Cic. 2. Att. 17.
,, *ſionem venit, niſi ut ad res peſti-*
,, *feras aditus ſibi comparet*:

Nimiæ quoque & repentinæ affinitatis conjunctiones, atque in alto loco munitoque Liv. lib. 2.
,, inexpugnabiles ædificationes,
,, affectati regni ſuſpicionem
,, præbent. Imo ſæpe nimia ædium magnificentia egenorum animos perſtringit & ad
,, ſeditiones invitat. *Quis* enim Sall.
,, *mortalium cui virile ingenium eſt to-*
,, *lerare poteſt illis divitias ſuperare,*
,, *quas profundant in extruendo mari &*
mon-

montibus coæquandis: sibi rem familiarem, etiam ad necessaria deesse?

Liv. lib. 6. „ Cæterum *auspicia penes solos Patricios sint*, majorum more: eorumque personæ sanctæ, & inviolabiles existimentur. ac severe vindicentur injuriæ, ipsis

Arnob. lib. 4. illatæ; atqui non facilè Senatores ipsi Patritiique puniantur, *ne suo sanguine ad supplitia patrum plebem assuefaciant.*

Liv. Lib. 3.

Muniti quoq; *sint optimates, magnificè* & cum armis incedant; vim enim & autoritatem eorum auget, plebemque mirifice deterret, & si res postulet, utile quoque est *Dictatorem*, cujus edicta pro Numine observantur,

Liv. lib. 2. & l. 2. *quando que creare, ut ille, quorum omnia ardent, conticescat furor*: Cum

Liv. lib. 6: „ sciant fulmen ejus in se creatum, & jus de tergo vitâque suâ penes unum illum esse:

Liv: lib. 3. Sed *nec urbem Principem facile deserant* Patritii, sive senatores; ne

ne possessione reip: cessisse videantur: & multa hominum querela sit, sine magistratibus, ,, sine senatu urbem esse, eumque qui caput ipsum reliquit, membris reliquis non parciturum: & sic, absentibus ipsis nefarii ,, homines res novas moliantur ,, patresque jugum accipiant. ,, *Nescis tu Magne tueri Romanas arces, Epidaurea mœnia quære:* imò nec *Pax* aliunde quam *ex Principe urbe petatur*, *uti* nec alia pacta aut *fœdera*: ne promiscuè à ducibus exercitus in discrimē adductis extorqueatur, vel etiam unus aut alter senatorum, in periculum reliquorum & reip: pacem aut fædera facere possit.

Cicer. ad att. 7. ep. 11. & 8, 1,

Liv, lib, 3,

Petron, apud Lucam,

Hor.

,, Porrò *Patricii cum Plebeis connubia ne junguntο*: hęc enim matrimonia colluviem gentium, ,, perturbationem auspiciorum ,, publicorum privatorumque ,, afferunt: ne quid sinceri, ne quid

ll. 12, tab.

Liv, lib,

,, quid incontaminati ſit , ut
,, diſcrimine omni ſublato , nec
,, ſe quiſquam *nec ſuos noverit ; cu-*
☞ ,, *jus ſanguinis , quorum ſacrorum ſit ,*
,, dimidius plebis, ne ſecum qui-
,, dem ipſe concors : imò plebei
,, hac affinitate moti & inflati
reip. participes eſſe velint, &
maximarum diſſenſionum cau-
,, ſa ſint : *Verum ne clariſſima fami-*
,, *liæ, ad inopiam delapſa, extinguantur,*
ex publico potius ærario acci-
piant , quantum ad ſplendo-
rem earum opus eſt ; aut ſi plu-
Tac, 11. annal, res jam extinctæ ſint ; vetuſtiſ-
,, ſimus quiſque , & quibus cla-
,, ri parentes fuerunt in nume-
,, rum patriciorum aſciſcantur.
Sall. ,, *Ne Reſp. in paucorum potentiam, jus*
,, *atque ditionem concedat ; vel ipſorum*
,, *optimatum potentia diminuatur.*
Non parùm quoque auctori-
tatem reip. conſervat , ſi *lingua*
regionis vernacula ſanctà obſerve-
Val. 20, 21 *tur & uſurpetur*, exteroſque po-
tius

„ tius per interpretem loqui co-
„gant, & reſponſa dari; quam
„ illecebris & ſuâ vitati; litera-
„ rum imperii pondûs & aucto-
„ ritatem donari ; multoſque Curt.
„ non minus à moribus patriis
„ quam ſermone abhorrere. Quo
„ magis cavendum *ne in Rep. ir-
repant homines loquaces & male di-
ſerti*, qui velut litui & tubæ ple-
bis animos adverſus patricios
incendunt atque confirmant:
quorum locum cum quidam
hodie ex ordine ſacro (qui pu-
dor eſt religionis noſtræ) obti-
nent, optimè eorum loquaci-
tas & ambitio comprimeretur
edicto, quo iis nulla fere aliâ
de re, præterquam de morum
corruptione & animarum ſa-
lute, publicè verba facere in-
terdicatur.

C A-

CAPUT III.

Artes arcanæ populi pro dominatione.

IAm vero Dominationis Popularis artes magis remp; quam populum concernunt, cum *nil minus in rerum naturâ mortale sit quam populus*: Ad libertatem tamen & salutem populi utiliter cavetur. *Ne quis civem vinctum teneat aut clausum, quo minus nominis edendi potestas illi sit*: Ne quis militis, donec in castris est, bona possideat, aut vendat, vel liberos, nepotesve ejus moretur: ne cui civem interficere liceat: *ut Tribunorum plebis sacrosancta sit potestas*: ne iidem extra urbem pernoctent, & sic populi salus intuta patritiorumque injuriis obnoxia sit: ut Tribunis potestas sit præhendendi & in carcerem mittendi eos qui plebi in-

l. Portia: Liv: lib.

injurias inferunt. Ut Poteſtas
eorum perpetua ſit & nun-
quam , ne quidem Dictatore
creato , ceſſet : Ne Patritii
multos nimis lictores & clien- Liv,lib,
tes habeant : neque nimis mu- 3,
nita ac magnifica ædificia ex-
ſtruant : &c. Quæ *leges ſæpe reno-* Liv,lib,
vandæ , ne contra eas plus paucorum 10,
opes quam libertas plebis, valeant :

Plurimum vero *in omni Rep.*
conſervanda valet & poteſt *ſtu-*
dium famæ ac Reputationis ut
,, vocant , & magno animo non Arist,
,, tam utiles ac fructuoſas res ca lib,4,c,
,, pere, quam egregias & elegan- 3,
,, tes imperioque dignas : & ut
,, *cæteris mortalium in eo ſtent conſilia* Tac,4
,, *quid ſibi conducere arbitrentur* ; ann,
,, *Principum certè diverſa ſors eſt qui-*
,, *bus præcipua rerum ad famam diri-*
,, *genda* ; nihilque committen-
,, dum quod ipſorum dignitati
,, famæque detrahit. Quin &
Rebus deperditis & afflictis magno
ani-

animo fortunam comminisci atque Tac. ann. *ab audacia mutuari debent; remque publicam non ut profugi & supplices verum ex memoria veteris fortunæ* Tac. Hist. lib. 3. *dirigere* : & quamvis cæteri, principes eos fuisse, oblivíscerentur, ipsi tamen meminisse: eoque modo sartam tectam existimationem & majestatem, imo & salutem conservare.

Omnium autem firmissima omnis *Dominationis munimenta sunt: Pietas, Cultus Divinus, Clementia*, neminemque injuriis afficere: sed suaviter, præsertim in novo imperio, guber- Tac. Hist. nare; atque cogitare quid ipse nolueris sub alio Principe aut Dion. „ volueris: *Nulla enim in re labetur,* „ *qui ea ipsa libenter facit, quæ alium* „ *facere vellet, si ejus imperio subje-* Sall. „ *ctus esset*: equidem ego cuncta „ imperia crudelia, magis acerba „ba quam diuturna arbitror: ne-

„ neque quenquam à multis me-
„ tuendnm esse, quin ad eum ex
„ multis formido recidat: ita igi- Tac.
„ tur regnum auspicandum, ut
„ mitius imperium speretur: vix
enim ubi hæc omnia servantur
tutus esse poteris, omnesque
humanæ cogitationes & arcana consilia sæpè turpiter fallunt, & in fumum abeunt;
„ *Vsque adeo res humanas vis abdita* Lucret.
„ *quædam obterit, & pulchros fasces,*
„ *sævasque secures Proculcare ac ludi-*
„ *brio sibi habere videtur.*

PARS TERTIA.

Iura Dominationis quid sint.

ATque hæc de Dominationis artibus, quibus sunt cognata *jura*, ut vocant *Dominationis* quæ *sunt summa quædam jura sive privilegia, bono publico contra jus commune sive ordinarium introducta*: *uti enim belli calamitas atrocia* l. 5. §. 1. de re milit.

 jura,

l. unic. C: de caduc toll. Liv.l.5. *jura*, & quæ iniqua sunt sæpissime *introducit*, bono magis exemplo quam concesso jure, quæ tamen non juste minus quam fortiter gerere discimus; ita *jus* civile quoque *corrigitur*, *sibique veluti frenum injici patitur*, *à*

Non Ped. „*jure Regni sive Dominationis*. Ne-„que enim eadem vulgusque

Hor. „decent & culmina rerum; *Fuitque hac sapientia quondam Publica privatis secernere, sacra profanis*. Ac multa quidem jure ci-

Iulian: l:51. ff. ad l. Aquil. vili contra rationem disputandi, pro utilitate communi, recepta sint. *Hic* vero *semper salus populi & Dominationis suprema lex est*: & *non tam jus quam utilitas publica respicitur*: atque *leges sempiternæ sunt, quarum iniquitates utilitate*

Cato: „*leviores*: Nulla enim lex satis „commoda; id modo quærendum, si majori parti & in summâ prodest. Atque à justitia in-

Plut. „parvis rebus nonnunquam defle-

,, flectendum, si salvam eam ve-
,, limus in magnis: *habetque ali-* Tac.
,, *quid ex iniquo omne magnum exem-*
,, *plum, quod contra singulos utilitate*
,, *publicâ rependitur.* Quare frustrà
sunt ac nimis superstitiosi, qui
hæc jura detestantur & dam-
,, nant: iisque, qui in una Dei Niceph:
,, cognitione omnes cogitatio-
,, nes ponunt, montes & spelun-
,, cæ conveniunt: at qui cum
,, virtute & pietate civilem eti-
,, am vivendi rationem edidice-
,, re, & notitiam sibi compara-
,, runt rerum variarum; Hi de-
,, mum ad optima populum du-
,, cere idonei sunt: cum enim
pleræque resp. sint turbulentæ
& minus compositæ, extremæ
dementiæ est, omnia in iis ex-
actè & ad normam euangeli-
cam, agere velle, dum hi qui
nimium honestatis retinentes
esse student, seque remque pu-
blicam multum sępe affligunt:

justusque perit in' *justitia* sua *Eccl.* 7. Ideoque ipsa æquitas poscere videtur, ut semper bonum publicum respiciatur, eique non tantum omnia jura; sed etiam ipse Princeps cedere
Math. de Auct. 2. 11. „ debeat. Plane momenta re- „ rum & utilitas publica in ho- „ ras mutantur. Ubi igitur quod „ factu utile videbatur mutata „ rerum facie noxium futurum „ sit reipublicæ, quid ni expedi- „ re se respublica & quæ nocitu- „ ra sunt ea declinare possit re- „ scisso contractu: inesse enim „ videtur hæc tacita conditio, „ ut fiat quod *conventum est*, nisi „ id reipublicæ noxium futurum „ sit: *Ita tamen ut semper jus divinum fides atque pudor salva maneant; & non ut placidis coëant im-*
Hor. „ *mitia, non ut serpentes avibus geminentur, tigribus agni.*

C A

CAPUT I.

Regiæ Dominationis jura.

REgiæ *itaque Dominationis* (ut ab eâ formâ reip. incipiamus) *jura sunt, quæ Principi licent contra jus ordinarium, cum conservandæ augendæque reipub: tum ipsius securitatis causa* : Cum enim ex populi multitudine appareat regis magnitudo ; ut infirmitas ejus ex inopia ; jus Asylorum ab Regibus inventum fuit, quo rempublicam plurimis gentibus roborarent : erectæque statuæ & imagines imperatorum, atque aræ, ædes, sacræ & ecclesiæ, quæ miseris, & obæratis tuta perfugia concessa sunt, ut & loca ea, Principesque ipsi venerabiliores sanctioresque viderentur : hostibus item victis jura civitatis & ordinum donata

Asylorum jus.

 sunt,

Tacit. lib. ann. 11. „ sunt, ut moribus, artibus & „ affinitatibus, cæteris permixti, „ aurum & opes suas inferrent „ potius, quam separati habe- „ rent : Raptus quoque virgi- num ex hoc jure defenditur, ubi eas legittimo modo, nulli- bi habere licet, ne civibus de- Senec. „ stituatur resp. Abominandę e- „ nim *necessitatis amarissima leges & „ truculentissima imperia*, omnes „ fere gentes, multa non intel- „ lectu tantum, sed etiam audi- „ tu gravia perpeti coegerunt. l. 1. C. de patr. qui fili di- stras. Eaque est necessitatis vis & di- gnitas, ut sæpè rei non licitæ jus & æquum tribuat.

Hoc jure item Princeps fra- „ tris filiam, in uxorem ducit: ne Tac. 12. ann. „ integram claritudinem gene- „ ris aliam in domum ferret, & „ externus regalibus nuptiis ela- „ tus, regnum sibi firmare nita- „ tur. imò nec fœminæ ex Au- „ gusta domo pro arbitrio nu- be-

bere licet; ne is cui fæmina, & à favore vulgi & à familia potens, nuberet res novas molia-
,, tur *; matrimonium enim ad majora* Tac. in Agric.
,, *nitenti decus & robur addit*:

Porrò cum *ipsa utilitas justi prope mater & æqui sit*; licebit & Horat.
prævenire iis qui nocere possunt, atque, *opem ferendo* proximis sociisque principibus, *cavere, ne-* Liv.
,, *quis nimis crescat, aut vis & potestas*
,, *ad unum populum deveniat*: Ecquis enim adeo nullius animi est, adeòque salutis suæ prodigus, ut exspectare velit, donec alter à multis victoriis potens & efferatus, bellum transferre, & ferrum in sua viscera stringere, sibiq; legem prescribere possit.
,, Etenim ut medici in corpori- Curt.
,, bus ægris nihil quod nocitu-
,, rum est relinquunt, ita & *hic*,
,, *quicquid obstat imperio, recidendum*:
,, Neque ullo modo conceden-
,, dum ut quis sub nomine pacis

„ aut belli, moliri res novas pos-
„ sit: *Ratio namque imperiorum est*,
Dion: Halic. „ *Ne noceri possit*:

Qua eadem ratione Dominantibus licet evacuare remp. iis viris quorum virtus adeò conspicua est, ut facile studia vulgi ad se trahant, & malis ansam nocendi præbeant: Quamvis enim satius sit providere ne aliquis in Rep. tantopere crescat: tamen ubi resp: in eum statum pervenit medicinâ utendum est: Nam *servare cives Principi & Patriæ graves claro tumentes genere, quæ dementia est?* Cedat igitur quicquid excelsum est: vel ipsi consulant sibi & turbis, seque pravè diffamantibus subtrahant. Vel legationis studiorum similisve honoris specie solum veretant, aut arte frangatur eorum potentiâ, adjungendo eis æmulos; pecuniave eos & honoribus exuen-

Arist. 5. pol. 3.

Sen:

Sen:

Tac.

Gunth.

„ exuendo: *Nec melius stulta furor*
„ *atque superbia plebis Puniri poterit,*
„ *quam tanti ut causa furoris Eriperen-*
„ *tur opes, ut quos opulentia rerum fe-*
„ *cerat elatos, in se revocaret egestas.*

Neque contra hosce semper opus est forensi processu, & ut accusatio præcedat, maximè in turbulentâ & seditiosâ rep: quo tempore non solum necessitas verum æquitas postulat, ut manu potius & imperio militari resp. componatur, veloxq; sit supplicium, adeoque remedium statim, & non post vulneratam causam quæratur; cum ferè *publica animadversio studia vulgi & seditiones concitet.* Vanæque populi voces audiendæ non sint. Quia etiam detentio in carcere periculosa, ne ex captivo & liber & hostis factus partium consiliis permultum noceat: imò quandoque atrocia supplicia ob rem levem decernenda, *multa crudeli-*

l. 16. ff. de appel.

l. 1. & 2. c. quan. lic. unic. fine jud. vind.

Tac.

l. 12. C. de pæn.

Car. v.

Tac.

ter agenda, quo ceteris quies sit &
Symma. *terror*: tantumque legibus severitatis addendum, quantum flagitia creverunt: *Nam plus sæpe*
Gunth. ,, *nocet placidi patientia Regis, Quam* ,, *rigor, ille nocet paucis hæc incitat* ,, *omnes, Dum se ferre suos sperant im-*
Mim: ,, *pune reatus. Bonisque nocet quicunque parcit improbis*: Eadem severitate
l. 5. C. ad l. Iul. Maj. *jus Dominationis, salutis reip: causa, conscios conjurationis in Principem punit,* imo voluntas, conatus, verba atque improvidæ jactationes, facti crimen habent: atque hoc jure filii quoque &
Cic. propinqui conjuratorum pœ-,, nas luunt, ut charitas libero-
Amm. Marc. ,, rum amiciores reip. parentes ,, redderet, & ne filii ad paren-,, tum exempla subcrescerent;
Virgil. ,, *exoriaturque aliquis illorum ex ossi-*,, *bus ultor.* imò tota eorum memoria damnatur; in hujusmodi enim rebus extrema consilia omnium optima sunt, & aut in-

interficiendi,aut præmiis multis emolliendi ſunt, tertia via nulla eſt. Verum & ad ſecuritatem Principis ſpectat, aliquando non nimis anxiè in ſocios & conſcios criminis inquirere: ne nimis aſperis remediis atque ſuppliciis delicta augeantur, & ſubditi exacerbentur,& formidine ſparſa per multos reviviſcant turbines in-
„ compoſiti: *Sæpe* enim *vindicta* Sen.
„ *obeſt; & non omne quod nocens reus* Tac.
„ *pati meretur, egregio ſub principe ſta-*
„ *tuendum eſt*; omnia quidem ſci- Tac. Agric.
„ re pulchrum eſt, ſed non om-
„ nia perſequi; parviſque pec-
„ catis veniam, magnis ſeverita-
„ tem accommodare, nec pœ-
„ na ſemper, ſed ſæpius pœni-
„ tentiâ contentum eſſe decet;
„ *pœnæque genus cenſere, vidiſſe præ-* Claud.
„ *cantem.*

Porrò cum utilitas publica l. 3. C. præferenda ſit contractibus de primip.

Liv: lib: 26: ,, privatorum; & *respub. incolumis,*
,, *privatas quoque res facile salvas præ-*
,, *stet; publica autē perdēdo tua ne quic-*
,, *quā serves*: ideo quoties reip in-
,, tereſt, licet Principi ſubditis
l. 2. pro quib: cau. ſer. prem. l. accep. res ſuas adimere & in uſum publicum deſtinare, quamvis tamē vix aliter niſi refuſo aliquo
,, pretio. decetq; ſubditos publi-
Cæſ. de bell. Gal. lib. 7. ,, cæ ſalutis cauſa rei familiaris
,, commoda negligere: ſic & belli tempore, ſi aliter pax fieri nequit, permiſſum eſt Principi civium bona hinc inde direpta, remittere hoſti: Nam quod dicitur, *compoſitiones Dominorum non officere juri ſubditorum, non convenit iis qui regio more* & pro arbitrio ſuo *imperant*, ſed quorum imperiumq; variis conditionibus reſtrictum eſt; Sobriè tamē & circūſpectè prudēs Princeps hæc aget, ſæpè enim per ablationes
Ariſt. 5: pol: c: 6: rerū cōjurationes inſtituuntur:
Denique ratio illa augendi Cen-

Census, ex qua nō tantū facultates civium innotescunt & in tabulas cēsuales referuntur; verū etiā ex cujus modo tributū & vectigal pēditur, adeoq; resp. locupletatur, haut ulla, ut opinor, excusatione opus habet: cū enim imperium sine vectigalibus nullo modo retineri possit:
„ *cēsusq; ejusmodi sint velut anima magnarum rerump. & res saluberrima magno futuro imperio*: æquo animo cives parte aliquâ suorum fructuum pacē sibi sempiternā atq; otium redimere debent: Cice. ad Q. frat; Liv. Cic.

CAPUT II.

Aristocraticæ Dominationis jura.

ATque hæc sunt fere Dominatiqnis regię pręcipua jura, cū quibus Aristocraticæ Dominationis maxima ex parte conveniunt, in qua tamē hoc singulare. *Cavere ne quis ex optimatibus, regis vel Principis, præsertim vicini, filiā du-*

ducat: Magni enim periculi res eſt in liberâ rep. principem
Sen: „ naſci. *ſemperque magno conſtitit naſci Deum*: & fultus fretuſque tanta nuptiali dignitate facile quis animum dominandi aſſumit.

Periculoſum quoque eadem ratione, ſi quis dignitatibus nimis
Liv. „ creſcat, *& unus velut caput & co-*
„ *lumen imperii ſit, ſub cujus umbra*
„ *reſp. latet, cujuſque nutus pro decre-*
„ *tis patrum ſunt*: ideoque ſi talis
„ quis exſtiterit, alio loco & a-
Liv. lib: „ pud alios ſit, nec enim ſenatui
42. „ tanti civis aut quiſquam alius
„ eſſe debet, ut in parendo uni
Iovius malum publicum fiat: nullo-
de Venet: que modo permittendum ut quis ex optimatibus, qui vel in-
„ ſigni virtute, vel ſpiritu in ge-
„ rendis rebus ceteros antecel-
„ lit, nimio plus creſcat vel col-
„ lectâ gratiâ potens nimis cla-
„ rus fiat:

Sed & jure Dominationis

ar-

arcano, apud majores mos fuit animadvertendi in singulos servos ob unius domini ne-
„ cem & ubi à multis esset flagi- Cic:
„ tium rei militaris admissum
„ sortitione quosdam puniendi,
„ ut *pœna ad paucos, metus ad omnes*
„ *perveniret* & reip: dominorum-
„ que saluti consuleretur. Item excludendi liberos præscriptorum, ab honoribus & jure ordinis, ne, vindictæ amore, copia iis fiat perturbandi remp.

Sed & hoc jure lupanaria Tac: an: connivendo concedi possent
„ in vasta repub: ne scilicet in
„ stupra fœminarum illustrium
„ & honestarum prorumpatur,
„ si illa libidine prohibeantur:
sic & permittuntur fænerato-
„ res & usurarii: ejusdemque farinæ est lex valeria quæ permittit Tyrannum interficere, & postea causam dijudicare. sicut & latronem ac seditiosum l. 6: ff: te injust.
sta-

rupt: irritcft. ſtatim licet interficere, & poſteâ ad principem ſcribere, idque *propter periculum moræ & reip: conſervationem* : quo velut tegmento hæc iniquitatis ſpecies tegitur & compenſatur.

Quamvis tamen nonnulla ex his jura non omnibus rebuſpubl: promiſcuè, omnibuſque temporibus conveniant, ſed ſuo modo ſingulis accommodanda ſint.

CAPUT III.

Democraticæ Dominationis jura.

POrro pleraque hæc populari quoque reip: competunt : in qua & multa cum ſingulorum ſalutis cauſa tum etiam præſentis reip. conſervandæ gratia fiunt, & paulò quidem iniquius, ut Parentem, filium, fratrem perduelles & ſeditioſos interficere, præmiiſque tales interfe-
l:38: ff: de relig ctores donare ; & alia ſimilia : qui-

quibus tamen iterandis super- & sumt. fun.
sedeo, quod ex superioribus sumere, & huic formæ accommodare, cuivis facile sit: ceterum Parricidium, præsertim intrà parietes privatos commissum (ut Timoleontis apud Græcos) res atrox & ab affectione, pietateque naturali alienissima videtur, etsi reip: causa præclarum habeatur: nisi enim quis omnibus affectibus bellum indixerit, non facilè in
„ necem suorum jurabit: cum in Iustin.
„ Parricidio nulla satis justa cau- lib. 16:
„ sa ad sceleris patrocinium prę-
„ texi possit: ideoque Timoleo-
„ tem quoque pœnituit fratris interfecti, quamvis Tyrannidem cogitantis. Usque adeò ju- Plut:
dicia hominum vacillant, & quibusvis laudibus vel probris in trāsversum rapiuntur: atq; sicut edones illi ingēti esurie capti, inglutiunt cibos; sed satiati
nau-

nauseant; ita nos rebus perpetratis animum fere abjicimus & mutamur.

PARS QUARTA,

Flagitia Dominationis quæ sint.

EX præcedentibus constat eam esse naturam summi & vasti imperii ut nonnunquam permagni intersit ab æquitate communi recedere: ***atqui haut adeò longe est deflectendum, ut res ad Tyrannidem deveniat; & non jura amplius, sed scelera & flagitia Dominationis exerceantur:*** Neque enim omnia quæ Dominationis augendæ ac conservandæ causa fiunt honesta sunt & probantur; neque semper sceptrorum

Lucan. „vis tota perit si pendere justa

„incipit Princeps; verum ita Dominatio instituenda est & definiēda, ut medium quiddam inter civile imperium & Tyran-

,, rannidem ſit: nam Remedia Tac.
,, vocare quæ alii ſcelera appel-
,, lant, falſiſque nominibus ſeve-
,, ritatem pro ſævitia, parſimo-
,, niam pro avaritia; *ſupplicia &*
,, *contumelias diſciplinam vocare Ty-*
,, *ranni eſt*, quamvis juris nomine
,, tegantur: *Differunt enim Domi-*
nationis jura a flagitiis: quod in his
privata tantum utilitas ſpectetur; in
illis etiam publica: & quod in illis
ratio Divini numinis, fidei, ho-
neſtatis, ac pudoris habeatur;
in his minimè. Cauſa enim Re- Scip. Amm. in Tac.
,, ligionis rationem omnem ſta-
,, tus ſuperat, nullaque propor-
,, tio eſt inter temporalia & æ-
,, terna quotieſcunque igitur,
,, cauſa aliqua proponitur, pri-
,, mum ſpectanda venit *religio*, &
,, conſiderandum *num illa ſe huic*
,, *opponat*, quia *hoc caſu Ratio ſtatus*
,, *ſubjici debet Religioni* & non rel-
,, ligio Rationi ſtatus. *Sunt* ta-
,, men *flagitia Dominationis*, ut &
præ-

„ prædicta jura, *occulta & recondita rationes firmandi & augendi imperii*;
Tac. vocanturque *Arcana Domus sive Aulæ*, quod domestica tantum consilia sint quibus omni modo opprimuntur, quicunque præsenti Dominationi obstare atque inhiare videntur:

CAPUT I.

Regiæ Dominationis Flagitia.

REgiæ Dominationis flagitia sunt fere hæc: nimirum incestas nuptias contrahere, Divortia pro lubitu facere, A-
Suet: in August: dulteria exercere non tam lubidine, quam ratione commissa, quo scilicet facilius consilia adversariorum per cujusque uxores exquirantur; vel ad Regnum iter patefiat: item, Relligionem contemnere, eamque in hanc vel illam partem torquere, & adeò regni causa eam susque deque habe-
* re: Sacra hostium diripere, at-

que

,, que impiè depopulari, *Divinas* Gunth.
,, *ſpoliare domos, ſacra tollere vaſa, excoriare cruces, abrumpere textibus aurum*: atque alia ſimilia impia committere, quæ Dei & religionis cultum omninò ex animis mortalium tollunt, vel offendunt. Nam quamvis quidam velint hæc ſuperſtitioni magis inſervire quam Religioni; multis tamen placet, quod
,, nulla humana opera ad cultum Iul: Scal:
,, divinum augendum melior ſit
,, quam ſuperſtitio: Quemad-
,, modum enim ipſa ambitio vi-
,, tium eſt,& maximarum tamen
,, virtutum mater; ita & ſuper-
,, ſtitio: de quâ paulatim cum a-
,, liquid auferas, quaſi urſę catu-
,, lum lambendo formas: At qui
,, nudam illam ac ſimplicem reli-
,, gionem ab initio hauſerunt,
,, minimo quoq; argumento la-
,, befactantur,leviſſimoque attri-
,, tu gracileſcunt & tandẽ æthei
fiunt:

fiunt: unde nulla fere Relligio eſt cujus cultores aliquatenus ſuperſtitione quadam non ducuntur, animoſque ſuos paſcunt & roborant. Cætera porrò flagitia ſunt; fratres, primoreſve regni palam vel clam interficere, in exilium agere, carceribuſve includere, atque in eos quibuſcum virtute certare non poſſes, percuſſores & ſicarios immittere. Hoſtem extra caſtra & exercitum interficere: flumina corrumpere, arma veneno inficere, in captivos, fæminas, infantes, ſævire: fidem paſſim frangere, fædera violare, ſpecie colloquii & amicitiæ imponere, jura ho-
Liv: lib: 42: ſpitii tollere, privatas inimicitias, in magiſtratu exercere, objecta crimina pro probatis accipere, ex rumore ſtatuere; & ſic imperio & non legibus uti; juſque in armis ferre, & omnia for-
Liv: tium virorum cenſere, idque
in

in summâ fortunâ æquius, quod validius habere, sua retinere privatæ domus, de alieno certare regiam laudem credere, omniaq; retinendæ dominationis honesta judicare: sine causa bellum inferre, ejusque causas ementiri: alios inter se committere, eorumque controversias in immensum alere, & simulatis modo his, modò illis occulte pecunias & arma submittendo favere, tandemque mutuis cladibus attritos utrosque devorare: homines per fictæ benignitatis illecebras impugnare, & per ornamenta ferire, vel per clandestinos versutosque rumigerulos atque delatores nefandis artibus calumnias insontibus adfigere eoque modo plena omnia suspicionum, ac vix secreta domuum sine formidine reddere: lege summæ majestatis læsæ abuti, eamque omnium ac-

Tac. Sall. Ior. Sen. Ammia. Polyb. Tac.

accusationum facere complementum; affectus omnes ex hominum mentibus tollere, observando propinquorum rei (immerito supplicio affecti) suspiria, vultus, gemitus, & occultos murmures: Defensores reorum odisse, ita ut nemo pro eis nisi cum pudore de flagitio disserere audeat; jura armis
Dion. „ subjugare, adeoque uti quisque „ que potentissimus est, sic ju- „ stissime omnia dicere ac face-
Arist. „ re videri: & imbecilliores semper justum & æquum quærentes, potentiores verò talia parvi facientes, eosque cum cæteris eodem crimine pollutos
Sen. „ eximere. *Cunctaque regere sine le* „ *gum metu*: Et *quis omnes referre* „ *facinorum formas potest. Et spes ne-* „ *fandas principum, & blandos dolos,* „ *Regnum potentium per gradum sce-* „ *lerum viam*? Idemque per vim „ acquisitum non bonis artibus re-

regentium? Superioribus adde: vectigalibus variis & nimiis cives turpiter opprimere, & ita exprimere, ut ſuccus nullus ſuperſit, quem hauriant; olera Plut. eorum ita abſcindere ut radix nulla ſuperſit: penna reſcindere, ut renaſci non poſſint; pecus deglubere, non tondere; civium maximis damnis ærarium angere: nihilque ad exempla & conſuetudinem majorum agere: ad res imperii animum non advertere: quid habeat militum, quot claſſes, quid valeat ærario, quanta ſint tributa ac vectigalia, & neceſſitates largitioneſque, qui ſocii ſint qui amici, qui ſtipendiari, quâ quiſque ſit legê, conditione, fædere ignorare; & iis non conſideratis res imperii alienare, immenſaſque largitiones profusè facere: Et quamvis ſucceſſor, (ne diſſolutio impe-
Cic. de legib.

rii subsequatur & principum
Tac. delicta resp. luat) eas potest
„revocare , & inde repetere
Gunth. „unde inopiæ causa est. *Neque*
„*quod pastor inique gesserit , ecclesia*
„*fas est in damna refundi.* Hæc tamen
Dominationis occulta flagitia talia sunt , ut eorum vel minima principes tanquam tyrannos invisa reddant, insi-
Senec. „diisque civium exponant : ma-
„jora enim populus semper à
Tac. „summo exigit : adeo ut Prin-
„cipem non modo deceat , nihil
„facere per injuriam , sed nec
„ omnino facere videri : & *nun-*
„*quam imperio uti, ubi legibus agi potest, etiam adversus scelera* : Quamvis enim nonnunquam salus reip : postulet ut in herbâ opprimantur reip: hostes , ut suprà diximus, tamen hoc non in suspectis, verum in iis quorum crimen jam manifestum ac notorium est , locum habet : aliàs

ager-

„ *ægerrime vulgus credit, aliquem in-* Dion.
„ *ermem viro armato insidias struxisse,*
„ sed potius innocentem eum
„ periisse.

CAPUT II.

Dominationis Aristocraticæ Flagitia.

PORRO Regiæ Dominationis propemodum conveniunt flagitia Aristocraticæ Dominationis, præsertim oligarchiæ: ut consulum, Dictatoris, Trium virorum quorum imperium & potestas Regia fere fuit, & nimis aspera, eoque huc pertinet: *Ubi* enim Patritii plebem exsugunt nimiis vectigalibus, atque oneribus deprimunt, ubi sine ullâ probabili causâ bella gerunt, vicinisque populis bona ac possessiones eripiunt; vel eos quorum virtus ipsis formidolosa, promiscuè nefariâ fraude circumveniunt,

atque evertunt: vel fidem datam frangunt. vel percussores subornant & emittunt; vel morem consulendi senatum intermittunt ac immoderata
„ infinitaque potestate arreptâ,
Liv.l.2. „ *omnes metus legum, omnia supplicia*
lib.3. „ *in plebem vertunt*: Hominum
„ non causarum omnino sunt:
„ & *gratiâ*, vim æqui habente,
„ *indiciâ domi conflant, in foro pronunciant*: & si quis ad collegas appellet, ita ab iis discedit, ut pæniteat eam prioris decreto
„ non stetisse: atque adeo penitus ad crudelem superbamque
„ vim animum advertunt, ut oc-
Pater: „ cisi hostis quam civis uberius
„ non sit præmium, fiatque mortis merces quisque suæ, aliaque
„ id genus scelera committunt,
Liv. Lib.2. „ quæ non consules, sed carnifices eos ad vetandam & lacerandam plebem à patribus
„ creatos esse exclamant, ubi
hæc

hæc inquam flagitia religionem, fidem, pudorem, honestatem violantia, dominantur in rep: non jure imperium administratur, sed sceleribus & vi detinetur.

Sed hæc omnia Dominationis flagitia nuspiam majore in usu sunt, quã in populari statu: est enim *Plebs belluæ similis*, adeoq; „ ut prona in misericordiam, ita „ immodica in sævitiam, *nullâque* „ *ratione sed & freni impetu regitur*: parum pensi habens vel divina vel humana jura, dum modo libertatem illam suam, hoc est, omnia pro libitu agendi licentiam dissolutissimum tueri possit. hic enim unus plebi pera- „ cerbè sæviendi prædandique „ non ignobilis prætextus, illa „ dulcissimi nominis (uti prædi- „ cant) ab longo tempore rece- „ pta libertas: & *sub titulo æquan-* „ *darum legum jura opprimendi licentia*:

Flagitia Dominationis popularis.

Suet.

Iov.

Liv. lib. 3.

Horat. „ *tia*: & ita *in vitium libertas excidat* „ *& vim dignam lege regi*: Omnia enim & Regia & Aristocratica flagitia quæ enumeravimus: qualia sunt: In Regni suspectos sævire immodicè; fidem violare: sacras ædes diripere; aliorum bona invadere; aliaque insolenter & crudeliter agere, hęc inquam omnia etiam in populari statu fiunt, & quidem multo magis. semper enim *necesse est Patritios multis magnisque injuriis affici ubi imperium plebis est*. Adeo nihil crudelius plebe; inprimis ducem nacta;

Tac. „ non enim facile prima vox plebis; sed præeunte auctore, è



vestigio comitatur, & contagione veluti insanit.

PARS V.

De Simulacris imperiorum.

DEnique ad Reip. statum diu salvum & incolumem con-

conſervandum, maximè utile, & omnino neceſſarium eſt, ut quædam imperii & libertatis ſimulacra obtrudantur iis quibus aliàs aditus ad remp. præcluſus eſt: *malæ enim reipub. ſignum eſt, ubi plebs nihil de imperio habet*: Et ſicut Ariſt. 1. pol. 8. reconditæ artes imperii de quibus jam egimus pleræq; ſunt, occultæ, ſed validæ quæ opponuntur hominibus ſeditioſis, quive è reip: adminiſtratione removentur, ita *hæc ſimulacra, ſunt occulta artes, ſed inanes, caſſaque & vana jubendi jura*, quæ iis indulgen- Iovius. tur qui extra remp. ſunt, *quibuſque aliud agitur aliud ſimulatur*: nam ſimulatur agi ut alii quoque participent imperium, at vero ſeriò contrarium fit: ſiquidem qui ipſum imperium habent, haut adeò magni hæc faciunt, quæ ſpecioſa tantum ſunt & umbratica, nugæque canoræ: & contra qui re ipſa carent, videri

malunt, quam & non esse & non videri.

CAPUT I.

Regii Imperii Simulacra.

AC primò quidem *Regia simulacra sunt occulta quædam veluti privilegia; sed vana & hordeacea*, *quæ ab iis usurpantur, qui imperio summo carent, ut quod non habent videantur tamen habere*: qualia sunt magnifici tituli, primus in senatu locus, primaque vox sententiæ dicendæ: munita & milite custodita habitatio: sacrorum cura, Regium sepulchrum; gladium non tradere, sed servare, legatos amplecti: summo & regio honore affici, nomen, linguam, habitum & vestes retinere; aliaque his si-
„ milia fumosa ac inania usurpa-
Tac. „ re, quæ externæ superbiæ suetis, & quid jus imperii valeat ignorantibus grata sunt atque de-

delectant,ut iis perceptis altiora,& in quibus imperii vis consistit, negligant: atque mutato Regno, umbra tamen prioris reip. remanere videatur.

CAPUT II.

Simulacra optimatum Imperii.

EOdem modo *Aristocraticâ reipub. in Regnum mutatâ, Patriis imagines quadam libertatis relinqui debent*; nec omnia momen-
,, to mutari: sed eadem vocabu- Tac.
,, la magistratuum servari; cun-
,, cta per cõsules incipi, & sic de-
,, nuò paulatim insurgere, mu-
,, niaq; senatus, magistratuum,
,, legum, nullo adversante, in se
,, transferre: ac vulgare nomen
,, usitatosque titulos, non no-
,, vos ac fastuosos usurpare: fra-
,, trem se civium, Principem-
,, que Senatus profiteri: Sena-
,, tum participem comitiorum
,, facere, eidemque potestatem

„creandi magiſtratus minores
„concedere ; omnia tamen mo-
„derante principe: Tum prȩmu-
„niendæ regalis potentiæ Tri-
„bunatum ingredi: *Pontifices ar-*
„*canorum magiſtros & adjutores ſibi*
„*adjungere* : mutuas altercatio-
„nes ſenatui præbere : his alter-
„cantibus ſilere : de omnibus
„rebus ad ſenatum referre, &
„quædam non magni momenti
„ad eundem rejicere : in ſpe-
„ciem etiam ea quæ majora
„ſunt offerre, ipſe tamen vim
Hor: „imperii retinere, *Nec Deus in-*
„*tereſſe niſi dignus vindice nodus*
Tac. „*inciderit*: In arduis vero nego-
„tiis inclinatio Senatus incita-
„mentum eſſe quo promtius ad-
„verſeris, ne alius dominatio-
„nem ad ſe trahat. Jurare ſe
„poſt aliquot tempus imperium
„reſtituturum : Eas Provincias
„Senatui regendas tradere qua-
„rum incolæ imbelles ſunt. Ex-
er-

„ ercitum populi ſive reipub.vo-
„ care: Senatum caput imperii
„ dicere, eoſque duces Belli &
„ imperatores appellare: Domi-
„ noſque ſuos nominare: Con-
„ ſulibus & ſenatui ſedenti aſ-
„ ſurgere, ac valedicere, imo &
„ vectigalium jus ad tempus &
„ in ſpeciem acri libertate de-
„ mandare, aliaque ſimilia, quæ
„ initio regni uſurpari ſolent ci-
„ vilitatis indicia & illecebris ac
„ technis plena indulgere.

CAPUT III.

Plebei Imperii Simulacra.

PORRO cum in Regno tum & in optimatum imperio Plebi quoque ſimulacra quædam obtruduntur, quibus velut lacte ſe paſcit & infatuatur: „ Nemo enim eſt nomen datu- „ rus, nemo arma capturus, *nemo* „ *dimicaturus pro ſuperbis dominis,* Liv. lib. 4.

„ *cum quibus nec in rep: honorum, ne-*
„ *que in re privata connubii societas est*:
Spectaculis itaque ac donis, annonâ, laudibus, aliisque muneribus popularibus, atque otii dulcedine devincienda plebs,
„ *qua fere duas tantum res anxia op-*
Iuven. „ *tat, Panem & Circenses*: Cum-
„ que hujusmodi voluptates im-
„ pune exercet omnia se assecu-
Arist. tum esse existimat. plerisque e-
lib. 6. c. 4. „ nim lubet dissolutè magis vi-
„ vere quam modestè: expedit-
Suet. in „ que sæpe Principi plebem sic
August. Plin. 6. „ occupatam esse: non omnibus
epist. „ tamen eadem conveniunt, &
„ faciendi aliquid vel non fa-
„ ciendi vera ratio tum homi-
„ num ipsorum tum rerum ac
„ temporum initur:

l. 7. ff. ad L. Iul. maj. Quin *nec lubricum linguæ facile ad pœnam trahendum*; & frenandæ potius linguæ quam vindi-
„ candæ, atque connivendum
Tac. magis ad leviora delicta, ne ea
ni-

nimiis remediis.accendantur, & irritentur; crudâ præsertim ,, adhuc servitute: in nova enim Liv. lib. 42: regni possessione, omnia ferè ,, patienda sunt: & *quoniam rebus* Iustin: lib. 9. ,, *plebs ulcisci nequit, verbis usurpare li-* ,, *bertatem cupit*: & sicut naturâ loquax est, ita præclarè secum agi autumat si possit linguâ ad criminandum pro lubi- ,, dine uti; ac velut in civitate Suet: Tiber: ,, liberâ, linguam mentesque liberas habere: *Princeps* autem qui mentem & nasum habet, ,, *hæc contemnit, contentus ipsa vi im-* Suet: Aug: ,, *perii, & quod malefacere illi nemo* ,, *possit*. Imo & *spreta hæc exolescunt*, Tac. ,, *si irascare agnita videntur*, ,, nimiaque coërcitio alimen- ,, tum famæ est; *punitisque inge-* ,, *niis gliscit auctoritas*: Neque a- ,, liud hi qui sævititiâ hic usi ,, sunt, nisi dedecus sibi, at- ,, que illis gloriam peperere; *Ars* autem *prima Regni est posse* Senec *invi-*

„ *invidiam pati.* Cautè tamen faciet Princeps, si ex iis, quos potest, studiosè notet, & ab eisdem sibi diligenti custodiâ caveat. Nam *sæpe linguæ temeritas* „ *ad gladios pervenit*: & cum graviora delicta seditiones sæpe moveant, minime ea toleranda, „ sed tollenda; *Tutius enim est ferro* „ *jam putida membra rescindi; Quam* „ *partis vitio totum tabescere corpus*: „ ita tamen ut summa modera„ tione ac lenitate, perpauco„ rum supplicia res transigatur, „ & invidia facti in ipsos reos „ transferatur: *Rex enim homo est*, à quo impetres ubi jus ubi injuria opus sit, apud quem gratiæ locus est & beneficio, quique ignoscere & irasci potest: *At qui fruitur pœnâ ferus est, legumque videtur vindictam præstare sibi*: Sed & *quandoque plebi indulgenda sunt vel iniquissima*, ut per æqua & iniqua concordia retineatur: dum-

Curt. lib. 6.

Gunth.

Liv. lib. 4.

Liv. lib. 6.

Claud.

Liv.

„ dummodo ita concedantur „ ne per metum fecisse, sed af„ flictis civium fortunis ultrò „ consuluisse videaris. *Proximæ* „ *enim seditionis malè consulta, aboleri* „ *in posterum possunt, & quæ per sedi-* „ *tionem expressa oportuno posteà tem-* „ *pore mutari* : Et sicut peritus eques non semper, & uno tenore frenum stringit, aut calcaria subdit; sed sæpè laxat, & veluti adulando palpandoque quoquò versum ducit etiam ferocissimum equum atque in habilem; sic viri prudentes in rep: plebem succussantem & ferocientem moderatè regunt, freno injecto, sed laxo, ne, si violento tractu reducant, se ipsos imperio excutiant. Externa autem & moderata civilitatis ac benevolentiæ species, ad dementandam plebem multum potest: uti benignè illam salutare & comiter appellare, invita-

Liv. lib. 2.

Tac.

Liv. lib. 2. &c.

tare, inanes illi prærogativas
„ concedere,& conceſſas ſerva-
„ re : ferias pro conſuetudine
„ dare, faſces & inſignia iis ſub-
Velles lib.2: mittere, aliaque *minora indulge-re, ut majora captes*: & ſi quando
„ de plebis commodis contentio
„ fit,etiam adverſante & non in-
„ telligente ſenatu in licentien-
„ dæ, *inescandæque multitudinis cauſa*
„ *quadam concedere, ut minoribus per-*
„ *ceptis, majora omittant, vel promit-*
Cic:3: de nat: door: „ *tant*. Multi enim cum obeſſe
„ vellent, profuerunt; & cum
„ prodeſſe, obſuerunt: Atque
„ hæc & id genus, etiam majo-
Simulachrorum imperii vis & efficacia. ra, ubi obtinuit, res tamen ipſa
abeſt : *Reſpub*: enim hiſce *ſimu-lachris non mutatur*, neque ea ex
his ullo modo conſtat,aut defi-
nienda eſt : *cum certum ſit ſum-mam reip. penes illos eſſe, qui ſupre-ma illa imperii jura*, de quibus ini-
Liv. „ tio egimus, *poſſident & uſurpant*.
„ Nec unquam æquo jure agi-
tur

„ tur, ubi imperium penes pa-
„ tritios, penes populum auxi-
„ lium tantum eſt : *niſi imperio*
„ *communicato, nunquam plebs in par-*
„ *te reip. erit*: Negandum tamen non eſt, *rationem gubernandi hiſce ſimulacris nonnihil immutari*; ita ut alia reſp. propter varia ſimulacra magis popularis, alia magis regia vel Ariſtocratica videatur: Ratio enim gubernandi, nonnunquam in iis conſiſtit, at forma eſſentialis reip. in ipſa vi imperii.

Majora ſimulacra in populaºia imperio Ariſt.

Quamvis etiam majora ſimulacra concedantur; & in populari ſtatu conſultores ex divitibus conſtituantur, iidem quantum fieri poteſt parcantur: & ex omnibus rebus, patritiis & divitibus, vel paria vel potiora communicentur: dummodo ſummum imperium excipiatur: hoc enim ſemper penes populum &

& pauperiores remanere oportet. Sic quamvis in Aristocratico statu plebeis sive pauperibus ejusmodi status commendentur ex quibus rem facere possunt: quidam ex iis ad deliberationem vocentur: tam ex eisdem quam ex patritiis creëntur qui de iis rebus disceptent, de quibas postea pauci Patritii pro suo arbitrio statuant: item committatur populo potestas sciscendi ea, quæ anteà ab optimatibus decreta sunt: vel nonnullis ex populo relinquatur potestas absolvendi, non vero condemnandi: uti contra in populari statu ut patritii absolvere possint non condemnare: de non magnis rebus plebi leges condendi jus detur: etenim *tum cætera paret Turba, libens servit, propriis quia legibus auctor:* denique cives appellentur qui cives non sunt, in illa inprimis rep: in qua om-

Eadem in Aristocratico imperio:

Sidon:

omnes cives ſuffragiorum capaces ſunt: audientes enim ſe appellari cives, hac unica appellatione contenti, quieſcunt ſæpe, & res ſuas agunt: tamen hæc omnia à jure ſummi imperii longè diſtant & diverſa ſunt: attamen videndum, ne hic nimis remiſſi ſimus; ſæpè enim *indulgendo plurima, non melior plebs*; ſed cum *prima impetravit, alia ex aliis iniquiora poſtulando, inſurgit*, & ex multis parvis magnum fabricat. Cautio. Livi Ariſt.

PARS SEXTA,

CAPUT I.

Mixtæ Reip. artes Arcanæ.

ATque hæc ſunt pleraque quæ ſub artium arcanarum nomine à ſcriptoribus comprehenduntur: quibus alia quædam abſtruſa & recondita reip. adminiſtrandæ conſilia addi poſ-

ſunt: quæ omnia & ab rationibus, & à multarum rerum eventu obſervata ſunt: Nam ut in omnibus publicis negotiis
Tac. „ita etiam in hac doctrina *non* „*perinde dijudicari* poteſt, quid „*optimum factu erit, quam peſſimum* „*fuiſſe quod factum eſt*: Atqui cum hodie pura atque ſimplex Reſpub. non facile reperiantur; & jamdudum illorum ſententia repudiata ſit, qui negant imperii jura dividi poſſe, ſit ut in mixtis hodiernis rebuſp. unaquæque pars ſua habeant arcana quæ religiosè ſervat, vel etiam ſimulacra, quæ alia alii indulget, de quibus multa dicere ſuperſedeo, cum cuivis promptum ſit ex prædictis decerpere & cognoſcere, quæ cuique parti, & univerſæ reip: ut mixtæ conveniunt; Sic in Imperio Germanico occultæ ar-

Imperii German. artes occultæ aliquot.

artes quas ſcire eſt, fere ſunt, mutuis ille Principum metus atque reſpectus ; imperatoris in reliquos ordines ſpecioſa vis ac majeſtas ; Pacis publicæ & religionis conſtitutio, violatæque pæna ; Ne quis externus ad imperium evehatur, qui externa potentiâ fretus & conſortii impatiens libertatem peſſundet : ut diſcordantibus ſuffragiis Rex Bohemiæ prærogativam obtineat ; ſupremum denique Cameræ judicium, quo imperii unico coaguli atque vinculo membrá hæc continentur, ut laxari nequeant, quibus ſolutis nulla ſalutis ſpes reſtaret.

CAPUT II.

Turcici Imperii consilia occulta.

IN Imperio Turcico occulta consilia sunt: Violenta gubernatio. magno metu, maximisque superstitionibus induere plebem : consilia agitare non tam pacis quàm belli: nunquam à bello cessare: non facile deserere Constinopolim : filios atque imperii hæredes in arctâ habere custodiâ, ne erumpant ac res novas moliantur: magna simulacra Bassis & Visieris indulgere, & affinitatibus ornare : plebem vel mercatura vel rebus bellicis occupatam tenere: interdicere ne quis ex devictis gentibus publicè in templis pro salute imperatoris preces concipiat: & alia plura in Alcorano Mahumetano descripta : cujus totæ & singulæ ferè leges consilia arcana Dominationis.

In

In Rep. Venetorum omnia simulachra & externa Imperii species est penes Ducem : ipsa vis imperii penes Senatum : non facilè ad arma veniunt ; neutralitati ferè student : partibus tamen auxilia mittunt : plebi humiliora munera : ut Cancellarii, scribarũ &c. permittunt & alia. Reip. Venetæ consilia.

In Rep. Norimbergensi, quæ ocellus est Germaniæ ; consilia sunt. Cura census ; familiarum præcipuarum dignitas ; dignitatum gradus ; distinctio, frequentia senatorum, in curiâ ; velut in specula totius urbis : ut, ii qui ipsum imperium ac vim potestatis habent, externis illis simulacris abstineant, parcè & frugaliter privatim vivendo, tum in victu & vestitu, tum etiam in habitationibus : ut Senatores erga plebem humani sint, ac civiles, ergà improbos severi : ut plebei vel officiis vel insigni mercaturâ Reip: Norimbergensis.

râ occupati sint; & ut ad minores magistratus admittantur: ut optimatum filii arte equestri, bellicâ, literariâ, variisque peregrinationibus præstent vulgò; ut de rebus in senatu decretis, ad populum posteà referatur: & alia alibi, quæ *silenda, postquam Reges timuere futura* & *superos vetuere loqui: nec tantum prodere vati, quantum scire licet.*

Luca.

CONCLUSIO TRACTATUS.

Vsus & dignitas hujus doctrinæ in judiciis.

VErum enim verò hujus doctrinæ dignitas & usus maximus est & præclarissimus; quippe quâ non tantum omnes resp. conservantur; sed & à jure imperii, ejusdem simulacra & arcana discernuntur, ne quis turpiter ad crimen læsæ majestatis, con-

contra omnem juris rationem, trahat ea, in quibus vix imperii illa arcana tentantur; nedum ipsum imperii jus ac majestas; & contra quæ juris imperii sunt ad simulacra referat.

Deinde non tantum in negotiis pacis; sed & in bellicis; imò etiam in privatâ civilique vitæ conversatione usum & locum habet: in bellicis quidem rebus quantum arcana consilia; & simulacra valeant, nemini, in iis, vel parum, versato, ignotum est; neque hujus est loci demonstrare: in privatâ vero & civili vitâ quoque sua sunt simulacra & arcana consilia quibus emergunt multi, seque contra inimicorum injurias muniunt, sunt & sua jura, quæ nunquam virtuti contraria sunt, uti inter cætera, *blanditiæ*, quæ *etsi vitiosæ & turpes in cæterâ vitâ sint; in ambiendis tamen honoribus ac in petitione desiderioq; magna-* In bello & privata vita.

gnarum rerum, *omninò necessariæ sunt*, *neque vitiosæ*: Etenim cum assentando aliquem deteriorem efficiunt, improbæ sunt; cum vero amiciorem, non tam vituperandæ: Eodem modo sunt quoque *vitæ communi sua flagitia*; sicuti cum alter supplantat alterum, vel per invidiam vel in subsidium sui: quales sunt qui aliorum vitia excusando exprobrant, & per alterius latus, alienique nominis jacturâ sibi laudem exædificant; quamvis sæpe dum nimium properant ipsi deficiant. Contra hos miris & multis modis te munias oportet, ne

Cicer. „ decipiaris; multis enim simu-
„ lationum involucris tegitur &
„ quasi velis quibusdam obten-
„ ditur uniuscujusque natura:
frons, oculi, vultus sæpe mentiuntur; oratio vero sæpissimè: Arcanæ itaque artes apprimè

vitæ

vitæ communi ubique utiles
ſunt, ut videaris non intellige-
re quod intelligis; ſolum enim
,, *inſidiarum remedium ſæpe eſt, ſi non* Tacit.
,, *intelligantur, & periculum diſſimu-*
,, *letur*: Nam quidam *fallere do-* Senec.
,, *cuerunt dum timent falli.* Deinde
,, ut *oblato caſu ad conſilium flectan-*
,, *tur*, & quidem aliud agendo:
minus dicatur, quam ſentitur: Cic.
,, Dolor & metus premantur:
ſimultates callidè nutriantur, Tac.
manente in ſpeciem amicitia:
nemini facile fides adhibeatur:
nam in *hoc uno viri* quidam, *alio-* Plin.
quin prudentiſſimi, honeſto qui- lib. 2. epiſt.
dem; ſed tamen *errore verſantur,*
quod plures ſibi amicos, quam ſunt,
arbitrantur. Ὦ φίλοι οὐδεὶς φίλος.
Quid enim aliud eſt hæc vita
,, hominum quam deceptio & ſi-
,, mulatio? Nemo ex animo lo-
,, quitur, nemo palam menti-
,, tur: ſed vera falſis miſcentur
,, atque exornantur, ut facilius

Tac. „imperitis imponatur: nemo „ex professo inimicitias alit, sed „callide & cui implacabilius irascuntur, hunc silentio transeunt; in ceteros statim invehuntur. Si quis aperte & simplicius inimicitias alat, citò fictis & occultis criminationibus obruitur, & quidem manente in speciem amicitiâ: *Sed & de his alibi.*

Arist. 5. Pol. 8. Difficultas & cautio circa has artes. Hoc unum addere lubet. „Non semper confidendum esse his artibus & simulacris, „quæ finguntur & adumbrantur ad populum, suis enim operibus vana sunt; & *sæpe* necesse est procedente tempore, „*ex falsis bonis verum malum eveni-*

Gunth. lib. 2. „*re, & inania Princeps, ac quasi vana ratus, stulta assentamina plebis „spernit, & has alias properat adjungere clades*: Quare magna circa hæc consilia arcana difficultas est, magnumque sæpe periculum

lum ubi deprehenduntur: Nam si illi quibus insidiæ tales struuntur rem præsenserint, uno sæpe impetu remp: evertent; Ideoque non omnes ad hanc rem apti sunt; sed ii potissimum qui sunt versatiles & vultu ingenioque exercitato: quique videri nolunt quod sunt, nec circa omnia nimis cauti & abscissi: sed qui ea quæ speciosa facile permittunt, ut majora eliciant & consequan-
,, tur, quique in pactionibus fa-
,, ciendis non *legem censoriam*, sed Cic.
,, *potius commoditatem conficiendi ne-*
,, *gotii & liberationem molestiæ spe-*
,, *ctant*, atque in publicis negotiis ex re & tempore, *atque adeo in arena consilium capere* possunt:

ARTES AMBIENDI DIGNITATES ET HONORES.

ARTES AMBIENDI Dignitates & Honores.

PROOEMIUM.

IN vita atque conversatione hominum civili, inprimis Aulicâ, apprime utiles sunt *artes* quædam, & *simulationes, dissimulationesque*, maxime iis qui honores & dignitates ambiunt. Quamvis enim *vitam* fere *omnium videatur regere Fortuna*; dubiumque sit *fato ac sorte nascendi, ut cetera, ita & inclinatio magnatum in hos, offensio in illos, an vero sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam & deforme obsequium pergere iter ambitione ac periculis vacuum*. Minimè tamen credendum omnia fato regi: & fortunæ committi: Prudentia & recta administratio Cic: Tac.

 hic

hic cum fortuna concurrunt: non ſecus ac in fritilli ludo peritus luſor ſæpe ſuccumbit, ubi fortuna ei adverſa eſt; verum ubi eadem ipſi aliquo modo inſervit, dexteritate majore ludum dirigit & ad optatum finem perducit.

Difficile omnino eſt hujus vitæ artes & normam tradere; cum *virtute ambire oporteat, non* arte ac *favitoribus*, *& aut virtus nomen inane ſit, aut decus & pretium recté petat experiens vir*: Verum, ut ſunt ſeculi mores, *Tutus ubique manet qui calliditate valebit*, *Non eſt ſimplicitas digna favore magis, multaque injuſta ac prava fiunt moribus.* Jam vero *qui prandet olus patienter*, *Regibus uti non* opus eſt illi. Qui vero *Res gerere, & captos oſtendere civibus hoſtes, Attingere ſolium Iovis ac cæleſtia tentare* credit, fortuna & arte opus habet: nam *non cuivis homini contingit adire Corinthum.*

Ter. Hor. Ter. Hor.

PARS PRIMA,

ARtes igitur & præcepta quædam à majoribus & hodie usitata, certaque vitæ norma iis observanda: Requiriturque primo in iis *Civilitas* & *Promtitudo* ad bene merendum de unoquoque; ut aditum *ubique sibi parent*: Tum *Sagacitas*, *Perspicacia* & *Dexteritas*, ut omnia ritè dirigant: Denique *Patientia*, *Humilitas*, *Audacia*, & *Peritia*, ut se statumque suum tueantur & conservent. Ejus divisio.

CAPUT I.

Civilitas.

CIvilitas præcipuè continet *Decorem* sive *Decentiam* & *Affabilitatem*. *Illa* consistit in comitate & gratiâ quadam sermonis: vultu ac gestu gratioso ac modesto; denique vestitu proprio moribusque digniorum accommodato.

Affabilitas. *Hæc* officiosa *comitas* est, in admittendo, excipiendo, salutando ac honorando quoslibet, iisque leviter ac cum delectu respondendo, omnia tamen cum gravitate decora, nobis iisque, convenienti; pertinentque huc *facetiæ* quædam cautè & parcè utendæ, inspectâ qualitate personarum, locorum, temporum, ac rerum sive causarum; ubiq; enim in hisce officiosis gratulationibus & colloquiis singulare judicium requiritur, ne ridiculos nosmet reddamus aliosque affendamus.

Promtitudo benefaciendi. Senec. Huc quoque spectas *Promtitudo benefaciendi* ac *beneficiorum grata recognitio*, *quibus benevolentiæ effecta præcipua continentur*, atq; gratia auctoritasque acquiruntur Ovid. *munera, crede mihi, placant homines*que *Deosque*, Sen. cum *beneficium* habeatur *veri amoris index:* Sed & hæc, ut fere omnia, cum judicio agenda, curandumque inprimis ut munera

sint

ſint talia quæ placent & grata e-
runt ei cui dantur. deinde ut pa-
lam dentur quę conſequi glorio-
ſum eſt; clam vero quæ ſuccur-
runt infirmitati & ignominiæ,
iiſque tantum nota quibus pro-
ſunt. Tum ut promte & liberali
animo, non quaſi invito donen-
tur; Nam hoc modo data, care
venduntur, *gratumq; bis eſt, quod o-* Sen.
pus eſt ultrò ſi offeratur. Deniq; gra-
tuitò & ſine ſpe compenſationis
munera conferantur, *Turpis* enim Sen.
fœneratio eſt beneficium expenſum ferre:
& *beneficium qui dediſſe ſe dicit petit*:
Imo ſi beneficii noſtri finem non
conſequamur, continuandus po-
tius eſt affectus noſter ſi ejus fa-
vore indigeamus, *Beneficium* nãq; Sen.
ſæpe dare, docere eſt reddere. Sed om-
ninò cavendum ne alicui munus
cõferẽdo, alterũ offendamus, &
ſic ab una partè perdamus, quod
ab altera acquirere ſtudemus.

Sed & *beneficium oblatum vultu &*
ani-

Remunerandi. animo læto verbisque gratiosis *recipi, acceptum laudari*, sæpe commemorari, & tempore oportuno, (non nimis curiose quæsita occasione,) *compensari* debet. Sen. *Beneficia plura recipit qui scit reddere*, sed juxta ipsius beneficii, auctoris, & remuneratoris conditionem & facultates. Sen. Nam uti *grave tormentum est debere cui nolis*: sic *jucundum est ab eo accepisse beneficium, quem amare etiam post injuriam possis*.

CAPUT II.

Perspicacia sive Calliditas.

Atque hisce fere *gratia & aditus* ubique *paratur*. Jam vero *ut omnia rite dirigantur & administrentur Perspicacia* sive *Calliditas* & *Dexteritas* in negociis requiruntur.

Perspicacia sive *Calliditas* in eo præcipue consistit ut sciamus discernere, *Personas*, *Res* & *earum* affe-

affectiones sive *circumstantias*, juxtaque normam earum, *actiones* nostras *dirigere*, *loqui* aut *tacere*, ut alios opinioni nostræ conformes reddamus.

Discrimina vero hæc *Personarum, Rerum & circumstantiarum* infinita sunt, sed tantum præcipua huc pertinentia indicabimus.

In *Personis* considerandæ *vires* earum sive *facultates interiores* tum *conditiones Exteriores*. In Personis discernendis.

Facultates interiores sunt *intellectus* & *voluntatis*. *Ab illo* dependent *judicium*, *imaginatio* & *memoria*. Qui *judicio* pollent sunt sicciore cerebro uti senes & pauperes, grande dolorum ingenium est. *Miserisque venit solertia rebus* : atque hi *non ignari mali miseris succurrere discunt* magisque ratione quam autoritate ducuntur. Ovid. Virg. *Qui imaginatione* valent, calidissimi sunt temperamenti, & minùs prudentes, sed verbosi, impetuosi & audaces in

in exequendis iis quæ decreverunt: *memoria* temperamentum humidius amat, ideoque in juvenibus major eſt, & manè, quam in ſenibus & veſperi: hi non minus ſunt vani, quàm imaginoſi: ſed auctoritate & exemplis magis ducuntur:

Et earũ voluntate.

Voluntas etſi per ſe ſit indifferens, ſive libera ad omnia objecta: ſequitur tamen reprobatve fere id quod intellectus judicat bonum vel malum: variæ enim ſunt, circa objecta, inclinationes hominum, quæ plerunque ex actionibus & ſermonibus, ſi bene attendamus, dignoſcuntur. neque tantum motum voluntatis varietates & differentię nobis conſiderandæ ſunt, ſed & notitiæ earum uſus; ut occaſione oblata ſolerter iis ad commodum noſtrum utamur.

Motus varii voluntatis.

Varietas motuum voluntatis noſtræ procedit ex diverſitate modorum

rum quibus objecta à nobis percipiuntur : Nam cum aliquid *ut Bonum* respectu nostri, nobis repręsentatur, id sui *Amorem* excitat. si consideretur ut præsens *Gaudium*, dum acquiritur, parit : dum possidetur, *Voluptatem*; si respiciatur ut absens *Desiderium* facit & si habeamus media ad illud consequendum possibilia *spem*, sin vero impossibilia nobis videantur *Desperationem* concipimus.

Si vero quid *ut malum* respectu nostri, nobis objectum sit, producit *Odium* ejus, & deinde *Horrorem*: si præsens sit malum vel absens bonum *Tristitia* oritur : si proprius malum sensus afficit *molestia* & *Dolor*: si honorem concernit & existimationem ex ipso actu *Pudor*, post actum *Dedecus* sive *Probrum* nascitur. Si malum instat, vel boni potiundi difficultas representetur *Metus* subit si malum ten-

tendat ad extinctionem naturæ nostræ *Pavor*: si malum à nobis commissum, *Pænitentiam*: indigno illatum *commiserationem* excitat. Si malum sit infra vires nostras, subit *Audacia* propulsandi; si nobis re ipsa, vel conatu, inflictum sit *iram* excitat, aliis vero factum *indignationem*:

Quandoque alterius bonum nos malè haber, alteriusque malum, bene; prout erga eos affecti sumus: inimicis enim aut æmulis nostris si benè res succedat *invidia* nos angit. Boni, quo soli frui desideramus, si alter fiat particeps Ægritudo animi sive *zelotypia* concipitur: Bonum quoque indignis collatum *indignationem* parit. Si illud ipsi quoque ambiamus æmulationem.

Hi præcipui *voluntatis* nostræ *motus* ostendunt, quam varia boni & mali objecta sunt. Sed ut hic ea nobis usui esse possint, ulte-

terius progrediendum, quęrendæque rationes vel *excitandi* eos *in aliis*, vel *moderandi in nobis* ipsis *& aliis*; vel (si ita res postulet) comitate obsequiosa *se conformandi arbitrio aliorum*.

CAPUT III.

Hi motus ut excitentur in aliis.

UT excitentur ii in aliis tria cognitu necessaria sunt scil. *quomodo alter ab altero producatur*; *quibus modis excitentur*, præcipui inprimis à quibus ceteri dependent, & *quæ personæ* ad hunc vel illum magis *inclinent*.

Series & ordo, affectuum sive motuum, quomodoque illi producantur, fere ex superioribus patet, estque talis, Amor, desiderium, spes & audacia, lętitia & his adversi: odium, horror, metus: ira, tristitia. ita ut lætitia & tristitia sint duo affectus, in quos cæte- Ordo eorum & sedes.

cæteri terminentur, cæteri fere ordine inter se carent, sed quatenus hisce permiscentur ordinē & locū accipiunt. *Sedes omnium* quoad corpus *in corde* est, quatenus vero mentē quoq; afficiunt *in Cerebro*; quoniam mens ab hoc solo immediate patitur, & opinione boni vel mali objecti diversimodè affisficitur. Namque corporis ope tale quid cōsequi vel effugere vel alio modo dirigere cupiens, spiritus animales, ope conarii (quod perpetuo à spiritibus animalibus & subtili materia agitatur) varie per nervos in cor ejusque vasa & fibras aliasq; corporis partes determinat, unde illa plus solito vel constringuntur vel dilatantur, sanguisque vel parcius vel copiosius distribuitur ita ut totum corpus variè perturbetur affectusque varii producantur.

Bonorū Causæ. Sed pergo ad causas easq; magis communes quibus affectus
Amoris. hi excitantur & quidem *Amorem* con-

conciliant. Parentela, familiaritas, obſequium, morumq; conſenſio : id velle quod utile & dignum eſt eis quorum amorem excitare volumus : ut avaro lucrum, ambitioſo honores, juveni voluptatio oblectaméta &c. Offerre : quorum *Deſiderium* facile in iis excitatur qui ea ſibi convenire credunt : ſed ut hic motus vehementior fiat; media erunt proponenda quibus facile comparari poſſunt; Et ſic una eademque opera *Spem* in ipſis excitabimus; oſtendendo eorum potentiam, opes, auctoritatem, favorem, parentes, amicos, inclinationem divorum, hominumque, & quod alii idem conſecuti ſint. Hinc *Confidentia* & *Audacia* concipitur ad rem exequendam, ſive acquirendam; eaq; queſita ſive ad ſtatum finẽ perducta, ſuccedit *Lætitia* quam producit cognitio boni quæſiti & poſſeſſio realis; quãvis ſæpe & imaginaria, quam

Deſiderii.

Spei.

Audaciæ

Letitiæ.

de-

desiderium, spes & memoria nobis representant non minore lætitia nos afficiat; quod negligentes sæpe simus in utendo rebus quæsitis, & *tum demum nostra intelligamus bona cum, quæ in potestate habuimus, ea amisimus.* Uti & malum sæpe metu & mente sive memoria ac imaginatione præoccupatum, nos non minùs torquet quam præsens: Plaut.

Qui hisce affectibus magis obnoxii.

Jam verò *ut cognoscamus eos qui magis hisce affectibus pareant noscenda* erunt *objecta ipsis grata*, & *generatim* indoles sive ingenia tranquilla, urbana, blanda, humilia, non maledica nec rixosa affectus hos facile suscipiunt, ut & illi, qui oblectamentis, ludis & voluptatibus delectantur, amantque blanditiis demulceri, venerari, & honore affici: item misericordes, officiosi, sociabiles: non vero solitarii pervicaces, arrogantes, dissimulatores,

frau-

fraudulenti, vindictæ cupidi, & à reconciliatione alieni: *speciatim* facile *spem*, *confidentiam* & *Audaciam* arripiunt animosi, promti & fervidi, iique qui multum confidunt suæ autoritati, fidei, potentiæ, opibus, atque scientiæ, usu inprimis quæsitæ: item qui semper prosperâ usi sunt fortuna quia hi fere faciles ignorantes & imperiti sunt: his adde juvenes, stolidos, stupidos, eosque qui vino calent, quia præcipites & incauti sunt.

Cognitis affectibus qui versantur circa objectum bonum, facile pervenitur ad cognitionem contrariorum, qui objectum habent malum, quamvis violenti magis sint, quia vehementius afficiat homines malum quam bonum, *altiusque injuria quam merita descendant*: *Odium* concitatur non tantum illis rebus malis & noxiis quas quis ad se & suos per- *Malorũ affectuũ causæ.* *Odium.*

pertinere censet, verum & iis quas ad se non judicat pertinere. Quomodo & eum odimus qui nunquam nobis nocuit estquè fere insanabile, & sine molestia; producitque *horrorem* sive *Tergiversationem*, quæ non potest esse

Metus. sine *metu* : non magis quam *Desiderium* sine *spe* : omnia quæ nocere possunt metum incutiunt: in primis inimici, & potentes, à nobis offensi, si audacia & confidentia adsit: quorum *pessimi qui iram tegunt, quos neque ut apprehendas neque ut mittas scias* metum & faciunt qui conscii sunt alicujus secreti, quod divul-

Juvenal. gari nolumus, *scire volunt secreta domus atque inde timeri*:

Qui ad hos propensi. Qui *odii* affectibus magis obnoxii sint, ex iis quæ de Amore, ei contrario, diximus facile judicatur, *Metus* vero cadit præcipue in debiles, pauperes, senes, qui destituti subsidiis, opibus ami-

amicis, fide & auctoritate; non facile in constantes, Potentes opibus, viribus, amicis, fide & auctoritate; nec in eos qui semper prospera usi sunt fortuna, & qui desperatæ salutis sunt, quibusque *una salus nullam sperare salutem.* Virg.

Usus hujus affectus in eo consistit, ut ii aliquem exuere velimus spe, quam concepit negocium aliquod conficiendi; difficultatem & impedimenta ei obstantia demonstremus, malumque imminens exaggeremus, taceamus vero remedia quibus ea forte superare possit, & eum prudentiorem reddemus: ita tamen, ne *diffidentia* omninò subeat, quàm sequitur *Desperatio*, ubi quis animadvertit se bonum consequi, vel malum effugere, non posse: unde mox molestia & *Tristitia*, in qua hic affectus sæpe quiescit: aliquando vero parit plures affe- Usus hujus affectus.

ctus alios, quorum præcipui sunt & frequentiores *ira*, *pudor*, *miseratio*, *invidia*, *indignatio* & *æmulatio*.

Affectus iræ. *Iram* comitatur, *odium*, cum disiderio *Vindictæ*, *malum vitâ jucundius ipsa*: cumque ejus causa sit contemtus sive contumelia, major & minor est ratione causæ & subjectæ personæ. Plaut. *Procerum* enim *iræ plumbeæ* sunt. Sen. *& gravissima probi hominis iracundia*: at diutius obsidet ira feras incultasque mentes, quam eruditas & expolitas: facile irascuntur, superbi, vani, arrogantes: iracundiores sunt incolumibus languidi, maribus fæminæ, juvenibus pueri & senes, fælicibus ærumnosi, ob mollitiem & mentis eorum debilitatem: sic & ii qui obsidentur desiderio, amore, suspicione aut metu ad iram proni sunt.

Pudoris. *Pudor* cum sit quasi *existimationis custos*, facile invadit eos qui ho-

honestatis & dignitatis studio ducuntur, & contumeliâ afficiuntur, *habitatque in oculis*.

Miserationis affectui fere omnes indulgent, in primis debiles, & non ignari malorum; soli maligni & invidi, stupidi & fortunæ prosperitate cæci, vel adversis desperabundi commiseratione non tanguntur: Miserationis.

Invident homines maxime paribus aut inferioribus cum se relictos sentiunt, illos autem evolasse: Sed & superioribus sæpe vehementer invidetur, maxime si intolerantius se jactant, & æquabilitatẽ communis juris, dignitate vel opibus transeunt: invident etiam qui prosperis rebus utuntur, quippiam tamen desiderant, quod ob res præclare gestas sibi deberi existimant prę ceteris: item ambitiosi glorię & honorum uti qui fere putãt alterius existimationẽ augeri damno suę. Invidię.

Indignationis. *Indignatio* eſt dolor ob alterius fortunam ſecundam, quia ſit indignus: ut (Virg:) *Impius hæc tam culta novalia miles habebit! Barbarus has ſegetes? Mopſo Niſa datur; quid non ſperemus amantes?* & excitatur indignatio cum vitæ prioris ſordes ac vilitas cum præſentis temporis opibus & potentia conferantur. Sed optimus quiſque & virtute inſignis huic affectui obnoxius eſt, cum enim iniquitatem oderint, ferre non poſſunt indignos præferri dignioribus.

Æmulationis. *Æmulatio* non procedit ex eo quod alter indignus bonum adeptus ſit; ſed quod ipſe eo careat, ideoque hoc affectu maxime corripiuntur magnanimi & dignitate clari, uti & juvenes, ortique nobili ſtemmate, & quicunque bona & honores optime norunt quibus carent, eaque conſequendi ſpem habent. Unde ſæpe plures excitat in nobis actio-

actiones laudabiles ut bonum consequamur.

Hæc breviter de causis affectuum magis universalibus, & de Personis quæ iis maxime obnoxiæ sunt, unde cognoscitur quomodo voluntatis motus excitandi prout loci, temporis, personarum & rerum occasiones & circumstantiæ postulant.

CAPUT IV.

Affectus ut moderandi in nobis ipsis & aliis.

VEnio ad *usum Cognitionis horum affectuum & quibus modis* ac rationibus eos tam *in nobis ipsis*, quam *in aliis moderari & cohibere possimus*: nisi enim nosmet in ordinem cogamus quomodo alios retinebimus? *Tunc observantior aqui fit populus, nec ferre negat cum viderit ipsum Auctorem parere sibi: nec sic inflectere sensus humanos edicta valent,* Claud.

 lent,

lent, quam vita Regentis: Ardentes enim & acerbæ illæ animæ commotiones perplexos homines & in negociis dirigendis ineptos reddunt; toti vero mundo imperare dignus & aptus eſt qui eas freno moderari & regere novit in ſe & aliis; quod fit *morum Comitate* vel *Animi fortitudine*, naturali & quæſita educatione uſu ac præceptis & *Prudentia* ac *Averſione*: cum enim pleræque fere res mortalium duas videantur habere anſas, quibus eas prehendere & attrectare datur, ratioq; rationi opponatur; bonum à malo, melius à pejore ſæpe difficulter diſcernitur. Nunquam igitur ſubitò ac pręcipitanter quicquam pro bono aut malo recipiendum, niſi tale eſſe evidenter perſpexeris: & ſi affectus noſtri circa boni vel mali conſiderationem violentius abripiantur, commoda & incommoda ejus plene

Moribus & Animi fortitudine.

Vera æſtimatio rerum.

plene & diligenter utrinque perpendenda erunt. & objectum nudum considerandum sine illis qualitatibus quæ illud pejus meliusve reddere videntur: Cum enim malum præsens maxime molestum sit & triste, quod tamen tempus non mitigaret, si revera tale esset. Deme igitur, imaginatione, præsentiæ ejus circumstantiam, & conformem veritati facias imaginationem tuam & senties motum hunc multo esse minorem. Sic futurum malum metuere tormentum maximum est; *dum semper gravius æstimatur emergere quod timetur.* Absit ergo futuri metus cum multa interim emergere possint, quæ prævisum malum, avertant: Et sic illæ perversæ opiniones fere procedunt, ab errore vulgi, præjudicio, debilitate, credulitate & sollicita nostra indagatione, quibus cuncta

in pejorem partem accipimus & interpretamur, adversus quæ animus confirmandus, considerandæque perpetuæ hominum imperfectiones & defectus & quod *cito decipiatur qui facile credit.*

Et Virium nostrarũ. Sed & ante omnia vires nostræ æstimandæ erunt & cum istis quę aggredimur comparandæ. Vires autem nostræ non tantum consistunt in auctoritate, fide, amicis, & capacitate nostra, aliisque modis quibus id quod petimus consequi possemus; sed & in voluntatis nostrę apta constitutione ad perferendum & tolerandum omnia, quæ in prensationibus hisce occurrunt. *Dulcis inexpertis cultura potentis amici, expertus metuit.* (Hor.) *Quisque se metiri debet suo modulo*, & si non potest quod vult, velit quod potest.

Prudentiã. Ut Porro affectus nostri in ordinem redigantur Prudentia succedit, cujus effectus primus est

est summovere à se causas & occasiones omnes quę in nobis excitare possunt affectus immoderatos; facilius enim est eos aditu intercludere, quam admissos regere. *Deinde* prævidere mala & bona quę in persequendo negocio occurrere poterunt, eaq; examinare diligenter, ut si *quæ invecta diritas casu foret, nulla imparatum cura laceret recens.* Denique avertere malum si fieri potest: si non, consuetudine sibi id repræsentandi levius facere; cum *tela improvisa minus nocent.*

Demum Aversio sive Diversio in hisce affectibus usui est, Aversione. sitque vel proponendo animæ commotæ aliud objectum, affectui moventi accommodatū; vel divertendo eam ab uno affectu ad alium diversum vel ei contrarium, ut *sic clavus clavum expellat*: in quibus tamen curandum, ut objectum illud subornatum, animo

ejus gratum sit & eum non minus afficiat, quam illud quo occupatur: Ac si unum objectum non sufficiat plura illi offerat, ut *quæ non prosint singula multa invent.*

CAPUT V.

Complacentiâ quomodo voluntas alternis dirigatur.

SEquitur ut ostendamus quomodo Obsequiosa Comitate, quam *Complacentiam* vocant, affectus & voluntas dirigantur; hæc consistit in eo ut nos conformemus affectibus, ac rationibus, modisque agendi alterius, quæ fere ab Aulicis in Adulationem versa est. sed tamen in multis utilis & necessaria reperitur.

In irato rudi. Sic *irato rudi* quodammodo nos conformare debemus, non directe adversari, caute tamen & cum judicio ut si vindictam que-

querat, proponamus, ei plures vindictæ modos, remque eo modo dirigamus ut eligat modum cujus executio plurimum requirat temporis, quo certus magis ac tutus sit; ut interim ira considat & rationi locus sit.

Sin *mitior persona injuriam passus*, vindictæque difficultates & pericula perpendens, civili satisfactione & purgatione contentus sit, laudanda ejus fortitudo qua iram & vindictæ impetum compescit, item prudentia, qua confert & examinat injuriam cum suis & injuriantis qualitatibus. In mitiore.

Si *Metu percitus* omnia etiam minima pericula consideret, & ad ea quæ tuta magis quam honesta sunt inclinet: rationibus metum ejus suffulciemus, prudentiamque laudabimus, securitatis matrem: leves & temerarios alio modo procedentes di- In memente.

cemus, aliaque, quæ laudare pudor est excusabimus:

In Confidente. Contra si *confidens* nullum omninò metuat periculum vel damnum, seque capacem paratumq; existimet exequi quod proposuit; laudanda ejus prudentia & promtitudo decernendi, constantia prosequendi, audacia exequendi, periculumque imminuendum: ac qualitates ejus & potentiam aliasque conditiones & media quibus negocium perfici potest extollemus, aliosque eodem modo egisse referemus.

In Pudente. Si *pudore tactus* molestus sit, velitque tegere, vel excusare peccatum cujus eum pœnitet: ostendemus ęgrimoniam ejus nos afficere, & quod inviti ea commemoremus, pudoremq; hunc ex indole laudabili & honori æmula procedere: neminem honestum hisce casibus nō obnoxium esse, eosq; tempus actionesq; contra-
rias

rias ex hominũ memoria delere.

Si *impudens* qui non movetur malis existimationem lædentibus, ignominiamq; irrogantibus, laudet, & cum voluptate memoret, facinora sua: ab hoc homine si non expedire nequimus, *ululandum erit cum lupo*. Dicemusque contemni debere eos, qui nimis hominum de se opinionem curant & captant, uti qui *cogantur à gratis animum suspendere rebus, utque vivant vivere desinunt*. In impudente.

Qui *Benevolus* aliquem laudat, honorat, defendit & cum res exigit monet & exhortat: hujus delectum probabimus, constantiamque & officia erga amicos collaudabimus. In Benevolo.

Si vero *oderit*, eum quoque vituperabimus & malefacta ejus exaggerabimus, fingemusque mala ejus nobis gaudium parere, bona tristitiam. In Malevolo.

Qui *promti* sunt *in officiis conferendis*, gaudentque occasiones ad- In magnifico.

ad hoc sibi dari, imo eas explorare. Hi quoniam laudari, amari & honore affici expetunt, Laudabimus eorum promtitudinem & munificentiam, officiumque præstitum aut præstandum ostendemus esse pergratum; & nos beneficii memores fore verbis, ministeriisque officiosis.

In ingrato. Si vero *cum ingrato* (qui quantum fieri potest vitandus) nobis negocium est, officium illi collatum diminuemus, animum ejus qui præstitit insimulabimus, dicemusque durum esse, cui nolis, debere sine justa causa: eosque solos sapere qui distinguunt officia vera à fictis & simulatis: & sic

In misericorde. de cæteris. sed affectibus hisce, qui homini probo vitandi, non facile officiis nostris nos implicabimus, nisi coacti & cum judicio, ne probitatem offendamus.

In malis. Quandoque enim cogimur *tam vitia quam virtutes* eorum quibus

buſcum verſamur imitari & fle-
ctere ſe, & conformes reddere omnium moribus modo ut nihil coacte facere videaris, etenim

Pectoribus mores tot ſunt quot in orbe figuræ, Ovid.
Qui ſapit innumeris moribus aptus erit:
Quiſquis in ambigua ſe non accommodat aula Ouwe.
Omnibus ingeniis non habet ingenium.
Vita quid eſt aliud niſi ſcena? aut ludere diſce
Curis ſepoſitis, aut cruciare miſer:-

CAPUT VI.

Conditiones Perſonarum exteriores, diverſæ.

HUc uſque de *Perſonarum differentiis*, quæ procedunt ex facultatibus earum interioribus, *pergo ad conditiones earum exteriores*; quæ & infinitæ; nos eas tantum attingemus, quę cognitioni interiorum inſerviunt, & in converſatione civili fere ſervantur.

Hæ

Hæ ab *ætate* dependent vel *Fortuna*: ætas varie distinguitur: sed morum diversitas apparet maxime in *juventute, Virili ætate* ac *senectute*.

Iuvenili. *Iuvenes* plerique facile & vehementer impelluntur ad ea quæ Iul, scal. concupiscunt. Concupiscunt autem & statim & multa potita contemnunt; ad alia animum appellunt. Præceps illis potius animus, quam magna volvens: Iram animumque in fronte & ore gerunt; Impetus eorum deliberationi antevertit, facta verbis, pænitentia perfectioni: Honoris & Prærogativæ exactores importuni potius, quam seduli vindicatores, contemtus ultores: ipsi diversorum à suis studiorum contemtores: Laudatoribus suis favent, odere monitores: Potentiæ studiosi: opum negligentes: spe enim alunt fiduciam sui: Liberalitatem exer-

cent

cent ignari fortunæ deterioris: omnino ſimplicitatem profitentur & ab aliis exigunt: Parum ſuſpicaces, creduli multum: Honeſta utilibus anteponunt, nondum enim acuit eos rerum experientia; ſibi ipſis lex ſunt: ſodalitatum atq; ſocietatum ſtudioſi: ſibi ita vivunt, ut credi velint aliis quoque vivere. Nihil fere iis mediocre. Alienarũ miſeriarum pii obſervatores; ſuarũ ſecuri: In jocos ſoluti, verecundiæ obnoxii in erroribus, elati in benefactis.

Senes Maxima ex parte moribus, his contrarii ſunt; & quia diu vixerunt, parum ſperant, pauca moliuntur, præteritis gaudent eaque ſola probant præ iis quæ præſentia ſunt, quibus non acquieſcunt. Novarum rerum ſunt obtrectatores, ſemperq; habent quod objiciant. Sollicitiofficiorum exactores; ad rem attenti, lẽti ac difficiles ad perſuaſiones, Senili Iul. ſcal.

cau-

cauti & suspiciosi: multa enim indigna aut se aut alios perpessos meminere: & uti adolescentes spe, ita senes memoria metiuntur omnia, raro dejiciuntur de sententia: rarissimè sibi alias anteferri ætates patriuntur: meticulosi; pertinaci ulterioris vitæ exspectatione queruli. Odia & convitia, non petulanter, sed hostiliter exercent: garruli tristes, importuni interpellatores, semper aliquid imminentis mali minitantes, unde exercent Frequenter comparationes. Avari, de omnibus dubitantes, nil certi constituentes, neque amant neque odere vehementer; commiseratione tamen, quia debiles sunt, maxime tanguntur.

Virili. Inter duas hasce extremas media sive *Virilis ætas* est, utriusque affectuum particeps, ita tamen ut quæ in illis ætatibus immoderata sunt vel deficiunt, medio-

diocria hic inveniantur: non nimis confidens & arrogans ut juvenilis; neque nimis meticulosa & diffidens ut senilis; moderationem adhibens moribus, & Negociis judicium, agens circumspectè, jungens honestum cum utili; colligensque prerogativas quæ separatæ sunt in juvenibus & senibus.

Fortuna quoque ratione variant Mores; *omnibusque nobis, ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus*: hæc quatuor præcipue modis spectatur; scil. quatenus sumus Nobiles, Potentes, Divites, vel fortunati: A Fortuna. Teren.

Nobiles honoris maximè studiosi sunt & *superbi, contemtores aliorum*, etiam nobilium sive hominum novorum, *commune Nobilitatis malum*. Nobilitate. Saluſt.

Divites contumeliosi sunt & inflati, arrogantesque, divitiis enim ac felicitati summæ inest sapien- Divitiis Pind.

Pind. pientiæ opinio: uti quibus excæcantur, & omnia venalia esse censent, molles quoque sunt & vani, luxuriâ diffluentes, ingrati, & vindictæ avidi, *si quid eis* Plaut. *benefacias levior pluma est gratia, si quid peccatum est plumbeas iras gerunt.* Sed insolentius nihil divite novitio; hi rationem iis utendi ignorantes injuriam inferre gaudent petulantiâ magis quam Cic. malitiâ ducti, *arbitrantur enim sine injuria potentiam levem atque inopem esse.*

Potentiâ. *Potentes*: Divitibus fere similes sunt, nisi quod animo magis virili & honoris studiosi sint, ac in omni vita, modestius se gerant, ut gloriam augeant, industrii quoque magis sunt, ut opes & potentiam conservent & consequantur. Injuriæ eorum Potentiæ respondent in rebus majoribus: neque facile cum iis in gratiam redeunt, quibus diffidunt,

fidunt, & qui se offensos sentiunt.

Fortunati nomine omnes cęteri veniunt, eorumque fere mores sequuntur superbos & insolentes, majoremque fortunam major ira, comitatur. *Luxuriant animi rebus plerumque secundis: Nec facile est* æquâ *commoda* mente pati. Felicitate. Ovid.

Porrò ex contrariorum natura satis cognoscitur quibus moribus sint ii qui his opponuntur, *Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quomodo suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis: propter suam impotentiam se semper credunt neglegi.* Infelicitate. Terent.

Ad *differentias conditionum exteriorum* pertinet quoque considerare num illæ personæ cum quibus nobis negocium est sint *Domestici* vel externi, *confidentes*, vel minus: nobis *majores*, minores vel æquales, bonę indolis, vel pravę. A conversatione & indole.

Vera-

Veraces vel mendaces: *gratiosus* vel *severus*, *elatus* sive *modestus*: ejus intersit vel non: hæ enim qualitates singulæ peculiarem requirunt agendi modum.

Cum *Domesticis* enim & *confidentibus* liberius agendum, cum *externis* & *diffidentibus* prudentius. *superiores* honorandi, *æquales* reverenter, *minores* comiter & urbane excipiendi: cum veracibus eisq; quæ sunt bonę indolis confidenter & sincere versabimur: *mendacibus* & *malæ famæ* personis minime, etsi pignus in manu habeant, credendum. cum *gratiosis* familiariter, cum severis moderate & paucis verbis agendum. *Elatis* & ambitiosis expetiti honores exhibendi, & ostendendum quod eos magni faciamus: cum *modestis* sine omni cura & affectatione vivendum: *Malignis* & malitiosis aures non facile præbebimus, ita tamen ne sentiant

tiant nos eos pro talibus habere: *Benignis* omnia amicitiæ officia exhibebimus. *Officiosos* quotidiei gratiose prensabimus, *inofficiosos* vitabimus. Cum iis *quorum interest* prudenter agemus & quatenus intereſſe verſatur, non facile eis credendum, aliter ac cum iis quorum nihil intereſt.

·CAPUT VII·

Calliditas in Rebus Diſcernendis ſive Actionibus.

ATque hæc *de Perſonis*, & quomodo (vario earum reſpectu) nos gerere debemus ut omnia rite dirigamus. Sequuntur *differentiæ rerum*, ſive *Actionum* potiores, quas & noſſe oportet, ut negocia noſtra bene expediamus.

Harum inprimis *cauſas* conſiderare oportet, quæ eis primum conferunt motum, & *ratio-*

Præcognitione causarum & mediorum. *tiones* quibus ad finem per ducuntur: *Finem* item ob quem negocium sive rem aggredimur: *Et Eventum* quem poterit sortiri.

Causæ & *Rationes* sive media cognoscenda an sint Necessaria vel minus, possibilia vel non, facilia vel difficilia in exequendo: *Fines & effecta* an sint bona vel mala, proxima vel remota; inque his omnibus consideranda justitia:

Actiones hominum quandoque producuntur ex pluribus causis ordine subsequentibus vel simul concurrentibus quarum *Principales* distinguendæ ab *Adjuvantibus*: *Necessaria* ab iis quę non nisi facilitatem & commoditatem majorem conferunt.

Principalium. *Principales* rerum sive Actionum *Causæ resident in* Personarum *Potestate* actioni sive rei æquivalente, *ac voluntate*, quas deprehendere poterimus ex earum

rum circumſtantiis & qualitate: ſcil. an ſint juſtę, utiles, poſſibiles, faciles, vel minus; item ex opinione, ſermone, actione & geſtibus exterioribus earum, tum ex perſonis adjuvantibus, mediiſque & rationib. rei accommodatis denique ex loci & temporis commoditate ac oportunitate, atque examinatione impedimentorum quæ nobis obſtare poterunt, remediorumque quibus illa amoveri & executio facilior reddi. *Facile* autem judicatur quod perfici poteſt ſine magno labore & ſumtu, brevique tempore, abſque ope plurium perſonarum & rerum, de quibus diſponere nobis difficile erit.

Neceſſitas autem omnes ceteras conſideranda: & omnia quæ obſtant, nec evitari poſſunt, viribus ac impetu ſuperanda omni modo, ut finem propoſitum conſequamur: Attamen primò Neceſſariarum.

momenta Finis quem consequi optamus, quique ad eam necessitatem nos adigit bene examinare debemus & conferre cum molestiis & impensis quæ in mediis eis necessariis superandis, ferenda erunt; nam si hujus damna, illius commodis majora erunt: satius erit aliò consilium suum vertere: Videndum quoque num plura sint media huic fini inservientia, quorum in primis certiora, tùm faciliora, denique minus inhonesta eligenda erunt: necessitas enim, quæ legem non habet, & finis honestus, media minus honesta quibus, ad finem honestum consequendum, usi sumus excusabit & teget.

Item per cognitionem finis & eventus Boni Mali.

Post causas & media; *finis* & *eventus* Negocii sive Actionis considerandi scil. Bonum & malum quod eos comitatur, non ut Philosophi ea definiunt, sed ut com-

communis de iis opinio est, maxime eorum qui actionis participes & adjutores erunt. Bonum vero quod est respectu honestatis, utilitatis vel voluptatis. Justitiæ denique splendore omnia hæc illustranda quatenus fieri potest. quæ fere constat regulis generalibus & paritcularibus, usu, statutis, vel interpretatione receptis; sed usu ac consuetudine inductæ, magis hic valent.

CAPUT VIII.

Calliditas in differentiis circumstantiarum discernendis.

SEquitur denique ut rerum & personarum affectiones, & circumstantias differentes, earumque ordines cognoscamus, & juxta eas dirigamus verba nostra vel taciturnitatem, ut alios sententiæ nostræ conformes reddamus: in quo primum est.

Prævidendi impedimenta.

Prævidere impedimenta quæ alios à negocio noſtro avertere poſſent, ut eorum favorem acquirere difficile ſit. ea fere procedunt, vel à nobis ipſis, vel ab iis quos inducere volumus, vel ab adverſariis noſtris iiſque quibus negocium noſtrum diſplicet vel nocere poſſet, denique ab ipſo, quod ſuſcipimus, negocio.

Iiſque in nobis ipſis.

In *Nobis ipſis* conſideranda, *quare negocium hoc ſuſcipiamus*, ultrò an rogati ſive mandato alterius: tum *quam opinionem* plerique etiam ille quem volumus inducere, *habeant de nobis*, de familiaritate, probitate ac prudentia noſtra, maxime ratione negocii ſuſcepti: Deinde *ratio ac ſtatus vitæ noſtræ* & auctoritas ſive favor quo valemus, quem gradum dignitatis obtineamus: parem, ſuperiorem vel inferiorem eo: ut hiſce ſermones noſtros reddamus conformes, ita tamen ut memine-

nerimus gratiorem esse modestiam auctoritate imperiosa. Ante omnia vero cavendum ne malitiæ, imprudentiæ aut animi malevoli signum in nobis deprehendatur, vel quicquam dicamus moribus & actionibus nostris manifeste contrarium.

Qualitates, quæ imminuere possent favorem & autoritatem nostram, *aliæ*, id *in se habent*, uti ætatis imbecillitas, imperitia, ignorantia, imprudentia, levitas, inconstantia & arrogantia: *aliæ nos suspectos reddunt* ei ad quem perfugium habemus, uti potentia, auctoritas, commodum quod ex negocio speramus, invidia; metus, ira, aliusve affectus: tum quod alio tempore inutiliter idem tentaverimus vel simile: quod sæpe de eo sermones habuerimus, neque quicquam promoverimus, quod opinione nostrâ decepti sæpe fuerimus:

quod primi de eo locuti ſimus vel æquo citius, tardiuſve.

Impedimentis hiſce bene examinatis, quædam ingenuè, juxta qualitatem eorum, tanquam culpanda, fatebimur: cetera vel non agnoſcemus, contrariumque oſtendemus, vel ratione excuſabimus: vel imminuemus, vel alio compenſabimus bono, vel bona mente nos feciſſe demonſtrabimus: denique ſortem fortunamve aut naturam rerum culpabimus, vel in alium, ſi quæ eſt culpa, rejiciemus.

In iis quos inducere volumus.

In aliis quos inducere volumus, ut pro nobis ſint non tantum conſideranda ætas, ſtatus, profeſſio, mores, affectus ordinarii, capacitas ingenii, ſolertia, & prudentia, ſed & animus ipſorum erga negocium quod eis commendare volumus; item rationes & reſpectus quos habere poterunt erga res & perſonas di-

diversas & iis commoveri magis in illam quam nostram inclinare partem: semperque tenendum vulgus & imperitos utilitate magis duci: honestiores & nobiliores, honestate: & fere omnes magis esse promtos ad fugienda mala, quam ad facienda bona; illorumque metu, quam horum spe vehementius affici: tum facilius persuaderi meticulosos, diffidentes & ancipites, ne quid agant, quam ut agant. Considerandum insuper num aliquod aliud sit impedimentum aliunde procedens: uti an contrarium ei persuasum sit; an fastidiat plura de hoc negocio audire & loqui: an à sua parte spes nulla supersit: an alienus parumque sollicitus sit efficere quod petimus: an ab adulatoribus, iisque qui nobis adversantur sit præoccupatus: atque in his omnibus gerere nos debemus

& agere juxta rerum & personarum qualitatem: eumque aliquando leniter reprehendere, & officii sui admonere; ut pergat consulere & prodesse amicis: quandoque animare & demonstrare ei occasiones felicis successus, si consiliis melioribus uti velit: simulque persuadere ne audiat sibi adversantes: quandoque, ubi res postulat, incusare fortunam suam aliundve quid: promittere remedia prompta ac facilia, & affectus alios in eo moderari, alios excitare, juxta ea quæ supra tradita sunt.

In adversariis nostris.

In iis qui nobis adversarii sunt considerabimus an nobis obsit eorum auctoritas, favor, potentia, sagacitas, vel alia aliqua qualitas, quam diminuemus quantum ratione fieri potest: vel potius augebimus, & ostendemus periculum esse ne aliquando noceat

ceat ipsi; præ oculis ei objiciendo confidentiam illius & animositatem, & quàm ea sit suspecta & sæpe noxia idque magis minusve aperte vel libere inspectis qualitate personæ, aliisque circumstantiis; eaque circumspectione semper, ut ea vitemus quæ nocere, & adducamus quæ prodesse poterunt. Si autem adversarius noster vitiis quibusdam obnoxius sit, sitque impudens, adulator, donis corruptus, factiosus, rixosus, inconstans, malignus, affectu aliquo vel utilitate impulsus, hisce ad commodum nostrum utemur, eique fidem abrogabimus quantum fieri potest: si ratione nitatur debili, stupiditatem & imperitiam ejus proferemus.

Si nobis obsint, quibus consilium nostrum nocere possit, quia

amici, parentes, vel alio modo obligati ſint ei quem nobis addictum volumus: dicemus noxam eam minoris eſſe momenti; & è contra proponemus commoda quæ inde percipienda erunt incommodis multo eſſe majora, vel denique perſuadebimus illius ſtudium & affectionem erga ipſum eſſe immutatum.

In ipſo negocio. Denique negocium ipſum quandoque impedimentis implicatum eſt, & minus gratum, ut quia ſit nimis difficile, ab opinione communi alienum, non veriſimile, periculoſum, injuſtum, indignum, minoris momenti; quandoque fruſtra tentatum, & decretis contrarium. quæ omnia caute negabimus & mitigabimus, vel difficultates, pericula & damna, cum negocii pondere penſitabimus: ac demonſtrabimus cauſam hanc aliam induiſſe faciem, & exempla

in

in omnibus non convenire, & sic omne præjudicium esse rejiciendum. Si tamen necesse sit persuadere quod minus honestum est, necessitatem, consuetudinem, aliorum exempla, temporisque injuriam prætendemus, aliosque nostræ opinioni addictos allegabimus, finemque causæ meliorem, *utilitatemque honesti matrem*, proponemus. Si Necessitas ab alia parte stare dicatur, negabimus eam hic subesse, facta comparatione cum similibus causis, & demonstratis rationibus negocium absque aliquo discrimine conficiendi:

Si vero à negocio divertere aliquem velimus quia nimis difficile est, difficultates ejus ordine recensebimus, & rationibus, circumstantiisque exaggerabimus: Si hoc absit utilitatem arripiemus, eamque nullam, minimam vel incertam exspectari posse

oſtendemus; & ſi negocium minus proſpere ſuccedat, quæ mala ſint metuenda explicabimus. Si utilitas nobis ſervire non poſſit ad juſtitiam & honeſtatem confugiemus, conſiliumque hoc parum illi honeſtum & maxime injuſtum eſſe probabimus.

Denique ſublatis impedimentis: nitendum ut quantum negocium ferre poteſt, nos conformes reddamus inclinationibus ejus quem nobis acquirere volumus; omni ratione & modo officia noſtra illi exhibendo, ſuſcitando in eo affectus nobis commodos, faciendo eum certum de noſtro erga eum amore, & quanti eum æſtimemus, quodque nihil velimus quod ei nocere poſſit, in omni ſermone probitatem & integritatem ſervando.

CAPUT IX.

Calliditas in sermone.

AD Calliditatem quoque spectat ut cognitis, personarum, rerum, & circumstantiarum variarum differentiis, secundum eas sermones nostras dirigere vel tacere sciamus: & sic alios in sententiam nostram trahamus: in primis autem & decorum *modestiaque observanda* studendum *brevitati*, tam respectu nostri, quam eorum cum quibus loquimur, vitandæque obscuritas, importunitas, mendacium ac. Vanitas *importunitas* est, dicere molesta, aut inepta; idem sæpe repetere & loqui dum alius loquitur. Mendacium autem dicit, qui ipse aliter credit quam dicit: si enim ipse credit vera esse quæ refert, non est proprie mendax sed errat, Mendacia fugienda.

asse-

afferendo ea quæ certò nefcit, taliaque cautus tacebit, exiftimationem enim lædunt, fic & ii qui animi & ridendi caufa falfa proferunt ludionem magis vel fcurram agunt, quam virum honeftum: fi vero quis mentiatur, ut commodum inde confequatur, aliumque damno afficiat, hic vitandus omnino; focietas enim hominum non pravis, fed bonis continetur officiis: ex diverfo fi mendacio aliquem juvet neminemque lædat, poterit abfolvi, fi res mereatur.

Vanitas. Qui de fefe ambitiofe & gloriofe loquuntur vani & fere mendaces judicantur, & mendacia eos odiofos, vanitas ridiculos reddunt: Sic qui aliis detrahunt, quamvis vera dicant, ob malevolentiam eorum, odiofi funt: laudandi potius alii five nobis fint fuperiores, pares vel inferio-

Ovid. res, *Vis* ut *ameris ama*, ut lauderis lau-

lauda: Ac si eos laude dignos reddis quos antecellis & æquas, ipse quoque laude dignus eris: Neque adulatio se eo usque extendit, & si adulatio sit excusatione tamen digna erit quâ sine alterius damno, & pudore, damnum avertere vel bonum aliquod consequi nitimur. Aliud erit si quem ob vitia & scelera, vel ob id quod non fecit laudes, ut eum decipias, vel risui exponas: hoc enim virum gravem dedecet.

Vanitas complectitur jactantiam & Arrogantiam: *jactantia* sive *propria laus fordet* & ridiculos homines reddit: quamvis multi velint, eos, qui magnificè de se loquuntur (dum gratiosis fiat verbis, sæpe proficerè: verum modeste & caute de se dicere præstat, quamvis illi si vera jactent, veniâ aliquâ digni sint. Et jactantia vitanda.

Arrogantia comites habet *Per-* Arrogantia.

vi-

vicaciam & *contentionem* : *illa* non vult alterius sententiæ concedere, *hæc* vult ut suæ cedatur : utraque vitanda, uti odiosa & injuriosa. & si quandoque, contentio fiat, non nimis confidenter & cum acerbitate ac pertinacia; sed leniter & submissis verbis dirigenda erit quasi instrui non docere velimus, & quasi dubitemus & hæreamus, non sententias & decreta proferre studeamus : & quasi hæc contentio ex re nata ; non aliunde & longe petita sit, causamque non personam concernat : ideoque adversarium laudare, & quandoque ei concedere & errorem nostrum fateri convenit : Sed omninò cavendum ne cum iis contendamus, quibus reverentiam debemus, ne offendantur : vel cum iis qui nobis multò inferiores sunt, ne eos nobis imprudenter exæquare videamur, & victi igno-

Contentio.

ignominiam, victores *egregiam*; *vero laudem* referamus. Denique prudenter cavendum ne in hisce contentionibus admiratione vel offensione commoveamur, quamvis inepte, inconstanter, temere, atque importune præponantur multa: Verum ea omnia considerabimus, quatenus nobis utilia esse possint vel in talium hominum consuetudine, vel ut nobis caveamus propositumve negocium prosequamur. Virg.

Caput X.

Calliditas in simulando.

IN his & in ceteris multa simulatione & dissimulatione, (præcipuo Calliditatis membro) utendum, ut tutum tibi iter facias per tot hominum fraudulentas, & malitiosas vias: qui chartulas lusorias oculis alternis exponunt, sibi sociisque dam-

damnum inferunt;tegendę sunt, non multum fidendum iis qui se facilè produnt: *Qui cuivis quidvis* Ouwer. *credit male creditur illi. Quo credis mihi plus,hoc tibi credo minus:* Maximè verò simulare & tectè agendum cum iis, qui, ut è nobis quid eliciant, occasiones captant demerendi fidem nostram, communicando nobis minoris momenti negocia, ut majoris ponderis iis credamus, fingendoque amare hos, odisse illos,quamvis longe alia iis mens sit, aliudque clausum in pectore aliud in lingua promtum habeant; item inducendo dubitationem,ut introspiciant nostram voluntatem; cum his ajo tectè agendum, cavendumque ne intelligere videaris fraudes eorum & sic ars arte deludatur.

Dissimulando. *Dissimulatio* non tantum verbis, sed & silentio, actibusque fit externis. scilicet Silentio. *tacendo* id *quod nocere*

re posset nobis vel amicis nostris; & inprimis *nos offensos* esse, ut facilior nobis vindictæ pateat porta, & ne illi causam demus graviores inferendi injurias & vindictam prçveniendi:nã sæpè utile est aliorum injurias & insidias videri non intelligere; si tamen silentium nos suspectos magis redderet, satius est declarare animum nostrum; ita ut post leves quærelas persuadeamus ei nos non amplius injuriæ memores fore.

Verbis dissimulare majoris est industriæ: sunt qui sermones abrumpunt & ad alia transeunt, verum hoc non semper succedit: tutius est respondere & ut milites ex acie se recipiunt, non fugiendo nec pugnando; ita hçc tria servare: scil. veritati penitus non contradicere: non dicere ea quæ non decet possentque nocere: dictionibusque dubiis Verbis.

&

& ambiguis eum ſuſpenſum relinquere : & quo reſponſio condita & retenta, eo laudabilior eſt.

Geſtibus externis. Externis actibus & geſtibus vultuque *diſſimulamus* affectus noſtros, ut gaudium, dolorem, ſpem, metum, iram alioſque, & audire & videre, quæ dicuntur & fiunt, quoties cum fructu divulgari non poſſent: & contra ſpem vultu *ſimulamus*, cum premimus altum corde dolorem.

Mentem aliorum inſpiciendo. Huc quoque pertinet ut ſciamus eorum cum quibus agimus mentem & cogitationes perſpicere & quaſi nobis aperire, quod & fit modo, paulò ante, hic relato item contentione; cum fervore ſermonis multi abripiantur, ut proferant non proferenda: *Sic*
Ovid. *ludimus incauti ſtudioque aperimur ab ipſo, Nudaque per luſus pectora noſtra*
Hor. *patent: & Reges dicuntur magnis urgere cucullis, & torquere mero quem perſpexiſſe*

xisse laborant, in vino enim *veritas*; quæ omnia tempus & occasionem requirunt.

Atque hinc patet, Callidi hominis esse, Valere ingenio promto, ad examinandum particulatim suas & aliorum actiones: videre, perspiere & judicare omnia: pauca loqui, tegere se & cogitationes voluntatesque suas, & nihilominus utique comitate & gratia, vultuque sereno procedere.

CAPUT XI.

Dexteritas.

CAlliditati adeò conjuncta est *Dexteritas* in negociis tractandis, ut una ab altera abesse non possit. Hâc enim feliciter magis negocia expediuntur, redduntur que facilia & grata, quæ difficilia & molesta videbantur. Dexter enim qui est sive ut

ut dicitur Ambidexter omnia excipit & exhibet ſine felle & acerbitate ; aliorum dictis vagis, ſive ex impotentis animi affectu prolatis,non afficitur : at qui ſermonem aliorſum vertit, tranſitque leni ſaltu & verbis accommodatis ad ſubjectum magis gratum : omnia ejus cum quo agit verba & acta in meliorem partem accipit, & interdum (ubi expedit) fingit ſe non bene intelligere quid dicatur, ut reſponſum paret, neque ex improviſo deprehendatur : Si negocium ſit anceps, poſticum, ut ajunt, ſibi reperit : eoque modo cauſam proponit, ut ex eventu adverſa abnuere, vel proſpera agnoſcere poſſit;imo & concedit ea in quibus ratio ab ejus parte ſtat, ut in majoribus cauſis adverſarium demereatur: nullibi ſe pertinacem exhibet, ſed ubique tractabilem ; quandoque contendit, ali-

aliquando remittit, neque ei relligio est in alterius transire sententiam, ejusque procedendi modum amplecti.

Ante omnia vero cavet ne se ab alio abalienet rumpatque jura familiaritatis: & si cum importunis & prolixioribus agat, multitudine aliorum negociorum se excusabit, & in aliud tempus causam differet; vel demonstrabit fieri non posse, vel negocii qualitatem non ferre, ut hoc tempore & loco peragatur.

Difficillimum vero & maximè molestum est, negare alicui quod petit, cum quisque sibi persuadeat, justum & æquum esse quod petit: pluribus placuit omnia promittere quamvis non possint, vel velint præstare; sperantes interim, aliquid fieri posse quo excusentur, vel liberentur: & sic quiescit petitor, qui sæpe magis amat hac sibi moneta satis-

tisfieri, quam ſpe nuda: Verum huic conſilio ſemel locus eſſe poteſt: ſi enim eo ſæpe quis uti velit tanquam impoſtor diffamabitur: nec minus ille qui ambitione prava ductus, petitores ſpe lactat inani, ut major rogantium turba ſit, & ſuperbiæ ſuæ longum habeat ſpectaculum: optime: cum his agitur qui non promittunt, niſi id quod volunt, poſſunt, & tenentur preſtare. Sed ſi id quod petitur tale non ſit, expedit differre negocium quantum fieri poteſt, ut interim deferbeat, vel ei aliud quid offerre quo ei gratificari, & benevolentiam noſtram probare peſſimus, quamvis neque de eo felix exitus ſperetur, vel denique verbis ejuſmodi promittere quæ præciſe non obligent. & licet hoc ab ingenuitate ſit alienum: iniquitate tamen rei petitæ excuſari poterit: præſertim ſi cau-

causa recusationis magis ex defectu potentiæ quam benevolentiæ procedat. de quo cum certiorem reddere facile est promittendo favorem suum oblata occasione meliore. Et quæ non dederis semper videare daturus. qua spe animatus non tantum lenitur repulsa, sed & pro favore & gratia apud moderatiores habetur.

CAPUT XII.

Quæsitus favor ut tuendus.

HUc usque de *Calliditate* & *Dexteritate* quibus negocia ab ambientibus prudenter dirigenda & administranda erunt. Restat ut pauca dicamus de *Prudentia*, *Humilitate*: *Audacia* & *Peritia* sive Habilitate. quibus se defendere ac munire, partumque favorem tueri possint.

Patientia fere consistit in fe- Patientia.

rendis injuriis & molestiis: injurias vindicare adeò sæpe non conducit, ut ne fateri & cognoscere eas expediat: sic ferenda & dissimulanda aliorum vitia, se censorem ferre eorum odiosum maximè est, etiamsi vera sint: tum enim magis lædunt, & si uspiam hîc veritas odium parit: Deinde, ut ut molestum sit, candidatus assiduæ præsens esse, ac vigilare neque causam, neque Principes quos ambit ne quidem ob repulsam, vel offensam quamcunque desere-
Ovid. re debet, *arbitrio domini tempora perdat sui: vanescit absens & novus intrat amicus*: nihilque mutationi magis obnoxium, quam Principum & Magnatum voluntates sive favores; hi, ut æstus marini, perpetuò accedunt, receduntque. Sed & absens sæpe calumniis defertur, quod omninò cavere, & bene de Principibus meren-

rendi occasiones omnes observare debet. Nam & hic, ut in Amore, *Auriga hora est. Casus ubique valet, semper tibi pendeat hamus, quo minime credis gurgite piscis erit.* Ovid. Et sæpe res parva favoris adipiscendi causa est. Sed & negocium quod cum ratione susceptum mordicus ad finem usque prosequendum erit, occasionesque omnes captandæ, nihil festinanter & intempestive agendum, *multos pessum dedit, qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant; & spes suasmet anteire parant.* Tac.

Humilitas hic non minus utilis, Humilitas. cum enim fere nobis agendum sit cum Vanis, & ambitiosis hominibus, qui, nulla sæpe qualitate spectabiles, delectantur hisce submissionibus & honorum exhibitionibus, minime ea negligenda erunt, uti quibus sibi existimationem quærunt, eò magis

quo minus se meritos putant: attamen in iis Humilitas non consistit: sed ea apparet in animo sive opinione; voluntàte, ac moribus nostris:

Ex Animo. Humilis enim debilitatem suam fatetur, nec multa præsumtione turget: nihil supra vires suas attentat, Nec verbis jactat, quæ re ipsa efficere nequit;
In voluntate. voluntatem suam cohibet, paretque mandatis eorum à quibus dependet, omnibusque suis affectibus moderatur: moribus & Actionibus externis & vultu
In moribus. composito & modestus est: risu moderatus, salutationibus venerandis gratus: verbis officiosus, sermone parcus & congruus, tacens dum rogatur; ad ea quæ dicuntur attentus: non tantum superioribus, sed & æqualibus & inferioribus se submittit; Horum etenim auxilio sæpe opus est: sed hæc omnia juxta perso-

na-

narum & rerum qualitatem: ita ut humilitas decenti comitate & affabilitate comitata ſit: Et quamvis ii qui ex humili loco ſubitò emerſere, arbitrentur ſe priorem ſuam qualitatem ſuperare non poſſe, niſi elate ſe gerant, & quodammodo reverendos ſe faciant, donec memoria anterioris conditionis deleta ſit. Verendum tamen eſt, ne ſuperbiâ ſueti difficulter & tarde ea ſe expedire poſſint.

Audacia quoque requiritur qua aditus paretur ad loca plurima; animuſque confirmetur ne ob repulſam unam atque alteram deficiat; ſed ſemper eodem vultu, fiduciâque ſe ſiſtat. *Audentes fortuna juvat, tardioreſque progreſſus habet Verecundia.* Et licet importunitas hæc pluribus moleſta ſit, ſunt tamen qui urgeri volunt & debent; cum judicio tamen & modeſtiâ: ne impudentes & Audacia.

procaces ſimus,& contumeliam infelicemque eventum reportemus.

Peritiâ. Denique ut cum omnis generis hominibus agere, cauſaſque varias tractare poſſimus Peritia ſive Habilitas neceſſaria eſt, & ut in iis omnibus egregie verſati & exercitati ſimus. Maxime in iis quæ plurimi à Principibus æſtimantur: tales enim apud eos potiores ſunt.

Præterea diligenter inquirere & cognoſcere debemus affectus & inclinationes eorum qui Principis negocia adminiſtrant, iiſque ſe miſcent, & quo eorum vergant commoda & incommoda, aliaque his cohærentia; quod fere difficile ubi miniſtri frequenter mutantur.

Hæc ſunt fere *quæ ambientibus ſcire* neceſſe eſt: jam paulum majora dicemus, & *quomodo iis uti debeant* ad Principum ſibi gratiam com-

comparandam, conservandamque, & quo pacto Principum in se benevolum constantem aut vacillantem, mutatumque animum deprehendere, tum malum suum prævidere, ut mature se recipere casumque evitare possint, declarabimus.

PARS SECUNDA.

Principum gratia quomodo acquiratur.

PRincibus *placuisse viris* uti *non ultima laus est* sic neque ultimus labor: *Dulcis inexpertis cultura potentis amici, expertus metuit*: ad eorum gratiam acquirendam, inprimis opus est, ut te noverint, *ignoti enim nulla cupido*: Deinde ut actione aliqua insigni: aut virtute eminente, aut (quæ ratio fere usitatior) aliena commendatione te ipsis probaveris. Quibus familiæ splendor & autoritas, officii ratione aditum ad Princi- Duobus modis.

pem & remp. dant. Hi viam fere dimidiam confectā habent, quibus hęc negata gravius inter prima principia laborant. sed ubi in tuerunt, evehuntur sæpe supra alios, quia de paupere fortuna sublevati Principes solos dignitatis suæ auctores magis observant, coluntque demissius: & oppressio eorum rursus facilis. Secus est in natis magnatibus, qui & de proprio honore tuendo solliciti, ubi auctoritas eorum adversus auctores suos insolescit, sine discrimine reprimi non possunt; ideoq; ad istos promovendos difficiliores sunt Principes Reip. æmulatione quadam vel metu. Porro duæ præ ceteris tritæ viæ sunt quibus ad gratiam Principum Reip. & auctoritatem aditus dantur: una ambientium munera & dignitates publicas; altera eorum qui querunt secretioribus Principum

sive

ſive Reip. negociis innecti, & *quod acquirenda pecunia brevius iter; ad procurationes extraordinarias adhiberi.*

CAPUT I.

Principum Favor ut aquiratur.

SEd, qui noſci à Principibus & diligi cupiunt, candiatis, *conſiderandi* ſunt *mores*, *conditioneſque* tum *Principum* Reip. tum *familarium* eorum quibus plurimum confidunt, item *magnatum, & eorum qui ipſos regunt. Aliorumque minorum gentium, qui vel opem ferre, vel nocere poſſunt.*

Principum maximè neceſſe eſt, ut inclinationes perſpectas habeant, quæ corporis temperamentum fere ſequuntur, naturam enim licet expellas furcâ tamen uſque recurrit, & vix à cau- *Cognitione affectuũ Principum & obſequio.*

pem & remp. dant. Hi viam fere dimidiam confectā habent, quibus hęc negata gravius inter prima principia laborant. sed ubi in tuerunt, evehuntur sæpe supra alios, quia de paupere fortuna sublevati Principes solos dignitatis suæ auctores magis observant, coluntque demissius: & oppressio eorum rursus facilis. Secus est in natis magnatibus, qui & de proprio honore tuendo solliciti, ubi auctoritas eorum adversus auctores suos insolescit, sine discrimine reprimi non possunt; ideoq; ad istos promovendos difficiliores sunt Principes Reip. æmulatione quadam vel metu. Porro duæ præ ceteris tritæ viæ sunt quibus ad gratiam Principum Reip. & auctoritatem aditus dantur: una ambientium munera & dignitates publicas; altera eorum qui querunt secretioribus Principum

sive

ſive Reip. negociis innecti, & *quod acquirendæ pecuniæ brevius iter; ad procurationes extraordinarias adhiberi.*

CAPUT I.

Principum Favor ut aquiratur.

SEd, qui noſci à Principibus & diligi cupiunt, candiatis, *conſiderandi* ſunt *mores*, *conditioneſque* tum *Principum* Reip. tum *familarium* eorum quibus plurimum confidunt, item *magnatum*, *& eorum qui ipſos regunt. Aliorumque minorum gentium, qui vel opem ferre, vel nocere poſſunt.*

Principum maximè neceſſe eſt, ut inclinationes perſpectas habeant, quæ corporis temperamentum fere ſequuntur, naturam enim licet expellas furcâ tamen uſque recurrit, & vix à cau- Cognitione affectuũ Principum & obſequio.

pem & remp. dant. Hi viam fere dimidiam confectã habent, quibus hęc negata gravius inter prima principia laborant. sed ubi in tuerunt, evehuntur sæpe supra alios, quia de paupere fortuna sublevati Principes solos dignitatis suæ auctores magis observant, coluntque demissius: & oppressio eorum rursus facilis. Secus est in natis magnatibus, qui & de proprio honore tuendo solliciti, ubi auctoritas eorum adversus auctores suos insolescit, sine discrimine reprimi non possunt; ideoq; ad istos promovendos difficiliores sunt Principes Reip. æmulatione quadam vel metu. Porro duæ præ ceteris tritæ viæ sunt quibus ad gratiam Principum Reip. & auctoritatem aditus dantur: una ambientium munera & dignitates publicas; altera eorum qui querunt secretioribus Principum

sive

siveReip. negociis innecti, & *quod acquirendæ pecuniæ brevius iter, ad procurationes extraordinarias adhiberi.*

CAPUT I.

Principum Favor ut aquiratur.

SEd, qui nosci à Principibus & diligi cupiunt, candiatis, *considerandi* sunt *mores, conditionesque* tum *Principum* Reip. tum *familiarium* eorum quibus plurimum confidunt, item *magnatum, & eorum qui ipsos regunt. Aliorumque minorum gentium, qui vel opem ferre, vel nocere possunt.*

Principum maximè necesse est, ut inclinationes perspectas habeant, quæ corporis temperamentum fere sequuntur, naturam enim licet expellas furcâ tamen usque recurrit, & vix à

Cognitione affectuũ Principum & obsequio.

cautis Principibus tegitur, ut non erumpat denique, & abjectâ veluti personâ, vultum ostendat suum: Consuetudines & inclinationes eorum variæ sunt, quæ tamen fere ad *magnitudinem* & *voluptates*, referuntur: *illa* consistit in fama, opibus, obsequio subditorum & robore, fideque exercituum, in quibus qui scitè accommodare noverint operam, haud dubie acceptissimi erunt: uti & illos qui *voluptatibus* & affectibus eorum vitiosis gaudent, & se *omnium horarum amicos jucundissimos* sistunt, magni faciunt. *Exeant aula qui volunt esse pii* & vitam agere penitus innocentem; difficilis hic probitatis custodia: quamvis in Rep: in Principum sapientum, & qui viros amant honestos, familiâ vivere longe minus difficultatis habeat; Dissoluti Principes per-raro probos sibi adjungant,
quia

quia securiorem inter sibi similis vitam fore arbitrantur: attamen ubique reperies probum, qui nec abrupta contumacia Principes irritat nec deformi obsequio in libidines consentit; Horum quidem vita molestior inter tot improbos, verum laborem hunc major quoque gloria animique solatur voluptas: Quinimo si prudenter agant, seque accommodent iis quæ imitari non possunt, vel potius licentiam Principum, consiliaque perversa divertant flectantque eò unde minus periculi & publicò & famæ eorum metuendum sit: etiam pessimis tandum grati erunt.

Sed & Principes, Reip. raro dicendi libertatem æquo animo ferunt, ideoque ab horum convictu abstinere vel ad eorum placitum loqui discent & adulatione quadam vanitati eorum sa- Adulatione.

tis facere, eosque sibi devincire, at non quovis modo, & sordide nimis ac serviliter, quod & ipsis displicere posset: sed ut *aliquid ex vero & speciem libertatis habeat*; ac ex animo loqui, non Principibus tantum, sed aliis quoque videantur. famęque suę consulere.

Tac.

Consiliis.

Jam verò cum Principes plerique, vix alio respectu quid consulant, quam ut mentem ęorum qui consuluntur perspectam habeant, vel decreta sua plurium suffragiis probentur, cavendum ne se immisceant eorum consiliis, etiam vocati, nisi honeste subterfugere non possint; quo casu sollicite Principum mentem rimari debent, ne quid suadeant quod eos offendat: si dubia voluntas, atque quo inclinent non appareat; propositis in utramque partem argumentis sapientiæ Principum causam commendabunt, qui & liberius quod sibi

ſibi placuit eligent, & ſi eventus non reſpondet, prudentiam ſaltem eorum agnoſcent, qui futurum caſum providerunt: Side re iniqua vel illegitima ſententiam dicere Principes urgeant: moras nectent, petentque ut alii aſſumantur, ut quid ex dignitate & ſalute Principum ſit, maturius ac diligentius poſſint examinare: Quantumque fieri poteſt malæ & Reip perniti oſa conſilia eorum impedient ſive remorando, ſive difficultates objiciendo, ſive alia mitiora ac plaucibiliora proponendo. Pravis.

Si non conſilium, ſed modum exequendi injuſta decreta quæ-runt, proponendi ſunt illis modi tales, qui ab executione remotiores ſunt, iiq; vel facilitatis, vel æquitatis, vel ſecuritatis velo obducendi, ſimulq; oſtendendum, quæ ſubito fiunt, diſcriminum, difficultatumque eſſe plena: Executione decreti mali.

Si

Si tamen præcipites nimis ſint, moræque impatibiles, neque tutiora, facilioraque amplecti voluerint: excuſabunt nihilominus ſuaſores, affectus erga Principes & prudentiæ quaſi anxietas, qui tarda maluerint cum ſecuritate quam præmatura cum exitio. Sed & ii qui ingenio ad facetias apti, eoque nomine apud Principes gratioſi ſunt, ceu aliud agendo, fabuliſq; appoſitis pericula, & turpitudinem conſilii repræſentando, animos eorum ſæpe mutant: Verum dexteritas hîc ingenii & dicendi lepos, ſi uſquam, requiritur: ut ex re nata & non ſtudioſe quæſita videantur & faſtidioſas eorum aures non offendant: Quod ſi pugnare in aliquem Principum affectum res omnino jubet, explorare labor & opus erit alium affectum, æque in illis validum: atque eo modo luctam aliquam

&

& certamen in animis eorum excitare. Inprimisque cum cura ostendendum, quicquid dicamus, à veneratione & obsequio proficisci.

CAPUT II.

De Cognitione Temperaturæ & ut ei obsequendum.

ATqui ut hæc omnia felicius succedant, Temperaturam eorum noscere magnopere conducit, quam licet communem fere cum aliis habeant, tamen uti potentiores in aliis ita in affectibus & inclinationibus moderandis impotentiores sunt, quia & hæ ipsæ in iis quam in aliis fere violentæ sunt magis.

In quibus Cholera sive bilis flava prævalet, quoniam promti in agendo, superbi & properi sunt; cum his oculis & auribus apertis vivendum, ut promte intelli- Si Cholerici sint.

gant

gant & exequantur, quæ etiam nutu eis mandantur: graviter infensi sunt vel minimum refractariis, ac feroces in injuriis inferendis: unde & injuriarum tolerantes sint, nec diu memores, imo post offensam tanto magis officiosi: offensæ enim memores odio prosequuntur, præveniuntque quos metuunt ultores. Irâ commotos ne accedant, omnia enim talibus displicent, & familiaritas ab hujusmodi ingeniis in contemtum facile vertitur, quæ idcirco, etsi Principes eo trahant, fugienda & potius reverenter & modeste cum iis agendum; Leones sunt, mansueti aliquandiu, sed deniq; in notissimos, etiam rectores ipsos, sævi.

Si sanguinei. *Sanguinei* læto magis ingenio sunt, voluptatum facetiarumque ac pacis amantes, ab injuriis, gravibus prefertim abstinent: acceptarum non magis quam factarum memores; placere & juvare

avi-

avidi sunt, & libetales, nihil molestius, quam querelas ferunt. Cum his agentibus, venerationis officia non negligenda, seria parce tractanda sunt: neque super iis Principes adeundi, antequam advocentur, vel certi sint, oblectationibus eos non vacare, ne interrumpantur deliciæ & deprehensis rubor excutiatur: Quemadmodum illi qui præcipuas Principum curas capessunt, in seriis alios supereminent; ita superantur hi ab aliis familiari Principum accessu, qui fere serios, ut genio ejus adversos, fugiunt. Sed acceptissimi sunt, qui, jove propitio nati, tam seriorum quam ludicrorum capaces & ad utraque parati sunt, dummodo, quum absunt, id caveant ne sibi facilitas nimia autoritatem apud ceteros diminuat, & incorruptus maneat dignitatis honor.

Cum *Melancholicis* Principibus Si Melancholici.
la-

laborofior vitæ confuetudo eft, ingenii enim eorum conftitutio omnium afperrima & difficillima eft ob varietatem rerum, quas imaginatio objicit maxime inæqualis: in confiliis lenti funt & anxii, diffidentes, fufpicaces, ingeniofi & plerunque maligni, taciturni, diffimulatores: falium inimici: acceffu difficiles, paucis, & non nifi frigide amici, tam offenforum quam offendentium ofores. vindictæ implacabiliter avidi, & qui reconciliati quoque timendi, hinc cautiffime cum talibus agere, & de fingulis verbis velut in confilium ire debemus: à contradictione abftinere, in confiliis hærere & nihil urgere, in poftulando importunitatem fugere ne fi repulfam patiare tibi fe inimicum putet. Longa eft enim eis injuriarum memoria, & ex ingenio fuo alios metiuntur.

Phleg-

Phlegmatici melancholicorum Tarditatis participes sunt, sed ingenio, & malignitate ac diffidentia non molesti, sibi magis quam aliis diffidunt: in consiliis dubii: in exequendo pavidi, non asperi in odiis, nec in amore vehementes; *His placent* actuosi, animoque manuque promti, & qui ardua, eisque fere impossibilia visa, negocia ad optatum finem perducunt, idque, si fieri potest, soli: vel cum sociis minùs promtis, quibusque virtute prudentiaque plurimum antistent, & ut infelices eventus iis aliquo modo possint imputari, gloriam ad se trahant. Si Phlegmatici.

Sed quamvis hæc fere ita comperiantur, perpetua tamen non sunt; varii enim sunt Principum actiones & inclinationes mutanturque ratione ætatis, consuetudinis ac negociorum: ingenium quod metu latet Si mutati affectus vel varii.

tet, eo cessante, sę prodit: tempore belli viros militares amplectuntur, quorum gratia sæpe pacatis rebus senescit; in summa fortuna id æquius quod validius putant, aliæque id genus inclinationes & agendi rationes variæ, eorum mentes sæpissime occupant: *malosque Principes* fere *reddunt*, nimia licentia: rerum copia: adulatores improbi: aulici stulti & detestabiles, ac rerum publicarum ignorantia: Hinc benevolentiam sibi conciliant impostores, dum Principum magnitudinem, potentiam, ac utilitatem ostentant: assentationibus eorum ingenium transformant: applaudunt ut prodant, odiumque ac contemtum eis concilient: obsequi enim avaritiæ, crudelitati, libidinique eorum ratio prodendi securissima & certissima est: sæpe Principes ad voluptates & secessus tra-

trahunt, ut ipſi vim imperii rerumque regimen conſequantur; & ineptis ſuadent ut imperium ipſi capeſſant, cui impares, mox ad delitias flectunt, quo ipſi negociis ſuccedant: quæ omnia notanda Principeſque contra eos muniendi, ut gratiam eorum conſervemus.

CAPUT III.

Domeſticorum & familiarium Principum favor ut parandus.

HUc uſque de iis quę in Principibus ſummis expendenda erunt: Accedo *ad Domeſticos eorum*; nam cum Principes ſæpe alium Domi alium in Publico vultum oſtentent, domeſticiſque quos fidos rentur, liberius recludant ſenſus ſuos, imo quamvis non communicent, ab his faciliusindagentur, quod vix fieri poſſit, ut Principes in privato quoq; ſemper larvam gerant. ideo

ideo utilissimi erunt ambientibus, ut eis aditum ad Principes procurent commodiorem; vel eorum apud eum mentionem faciat, eosque de occasionibus, quibus res suas agere poterunt, certiores faciat: imo prudentis est, non tantum horum, sed omnis generis homines etiam viliores officiis ambire & gratiam eorum captare, cum nemo non prodesse quandoque aut nocere possit: credendumque certo cum autoritate & fortuna, ingenium prudentiamque crescere & augeri.

Item Procerum. A familiaribus *ad Proceres Principum* pergendum: Qui *vel Natalium splendore* fulgentes, gratia Principum intima destituuntur: vel gratiosè maxime sunt apud Principes, *nullis* tamen *honoribus funguntur: vel honoribus* quam gratia *validiores*, vel denique *negociis praefecti* sunt *& gratia* florentes.

Primi

Primi licet incrementis nostris parum conducant, colendi tamen sunt, ne, si minus ipsi, per clientes & amicos obsint; & qui impotentes ad bene merendum, sæpe ad nocendum satis virium habent. cavendum itaque ne eos inimicos habeamus. Solis natalibus clarorũ.

At si cum talibus committere nos Principes velint (ut sæpe sit) certamen quidem hoc non recusandum, attamen absque violentia, & contumeliis, magna arte, & speciosa occasione & causa suscipiendum, ut pateat, non privata nos stimulatione, sed solius publici cura honestè agere: Plenum periculi ausum hoc; sed si tali suscipiatur auctore, incrementi via est. Alii suo nomine hic peragunt omnia, quos multi juvant, ne Principem offendant: Alii Principi adhærent arctius, magno famæ emolumento, si prudentes fuerint le-

gen-

gendis occaſionibus ſpecioſis, tum Principibus, tum utilitati publicę laudabiliter inſerviendi.

Cavendum verò ne quid aggrediamur, quod exequi non poſſimus: nam cum *vulgus ex eventu facta notanda putet*, & *quod Victrix cauſa Diis placeat*; ſiniſtris hiſce ſucceſſibus Principum fama diminueretur, qui abolendæ ignominiæ cauſa autoritatem ſuam accommodaſſe diſſimulabunt. imo, ſi non ſatis conſtantes ſint, ob levem cauſam libidini inimicorum nos proſtituent.

Luc.

Procerũ ſola Principum gratia eminentiũ.

Qui ſola Principum gratia eminent, nullis tamen negociis præfecti, ſunt: eorum omnibus modis condignis gratia captanda eſt, commodi enim nobis erunt apud Principes, commemoratione meritorum noſtrorum, & excuſatione erratorum, protegendo nos adverſus calumnias & ſiniſtras aliorum delationes, &

& sic si benevoli sint prodesse multum, irritati vero nocere plurimum queunt: raro spernuntur qui ab his commendantur, si nec alias principi invisi nec rebus gerendis impares sint: saltem aliis præferuntur, qui talibus amicis destituti sunt.

Sola auctoritate sive rerum administratione volentiū.

Jam vero *Proceres penes quos maxima rerum administrandarum est auctoritas*, modicâ tamen Principum gratia fruuntur, qui, si sint publicarum rerum minimè curiosi, pacatique, ac voluptatibus vacantes, Proceres eorum studiosius quam ipsi colendi erunt: quibus enim administrationem rerum iisdem & delectum eorum qui officiis præficiuntur permittet: Sin vero Principes, regiminis rerum tenaciores sunt, nec munerum dispensationem aliis concedunt, ne multitudine clientum potentia eorum eò assurgat, unde, si pec-

cent, facile dejici non possent, cum his Proceribus, quorum adeò restricta est potentia, quomodo agendum sit, circumspectu omninò opus est: si enim suboluerint de benevolentia eorum Principes, sæpe nocebunt: si ea destituti sint, ad negociorum tractationem difficulter venient, rursumque non sine periculo cum iisdem concurrere necesse erit. Hic itaque prudenti comitate opus est: omnia illis venerationis officia exhibere, & oblata occasione, secretam animi promtitudinem, caute testari debent: interim minime negligendum & alium adhibere, cujus ope Principibus innotescere & conjungi arctius possint.

Gratia & administratione rerum valentium.

Restant ex Proceribus illi qui & gratia valent apud Principes, & rerum administrationi præsunt. hi pari cum Principe diligentia colendi erunt, eorum

que

que inclinationes & voluntates obſervandæ, eas enim ſcire & exequi, magis quam Principis, conducit.

Atqui in omnibus & ubique cavendum, ne quid velimus, quod effici non poſſe videmus: moleſtum enim eſt rogari ab amico cui ſatisfacere non poſſumus offenditurque benevolentia ſupplicatione incivili, vel cum difficultate inſuperabili conjuncta: adeo ut dein conſpectum noſtrum averſaturi ſint, ne ſimili petitione pudorem illis incutiamus, quaſi quod rogamus defectu auctoritatis facere non poſſint.

CAPUT IV.

Amici & inferiores Proceribus ut colendi.

CEterum ad Procerum notitiam cum non ſtatim acceſſus pateat, per gradus eò eniten-

dum sc: eos qui illis inferiores & amici sunt: sive sint Peregrini sive Domestici : sive inferiores nobis sive æquales aut superiores, hi ergo nobis conciliandi,& quæ singulorum *nobis benefaciendi vel nocendi* vires sint cognoscendum; inquirendæ & familiaritates & affinitatas eorum; nam sæpè per clientes agere quam per nos ipsos magis expedit, tum ut pro nobis sint : tum ut adversantes nobis , divortant: inprimisque cavendum ne eorum demum amicitiam quæramus cum opus est; ante eos devinctos & benevolentiæ pignoribus paratos habere oportet.

Cum inimicis ut agendũ. *Qui afficere nobis possunt* & volunt sunt vel inimici, vel invidi, vel æmuli sive competitores.

Inimici, vel nostra causa, vel nostrorum quibus offensi sunt, nos oderunt : Posterius odium minus acre fere est, & mitigari officiis potest , quibus diligere nos

nos amicos conteſtamur, non vero odiſſe eorum inimicos: cum vero ſæpè inimicitiæ ſint factioſæ & crudeles adeo, ut, omnes ipſis inviſæ familiaritates abdicentur, velint: ideò non nulli palam unius amicitiam præferunt, alteram occulte colunt,ut ſi res poſtulet, ſubſidium illis pręparent & apti ſint pacem inter eos conciliare.

Inimici, qui à nobis offenſi, vel qui nos offenderunt, pejores ſunt, maxime, qui nos offenderunt,magnates; hoc habent peſſimum animi magna fortuna inſolentes; quos læſerunt, oderunt: Hic optimum remedium eſt ſi non intelligantur; vel mitigatum dolorem, memoriamque injuriæ deletam oſtendamus: in primis à minis abſtinendum, præcipuè ſi non ilicò ad exequendum occaſio ſit: his enim adverſarius ad cavendum

 fiet

fiet vigilantior & ad geminandam injuriam incitabitur: qui enim vindictam metuit, prior inferre cupit. Si tamen injuria sit atrox nimis & maligna, existimationis quidem nostræ nos non incuriosos esse ostendemus, sed ita ut placabiles, & ut spem reconciliationis, locumque veniæ, satisfacturis demus: Nam *hominem esse se haud meminit, qui nunquam injuriarum obliviscitur*: Injuriæ petulanter & insultando illatæ, extemplo vindicandæ, non tam ultionis studio, quam puniendi causa, ut in posterum modeste se gerant: & testabimur nos dolere, quod vindictæ necessitas nobis imposita sit. & quod ad redintegrandam amicitiam parati simus: Sed cum hæ injuriæ ferè à Potentioribus inferantur, prudenter & reverenter cum iis agendum; vel si asperiores sunt penitus commercia eo-

eorum declinanda: vel injuriæ acceptæ ſenſus nullus præ ſe ferendus: juſtus namque diſſimulationis excuſandæ prætextus erit, imparitas virium: cum nec tutum, nec prudentis ſit, nimis certare cum eo qui plus poteſt. præſtatque eos qui multum officere poſſunt luminibus noſtris, ficte amicos, quam aperte inimicos habere. Verum ad dijudicandum quibus ad nos premendos ampliores, vires ſint, non tantum potentia eorum ſed & affectus quo, præter odium, ad nobis nocendum feruntur conſiderari debent: ſi enim odio tantum & vindicta aguntur, mitigari poterunt ſatisfactione, officiorumque humilitate: ſi vero metu quoque ducuntur, ut fiduciam benevolentię aſſumant vix unquam perſuaſeris, maxime ſi adepti id quod quærimus, ad nocendum ipſis armatiores redde-

remur. Tentandum id tamen modis omnibus, quos res nata potius, quam disciplina ulla suppeditabit: Si prius quem læserimus, priores læsum vel ipsi, vel amicorum interventu placabimus: Artificium quoque est familiare, supplantare aliquem occulte, ut tuo beneficio erectum, tanto habeas obstrictiorem: ad redintegrandam cum inimicis gratiam sæpe usu venit vota & conatus ejus, cujus successu te non impediri posse videas, consilio atque opera juvare, ut debere amorem tuis beneficiis videatur: Verum si pertinacia inimici omnia reconciliationis remedia eludat, alius eique invisus magis vel formidolosus inimicus quærendus, qui eadem nobiscum petere videatur, cumque adversario per amicum ita causa dirigenda ut hic prævalido erga utrumque odio, nostræ parti vel

vel faveat vel minus obſtet.

Hæc de inimicis : Invidi quoque non minus filicitate quam arte ſuperandi, ut qui non niſi participatione ejus quod aliis invident ſatientur, ideoque amicitiam eorum familiaritatemque ambire debemus, ac oſtendere eis optime nos eſſe affectos, tum affirmare nos velle omnia quæ ipſi velint, neque nos quicquam ambire niſi eò ut amicis adeoque ipſis ſervire magis idonei ſimus. atque ſic ex fortunæ noſtræ augmentis, ſpem concipiant augendæ ſuæ: Atqui ne invidiæ alimenta præbeamus, modeſte & moderate agendum ita ut omnis faſtus, jactantia, & ſplendor nimius abſit : niſi muneris noſtri dignitas vel alia ratio aliud requirat, ita ut neceſſitate quadam & reſpectu alterius eò deveniamus: Cum invidis ut agendũ.

Cum æmulis.

Cum ęmulis eodem fere modo agendum, qui ut minus malignitatis, ita plus ambitionis habent, ac non minus alienis incrementis insidiantur. Hi specie quadam venerationis & inanibus honoribus deliniendi, & avertendi, quantum fieri potest, ne nobis competitores sint, erigendo spem eorum ad altiora, &, qua licet juvando: item, injecta dubitatione, retinendi, ne nos prævertant, proponendo argumenta in utramque partem, eo modo, ut major species & splendor iis sit, quæ ad remorandum ambitum eorum allegantur. Verum longe optimum fuerit si desideria nostra celare sive dissimulare possimus donec certi simus, sive æmulis impediendi tempus & occasio effugerit: nimis manifeste prensare, sæpe odiosum est, & laboriosum magis: tutius & facilius pre-

me-

mere consilia, & quietis magis quam honorum desideria præ se ferre.

Qui nobis prodesse possunt sunt Amici nostri, horum omnibus modis amicitia conservanda, etiamsi adversariis nostris faveant; lapsos enim nos & gratia destitutos sustinere poterunt, & tempore oportuno cum inimicis nostris conciliare. Verum omnino cavendum, ne obstinato animo concurramus cum aliquo qui nobis major & cliente potentior est, vel quem Princeps propitius evehit, quamvis lex contra illum nobis faveat, lege enim gratia potentior erit. *Cum Amicis.* *Cautio.*

CAPUT V.

Principum gratia ut conservetur.

HUc usque *præcepta* dedimus *ambientibus observanda* acquirendæ *potentiæ & gratiæ Principum*;

quæ licet quoque *conservandæ & tuendæ* ejusdem serviant: non inutile tamen erit specifice quædam tradere, quibus cognitis ea facilius retineatur: Quod omne in eo fere consistit ut perspectas *habeamus causas, ob quas Principes male erga nos affecti sint*, & observemus *modos quibus illa evitari poterunt:*

Causæ male affectorum Principum.

Causæ illæ, vel *ex culpa nostra* vel ex *artibus inimicorum*, invidentium sive competitorum subministrantur; vel ex *Perversitate* ingenii, *vel* denique *ex morte Principum* proveniunt.

Ex nostra culpa,

Ex nostra culpa orientium causarum pessima est, Perfidia & Ambitio contra Principes, ipsos dignitatis suę auctores; hujus flagitii etiam umbram fugere debent in majoribus dignitatibus positi, & proinde honores quoque eos declinare qui malis conatibus oportuni videntur, ne quam

quam Principibus suspicionem moveant.

Superbia omnis generis, sive ea procedat ex ambitione, sive ex jactantia & exprobratione ministeriorum exhibitorum; sive ex maledicentia, splendore vel comitatu nimio; Principes offendit, & ad exitium via est: atque ante omnia cavendum ne serendis inter Principes discordiis operam commodemus, ne inter se reconciliati, nos victimas amicitiæ redintegratæ mactent. Sed neque validiores & qui gratia apud Principes supra nos sunt irritandi, maxime qui ambitione gravidi humo se attollere satagunt, hi enim, si quid minimi officii neglexeris, contemtos se putant; *Asperius nihil est humili cum surgit in altum.* Claud. Est & naufragii sæpe causa, cum vel nos vel Principes populo aut Primoribus

exo-

exosos reddimus, Talis enim aut Principes ipsi, ut se invidia liberent, abjicient, vel alii evertent. Atqui ea perfidiæ species omnino fugienda, quæ Principum secreta prodit, cumque hoste communicat, sive id procedat ex levitate, vanitate ac imprudentia, sive infidelitate : ideoque secreta, ut res difficilis custodiæ, ignorare quam scire & indagare tutius est, saltem soli in eorum conscientiam adhiberi fugiendum: maxime vero dubia eorum fortuna est, qui vel avaritia vel ambitione, vel fulciendæ potentiæ vel & securitatis studio impulsi cum Principum inimicis externis sive Domesticis conspirant. Denique cavendum ne auctores simus consiliorum ancipitium; adversus enim eorum exitus, suasoris culpæ; prosper Principum fortunæ imputari solet, non tantum à vulgo, qui

om-

omnia ex eventu facta notanda putat; ſed & à Principibus ipſis, qui gaudent, ubi habent in quos invidiam infelicis conſilii derivent. ideoque his caſibus prudenter agent, qui argumenta tantum in utramque partem proponunt, *Principibuſque* eligendi arbitrium relinquunt: Si tamen ſententiam dicere urgeantur melius erit conſulere id quod tutius eſt, aut quod aperta utilitas vel ipſa neceſſitas imperat.

CAPUT VI.

Culpa Inimicorum quomodo nos Principibus exoſos reddat.

ATqui ex his fere perſpicimus ex quibus cauſis noſtra culpa Principes nos male habeant, ſequitur ut videamus, quibus modis inimici, invidi, æmulique nos premere poſſunt:

Ho-

Horum fere frequentiore in usu est, quo *invidi, ut soli Principum munia tratent, alios specie honoris ab iis* amoliri, & *longius ablegare conentur*: aut occasione cum propinquis & amicis vivendi eos inducunt, ut non inviti discedant, aut rixis inimicorum ita eos exagitant, ut quieti suæ consulentes, ipsi prætextum discessui arripiant: At si sponte discedere nolint, persuadent quandoque Principibus, ut eos muneri alicui præficiant, eo prętextu, quod à nemine dignius administrari possit. Sic contraria arte sæpe eos quorum auctoritatem labefactari optant domum revocari curant, tanquam Principibus necessarium, ut inmisti turbæ obscuri fiant.

Alio quoque modo inimici *nos Principibus invisos suspectosque reddere*, conantur tam *calumniis* quam *Laudibus*: *Calumniis* scilicet

Calumniis.

cet

cet *validis* quæ Principes & eorum imperium & dignitatem concernunt, quas fere verisimiles reddunt, observando dicta & acta nostra, nostrorumque domesticorum, familiarium atque parentum, sæpe dolis & fraudibus elicita; quę omnia arrogantiæ notâ denigrant; item subornando literas fictas, testesque falsos, inprimis domesticos: quæ quo magis ex vero trahunt, eo facilius fidem faciunt, nam *quia vera sunt etiam dicta creduntur*: inprimis ubi Principibus jam insederit præjudicium de bona fide calumniantium & culpa accusatorum: sunt qui alios ad aliquid faciendum adhortantur, qui ubi paruerint, id ipsum telum arripiunt accusationis, spesque eis, per amicos subornatos, ultra licita inflant, ut suspectifiant; breviter calumniæ Tacit.

mon-

ſtro mille figuræ, mille nocendi artes ſunt.

Laudibus. Sed & Laudibus exitium aliis paratur: cum eos ſecretis criminationibus infamant, quos palam laudant, ut incautos decipiant,& ſic laudationes initia injuriæ fiant: deinde cum laudatione eorum id quærunt, ut Principes virtutibus inſenſos invidia accendant: denique cum laudatione tertii eos ceu diſſimiles coarguere & notare, & quædam in eis excuſando quaſi exprobare volunt.

Vi & ſeditione. Denique vi aperta ab inimicis multi opprimuntur cum dignitate vel moribus aliorum offenſi, milites vel populus ſeditionem parant, coguntque Principes ut eos deſerant, alioque precio pacem inire negant, quam ut tollantur.

CAPUT VII.

Ex Principum ingenio pravo mali causa.

SÆpe quamvis rem bene agere putemus, ſi in ingenia Principum, vana, invida, avara, crudelia timida & diffidentia incidamus, ruinam nobis fere inevitabilem parant, nam qui cum ingeniis conflictantur ejuſmodi, quamvis circumſpectum habeant ſuæ vitæ modum, plerique tamen eluduntur: ideoque apud hos ſecuritati magis quam gloriæ ſtudendum, & invidiæ effugiendæ cauſa, quicquid egregie fecimus gloriæ eorum aſſignandum. Magnaque diligentia inclinationes eorum explorandæ, ut nos contra illas tueamur, & ſi ſecus res cadat, conſcientia officii non omiſſi fruamur.

Tandem & morte Principum ſimul Ex Principum morte.

simul fere cadimus, meritoque *gallinæ filius albæ* habetur, cujus auctoritas apud successores in eodem fastigio manet cum enim
Tac. suspecti sint dominantibus, qui proximi ei destinantur successores: fit ut eorum ministri & officiales eminentiores sępe cogantur talibus adversari, unde alta mente reposta odia fere concipiunt. Quin & successores illi plerunque suos habent, longa officiorum fide sibi caros; quibus ut aditum faciant ad dignitates; decessorum clientes, vel sponte, vel suasu succedere cupientium removet: fit tamen non rarò, ut vel ratio negociorum, quibus exequendis aptiores sunt præ aliis, vel officiumqualecunque, in tantum aliquos successoribus insinuet, ut præter defunctos Priores Principes, nihil amittant.

CAPUT VIII.

Modi evitandi causas amittendæ gratiæ Principum.

HÆc de causis ob quas gratia Principum amittitur, sive mutatur, sequitur ut breviter tradamus potiores modos, quibus eæ evitari, simulque gratia eorum conservari possit: qui fere sunt: modestè & officiose se erga Principes gerere, non fortunæ, sed officii sui, modulo, se semper metiendo.

Nihil jactabunde, nihil irreverenter agere.

Invidiam, quantum fieri potest, fugere.

Tempestive se componere ad modestiam.

Parvo incedere comitatu, & infra potius dignitatem subsistere.

Quamplures nihilominus sibi clien-

clientes comparare, non qui pompæ inserviant, sed casum forte nostrum reparent & solentur.

In utraque fortuna Fortunæ ipsius memores esse.

Adorare Solem Orientem.

Acta magni momenti Principum prudentiæ adscribere.

Observare inimicos suos & æmulos, invidosque & eorum calumnias.

Sermones nostros & actiones omnes ita moderari, ne sinistris interpretationibus obnoxię sint.

Aliorum animos scrutari, antequam retegamus nos.

Delecta objecta nobis vel excusare, vel emendare, vel virtutis & officii operibus expiare.

Si calumniâ delati simus, quam minium recedere ab iis apud quos delati sumus, calumniamque virtutis & integritatis ope mature repellere.

Am-

Amicum unum pluresve, Principibus gratos, sibi adjungere qui nos absentes contra calumniæ insultus tueri possunt.

Principum, erga nos, favorem, pluribus participem facere.

Caute tamen Beneficia ista dispensare:

Non nisi quæ justa, tempori convenientia, ab aliis obtenta, & cum Principum dignitate & emolimento conjuncta, postulare.

Circumspectè alios commendare. Ne mox incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Magni Beneficii loco habere si annuunt.

Si renuunt, ita nos gerere ne nos offensos existiment.

Nunquam ambitiose gratiam Principum, & quasi eos nobis obnoxios habeamus ostentare.

Ad quævis, etiam vilia, Principum mandata, nos promtos ex-

exhibere: & ſcire quòd ſæpe res exigua magnæ fortunæ portam aperiat.

Mandata, ſi ardua ſint, ut accurate in ſcriptis dentur cum omnibus circumſtantiis, operam dare.

Difficultates quas in iis & executione eorum prævidemus, ante explicare.

Si cauſa nobis ſecreto demandetur, nec apta ſit ſcripto comprehendi, ſæpe eam repetere, ut mentem mandantium penitus perſpiciamus & percipiamus: & ipſi mandati memores eſſe poſſint.

Aſſidue vigilare apud Principes ne aliud agentes, ſubitariis ac non prævisis juſſis obruamur.

Semper, quantum licebit, mente antevertere quę tractanda incumbent.

Ad ſingula animum ſuum præparare.

Nec multa, nec nisi bene cognita apud eos loqui.

Verba eorum arrectis auribus, nec aliud cogitantes, nec tristes aut meditabundi, percipere.

Offensos à Principibus, fortunamque suam nobis referentes, semel tantum audire.

Testari nos casum eorum dolere, silentiam eis ac patientiam suadere, ad bene sperandum erigere, injuriamipsis factam diluere & Principes excusare & ubique advertere an non simulate se offensos conquerantur, ut aliquid è nobis eliciant.

Famulos suos, ne in Principes, gratiaque apud eos valentes licentius loquentur, custodire.

Sagaciter mutatum vel tepescentem in nos affectum Principum odorari, & nunquam id animàdvertisse simulare, donec mutati affectus causa abolescat,

&c ſic reditus (ſi fieri poteſt) ad gratiam detur.

CAPUT IX.

Indicia Principum erga nos mutati affectus.

UT autem affectum & animum erga nos Principum mutatum cognoſcamus, non ſufficit noſſe eorum Temperaturam & ea quæ ante monuimus; ſed & in primis perpendere debemus (quantum fieri poteſt) cauſam quæ favorem & amorem eorum in nos ſuccenderit: Hæc enim ſi ceſſet in nobis, vel in alio validior ſit, haut dubio Principum in nos affectus refrigeſcet penitus vel ſaltem minuetur: Affectus ille Principum fere oritur vel *ex ſimilitudine quadam ingenii*, vel *ex gratia morum ex beneficiis collatis* vel *ex præſtitis officiis*, aliave *virtute & promptitudine* vo-

voluntati eorum morigerandi & *negocia expendendi.*

Quem externa morum similitudo vel gratia producit, quamvis firmissimus videatur omnium tamen citissimè exolescit; prout eorum ingenium ætate, vel negociorum varietate mutatur: quin & sæpe unum quo diversi à nobis sunt, validius est ad discordiam, quam cetera similia ad concordiam; quamvis reperiantur fausto sidere nati à quorum moribus non facile recedant præsertim si rite servire tempori & ante tempestatem subducere vela norint. Causæ favoris principum & earum infirmitas gratia & morum similitudo.

Rarum deinde ac prope insolitum in Principibus ut ob præstita officia se putent obligatos, aut si putent, ament. imo maxima sæpe beneficia eis invisa sunt, fugiunt bene meritorum de ipsis conspectum; velut ingratitudinem exprobrantium: Officia præstita.

ideoque apud hos dum gratia & favor viret, & dum ferrum (ut ajunt) candet, cudendnm eſt: ſciendumque validiorem apud eos ſpem recipiendi officii, quam recepti præmium, ſatiuſque eſſe obligari dominantibus, quam eos obligatos tenere, illos ſibi benevolos, hos quia præmia non recepere, ſe non amare credunt.

Affectibus eorum inſervire.

Erga eos qui affectibus eorum parent operamque navant ſtabilior amor eſt quamdiu inclinationes illæ conſtant, ceſſante enim cauſa ceſſat effectus, & nonnunquam ſubeunte honeſti conſcientia miniſtros una cum vitiis rejiciunt & abominantur. Triplex autem voluptatum genus Principibus maxime familiare eſt, ſcil. Amores Venerei, crudelitas & Avaritia: Primum ceteris ut vehementius ita inconſtantius eſt, & licet duret

Amoris.

non

non tamen diu amat eadem: nihilominus plures hoc fundamento ad provehendam fortunam suam usi sunt:

Qui, ut obligent sibi Principes, socios se ministrosque flagitiorum atque libidinum præbent, nihil pensi habent, quod nulla Principibus relligio sit, ad sese invidiâ publicâ liberandos, eidem tales tandem immolare: imo rarò erga hos Principum affectus durat, quia graviorum facinorum ministri quasi reprobrantes aspiciuntur, & subinde sibi quoque ab his metuunt, quos ad scelus faciles vident. Crudelitatis.

Avaritiæ affectus minimum omnium mutabilis est, non enim diversitate objecti, neque ætate minuitur, sed magis augescit, & quamvis exosa quoque populo sit, toleratur tamen diutius, communis utilitatis prætextu. Hinc ergo inservientes Avaritiæ.

ministri diutius favore se Principum munire poterunt: dummodo ipsi nimis opibus non studeant, neque difficiles se ac morosos præbeant: morositas enim fere contumeliis abundat, odiumq; sibi & dominanti conciliat: opes invidiam pariunt vulgi, quandoque etiam Principum.

Aptitudine negocia Principum expedienda.

Denique Amor & favor Principum acquiritur Aptitudine ad negocia eorum expedienda: Quæ si ei grata sit, durabit Amor quamdiu necessitas durat, cum hic Amor coactus fere sit: Attamen si Principes ipsi ejusdem aptitudinis gloriam adipisci studeant, propriam desere oportet, Et coram eis non videri nimis sapere, ut eorum gratiæ litemus. Nemo enim fere patitur æquo animo, si à famulo superetur, nec erubescendum erit vinci scientia ab iis, qui potentia nos longè superant.

Hæc

Hæc fere ſunt, Ambientibus ſcienda & obſervanda quæ cum ſæpe infirma ſint & moleſta, adeo ut vere ſit *Dulcis inexpertis cultura potentis Amici expertus metuat*: ultimum conſilium erit, ad deſcenſum in arenam ſe præparare & ſi majore cum periculo quam præmio ſit pugnandum, ſapientis erit certa incertis non commutare, & ſibi mature de receptu deſpicere; minus enim turpe eſt, honoribus ſponte valedicere quam depelli, portaque certa retrogredi quam per feneſtram ejici; potius ſaluti ſuæ conſulere quam ad aliorum de ſe judicia attendere. Concluſio. Hor.

SELECTA POLITICA EX CICERONE, DIONE, POLYBIO, ET ALIIS.

Lucret. Lib. 3.

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant;
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

SELECTA POLITICA EX EPIST. Cicer. ad Familiares.


UÆ per exercitum Cicero l.1. Ep.
& imperium geren- 7.
da ſunt, hæc multò
ante meditere.

Hoc ſentimus ſi 1. 7.
exploratum tibi ſit, poſſe te illius
Regni potiri, non eſſe cunctandum; ſin dubium, non eſſe conandum.

Tantum contendere in Rep: 1. 9.
quantum probare tuis civibus
poſſis, vim neque parenti neque patriæ afferre oportet.

Non idem ſemper dicere, ſed 1. 9.
idem ſpectare debemus.

Experiendo magis quam diſ- 1. 9.
cendo cognovi id, ut tu, rebus tuis integris, diſcas, neque ſalutis noſtræ nobis habendam eſſe rationem ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute.

1. 9. Neque pugnandum arbitror contra tantas opes; neque dolendnm, etiamsi id fieri possit, summorum civium Principatum, neque permanendum in una sententia conversis rebus, atque bonorum voluntatibus immutatis; sed temporibus assentiendum.

4. 9. Tempori cedere, id est Necessitati parere, semper sapientis est habitum.

4. 9. Nunquam præstantibus in rep. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio.

1. 9. Non aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidiis iis quæ semper habui nunc etiam Potentium benevolentiam conjunxissem.

27. Profecto vides quanta vis in Rep: temporum sit, quanta varietas rerum, quam incerti exitus,

tus, quam flexibiles hominum voluntates; quid insidiarum, quid vanitatis, in vita, non dubito quin cogites.

Videmur enim famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quam fortuna metuenda sit.

Omnis peregrinatio obscura & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. 2.12.

Confirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus fideliterque suadentibns idem videri. 2.13.

Quid est causæ cur mihi non sit in optatis complecti hominem florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis? Collegam præsertim meum, & in ipsa Collegii laude & scientia studiosum mei? 2.13.

Miror ut me existimes, aut tam improvidum, qui ab excita- 2.16.

ta fortuna ad inclinatam & propè jacentem descíscerem : aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meq; ipse deficeré.

2.16. Nulla est acerbitas quę non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur.

3.9. Nihil est quod studio vel benevolentia, vel amore potius effici non possit.

3.13. Insignia virtutis multi, etiam sine virtute, assecuti sunt : talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest.

4.3. Quod exemplo fit id etiam jure fieri putãt,& aliquid atq; adeo multa addunt & afferunt de suo.

Victoria civilibus bellis semper est insolens?

4.7. Sapiens & bonus civis initia belli civilis invitus suscipit, extrema non libenter prosequitur.

4.9. Omnia sunt misera in bellis civilibus, sed miserius nihil quam

quam ipsa victoria: multa enim victori, eorum arbitrio per quos vicit, etiam invito facienda sunt.

Laudem sapientiæ statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene aut male vivendi suspensas habere rationes. 5. 13.

Homines sapientes turpitudine, non casu; delicto suo, non aliorum injuria commoventur. 5. 17.

Bene sētire recteq; facere satis est ad bene beateq; vivendum. 6. 1.

Animus qui dubiis rebus fuit infirmior, sæpe desperatis confirmatus est multum. 5. 21.

Nemo est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat nisi id quod agit, non possit navare aliquid & efficere. 6. 1.

Magna consolatio est cum recordere, etiamsi secus acciderit, te tamen rectè vereque sensisse. 6. 22.

Eversis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, 6. 22.

una

una ratio videtur, quicquid evenerit ferre moderatè.

6.22. Vacare culpa magnum est solatium.

7.6. Multi suam rem bene gessere & publicam patriâ procul: multi qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.

7.12. Quis ille bonus est qui facit nihil nisi sua causa?

7.12. Cum commune nihil possit esse apud eos qui omnia voluptate sua metiuntur.

8.14. Illud te non arbitror fugere, quin homines, in dissensione domestica debeant, quamdiu civiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum & castra ventum sit, firmiorem; & id melius statuere quod tutius sit.

8.16. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quid optimum sit eligas.

9.6. Non est idem ferte si quid feren-

rendum eſt, & probare ſi quid probandum non eſt.

Iſtos ferre non poſſum qui dum ſe pacem velle ſimulant, acta nefaria defendunt. 14. 15. ad Attic.

Reliquum eſt ubi nunc eſt 9.9.
Reſp: ibi ſimus potius, quam, dum illam veterem ſequimur, ſimus in nulla.

Ne quid ſtultè ne quid teme- 9.16.
re dicas faciaſve contra potentes, puto eſſe ſapientis.

Nihil eſt ſapientis præſtare niſi culpam: qua videor mihi dupliciter carere: & quod ea ſenſerim quę rectiſſima fuerunt: & quod, cum viderem non ſatis præſidii eſſe ad obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim: &c.

Omnia ſunt incerta ubi à jure 9.16.
diſceſſum eſt, nec præſtare quicquam poteſt quale futurum ſit, quod poſitum eſt in alterius vo-

lun-

luntate, ne dicam libidine.

9.16. Ut enim olim arbitrabar esse meum libere loqui cujus opera esset in civitate libertas; sic eâ nunc amissâ nihil loqui quod offendat aut Principis, aut eorum qui ab illo diliguntur, voluntatē.

9.17. Fiet, quodcunque volent qui valebunt: valebunt autem semper arma.

9.24. Pertinere ad beate vivendum arbitror, ut cum viris bonis, jocundis, amantibus tui vivas: nihil est aptius vitæ, nihil ad beatè vivendum accommodatius. nec id ad voluptatem refero, sed ad communitatem vitæ atque victus remissionemque animorum, quæ maxime sermone efficitur familiari. qui est in conviviis dulcissimus.

10.6. Positis armis Pax peti debet, aut si pugnantes eam postulant. Victoriâ pax, non pactione parienda est.

Cre-

Credulitas error magis est quam culpa; & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit. 10.23.

Nulla minantis auctoritas apud liberos est. 11.3.

Vide ne timendo magis timere cogare. 11.20.

Omnino est hoc populi in eo potissimum abuti libertate per quem eam consecutus sit. 11.12.

Laudandum esse adolescentem, ornandum, tollendum. 11.20.

Nulla lassitudo impedire officium & fidem debet. 12.25.

Ex Epistolis Ad Atticum.

Ceteros nosti qui ita sunt stulti ut amissa rep: piscinas suas fore salvas sperare videantur: unus est qui curet, constantia magis & integritate, quam mihi videtur, cõsilio aut ingenio. 1.18.

Clodii absolutione levitatem infirmitatemque judiciorum 18.

per-

perspexi: itaque mihi majores quasdam opes & firmiora præsidia putavi esse quærenda.

1. 18. Nihil jam denique asperum à me in quenquam fit, nec tamen quicquam populare ac dissolutum, sed ita temperata tota ratio est, ut Reip: constantiam præstem, privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malevolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem & diligentiam: juxta illud vafri Epicharmi; *Vigilans sis, & memineris non facile credere*: hi sunt nervi sapientiæ.

2. 1. Nostri autem Principes digito se cælum putant attingere, si mulli barbati in piscinis sint qui ad manum accedant, alia autem negligant: nonne tibi satis prodesse videor si perficio ut nolint obesse qui possunt.

5. Nunc autem, quoniam quæ pu-

putavi esse præclara, expertus sum quam essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito.

Neque aliud jam publicè quicquam agito nisi odisse improbos, & id ipsum nullo cum stomacho, sed potius cum aliqua scribendi voluptate. 7.

Una spes est salutis, istorum inter istos dissensio. 7.

Ejus omne consilium Themistocleum est: existimat enim qui mare teneat eum necesse rerum potiri.

Itaque qui nunquam id egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, navalis apparatus ei semper antiquissima cura fuit.

Sunt quos fames magis quam fama commovet. 16.

Vulnus est ejusmodi quod mihi nec dissimulandum nec pertimescendum videtur, ne aut metuendo ignavissimi, aut ignoran-

rando ſtultiſſimi judicium.

1.15. Atque in eo neque autoritate neque gratia pugnat; ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modo aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.

Quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt.

1.16. Irritabiles animi ſunt optimorum ſæpe hominum & iidem placabiles; & eſt hæc agalitas, ut ita dicam, molliciesque naturæ plerunque bonitati, & quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſive incommoda ſive vitia, ſive injuriæ ſunt tolerandæ.

Ep: 10. Non poterimus ulla eſſe in invidia ſpoliati opibus & illa Senatotia potentia.

19. Neque pugno cum illa cauſa, propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem quæ antea geſſi.

21. Tantus fuit amor, ut exhau-

hauriri nulla possit injuriæ.

Et mehercule cum nimis excruciant, & timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam insuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori & iracundiæ pareat. 21.

Nos tamen in his miseriis 24.
erecto animo & minimè perturbato sumus, honestissimeque & dignitatem nostram magna cura tuemur.

Inimici mei mea mihi, non 3. 5.
meipsum ademerunt.

Legem illam in qua popularia multa sunt, ne tangatis.

Iidem illi qui mihi pinnas in- 4. 2.
ciderunt, nolunt renasci.

Amicorum benignitas exhau- 2.
sta est in ea re, quæ nihil habuit, præter dedecus.

Pompejus Scauro studet, sed utrũ fronte an mente dubitatur excellentia in nullo est, pecunia omnium dignitatem exæquat.

5.21. Post hac omnia quæ certa non erunt pro certo negato.

6.1. Me idcirco putant bene audire velle, ut ille male audeat, & recte facere non meæ laudis, sed illius contumeliæ causa.

Tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem.

Accipiam equidem dolorem mihi eum irasci, sed multo majorem, non esse eum talem qualem putassem.

2. Multiplex pueri ingenium quo ego regendo habeo negocii satis.

3. Formam igitur mihi totius Reip. velim mittas, quæ mihi obviam veniat: ex qua me fingere possum, & præmeditari quo animo accedam ad urbem: est enim quiddam advenientem non esse peregrinum atque hospitem.

4. Sed hæc fortuna viderit, quoni-

niam consilio non multum uti licet, *vel* quoniam ratio, non gubernat. 14. 11.

Quam non est facilis virtus? 7. 1.
quam vero difficilis ejus diuturna simulatio!

Id utilius mihi quod tutius est, 3.
putas.

Causam solum illa causa (*Cæsaris*) non habet ceteris rebus abundat.

Cato declaravit iis se solis nunc invidere, quibus nihil aut non multum ad dignitatem posset accedere.

Nec ego jam hanc continen- 5. 2.
tiam appello, quæ virtus voluptati resistere videtur: ego in vita mea nulla unquam voluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate; nec me tam fama, quæ summa est, quam res ipsa delectat.

Cui etiam inimici, alterum 7. 4.
consulatum, fortuna summam po-

potentiam dedit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in diſcrimen adducat.

7. 7. Ego quos tu bonos eſſe dicas non intelligo; ipſe nullos novi: ſed ita, ſi ordines bonorũ quærimus. nã ſingulares ſunt boni viri.

Quid ſit optimum male contractis rebus plane video: nemini eſt enim exploratum, cum ad arma ventum eſt, quid futurum ſit.

11. Ubi eſt autem dignitas, niſi ubi honeſtas?

Non eſt in parietibus reſp: at in aris & focis.

13. Quid eſt quod ab eo non metuas qui illa templa & tecta, non patriam ſed prædam putat?

Tantum mali excitatum, partim ex improbis partim ex invidis civibus.

18. Sed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus:

8. 1. Quam enim ille habeat autorita-

ritatem in hac causa, qui, cum omnes Cæsarem metuebamus, ipse eam diligebat? postquam ipse metuere cæpit putat omnes hostes illi oportere esse.

Nulla causa, nullæ vires, nul- 3.
la sedes quo concurrant, qui Remp. defensam velint.

Sed cum necesse sit, serviendum tempori, & non amittendum tempus cum sit datum.

Scio quanti Reip. intersit o- 6.
mnes copias, in unum locum, primo quoque tempore convenire.

Neutri σκοπὸς est ille, ut nos 11.
beati simus, uterque regnare vult.

Spero nomen imperatoris fore, magnum in adventu terrorem.

Quid hoc miserius, quam al- 10.
terum plausus in fædissima causa quærere; alterum offensiones in optima: alterum existimari

conservatorem inimicorum; alterum desertorem amicorum.

Metuo ne omnis hęc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur

11. Nec tam Proscriptio pertimescenda quam universim interitus; tantas in confligendo utriusque vires video futuras.

Pomp. Aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones ejusmodi obtinere, è quibus repugnemus.

13. Videsne in quem hominem inciderit Resp.? quam acutum, quam vigilantem, quam paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit, ab his, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur.

16. Metuunt, inquies; Credo; sed mehercule illum magis: hujus insidiosâ clementia delectantur: illi-

illius iracundiam formidant.

Sic enim video: nec duobus 9.7.
his vivis, nec hoc uno, Remp.
nos unquam habituros.

Hæc nova fit ratio vincendi, Cæsar.
ut misericordia & liberalitate
nos muniamus.

Turpe virum summis hono- 9.
ribus functum, ad vitam priva-
tam cogi.

Vigilat, audet, nullum video 17.
finem mali.

De Pace idem sentio quod 10.1.
tu; simulationem esse apertam:
parari autem bellum acerrimè.

Bellum terra & mari compa- 4.
rat, non injustum ille quidem,
sed cum pium, tum etiam ne-
cessarium, suis tamen civibus
exitiabile nisi vicerit, calamito-
sum etiamsi vicerit.

Ipsum autem non voluptate
aut naturâ non esse crudelem;
sed quod putaret popularem esse
clementiam: quod si populi stu-

dium amisisset, crudelem fore.

8. Duarum rerum simulationem cito amisit, mansuetudinis in Metello, divitiarum in ærariò.

Tyrannide sc. Corruat istè necesse est, aut per adversarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est adversarius unus acerrimus.

Ejus fidem improbes, quì tibi, ut beneficium daret, prius injuriam fecit.

Neque tutius neque honestius reperies quicquam, quàm ab omni contentione abesse.

10. Qui se medium esse vult in Patria manet, qui proficiscitur, aliquid de altera utra parte judicare videtur.

Vide ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter quod optimum sit, eligas.

12. Optandum interdum videtur ut aliquam accipiamus ab istis quamvis acerbam injuriá ut Tyranno in odio fuisse videamur.

Ve-

Velim ut tibi amicus sit, hoc cum tibi opto, opto ut beatus sit, erit enim tamdiu. 16.

Ut male posuimus initia, sic cetera sequuntur. 18.

Indicio hoc usus sum, non esse barbaris auxiliis fallacissimæ gentis Remp: defendendã; præsertim contra exercitũ sępe victorẽ. 11.7.

Doleo maxime quod in eam causam venisse me video, ut ea sola utilia mihi esse videantur, quæ semper nolui. 13.

Sed neque hoc tempore nec antea patefecisset odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse oppressum videret.

Omnia tamen sunt faciliora quam peccati dolor, qui & maximus est & æternus. 15.

Ea est à nobis contracta culpa, ut omni statu omnique populo eundẽ exitũ habitura videatur. 23.

At Balbus ædificat: quid enim illi curæ est? sua enim nihil 12.2.

intereſſe putat: verum,ſi quæris, homini non recta, ſed voluptaria quærenti, nonne vita feliciter acta eſt?

4. Sed vere laudari ille vir (Cato) poteſt, quod ea quæ nunc ſunt, & futura viderit; &, ne fierent,contenderit; &,facta ne videret, vitam reliquerit.

13. Cum enim mihi carendum ſit conviviis, malo id lege videri facere, quam dolore.

12.26 Cur ego illi moleſtus velim, cum mihi ille jucundus eſſe non poſſit? voluntas tamen ejus mihi grata eſt.

37. Niſi magnæ curæ tibi eſſet ut ego conſequerer id quod magnoperè velim, nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuiſſet.

46. Polito animo nihil agreſte, nihil inhumanum eſt.

51. Nihil in ea (epiſtola ad Cęſarē) niſi quod optimi civis, ſed ita opti-

optimi,ut tempora, quibus parere omnes politici præcipiunt.

Jam ad ista (indigna) obduruimus & humanitatem omnem exuimus. 13.2.

In omni vita sua, quemque à recta conscientia traversum unguem non oportet discedere. 20.

Ne existimes eos qui non debita consectari soleant, quod debeatur remissuros. 23.

Semi-liberi saltem simus: quod assequemur, & tacendo & latendo. 31.

Nunc me juva consilio: utrum aperte hominem asperner & respuam, an simulate agam? Omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. 38.

Est quiddam etiam animum levari, cum spectatione, tum etiam religionis opinione & fama. 44.

Præclarum, quod propter

malum vicinum, ne victoriæ quidem ploditur.

14.4. Doleo quod nunquam in ulla civitate accidit, non una, cum libertate, remp: recuperatam *sc. Cæsare occiso.*

7. Ea sunt tempora, ut certi nihil esse possit, quid honestum mihi sit, quid liceat, quid expediat.

13. Sed hæc fors viderit, ea quæ talibus in rebus, plus quam ratio potest.

Honestius & libentius deponimus inimcitias reip. nomine susceptas, quam contumaciæ.

Non tradendæ posteris inimicitiæ.

Non sunt insectandi inimicorum amici, præsertim humiliores.

14. Homines benevolos, qualescunque sunt, grave est insequi contumelia.

15. Nunc quacunque nos commovimus, ad Cæsaris, non modo

do acta, verum etiam cogitata revocamur.

Ne licet quidē tibi jam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilē eſſe.

Nihil enim eſt, mihi crede, virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius.

In te poſita eſt Reſp. tibique non modo tuendi, ſed etiam ornandi illi viri à quibus initium libertatis profectum eſt.

Conſilia temporum ſunt, quæ 20.
in horas commutari vides.

Ducem Novi Belli Civilis, aut nemo ſequetur, aut ii ſequentur, qui facile vincantur.

Talaria videamus, quidvis e- 21.
nim potius quam caſtra.

Ad omnia una conſolatio eſt, 15. 1.
quod ea conditione nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus.

Animis uſi ſumus virilibus 4.
conſiliis puerilibus, excisa enim eſt arbor, non evulſa.

6. Non medius fidius, acerrimis consiliis plus, quam etiam inertissimis, dummodo diligentibus consequentur :

10. Consilia tali in re ne iis quidem tuta sunt, qui dant.

12. Sed quid ætati credendum sit, quid nomini, quid hæreditati, quid institutioni, magni consilii est.

13. De Libertate retinenda, qua certè nihil est dulcius, tibi assentior.

16.11. Quis Senatorum veniet ? Si venerit Senatus , quis incertis rebus offendet Antonium ?

Selecta Polit. ex Dione.

M*ithridates* vir magnus agendis rebus natus , quique adversam sæpe & secundam fortunam expertus, nihil non audendum sperandumque putabat ; quia fortunâ in utramque partem validâ usus erat, sæpe victus,

ctus, sæpe etiam ipse vicisset, non modo non fractus, verum etiam rei militaris peritior evasisse existimabatur.

Omnis victor inexsatiabili rerum secundarum desiderio effertur, neque finem ullum cupiditati statuit.

Debellare noluit, quo diutius cum imperio esset: In medio sese partium continuit, quod neutrorum potentiam augeri nolebat, ac si bellum utrinque æquis viribus gereretur, summæ id sibi securitati futurum arbitrabatur.

Longe proclivius est alios reprehendere, quam sibi ipsi moderari: & facillimè fit, ut quarum rerum causa alios pœna dignos judicant, has ipsi easdem admittant: ut argumento non sit, propter quas alios accusant, has ipsos odisse.

Ex his quæ *Pompejo* conferebant-

bantur ornamenta, & majori invidiæ expositum, & magis eum molestum populo efficere studebat *Cæsar*, ut illius tanto maturius satietas caperet populum.

Cicero Remp. regere affectans, tam nobilitati quam plebi ostendebat, utri se parti adjunxisset, ei incrementum se additurum: igitur utrisque se applicabat, modò hujus modò alterius partis res fovendo, & utriusque favorem sibi conciliabat.

Promptissimus erat ad unumquemvis, etiam vilissimum hominem, demerendum adulandumque.

Cæsar: ac si quid proposuisset ut eo potiretur, nullum neque sermonem neque actionem intermittebat; parum sollicitus de ea humilitate in quam se in præsentia dimittebat, dum ex ea potentiam postmodum adipisceretur.

Exi-

Existimabat Cæsar omnes homines majori studio inimicis adversari, quam suis opitulari.

Plerique cum aliis pro Potentia eorum, aut suis commodis propriis amicitias inimicitiasque suscipiunt.

Humanæ conditioni adscribendum, ut sæpe promtiores in promittendo ac minando homines sint, quam in perficiendo:

Mutationes rerum eos, qui aliquando plurimum potuerunt, omni potentia exuunt.

Ab armis omnia dependent, quibus qui prævalet ejus legibus omnes necessario obtemperant.

Nihil neque Arma neque multitudo subditorum, sine eorundem benevolentia, conducunt, quinimo hæc ipsa, si fides absit, tanto minus tuta sunt, quanto sunt plura.

Diversi sunt animi sensus eorum qui imperium affectant, & eo-

eorum qui eo jam potiti sunt; initio enim iis qui resistere inceptis eorum possunt acceptissima quæque promittunt: re autem perfectâ, neque pollicitorum meminerunt, & suis viribus, contra eos ipsos à quibus eas acceperunt, utuntur.

Plura negocia oportunitate occasionum, quam viribus rectè confecta sunt.

Cæsar pecuniis conficiendis maximè intentus erat: quod duas res esse prædicaret, quibus & quæreretur, & conservaretur & augeretur potentia, milites, nimirum, & pecuniam: nam & suppeditatione rerum necessariarum exercitus contineri, & eam armis parari: atque alterutro deficiente, reliquum simul concidere.

Ferociores & malis facinoribus edendis idoneos milites ex italia secum, ne quid ibi tumul-

tuum

tuum excitare possent, abduxit, eosque in Africa, alios aliis occasionibus haud iniquo animo passus est perire: nam & hostibus per eos cladem inferebat, & malis ipse hominibus levabatur.

Utque erat animo mansuetissimo, militibusque præ ceteris mortalibus gratificandi studiosus, ita seditiosos ex his maxime oderat, severissimisque pœnis coërcebat.

Omne id quod communem sortem excellit, æmulationi invidiæque aliorum obnoxium est.

Qui ad magnam potentiam pervenerunt, eos vitam privatam sine periculo agere possibile non est.

Necessario fit, ut qui aliquid possident, aliorum insidiis impetantur.

Qui sua otiosè tenent in periculum de his ipsis plerunque veniunt: at quibus tantum superest

est facultatis à suis rebus ut aliena quoque bello invadant, facile hi sua tuentur.

Neque quisquam suis rebus metuens ad aliena animum adjicit; quod is timor, quem de propriis habet, ab omni prorsus alienorum cura eum avertit.

Galli inconsulto ad quascunque res cupiditate inexplebili feruntur, neque audaciæ neque timoris modum sciunt; sed tum ab audacia in subitum metum, tum ab hoc in temerariam audaciam ruunt.

Ea tum temporis Romæ confusio erat, ut cum Sabinius exiguam pecuniarum, quibus ipse corruptus fuerat, partem magistratibus quibusdam & judicibus largiretur; non modò illi debita pœna non irrogata sit; sed reliqui quoque docti sint pecu-

cuniæ causa delinquere, quippe cum se ea facile à supplicio redimere possent.

Decreta multa facta sunt sub titulo quidem æqualitatis, reipsa autem dominationis firmandæ causa: utrique adversarios suos patriæ hostes appellabant, seque pro Reip. bellum gerere dicebant; suas vero tantum utrique res privatas augebant, remque ex æquo publicam corrumpebant.

Ubi audacia priores partes habet, ibi probitatem laborare necesse est: & apud quos injustitiam pæna non sequitur: ibi modestia quoque suo honore spoliatur.

Cætus hominum omninò non consistere, atque Salvus esse potest nullus ubi mali non castigantur: quia pars ægra, nisi medicina convenienti

ti ſanetur, in reliquas omnes morbum diffundit.

Peccata denuò augentes, etiam eorum quæ condonata jam fuerant, pœnam ſibi excitant.

Senatus veritus ne tumultum Piſo excitaret, eum ſub imperii titulo in Hiſpaniam ablegavit, ubi,ob injuriam quandam ab incolis trucidatus,periit.

Non Natura inter inimicum & hoſtem diſtinxit, ſed mores actioneſque hoc diſcrimen faciunt, quæ ſi bona ſunt, etiam peregrinos nobis familiaritate jungunt: ſin mala; etiam cognatos à nobis alienant.

Qui poſt vehementes inimicitias in gratiam redeunt, multa leviuſcula ac temere accidentia in ſuſpicionem rapiunt, atque in univerſum omnia, tanquam conſultò & malam in partem facta, ad conceptum ante odium apponunt.

Plu-

Plurimi Potentiorum inimicitiis gaudent, quorum animi, cum ſint etiam ante ſimulatibus correpti, facile ſermonibus, in hoc ipſum paratis decipiuntur: atque hi odio ipſorum delectati, inſidias ipſis ſub amicitiæ, nullius doli ſuſpectę, ſpecie ſtruunt.

Qui rem aliquam, ſemel haud rectè expetitam, conſequi omninò cupiunt, eos nihil magis ab inſtituto revocat quam ſi ii, qui aliquid mali ab illis exſpectant, præ ſe ferant ſibi id volentibus eventurum; quod etſi illi conſcientiâ ſuæ injuſtitiæ nequaquam credunt, tamen propoſitum ſuum innotuiſſe opinantes, verecundia metuque corripiuntur.

Cicero neque juſtitiam ad leges, neque utilitatem ad commodum Reip: exigit; ſed ſua pro voluntate omnia judicat; & quæ in aliis prædicat, in aliis eadem reprehendit: &c.

Qui

Qui *vitam suam projiciunt*, eos, tanquam ex insania quadam, rem magnum tentaturos reliqui omnes suspectos odioque habent; quos verò plurimam salutis propriæ rationem habere vident, eos laudant tanquam nihil morte dignum commissuros. &c.

Qui *incolumitatem patriæ* curant & amicorum, ea dicere eaque agere debent, quibus suam quoque salutem tueantur, non ea quæ illis una secum exitium afferant.

In bellis & *seditionibus* omnia præter rationem eveniunt, ubi non jure; sed utilitate sua ac necessitate, amicos inimicosque suos ii qui rerum potiuntur æstimant, ac pro oportunitate temporis eosdem & hostes & necessarios suos judicant.

Princeps non debet præter animi sui sententiam quicquam age-

agere *coactus à militibus*: quibus ſi ſemel morem gerat, ſtatim ipſi alia quæ poſtulent inventuri ſunt.

Leges antiquæ in Rep. firmiter retinendæ: nam quæ eadem ſemper manent, etſi ſint nonnihil vitioſa, utiliora tamen ſunt his quæ ſubinde, etiamſi in melius, renovantur.

Homines quoſdam *ad peccandum natura* ipſa impellit, ejuſque cupiditas coerceri difficulter poteſt: Multos opinio boni ad delinquendum movet:

Multos generis ſplendor, divitiarum faſtus, honoris magnitudo ac fortitudinis comes, audacia: & Potentiæ moles, ut à recto curſu exorbitent, facit:

At neq; nobilitatem in obſcuritatem, neq; fortitudinē in ignaviam, neque prudentiam in ſtupiditatem mutare licet; neq; fortunas hominum accidere, aut ſpiri-

ri-

ritus dejicere insontium decet.

Est vero magni animi eximiæque naturæ, vulgi peccata ferre: quæ si quis omnia punienda cogitet, imprudens plerosque hominum occîdet.

Hæc quippe hominum est sententia: privatis omnes injurias esse persequendas ne vel contemtui inde habeantur vel opprimantur: Principem verò debere ea quæ in Remp: peccantur ulcisci; privatim in se admissa tolerare; cum qui ita deliquerint neque ex contemtu neque ex incursu possint ipsum, septum custodia, damno afficere.

Nam in hoc Principatus instituti sunt, ut saluti subditorum consulatur, ne invicem, aut ab exteris injurias accipiant; non ut si quid Principem offenderent, ab eo interimi possint.

Cogi quidem ad metuendum aliquem homo potest, ad amandum

dum autem persuasione opus est. hæc beneficiis in eum collatis, quæque aliis videt tribui, paratur.

At qui injuste alium morte affectum suspicatur, eandem sibi fortunam metuens, cædis autorem ut odio habeat impellitur.

Eosque, qui ira inexorabili utuntur, non modo odio habent ii qui sibi metuunt; sed ceteri quoque infensi, insidiis structis, suam perniciem evitare statuunt.

Plus Clementia quam sævitia proficit: & Misericordes, non ii tantum quibus delicti gratia facta est, charos habent ac gratiam referre student; sed reliqui etiam omnes reverentur & colunt, ita ut nemo eos deinde lædere ausit.

Selecta Polit. ex Polybio.

PRincipi cura Reipub: propter privatum infortunium re-

relinquenda non eſt.

Nemo mortuorum cauſa viventium quoque officia deſerere debet.

Nunquam tanta cuiquam adſtruenda eſt Potentia, ut cum eo poſtea de tuo, quamvis manifeſto, jure diſceptare ex æquo non queas; & in poteſtate ejus penitus ſit quicquid libet, nemine adverſante, facere.

Reges naturâ neminem vel hoſtem vel amicum ducunt, verum ex ſuis ſemper utilitatibus amicitias & inimicitias æſtimãt.

Politicus multa ſic tractare debet ut nemo animadvertat: unde & facere & dicere multa in vulgus cogitur, per quæ contrariam mentem præ ſe ferens, molitionem ſuam occultet.

Non ex quavis occaſione, neque ſine certa animi deſtinatione periculum de ſumma rerum faciendum.

Qui

Qui in alienos fines cum exercitu venit, & res magnas,præter hominum opinionem, molitur, huic ad ſalutem unica patet via: ſi ſpes ſociorum, aliis atque aliis ſubinde bellicis facinoribus editis, continenter renovet.

Errat ſi quis inter imperatorias virtutes ullam potiorem ducit curâ explorandi ingenium ac naturam Ducis adverſariorum.

Temeritas, ferocia, præceps iracundia, nec non faſtus & inanis gloriæ ſtudium hoſtibus facilem victoriam præbent.

Qui adverſarii peccata poteſt cognoſcere & eâ hoſtes aggredi quâ & per quæ facillime Dux eorum eſt expugnabilis, hic breviſſimo tẽpore omniũ dominatur.

Magna digni ſunt reprehenſione qui temere hoſtium ſuorum fidei ſe permittunt: Illi vero non ſunt culpandi qui maturè, prout poſſunt, ſibi cavent. Nam

credere quidem prorsus nemini, amittere est facultatem rerum gerendarum: At, ubi pignora fidei idonea acceperis, si quod ratio suadet feceris, culpa omni cares.

Selecta Polit. ex Iul. Cæs. Suet.

PUblice interest ut arctus præsentique sorte contentus amor inter conjuges sit.

Inter nobiles & plebejos nuptiarum commercia frequentia nobilitatis splendorem obfuscant; nobilesque inde vilescunt, superbiuntque plebei.

Ne tamen nobiles sordidæ paupertati succumbant, plebeæ conjugis magnis opibus prudenter quandoque se muniunt & restituunt.

Reges & Principes non sine summa ratione arbitros se faciunt conjugiorum quæ inter Proceres celebrantur.

Omnis enim familiaritas, maxime

xime per nuptias conciliata, quæ Primati cum inimicis publicis, aut iis qui fundamenta ſtatus oderunt, intercedit, uti meritò ſuſpecta eſt, ita in bene conſtituta rep: aut regno non ferenda.

Nulla magna civitas quieſcere poteſt; ſi foris hoſtem non habet domi invenit, & ſine negocio ocium in principe civitate non conducit.

In Prætura militari uſus magis quam virtus ſpectari debet: nemo enim cum laude regit, qui non diu & ſubeſſe didicit & militare.

Qui ad præclara adſpirat, in agnoſcendis ſagax, patiens in exſpectandis, & diligens in arripiendis occaſionibus eſſe debet.

Debet, qui res magnas tentat, adhibita in conſilium ratione, nullis affectibus corrupta aut pręjudiciis occupata, omnia momenta bene conſiderare, & vi-

res partium accurate nosse, ne errorem committat, qui sera pœnitentia emendari non potest.

Generosæ & devictæ gentes, cum ægre pareant, proniores ad rebellionem sunt; periculosiusq; jugum excutiunt dolore ac pertinacia animatæ, si Præfectorum avaritia spolientur: ideò horum custodia non lupis, sed canibus aut pastoribus committi debet.

Cum insulis studiose pax colenda est; nam non sine periculo & difficultate tentantur qui mari imperant.

Numerosæ nimis familiæ in Rep: suspectæ sunt, nec privata autoritate militem contrahere nemini permittendum.

Si suspecti sint subditi externus miles adhibendus, ut & illi in officio contineantur; sed talis eligendus qui fidus, & cui hostis tuus vere invisus.

Qui in magistratus, majores præ-

præsertim, alleguntur, erga præsentem Reip. statum optime affecti sint oportet: neque honores offerendi iis qui occasiones quærunt & exspectant rebus innovandis.

Salus, non servitus, est putanda ad Reipub: normam & leges se componere: in legum enim severa executione salus & vera populi libertas consistit: id hodieque Venetias, Genuam, Lucam, aliasque resp. conservat.

Nova cupientibus Dux & Autor auferendus, vel, si plures sint, separandi curandumque ut in commune non consulant.

Caute in omni factione agendum, & sæpe illis etiam dissimulandum quibus de facto constat: nam si temere detegatur, conjurati plerunque armis & pravæ voluntati addunt desperationem salutis, validiora arma armis ipsis.

Militaris Præfectura & locus sic sit munitus ut ex eo facilè quis expelli non possit: nam Acres ad defectionem stimuli sunt, qui & modestos sæpe animos agitant,& ab instituto vitæ tenore cogunt deflectere.

Ideoque tales Provinciæ istis demandandæ quos virtus, doctrina & fidelitas, nullis opibus, nulla affinitate subnixos Reip. approbat.

Qui ad libertatem Reip: invadendam studia sua dirigunt, viros, quos autoritas, prudentia & libertatis studium commendat, opprimere & reip. eripere conantur.

Ubi divitiæ claræ habentur ibi omnia bona vilia sunt: fides, probitas, pudor, pudicitia.

Certe quos Dea cæca repudiat Virtus adoptare debet.

Regna, civitates, nationes usque eò prosperum imperium ha-

habent, dum apud eos vera consilia valuerunt: ubicunque gratia, timor, voluptas ea corrumpêre, post paulo imminutæ opes; dein ademtum imperium; postremò servitus imposita est.

Consiliis status universi aut stant aut cadunt.

Selecta Aulic. Pol. ex Var. Autor.

OMninò Politicè cum Rege suo vixerit.

Ad quasvis offensionum occasiones cautissimus, modestià & integritatis ostentationes odia immerita propulsans.

Quasi semper cum Rege victurus, timens:

Quasi cras Aula ejiciendus, confidens.

Quicquid acciderit inopinatum nihil acccidat, cavens.

Malos Principes faciunt: Nimia licentia: Rerum copia: Amici improbi: satellites dete-

ſtandi: miniſtri avariſſimi: Aulici vel ſtulti vel execrandi,& rerum publicarum ignorantia.

Primoribus claritudo ſua obſequiis proſequenda eſt, adeoque iis minus ſordida adulatio eſt, quia neceſſaria.

Utcunque omnia honeſta dominanti liceant. Quod non poteſt vult poſſe, qui nimium poteſt.

Certiſſima eſt Regnare cupienti via, laudare modica, & otium ac ſomnum ſequi.

In Principe rarum ac prope inſolitum eſt, ut ſe putet obligatum, aut ſi putet, amet.

Argumentum nihil debentium odio quærunt.

Hæc, eſt Conſuetudo veſtra, tam dui vobis cordi ſumus, quam diu uſui.

Coram Rege Noli videri ſapiens nimis.

Regalis ingenii mos eſt, in præ-

præsentium contumeliam amissa laudare, & eis virtutem dare vera dicendi, à quibus audiendis periculum non est..

Quam rarissime loqueris & jucunde apud hominem, vitæ potestatem & necis in acie linguæ portantem.

Quorundam parum idonea est Verecundia rebus civilibus.

Tardiores habet processus Verecundia, quæ facit ut inter merita sui honoris hærent.

Hoc habent pessimi, animi magna fortuna insolentes, quos læserunt, oderunt.

Potentiorum injuriæ hilari vultu, non patienter tantum, ferendæ; facient iterum injuriam si se fecisse crediderunt.

Sæpe adeo vindicare injurias non expedit, ut ne fateri quidem expediat.

Optimum remedium insidiarum si non intelligantur.

Altius injuriæ quam merita descendunt.

Ita sunt Divites: si quid benefacias levior pluma est gratia: si quid peccatum est, plumbeas iras gerunt.

Amicitias, inimicitiasque non ex re sed ex commodo æstimare; magisque vultum quam ingenium bonum habere.

Argutiæ verè autorum suorum ruinæ sunt.

Turpiter peccat qui in amicos quicquam committit, ut sibi lucretur.

Ad convitia nemo scitius respondet, quã qui nihil respondet.

Relinquendum rumoribus tempus quo senescant.

Castra ob rumores nec deseret nec mutabit, qui certus sit se extra vallum prudentiæ non tetendisse.

Sententia ex ipso eventu lata sanum neminẽ nimis torquebit.

Fa-

Facetiæ cum multum ex vero trahunt, acrem sui memoriam relinquunt.

Reperies qui, ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi objectari putent.

Maledictum interpretando facies acrius.

Lætitia loquax res est & ostentatrix sui.

Verus Politicus facile seipsum vincet, ne unius horulæ suavem insaniam magno tædii precio emat.

Ita Gravitas humanitate condienda, ut nec facilitas autoritatem, nec severitas amorem imminuat.

Non vitæ spiritus, non vocis sonus optimatem à vulgo discernunt; sed vitæ in illo integritas, in hoc perversitas: sermonis in illo mixta comitati gravitas; in hoc vanitati comes levitas.

Ut illi, quos virtus & conscien-

ſcientia meritorum, ad dignitatem evexit, inania, bonorum externaque cultus indicia non multum morantur: ita contra illi, qui per ambitum humo ſe attollere ſordeſque domeſticas occulere ſatagunt, ferunt inique & contemtum ilico interpretantur ſi quid vel minimi officii neglexeris.

Frugi viros ad alta vectos munerum. Mutare mores convenit nunquam ſuos.

Ne ulciſcere damnum, imò ſatis ſit potuiſſe, ignoſcere vindicta viri maxime fortis eſt.

Quanto quiſque promtior obſequio, tantò citius honoribus & opibus extollitur.

In ſplendidiſſimis etiam, epulis ſemper ſunt aliqui qui minus bene tractantur.

Beneficia quæ conſequi glorioſum eſt palam danda: quæ vero tantum ſuccurrunt infirmi-

mitati, egeſtati, ignominiæ, tacite danda ſunt, ut nota ſint ſolis quibus proſunt.

Turpis ſæne ratio eſt beneficium expenſum ferre.

Pars beneficii eſt, quod petitur ſi bene neges.

Nullum beneficium eſſe duco id quod quibus facias non placet.

Grave eſt homini pudenti petere aliquid ab eo de quo ſe bene meritum putat; ne id quod petit exigere magis quam rogare, & in mercedis potius quam beneficii loco numerare videatur.

Beneficia eo uſque læta ſunt, dum videntur exſolvi poſſe: ubi multum antevenere, pro gratia odium redditur.

Præferox ingenium inſidiis magis oportunum.

Adverſa acuuut magnanimum, proſpera mollem.

Præ-

Præſenti animo compoſitus perfer & inſta. In calamitoſo riſus etiam injuria eſt.

Convitia ſpreta exoleſcunt, ſi iraſcare agnita videntur.

Ira quæ tegitur nocet; profeſſa perdunt odia vindictę locũ:

Illi ſunt inimici peſſimi, fronte hilari corde triſti, quos neq; ut apprehẽdas, neq; ut mittas ſcias.

Graviſſima eſt probi viri iracundia.

Contemtor animus & ſuperbia, commune eſt nobilitatis malum.

Fulmen eſt ubi una cum poteſtate habitat iracundia.

Odii cauſæ acriores quia iniquæ.

Proprium humani ingenii odiſſe quem læſerit.

Suſpectus dominantibus qui proximus deſtinatur:

Nemo rationem otii ſui reddere cogitur. *Suet.*

Fe-

Felicitas in ipsa felicitate mori.
Vitam regit fortuna, non sapientia; ita comparatum à natura est ut unusquisque sibi placeat, ac boni aliquid ab eo qui dare potest, adipisci velit.

Nemini potestatem Princeps facere debet puniendi Primarios, ne is adeò formidabilis ceteris fiat, ut etiam contra Principem aliquando quid conetur.

In summa fortuna id æquius quod validius:

Sua retinere privatæ domus, de alienis certare Regia laus est.

Nemo imperium malis artibus quæsitum bene exercet.

Laboribus atque periculis parantur omnia, quæ mediocris prudentia ac cura conservat.

Facilius est alios adhortari, quam seipsum contra adversas res obfirmare.

Quæ præter exspectationem ac inopinato accidunt, animos ho-

hominum dejiciunt & rationem conturbant, ut quid agendum ſit minime dijudicare valeant: neque enim conſiliis juxta metum locus eſt:

Qui vero eventum cum animo ſuo ante conſideravit, & futura prævidit, conſiliaque antecepit, ſtrenue admodum timores exturbat, & omnia ſæpe reſtituit.

Jam uſu receptum eſt, ut, qui rem aliquam non rectè aggreſſi, feliciter tamen perficiunt, optimo conſilio uſi exiſtimentur; alii contra ſtultitiæ culpentur; qui re optime deliberata voti compotes facti non ſunt.

Plurimis ac maximis bonis, adnata ſunt plurima etiam ac maxime triſtia.

SELE-

SELECTÆ
SENTENTIÆ
POLITICÆ
EX VARIIS
AUTORIBUS.

SELECTÆ SENTENTIÆ
Polit. ex Variis Autoribus.


B inquieto sæpe simulatur quies

Alium silere quod voles, primum sile.

Aliis præesse optabile iis est, libidini servire qui volunt suæ.

Adversus præpotentes & graves homines tenuibus animos tẽpus addit & locus.

Amorem, qui petit, indicat.

Ad tranquillitatem navigant, quos Amor dirigit.

Amorem mutuum consensus facit, diuturnum causa.

Amica munera danti, quam accipienti suaviora.

Amantis cura est ut bonum, magnumque amicum faciat.

Amicos habere non potes, nisi & hostes habeas.

Aliud loqui, aliud sentire amor nescit.

Animus & ingenium felicitatem parant: amor possidet.

Amore fæcundus, qui virtute eſt.

Amor in bonos bonus eſt: bonum & odium in malos.

A familiaribus in minutis rebus læſus, feras.

Apparet non eſſe naturale quod variũ eſt.

Animus quandoque in exultationem libertatemque extrahendus.

Ærugo ferrum, corda livor exedit.

Amicus eſſe non poteſt ſi es lividus.

Ante videndum cum quibus, quam quid edas & bibas.

Adverſa acuunt magnanimum, proſpera mollem.

Aliquando virtutem geminat Neceſſitas.

Aſſueſce malis quo Domites neceſſitates

Boni ſunt qui bonos amant, imó boni qui oderunt malos.

Beatam Amicitia vitam facit, cum amicitia virtus.

Bonum ſi Amicũ quæris, teipſum præſta.

Beneficium veri amoris index.

Bonum hominis liber animus ac rectus, alia ſubjiciens ſibi, ſe nulli.

Bonum a malo eſſe ſeparatum non poteſt. Mixtura quædam ſi utriuſque ſit, bene eſt.

Cui vita ſub Tyranno agenda contigit, inſons licet ſit, plectitur ſæpe ut nocens.
Certiſſima eſt regnare cupienti via laudare modica, & otium ac ſomnum ſequi.
Commodi nihil, aut plus incõmodi eſt in iis, ad quæ labore magno contẽdimus.
Cæleſtis ira quos premit miſeros facit, humana nullos.
Culpa ubi nulla eſt, timere mens tamen ſolet bona:
Cum ſpirat ira ſanguinem neſcit tegi.
Curæ leves loquuntur, ingentes ſtupent.
Cæca eſt Temeritas quæ petit Caſũ Ducẽ.
Capienda rebus in malis præceps via eſt.
Cuivis poteſt accidere quod cuiquam poteſt.
Citra beneficium Amor; citra Amorem Beneficium eſſe poteſt.
Conciliat animos conjugum partus fere.
Cum palpat ſævit voluptas, cum blanditur enecat,
Dediſcit animus ſerò quod didicit diu.
Det ille veniam facile, cui veniâ eſt opus.
Dei immortalis bonum Natura perficit: Hominis verò cura.
Divitis ſtatim atque egeni ſolvitur ſodalitas.

Dignum ſe bonorum præſtat amicitia,qui malos deſpicit.

Doctrina & Natura quem beant, Amicitia non deſerit.

Doli non ſunt Doli niſi aſtu colas.

Deponere odia decet victùm, arma cum victor poſuit.

Exprimere jus eſt, ferre quod nequeunt preces:

Extrema primo nemo tentauit loco,

Eſt miſer nemo niſi comparatus.

Eſt voluptas, ſed crudelis, hominum quæ fit è malis.

Etiam in rationem vertitur neceſſitas.

Etiam Orci effugium repetit neceſſitas.

Etiam ſimiles ſui odio habent vel peſſimi.

Expers eſt timoris omnis qui nil commiſit mali. v. c,

Exiguum Natura deſiderat, opinio immenſum.

Eruditio quæ modeſtiam habet, non amore tantum, ſed admiratione digna.

Ex poteſtate & voluntate actiones humanæ perfectionem accipiunt.

Ex intervallo magna generantur.

Eximia Natura ipsâ raritate commendat.

Ea quæ a naturâ vim accipiunt, eandem in omnibus ſervant.

Fama vix vero favet, pejus merenti melior, & pejor bono.

Factus præda majori minor, pro jure vis eft.

Ferre, quam fortem patiuntur omnes, nemo recufat.

Falfa hominem fere voluptas verum ducit ad malum,

Falfus eft formido vates, augeratur peffima.

Fit fæpius, caufa odii, amor flagrantior.

Fucus, amoris tabes eft: fama, ambitio;

Facilem caufam honeftus amor habet.

Firmus amoris nodus, quem abfentia non folvit

Facilius ames amicum quam celebres.

Fortuna vitrea eft, dum fplendet frangitur

Frugalitas, Paupertas voluntaria eft.

Fruftra patrem jactant, nifi referunt

Formofa mulier plena res fuperbiæ eft.

Formas fecundas decent fuperbiæ

Fortunatis trimeftres quoque nafcuntur liberi: [a]

Fruftra leges prætereunt quem non abfolverit confcientia.

Gaudere, parce oportet, & fenfim queri.

[a] *Aug. Dio.*

Totam quia vitam miſcet dolor & gaudiũ.
Graviora ſunt longinqui temporis odia.
Generoſa in ortus ſemina exurgunt ſuos.
Generoſus eſt, qui à Natura bene ad virtutem compoſitus eſt.
Grave pondus eum, quẽ Nobilitas premit.
Habere Regnum Caſus eſt. virtus dare.
hOnus eſt honos qui ſuſtinet rempublicã
Honeſta quædam ſcelera ſucceſſus facit.
Hoc quoque magnum nefas, prope fuiſſe.
Homines mali beneficium ſe exiſtimant illis tribuere in quos maleficio abſtinent:
Hominẽ improbũ promeris, ipſe te evertes.
Honeſtum quoque agit ad inhoneſta Neceſſitas.
Haut livor ullus in virum cadit bonum:
Haut cõferit Livor manũ cum imbellibus.
Hominem amor Deum facit: Honeſte vivere optimum:
Hoc Reges habent magnificum & ingens: prodeſſe miſeris.
Hominis bonum non eſt in homine, niſi cum in illo ratio perfecta eſt.
Haut facile in bonum coitur, in malum facillimè.
Hæc eſt conditio Principum, ut quicquid faciant præcipere videantur.

Haut

Haut necesse est timere quempiam, se qui timet.

Hominem esse se haut meminit, qui nunquam injuriarum obliviscitur.

Imperia precio quolibet constant bene.

Invisa nunquam imperia retinentur diu.

Ira quæ tegitur nocet, professa produnt odia vindictæ locum.

Justo esse facile est, cui vacat pestus metu.

In re mala animo si bono utaris adjuvat.

Incommodorum sæpè leviorum fugâ in calamitates maximas incurritur.

Impii trepidat timore ubi nullus est timor:

In re arcta amici, ne esse cunctator velis.

Impotentes qui nocere ceteris assuevit, nullus eum sublevatum in rebus adversis volet.

Inter amicos ne fueris judex.

Indignandum nihil, nisi ipse indignando adstruas.

Iniquius quò odium est eò est acerbius:

Is maxime divitiis fruitur, qui minimè didivitiis indiget.

Inter virtutes elegantiasque humanitas amori proxima.

In rerum mari vir amicus clarusque cynósura est, in tempestate portus.

Infelix amicitia quæ ambitioni servit
Ingenio meremur posteros, progenie facimus, amore habemus.
Imperfecta sua amicus bona censet, nisi in amico videat.
Iisdem, quibus accenditur amor, fovetur.
In malis vinci malum est.
Jura pudorque & conjugii sacrata fides fugiunt aulas :
In aula lenta sunt beneficia & injuriæ præcipites.
Ignoscere, vindicta viro maxima forti est
Indigna digne habenda sunt herus quæ facit.
Insanum est ob res leves subire periculum.
Iniqua raro maximis virtutibus fortuna parcit.
In magnis opibus, ut difficile, sic pulchrum seipsum continere.
In omni vitæ genere primum est seipsum noscere.
Integritate fides alitur, fide vero Amicitia
In utraque fortuna, Fortunæ ipsius memor esto.
Laus vera & humili sæpe contingit viro, non, nisi potenti, falsa.
Latêre semper patere quod latuit diu ; sæpè

pè eruentis, veritas patuit, malo.
Levius solet timere qui propius timet.
Levius fit patientia quicquid corrigere est nefas.
Lapis Auri index, Aurum Hominis.
Legem dat ipsa, haut accipit Necessitas
Livoris exsors nulla vis sapientiæ est.
Livor supremarum comes virtutum est.
Lucri qui causa amant, non amant.
Litigare ditiorum est, pauperum quiescere.
Litis atq;æris alieni certa miseria est comes
Litigare cum Tyranno, vita si cara est, cave.
Lex ubi pudorque regnant; vis ibi ac lis exulant.
Labor ipse laborẽ abdicat, & dolor dolorẽ.
Magna tolerat mala, majora quisquis timuit.
Maximũ hoc regni bonum est, quod facta domini cogitur populus tam laudare quam ferre
Miser occupet præsidia securus legat.
Malus est minister regii imperii Pudor:
Media via est quæ neque amicos parat, neque inimicos tollit.
Magna pars vulgi levis odit scelus, spectatque.

Magis ſolito ſplendet extremus decor.

Magnum timoris remedium, clementia eſt.

Male imperatur, cum regit vulgus Duces.

Magna pars libertatis eſt bene moratus venter & contumeliæ patiens.

Male vivunt, qui ſemper vivere incipiunt.

Malum panem fames tenerum & ſiligineum facit.

Mors ſola jus æquum eſt generis humani.

Maxime timor ſibi fingit quæ execratur maximè.

Mavelim nimis videri timidus, quam prudens parum.

Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere nulla neceſſitas eſt.

Modeſtia Honorem fulcit Amorem excitat

Magnæ divitiæ ſunt lege Naturæ compoſita Paupertas.

Multis paraſſe divitias non finis miſeriarum fuit, ſed mutatio.

Meditare utrum commodius ſit; vel mortem tranſire ad nos, vel nos ad eam:

Magnitudo non habet certum modum: Comparatio illam aut tollit, aut deprimit.

Magna

Magna tenet quem parva juvant.

Moderatè id fieri debet à nobis, quod sæpè faciendum eſt.

Multorum, quæ imbecilla ſunt, latent vitia; eadem velle eos cognoſces, da poſſe quantùm volunt:

Majus eſt Regno, regias opes poſſe contemnere.

Nefás nullum per nefas, nati putant:

Nullus ſalutis, Hercule infenſo, eſt locus.

Negata magnis ſceleribus ſemper fides.

Non expedit fere concutere felicem ſtatum.

Non turpe puta quicquid miſeros fortuna jubet.

Nunquam poteſt non eſſe virtuti locus.

Nullum, ad nocendum, tempus anguſtum eſt malis.

Nemo potentes aggredi tutus poteſt:

Non in occulto eſt perdenda virtus approba populo manum:

Nemò ad id ſerò venit, unde nunquam, cum ſemel venit, potuit reverti:

Nec Regna ſocium ferre nec tædæ ſciunt.

Nihil in propinquos temerè cõſtitui decet.

Nihil grave quod leviter accipias.

Non

Non facile neque ſine magno metu mutari poteſt, quod longo tempore radices egit:

Nemo eſt caſu bonus, diſcenda virtus.

Natura bonum ſuum, niſi conſummata, non profert.

Niſi ubi rationi locus eſt, bonum non eſt.

Ne quid exſpectes amicos quod tute agere poſſis.

Ne cui miniteris, eſt enim muliebre.

Non poteſt perfectæ naturæ bonum in imperfecta eſſe natura.

Nullam habet ſpem ſalutis æger, quæ ad intemperantiam medicus hortatur.

Nemo voluptati ſervire unaque publico poteſt.

Nocet voluptas quæ fit tempore haut ſuo

Nulla eſt ibi voluptas ubi eſt timor.

Nulla eſt voluptas abſque rerum opulentiâ,

Nulla eſt voluptas cui comes nõ ſit dolor.

Nulla eſt voluptas quæ ſatiari non queat.

Nullâ vi coire poſſunt quæ naturâ diſſident.

Non poteſt diu cõvenire otio ac negotio.

Neceſſitas quem cogit ut fiat malus.

Neceſſitas ratione, in arctis, plus valet.

Ne

Necessitas virtutis desperatio est.
Necessitas vel timidos fortes facit.
Necessitas fortiter ferre docet, consuetudo facile.
Nihil pudendum ibi ubi est necessitas.
Nihil est liberale quod non idem est justũ.
Nunquam addit quid, cuncta Livor detrahit.
Nunquam bonos odisse quis potest bonus
Nullum gravius supplicium est odio publico:
Non timor res solum intuta est, cuncta intuta etiam facit
Non jacet in uno cubili Terror ac Clementia
Nemini non flagitioso res tuta inter suos Timor.
Nulla nascitur timoris causa, cuncta si times:
Ne pingues time ac comesos, sed macros & pallidos.
Nil pavẽtius columbâ, nilq; ea fæcundius.
Nemo non ita exit è vita tanquam modò intraverit.
Non est amicus esse quamdiu suspicor.
Non amat honestum ejus qui cultores despicit.

Non

Non ſunt amici, niſi communes quoque hoſtes habeant.

Noveris quem amare voles: Neſcit amor numerum.

Nulla non res principia ſua magno gradu tranſit

Nulli vitium eſt niſi cui virtus eſſe poteſt.

Nulli contigit impunè naſci.

Nulli parcendum eſt magis rei, quam cujus frequens uſus eſt.

Non poteſt grande aliquid & ſupra ſe loqui, niſi mota mens:

Nō poteſt ſublime quicquā & in arduo poſitū cōtingere mēs quādiu apud ſe eſt.

Non te mala lædēt, niſi te ea lædere dicas.

Nec temperari facile nec deprimi poteſt, ſtricti enſis ira.

Nihil à meretrice differt ſæpe nupta fæmina.

Noli *dicere, facere, credere, judicare*, omnia quæ *ſcis, potes, audis, vides.*

Nullam omnium rerum uſque adeo invenies bonam.

Cui non mali quoq; quippiam ſit additum

Nec Temeritas ſemper felix nec Prudentia ubique tuta eſt.

Odia fere ſunt proximorum acerrima:

Odiſ-

Odiſse quàm donare conſtat vilius.
Offendere quam odiſſe pol honeſtius eſt.
Omne credit eventurum quod timet mens anxia.
Omnes qui unam rem in ſeculo appetunt, ſyncero aut puro nequeunt amore conjungi.
Omnia in Amore ſunt paria.
Odit verus amor nec patitur moras.
O vita fallax! abditos ſenſus geris, animiſque pulchram turpibus faciem induis;
Oblata caſu ad conſilium flectere prudentia eſt.
O miſera virtus,[a] nomen inane; te quidem
Ceu Rem colebam: at ſerva tu Fortunæ eras.
Pudor impudentem celat, audacem quies:
Pietas nefandum: Vera fallaces probant, ſimulantque molles dura.
Pericula ſæpe, ſæpe proximam necem repellit eloquentia.
Periculoſum divitum ſtatum ſpectans,
Pauperiem & arctã diſſe amare fortunam:
Plerumque qui placere ſe cunctis ſtudet, & ſe ipſe lædit, nec ſatis cuiquam placet.
Prodeſt & quod moratur ad prava properantem

Pau-

[a] *Brutus.*

Paupertas nulli malum eſt niſi repugnãti.
Pauper atque dives haut ſunt juge contubernium.
Plurium contagioſa ubiq; converſatio eſt.
Privata ſæpè falſis odia criminibus latent.
Peſſimam vitam anteponit optimæ morti timor.
Parvo fames conſtat, magno faſtidium.
Philoſophiæ ſervias oportet, ut tibi contingat vera libertas.
Plures amandi ut amicum ſeligas.
Principia ſua ſemper ſequens magnitudo obruit.
Proxima puris ſors eſt manibus,neſcire nefas.
Proprium ignorantis eſt non poſſe tacere.
Periclitatur Caſtitas in Delitiis. Humilitas in Divitiis: probitas in Negotio: veritas in multiloquio.
Potentiorum ſemper eſt vicinitas vitanda tenuioribus.
Paucos beavit Aula, plures perdidit: ſed & hos ipſos quos beavit perdidit.
Privata fas eſt remittere odia publico.
Petendo, patriam perdis; ut fiat tua vis eſſe nullam:
Præſenti animo cõpoſitus perfer & inſta.

Pa-

Pacem reduci velle victori expedit, victo necesse est.

Poscunt fidē secunda; at adversa exigunt:

Prosperum ac felix scelus virtus vocatur.

Pretio parata, vincitur pretio fides,

Plebeus in hoc regi antistat loco, licet

Lacrimare plebi, Regi honeste non licet.

Quæ scelere pacta est scelere, rumpitur fides

Quod ratio nequit sæpe sanavit mora.

Quod civibus tenere te invitis scias strictus tuetur ensis.

Quemcunq; fortē videris miserum neges:

Quoties necesse est fallere aut falli à suis, patiare potius ipse quam facias scelus:

Qui vult amari languida regnet manu.

Quod non potest, vult posse qui nimium potest.

Qnem fata cogunt ille cū venia est miser.

Qui timide rogat, docet negare:

Quod metuit auget qui scelus scelere obruit

Quem penitet peccasse pænè est innocens

Quod facimus id nisi utile est, stulta omnis. atque inanis inde est gloria.

Quicunque pollicetur de alieno benefacere, huic tu, si sapis, ne fidito.

Quid

Quid intereſt utrum Deos neges an infames?

Quæ facturus es ea ne prædixeris, fruſtratus enim rideberis.

Quicquid vult habere nemo poteſt: neceſſarium eſt parvo aſſueſcere.

Quid eſt voluptas præterquam umbra & ſomnium

Quicquid jubet, tuetur neceſſitas.

Quamvis docet naturæ artem neceſſitas.

Quem maxime odimus, ei obſequemur maximè.

Quamvis eſt intactus, odit quiſque quem timet ſibi.

Quô minus timoris hôc eſt & magis periculi.

Quàm magis tegis timores, tam magis facis palam.

Quicquid a vobis minor extimeſcit, major hoc vobis dominus minatur. omne ſub regno graviore regnum eſt.

Qui genus ſuum jactat aliena laudat.

Qui in Rep: & literis verſatur, publicam & privatam amoris cauſam habet.

Quicquid in altum fortuna tulit, ruitura levat: modicis rebus longius ævum eſt.

Qui

Qui non quicquid fieri poteſt pro futuro habet, dat in ſe vires rebus adverſis.

Qui multa agit, ſæpe fortunæ poteſtatem ſui facit.

Qui tranquille volet vivere, nec privatim agat multa, nec publice.

Quæ non facias, dicere ea quid eſt neceſſe.

Quæ facias dicere nec fortis aut modeſti eſt.

Quæ terribilia ſunt ab inſolentiâ, ea reddet aſſuetudo blanda & mollia.

Quo quis propinquior Regi, eo propinquior patibulo.

Ratio nō ſenſus judicat de bono Hominis.

Reverenter habe quos ſuperi dant ſuperiores:

In ſe ſpuit is qui ſpuit adverſus olympum.

Recti apud nos locum tenet error ubi publicus factus eſt.

Rarò conſervantur diu Continentia in muliere, Calor in pane; Sapor in vino: Fides in advocato

Rara eſt in Dominos juſta licentia:

Roboris prudentiæque rara valde copula eſt

Res ſuas nemo florentes miſceat cum perditis:

Re-

Rebus in cunctis Timor magister non ineptus est.

Ridiculum est currere ad mortem tædio vitæ, cum vitæ genere, ut currendum esset ad mortem, effeceris:

Regna cum scelere omnibus sunt exiliis graviora.

Regi tuenda maximè Regum est salus.

Rex est qui posuit motus & diri mala pectoris: hic, tuto positus loco, infra se videt omnia:

Risu inepto nulla res ineptior est.

Res est profecto stulta nequitiæ modus.

Regnare non vult esse qui invisus timet:

Simul ista mundi conditor posuit Deus odium atque Regnum.

Sanctitas, pietas, fides, privata bona sunt, quâ juvat Reges eant.

Sceleri modus debetur ubi facias scelus; non ubi reponas.

Serum est cavendi tempus in mediis malis.

Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.

Sortem facit vicina libertas levem.

Solent suprema facere securos mala.

Sæpe eruentis veritas patuit malo.

Sera nunquam ad bonos mores via est.

Se-

Semel cum cepit premere felices Deus, urget.

Sæpius consuetudini nostræ aliquid deest, nobis vero nihil.

Sua quisque exempla debet æquo animo pati

Superstitio error insanus est, amandos timet, quos colit violat.

Si tenuiorem juverit potentior, utrique melius fuerit & prolixius.

Sæpe Naturam superat Necessitas.

Sol licet lutum penetret, haut fætorem contrahit.

Stultitia est facinus magnum timido cordi credere.

Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis.

Si ad naturam vives nunqusm eris pauper: si ad opinionem, nunquam dives.

Stulti vita ingrata est, trepida est, tota in futurum fertur.

Sine amico, visceratio Leonis ac lupi vita est.

Sapiens ubique civis, & amicos ubique invenit.

Sine amico vivere mors est: mori pro amico vita.

Se-

Senex quamdiu musas colit, amori aptus est.

Sæpe error ingẽs sceleris obtinuit locum.

Sapienti non omnia ut voluit cedunt; sed ut cogitavit.

Secundas formas decent superbiæ.

Stultitia est bene cui licet esse, eum prævorti litibus.

Sontibus parent boni: jus est in armis; opprimit leges timor.

Suus cuique attributus est error, sed non videmus manticæ quod in tergo est.

Scientia Pauperis divitiæ; divitis ornamentum; contenti & afflicti solatium.

Sapientiâ gubernator navem torquet, non valentiâ.

Coquus magnum ahenum, quando fervet, paullâ confutat truâ.

Si possent homines delinimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas & corpus tenerum & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.
Mala ætas nulla delinimenta invenit:

Sero pænitet, qui in re dubia nimis citò decernit.

Tacere multis discitur vitæ malis.

Tutissimum est inferre, cum timeas, gradũ.

Tutò

Turò movetur quicquid extremo in loco eſt

Tibi innocens eſt quiſquis eſt pro te nocens.

Turpe eſt ſeneſcere ſaxa apud ſyrenia

Tellus colenda eſt junoni, pellices cælum tenent;

Ut nemo doceat ſceleris vias, Regnum docebit.

Viſu carentem magna pars veri latet.

Ubi animus errat, optimũ eſt caſum ſequi:

Vicinitas mala inſtar infortunii eſt.

Vix obſtrepit Livor malis, bonos terit.

Ut famæ, ſic amicitiæ mater Virtus eſt:

Uni qui bono viro placuerit, omnibus placebit.

Vitæ vita amor eſt, nec perfectus niſi unus.

Ubi reciprocus eſt etiam conſtans affectus eſt.

Verus amor abſentem amicum præſentem facit.

Videri & audiri amoris delitiæ ſunt:

Verus amicus amare perget, etiam cum amari deſinet.

Unde quis ortus modeſtia & mores oſtendunt, & amicum faciunt, ſi boni;

Vir bonus nec cito fieri poteſt, nec intelligi.

Virtutis eſt domare quæ cuncti pavent.

Victima haut ulla amplior poteſt, magiſque opima mactari Iovi, quam Rex iniquus.

Ubi uber, ibi tuber : ubi Helena, ibi Troja : ubi amor, ibi oculus.

Verba erubeſcunt factis deficientibus :

Ab alio ſpectes alteri quod feceris,

Ab amante lachrymis redimes iracundiam.

Abſentem lædit cum ebrio qui litigat.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Ad pænitendũ properat citò qui judicat.

Ad triſtem partem ſtrenuâ eſt ſuſpicio.

Adulter eſt uxoris amator acrior : ---

Æs debitorẽ leve ; grave, inimicum facit

Ætas cinædum facit, ætas indicat.

Alienum nobis noſtrum plus aliis placet.

Alienum æs homini ingenuo acerba ſervitus.

Alienũ eſt omne quicquid optando evenit.

Alterius damnum gaudium haut facias tuum.

Amans iratus multa mentitur ſibi

Amans quid cupiat ſcit, quid ſapiat non videt.

Amans

Amans, quod ſuſpicatur, vigilans ſomniat.
Amans, ita ut fax, agitando ardeſcit magis.
Amare & ſapere vix Deo conceditur:
Amare juveni fructus eſt; ſeni crimen.
Amantis jusjurandum pœnam non habet.
Amantium ira amoris integratio eſt.
Ames parentẽ ſi æquus eſt; ſi aliter, feras;
Amicis eò magis des, quò nihil habes.
Amicitia pares aut accipit aut facit.
Amicitia ſemper prodeſt, Amor & nocet.
Amicitiæ coagulum unicum eſt fides.
Amici vitia ſi feras, facis tua.
Amicum, an nomen habeas aperit calamitas.
Amicum lædere ne joco quidem licet.
Amicum perdere eſt damnum maximum:
Amici vitia noveris non oderis.
Amor extorqueri non pote, elabi pote.
Amori finem tempus non animus facit.
Amoris vulnus idem, qui ſanat, facit.
Amor miſceri cum timore non poteſt
Amor otioſæ cauſa ſolicitudinis.
Amor, ut lachryma, oculis oritur, in pectore cadit.
A morte ſemper homines tantundem abſumus.
Anguſtâ capitur tutior mensâ cibus.

Animi arbitrio amor ſumitur, non ponitur.
Animo dolenti nihil oportet credere.
Animo imperabit ſapiens, ſtultus ſerviet.
Animo Virum Pudicæ, non oculo eligunt.
Animus æger turbæ præbet ſpectaculum.
Animus vereri qui ſcit, ſcit tuta ingredi:
Animus hominis quicquid ſibi imperat, obtinet.
Annoſus non diu vixit, diu fuit.
Anus, cum ludit, morti delitias facit.
Aperte mala cum eſt mulier; tum demum eſt bona.
Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.
Ars nõ eſt ea quæ ad effectum caſu venit.
Adſpicere oportet, quicquid nolis perdere.
Avaro quid mali optes, niſi ut diu vivat.
Avarum facile capias, ubi non ſis idem.
Avarum irritat, non ſatiat, pecunia.
Avarus damno potius quam ſapiens dolet.
Avarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.
Avarus, niſi cum moritur, nil rectè facit.
Audendo virtus creſcit tardando timor:
Auferri & illud, quod dari potuit, poteſt.
Avidum oportet eſſe neminem, minimè ſenem.

Aut

Aut amat, aut odit mulier, nihil eſt tertium.

Auxilia humilia firma conſenſus facit.

Aleator quanto in arte eſt melior tantò eſt nequior:

Bene vulgo audire, eſt alterum patrimonium

Bene cogitata ſi excidunt, non occidunt.

Bene dormit qui non ſentit quàm male dormiat.

Beneficia donari, aut mali, aut ſtulti putant.

Beneficia plura recipit qui ſcit reddere.

Beneficii cito dati nunquam obliviſcere

Beneficium accipere libertatem vendere eſt.

Beneficiũ dando accepit, qui digno dedit.

Beneficium dignis ubi des, omnes obligas.

Beneficium qui dare neſcit injuſtè petit.

Beneficium qui dediſſe ſe dicit, petit.

Beneficium ſæpè dare, docere eſt reddere.

Benè perdis gaudium ubi dolor pariter perit.

Bene perdit nummos, judici cum dat nocens.

Bene vixit is, qui potuit, cum voluit, mori.

Benevolus animus maxima eſt cognatio.

Benignus etiam dandi cauſam cogitat.

Bis emori eſt alterius arbitrio emori.

Bis eſt gratum, quod opus eſt ultrò ſi offeras.

Bis interimitur, qui ſuis armis perit.

Bis peccas cum peccanti obſequium accommodas.

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria.

Blanditiâ, non imperio fit dulcis Venus.

Bona comparat præſidia miſericordia.

Bona fama in tenebris proprium ſplendorem obtinet.

Bona, imperante animo, fiet pecunia.

Bona homini mors eſt vitæ quæ extinguit mala.

Bona nemini hora eſt, ut non alicui ſit mala.

Bona opinio hominum tutior pecuniâ eſt.

Bona quæ veniunt, niſi ſuſtineantur, opprimunt

Bonarum rerum conſuetudo peſſima eſt.

Bona turpitudo eſt quæ periculum vindicat.

Boni eſt viri, etiam in morte, nullum fallere.

Bonis nocet quiſquis pepercerit malis.

Bonitatis verba imitari malitia major eſt.

Bono juſtitiæ proxima eſt ſeveritas.

Bono-

Bonorum crimen eſt officioſus miſer.
Bonum ad virum cito moritur iracundia.
Bonũ eſt, fugiendo aſpicere in alieno malo.
Bonum eſt, etiam bona verba inimicis reddere;
Bonum quidem ſupprimitur [a] nequam extinguitur.
Bonus animus læſus gravius multò iraſcitur.
Bonus animus nunquam erranti obſequium accommodat.
Brevis mens ipſa eſt memoria iracundiæ.
Brevis ipſa vita eſt, ſed malis fit longior.
Cæci ſunt oculi, cum Animus alias res agit.
Caret periculo, qui, etiam cum eſt tutus, cavet.
Caſta ad virum matrona parendo imperat.
Caſus quẽ ſæpe tranſit aliquando invenit
Cave amicum credas niſi quẽ probaveris.
Cavendi nulla eſt dimittenda occaſio.
Cave ne quicquam incipias, quod poſt pœniteat.
Cicatrix conſcientiæ pro vulnere eſt.
Citius venit periculũ cum contemnitur.
Citò fit ignominia, ſuperbi gloria.
Citò improborũ læta ad perniciẽ cadunt.

 Civi-

[a] *Nequaquam.*

Civilis belli oblivio defenſio eſt.
Cogas amantem iraſci, amare ſi velis.
Comes facundus in via pro vehiculo eſt.
Conjunctio animi maxima eſt cognatio.
Conſcientia amici, nullius linguæ invenit
preces. (deris.
Conſcientiæ potius quam famæ atten-
Conſidera quid dicas non quid cogites.
Conſilium inveniunt multi, ſed docti ex-
plicant.
Conſilio melius vincas quam iracundiâ.
Conſueta vitia ferimus nō reprehēdimus.
Contemni gravius ſapientiæ, eſt, quam
percuti
Contemni levius ſtultitiæ eſt, quā percuti.
Contra felicem vix Deus vires habet.
Contra impudentem ſtulta nimia inge-
nuitas. (tis facit.
Contumeliam nec ingenuus fert, nec for-
Crimen relinquit vitæ, qui mortē appetit.
Crudelē medicū intemperans æger facit.
Crudelis eſt, non fortis, qui infantē necat
Crudelis eſt in re adversâ objurgatio.
Crudelis lachrymis paſcitur, non frangitur
Cui nolis ſæpe iraſci iraſcaris ſemel.
Cui quid vindicandum eſt, omnis optima
eſt occaſio.

Cui

Cui omnes bene dicunt, poſſidet populi bona.
Cui plus licet quam par eſt, plus vult quam licet.
Cui ſemper dederis, ubi negas, rapere imperas.
Cuivis poteſt accidere quod cuiquam po-(teſt.
Cuivis dolori remedium eſt patientia.
Cujus mortem amici exſpectant, vitam cives oderunt.
Cum ames, non ſapias, aut cum ſapias non (ames.
Cum das avaro præmiũ, ut noceat, rogas.
Cum inimico nemo in gratiam tuto redit.
Cum vitia proſunt, peccat qui rectè facit.
Damnare eſt, objurgare cum auxilio eſt opus:
Damnati lingua vocẽ habet, vim nõ habet.
Damnum appellandum eſt, cum malâ famâ, lucrum.
Damnum niſi ex abundantiâ rarò venit.
Didicere flere fæminæ in mendacium.
De inimico ne loquaris malè, ſed cogites.
Deliberando diſcitur ſapientia.
Deliberandum eſt diu quod ſtatuendum eſt ſemel.
Deliberare utilia mora tutiſſima eſt.
Deliberando ſæpè perit occaſio.

Demens eſt quicquis præſtat errori fidem.
Deos ridere credo cum felix vocat.
Deſpicere oportet quod poſſes perdere
Dies quod donat timeas, citò raptũ venit.
Difficile eſt dolori convenire cũ ſapientia.
Difficilem habere oportet aurem ad crimina.
Dimiſſum quod neſcitur non amittitur.
Diſcipulus eſt prioris poſterior dies.
Diſcordiâ fit carior concordia,
Diſcute quod audias omne, quod credas proba.
Diu apparandum eſt bellum ut vincas celerius.
Dixeris maledicta cuncta cum hominem ingratum dixeris.
Dolor animi gravior eſt, quam corporis dolor.
Dolor decreſcit, ubi quo creſcat nõ habet.
Ducis in conſilio poſita eſt virtus militũ.
Dulce etiam fugias, quod fieri amarum poteſt.
Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt.
Duplex fit bonitas, ſi ſimul acceſſit celeritas.
Effugere cupiditatem Regnum eſt vincere.

Eget minus mortalis quò minus cupit.
Eheu quam miserum;fieri metuendo senẽ.
Eodẽ animo beneficiũ debetur, quo datur.
Eripere telum, non dare, irato decet.
Esse necesse est vitia minima,maximorum, maxima.
Est beneficium eo carere,quod invitus possides
Est cupiditati tarda & ipsa celeritas.
Est honesta turpitudo, pro bona causa mori:
Est socia mortis homini vita ingloria.
Est turba semper argumentum pessimi.
Et calamitas virtutis est occasio.
Et deest & superat miseris cogitatio.
Etiam bonum sæpius obest adsuescere.
Etiam capillus unus habet umbram suam.
Etiam celeritas in desiderio mora est.
Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem:
Etiam innocentes cogit mentiri dolor:
Etiam in peccato rectè præstatur fides.
Etiam oblivisci [a] quid sis interdũ expedit.
Etiam qui faciunt oderunt injuriam.
Etiam sanato vulnere cicatrix manet.
Etiam Tyrannus vix precariò imperat.

[a] *Quod scis.*

Et miseriarum partus est Patientia.
Excelsis multo facilius casus nocet.
Exeritur opere nequitia, non incipit.
Ex hominũ quæstu facta fortuna est Dea :
Exilium patitur patriæ qui se denegat.
Ex lite multâ gratia fit formosior :
Expetit pænas iratus ab alio . à seipso exigit
Ex præmii spe Laboris fit solatium.
Extrema semper de antefactis judicant
Ex vitio alterius sapiens emendat suum.
Exul is, cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.
Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.
Facilius crescit quam inchoatur dignitas.
Facit gratum fortuna quem nemo videt.
Factum tacendo, crimen facias acrius.
Falsum maledictum malevolum mendacium est.
Famam curant multi, pauci conscientiã.
Fatetur facinus is, qui judicium fugit.
Felicitas nutrix est iracundiæ.
Felicitas infelici innocentia est : (sibi.
Felix est, non qui videtur esse aliis, sed qui
Felix improbitas optimorũ est calamitas.
Fer difficilia, facilia levius perferes.
Feras non culpes, quod mutari non potest.
Fe-

Feras quod lædit, ut & id quod prodest, feras.
Ficta cito ad naturam reciderint suam
Fidem nemo unquam perdit, nisi qui non habet.
Fidem qui perdit, ultra nil potest.
Fidem qui perdit quò se servat reliquo?
Fides, ut anima, unde abiit, eò nunquam redit.
Fæminarum curam gerere, desperare est otium.
Formosa facies multa commendatio est.
Fortior est qui cupiditates suas, quam qui hostes subjicit.
Fortuna cum blanditur captatum venit.
Fortuna plus homini quã cõsiliũ valet. [a]
Fortuna jus in hominis mores non habet.
Fortuna magna, magna Domino est servitus.
Fortuna nulli plus quam consilium valet.
Fortunam citius reperias quam retineas.
Fortuna nimium quẽ fovet, stultum facit.
Fortuna nos vincit, nisi tota vincitur.
Fortuna obesse nulli contenta est semel.
Fortuna quò se eòdem & inclinat favor.
Fortuna unde aliquid fregit cassum penitus est.

[a] *inf. v. 33.*

For-

Fortuna usu dat multa, mancipio nihil.
Fraus est, accipere quod nõ possis reddere.
Frequens vindicta paucorum odium reprimit.
Frugalitas inserta est rumores boni,
Frustra rogatur qui misereri non potest.
Fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia.
Furor fit læsa sæpius patientia.
Futura pugnant ne se superari sinant
Geminat peccatum, quem delicti nõ pudet.
Gemitus dolores indicat non vindicat.
Grave crimen, etiam cum leviter dictum est, nocet.
Grave judicium est, quod præjudicium non habet.
Grave præjudicium est, quod judicium non habet.
Gravis animi pæna est, quem post facti pæniter.
Gravis animus dubiã non habet sententiã.
Gravior est inimicus qui latet in pectore.
Graviora quædam sunt remedia periculis;
Gravissima est probi hominis iracundia.
Gravissimum est imperium consuetudinis.
Gravius malum omne est quod sub aspectu cadit.

Gra.

Gravius nocet quodcunque inexpertum accidit.

Habent locum maledicti crebræ Nuptiæ.

Habet in adversis auxilia, qui in secundis commodat.

Habet suum venenum blanda oratio.

Hæredē ferre honestius est quam quærere.

Hæredis fletus sub personâ risus est:

Heu conscientia animi gravis servitus!

Heu quam miser est qui in tormentis vocem haut habet?

Heu quam miserum est discere servire, ubi dominari doctus es.

Heu quam miserum est ab eo lædi, de quo non ausis quæri!

Heu quam multa pænitenda incurrunt viventes diu!

Heu quam difficilis gloriæ custodia est?

Heu quam est timendus, qui mori tutum putat!

Hominem etiā frugi flectit sæpe occasio.

Hominem experiri multa paupertas jubet.

Hominis consilium tunc deest, cum multa invenit.

Homo extra corpus est suum cū irascitur.

Homo, ne sit sine dolore, fortunā invenit.

Homo, qui in homine calamitoso est misericors, meminit sui. Ho-

Homo ſemper aliud fert in ſe, in alterum aliud cogitat.

Homo ſemper in os fert aliud, aliud cogitat.

Homo toties moritur, quoties amittit ſuos.

Homo vitæ commodatus, nō donatus, eſt.

Honeſta lex eſt temporis neceſſitas.

Honeſte parcis improbo, ut parcas probo.

Honeſte ſervit qui ſuccumbit tempori.

Honeſtus rumor alterum eſt patrimoniū.

Honos honeſtum decorat, in honeſtum notat.

Humanitatis optima eſt certatio.

Iacet omnis virtus, fama niſi late patet.

Ibi ſemper eſt victoria, ubi concordia eſt.

Ibi pote valere populus ubi leges valent.

Id agas, tuo te merito ne quis oderit.

Ignis ſuum calorem etiam in ferro tenet

Ignis probat aurum, miſeriæ fortem probant.

Ignoſcere hominum eſt, ubi pudet cui ignoſcitur.

Ignoſcito ſæpe alteri, nunquam tibi.

Illo nocens ſe damnat, quo peccat, die.

Imperium habere vis magnum? impera tibi.

Improbe Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Im-

Imprudens peccat, quem post facti pœnitet.
Impune in eum pecces, qui peccat rarior.
In amore semper mendax iracundia est.
In amore forma plus valet quam auctoritas.
In amore semper damni causa quæritur:
In calamitoso risus etiam injuria est.
Incertus animus remedium est sapientiæ.
Inertia indicatur cum fugitur labor.
Inferior rescit, quicquid peccat superior.
Inertia est, laboris excusatio.
Infirmi animi est non posse divitias pati.
Ingenuitas non recipit contumeliam.
Ingenuitatem lædis cum indignum rogas.
Ingenuus animus non fert vocis verbera.
Ingrata sunt beneficia queis comes metus.
Ingratus unus omnibus miseris nocet.
Inimici ad animum nullæ conveniunt preces.
Inimico extincto, exitium lachrymæ non habent.
Inimicum, quamvis humilem, docti metuere est.
Inimicum ulcisci, vitam accipere est alteram.
In judicando, criminosa est celeritas:

In-

Injuriam facilius facias quam feras.
Injuriam ipse facias ubi non vindices.
Injuriarum remedium est oblivio.
In malis sperare bonum, nisi innocens, nemo solet.
In miseri vita nulla contumelia est.
In misero facilè fit potens injuria.
In nullum avarus bonus est, in se pessimus.
Inopiæ desunt pauca avaritiæ omnia.
Inopi beneficium bis dat qui dat celeriter.
In rebus dubiis plurima est audacia.
Insanus omnis furere credit ceteros.
Inopia instructa est; in divitiis cupiditas.
Intellige ecquæ sint, ut & bene agas, bona:
Inter amicos judicatur quam inimicos molestius.
In turpi re peccare bis delinquere est.
In venere semper certant dolor & gaudium.
Invidia loquitur id quod obest, non quod subest.
Invidiam ferre aut fortis aut felix potest.
Invidia tacitè sed inimicè irascitur.
Invitat culpam qui delictum præterit.
Invitum cum retineas exire incitas.
Ipsæ amicos res optimæ pariunt, adversæ probant.

Ira-

Iracundiam qui vincit, ſuperat hoſtem maximum.
Iratum breviter vites inimicum diu.
Iratus cum ad ſe redit, ſibi tum iraſcitur
Iratus, etiam facinus, conſilium putat.
Iratus nil non criminis loquitur loco.
Irritare eſt calamitatem cum te felicem vocas.
Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit.
Ita crede amico, ne ſit inimico locus.
Ita amicum habeas, poſſe inimicum fieri ut putes.
Iter eſt quacunque dat prior veſtigium.
Jucunda macula eſt ex inimici ſanguine.
Jucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas.
Judex damnatur cum nocens abſolvitur.
Jus omne ſupra omnem poſitum eſt injuriam.
Læſo doloris remedium inimici dolor.
Lapſus ſemel fit culpa, ſi iterum cecideris.
Laſcivia & Laus nunquam habent concordiam
Latè lucere ignis, ut nihil urat, poteſt.
Laus nova niſi oritur etiam vetus amittitur.

Le-

Legem nocens veretur, fortunam innocēs;
Legem solet oblivisci iracundia.
Levis est fortuna, citò reposcit quod dedit.
Lex videt iratum, iratus legem non videt.
Lex universi est, quæ jubet nasci & mori.
Libido cunctos, etiam sub vultu, domat.
Libido, non judiciū est, quod levitas sapit,
Licentiam des linguæ, cum verum petas.
Locis remotis qui latet, lex est sibi:
Loco ignominiæ est, apud indignum dignitas.
Longinquum est omne quod cupiditas flagitat.
Lucrū sine damno alterius fieri nō potest.
Luxuriæ desunt multa, avaritiæ omnia
Magefidus hæres nascitur, quam scribitur
Mage cavenda est amicorum invidia, quam insidiæ hostium.
Mage valet, qui nescit calamitas quid valet.
Magnam fortunam magnus etiam animus decet.
Magnanimo injuriæ remedium oblivio est.
Magnum crimen secum adfert indignatio.
Mala causa est quæ requirit misericordiā.
Malæ Naturæ nunquam Doctore indigēt.
Mala est medicina ubi aliquid naturæ perit.

Mala est voluptas ad alienum consuescere.
Mala mors necessitatis contumelia est
Malam rem cum velis, honestatem improbes.
Maledictum interpretando facias acrius.
Malefacere qui vult, [a] nunquam non causam invenit. (fide.
Male geritur quicquid geritur Fortunæ
Male imperando summum imperium amittitur
Male secum agit æger medicum qui hæredem facit.
Malè vincit is, quem pænitet victoriæ.
Malè vivet, quisquis nesciet benè mori.
Male vivunt qui se semper victuros putãt.
Malevolus animus abditos dentes habet.
Malevolus semper sua natura vescitur.
Malignos fieri maxime ingrati docent:
Malitia unius citò fit maledictum omniũ.
Malitia, ut pejor veniat, se simulat bonam.
Malo in consilio fæminæ vincunt viros.
Malo etiam parcas, si una est periturus bonus.
Malum consilium consultori pessimum.
Malũ est consiliũ quod mutari non potest.
Malus animus in secreto pejus cogitat.

Malus

a *Nusquam.*

Malus bonum ad ſe nunquam coſilium refert.
Malus bonum ubi ſe ſimulat tunc eſt peſſimus.
Malus eſt vocãdus qui ſuâ causâ eſt bonus.
Malus etſi obeſſe non pote, tamen cogitat.
Malus quicunque in pæna eſt, præſidium eſt bonis.
Manifeſta cauſa ſecum habet ſententiam.
Manſueta tutiora ſunt, ſed ſerviunt:
Maximo periculo cuſtoditur, quod multis placet.
Medicina calamitatis eſt æquanimitas
Medecina ſola miſeriarum oblivio.
Meretrix eſt inſtrumentum contumeliæ.
Metuendum ſemper eſt ei, quod tutum velis.
Metum reſpicere nõ ſolet quicquid juvat.
Metus improbos cõpeſcit non clementia.
Metus cum venit rerum, habet ſomnus locum.
Minimè amicus ſum, fortunæ particeps ſim niſi tuæ.
Minimũ eripit fortuna, cũ minimũ dedit.
Minus decipitur cui negatur celeriter.
Minus eſt quam ſervus, Dominus qui ſervos timet.

Mi-

Minus sæpe pecces, si scias quid nescias
Misera est voluptas, ubi periculi memoria est.
Miser dici & bonus vir esse non potest.
Miseri est nescire sine periculo vivere.
Miseriam nescire, sine periculo est vivere.
Misericors civis patriæ est consolatio.
Miserrima est fortuna quæ inimicos [a] latet.
Miserrimum est arbitrio alterius vivere.
Miserũ est tacere cogi quod cupias loqui.
Miserum te judico, quod nunquam fueris miser.
Mora cogitationis diligentia est.
Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.
Mori est felicis antequam mortẽ invocet.
Mori necesse est, sed non quoties volueris.
Mors infanti felix, juveni acerba, sera nimis seni.
Mortem timere crudelius est quam mori.
Mortem ubi contemnas, omnes viceris metus.
Mortuo munus qui mittit, nil dat illi, adimit sibi.
Muliebris lachryma condimentum malilitiæ est.

Mu-

[a] *Inimico caret.*

Mulier cum ſola cogitat, malè cogitat.
Mulier quæ multis nubit, multis non placet.
Multa ignoſcendo fit potens potentior
Multa ante tempus, quam virum invenias bonum.
Multis minatur, qui uni facit injuriam :
Multis placere quæ cupit, culpam capit.
Multorum calamitate vir moritur bonus.
Multos timere debet quem multi timent.
Muneribus non lachrymis meretrix eſt miſericors.
Mutat ſe bonitas irritata injuriâ.
Naturam abſcondit, cum rectè improbus facit
Næ virtutibus multis abundat, qui alienas laudat.
Neceſſitas ab homine quæ vult impetrat.
Neceſſitas dat legem non ipſa accipit.
Neceſſitas egentem mendacem facit
Neceſſitas quam pertinax regnum tenet ?
Neceſſitas quod celat, fruſtra quæritur.
Neceſſitas quod poſcit, niſi das, eripit.
Neceſſitatem ferre non flere addecet.
Neceſſitati quodlibet telum utile eſt.
Neceſſitati ſapiens nil unquam negat.
Neceſſitatis eſt remedium parcitas.

Nec mortem effugere quisquam, nec amorem potest.

Nec vita nec fortuna hominibus perpes est.

Negandi causa avaro nunquam deficit.

Negata est magnis sceleribus semper fides.

Negat sibi ipse, qui quod difficile est petit.

Neminem nec accusaveris nec laudaveris.

Nemo, qui cæpit ex se, risum præbuit.

Nemo immaturè moritur, qui moritur miser.

Nemo ita pauper vivit quã pauper natus est.

Nemo timẽdo ad summũ pervenit locum.

Nequitia pæna maxima ipsamet sui est.

Nescias quid optes aut quid fugias, ita ludit dies.

Nescio quid cogitat, cum bonum imitatur, malus.

Nescit is nocere, qui nocere velle perdidit.

Ni gradus servetur, nulli tutus est summus locus.

Nil agere semper infelici est optimum.

Nil aliud scit necessitas quàm vincere.

Nil eripit fortuna nisi quod & dedit.

Nil est miserius quàm ubi pudet quod feceris.

Nil magis amat cupiditas quam quod non licet.

Nil non acerbum priusquã maturum fuit.
Nil non aut lenit aut domat diuturnitas.
Nil peccant oculi, si oculis animus imperet.
Nil posse quenquam, mortuum hoc est vivere.
Nil prodest bene didicisse, facere si cesses bene.
Nil proprium ducas quod mutari potest.
Nil rationis est, ubi res semel in affectum venit.
Nil turpe ducas pro salutis remedio.
Nil turpius, quam vivere incipiens senex
Nimium altercando veritas amittitur.
Nimiũ est in morte boni, si nil inest mali.
Nisi per te sapias frustra sapientẽ audias.
Nisi qui scit facere, insidias nescit metuere.
Nisi vindices delicta, improbitatem adjuves.
Nocens precatur, innocens irascitur.
Nocentem qui defendit sibi crimen parit.
Nocere casus non solet constantiæ.
Nocere posse & nolle laus amplissima est.
Noli contẽnere ea quæ summos sublevãt.
Non citò ruinâ perit is, qui rimam timet.
Non corrigit, sed lædit qui invitum regit.
Nõ aliter vives in solitudine, aliter in foro.
Nondum felix es, si nondum turba te deriserit.

Non

Non est bonitas, esse meliorem pessimo:
Nō est pusillū, si quid maximo est minus.
Non est cicatrix turpis, quā virtus parit.
Non est tuum fortuna quod fecit tuum:
Non facile de innocente crimen fingitur.
Non facile solus serves quod multis placet.
Non novit virtus calamitates cedere.
Non pote nō sapere qui se stultū intelligit.
Nō quā multis placeas, sed qualibus stude.
Non semper aurem facilem habet felicitas.
Non vincitur, sed vincit qui cedit suis.
Nulla hominum major pæna est quam infelicitas.
Nulla, quæ multas amicos recipit, angusta est domus.
Nulla tam bona fortuna de qua nihil possis queri.
Nulli facilius quam malo invenias parē.
Nulli imponas quod ipse ferre nō queas:
Nullo in loco malè audit misericordia.
Nullum sine teste suo putaveris locum.
Nullū sine auctoramēto est magnū malū.
Nullus sapientū proditori credidit.
Nunquā facilius culpa quā in turbâ latet.
Nunquā non miser est qui, quod timeat, cogitat.
Nunquā periculū sine periculo vincitur
Nunqnam satis est quod improbæ spei datur.

Nunquam ſecura eſt prava conſcientia.
Nunquã, ubi diu fuit ignis, deficit vapor.
Nuſquam melius morimur homines,quam
ubi libenter viximus. (calamitas.
Objurgare in calamitate, gravius eſt quam
Obſequium nupræ citò fit odium pellicis.
Occaſio ægre offertur facile amittitnr,
Occaſio receptus difficiles habet.
Occidi pulchrũ ubi cũ ignominiâ ſervias.
Odia alia ſub vultu,alia ſub oſculo latẽt
Odio oportet ut peccandi facias, non metu, bonum.
Officiũ benevoli animi finẽ non habet:
Omnes æquo animo parent digni ubi imperant.
Omnes vitam differentes mors incerta prævenit. (ſuum.
Omne vitium ſemper habet latrociniũ
Omnis dies velut ultimus ordinandus eſt,
Omnis voluptas,quemcunq; arriſit nocet.
O peſſimũ periculum quod opertũ latet?
Optime poſitum eſt bedeficium, ubi ejus meminit qui accipit. (ceſſerint.
Optimum eſt ſequi majores, rectè ſi præ-
O tacitum tormentum animi conſcientia
O vita miſero longa, felici brevis?
Paratæ lachrymæ inſidias, non fletum, indicant. Pa-

Parens iratus, in se est crudelissimus
Parêre scire par imperio gloria est. (neges.
Pars beneficii est, quod petitur si [a] bellè
Parvo fames constat, magno fastidium:
Patiẽdo multa veniũt quæ nequeas perpe-
Patiens & fortis seipsum felicem facit. (ti.
Patientia animi, divitias occultas habet.
Patria tua est ubicunque vixeris bene.
Patiens in adversis nunquam est felicitas.
Paucorũ est intelligere quid cui det Deus
Paucorum improbitas universis calamitas.
Peccare pauci nolunt nulli nesciunt.
Peccatum amici velut tuum rectè putes.
Peccatum extenuat. qui celeriter corrigit.
Pecunia est ancilla si scis uti, si nescis Domina est.
Pecuniæ oportet imperes non servias:
Pecunia una regimen rerum est omnium.
Pejora multa cogitat mutus dolor.
Perdendi finem nemo, nisi egestas, facit.
Perdit, non donat qui donat, nisi est memor. (facit.
Perenne conjugium animus non corpus
Pereundi scire tempus assidue est mori.
Perfacile felix, quod vota impetrant, facit.
Perfugere ad inferiorem. seipsum est tradere.

[a] Citò.

Pericula qui audet, ante vincit, quam accipit.
Pericula timidus,etiã quæ non ſunt,videt.
Perpetuo vincit qui utitur clementiâ.
Per quæ ſis tutus, illa ſemper cogites.
Plerique metu boni, non innocentiâ.
Plerique ubi aliis maledicunt,faciunt convitium ſibi.
Plures tegit fortuna quam tutos facit.
Plus eſt quam pæna injuriæ ſuccumbere.
Plus eſt quã pæna ſinere miſerum vivere.
Pæna ad malum ſerpens ut proterat venit.
Pæna allevatur tunc, ubi laxatur dolor:
Pænam moratur improbus, non præterit.
Populi eſt mancipium, quiſquis patriæ eſt utilis.
Poſt calamitatem memoria eſt alia calamitas.
Potens miſericors publica eſt felicitas.
Potenti iraſci, ſibi periculũ eſt quærere.
Poteſt non eſſe honeſtum, quod non liberum eſt.
Præſens eſt ſemper qui abſens etiam ulciſcitur
Principium eſt diſcordiæ ex comuni facere proprium.
Prius negare, poſt feciſſe, fallere eſt.
Probo bona fama maxima eſt hæreditas.
Probi delicta judex tegens præterit.

Pro-

Probo beneficiũ qui dat, ex parte accipit.
Probus libertus, sine naturâ est filius.
Prodesse qui vult nec potest, æq; est miser
Prodest, quicunque obesse non vult, cui potest. (est.
Pro, dominis peccare etiã virtutis loco
Pro medicinâ dolor est dolorẽ qui necat.
Prope est libens ut dãnet qui dãnat citò.
Prope est non æquè ut damnet, qui damnat nimis. (rere
Properare in judicãdo est crimen quæ-
Prospicere in pace oportet quid bellum adjuvet. (centiæ.
Proximum tenet locũ, confessio, inno-
Prudenti stultus etiam sermonis jocus est.
Pudor dimissus nunquam redit in gratiam.
Pudor doceri non potest, nasci potest.
Pudorem alienum qui eripit, perdit suum.
Pudorẽ habere servitus quodammodo est.
Pudor quẽcunq; non flectit, frãgat timor.
Pulchrum est præstare cuncta, nihil exi-
Pupillus est avarus ætatis brevis (gere.
Puras Deus, non plenas, adspicit manus:
Quæ vult videri bella nimis, nulli negat.
Quàm felix vita quæ sine negotiis transit.
Quam magnum est non laudari & esse laudabilem?

Quã malus est culpã qui suã alterius facit.
Quã miser est cui ingrata misericordia est.
Quàm miser est qui excusare sibi se non potest. (quod sustinet?
Quàm miserum auxilium, est ubi nocet
Quàm miserum est, bene quod feceris, factum quæri? (salvum velis.
Quam miserum est cogi opprimere quem
Quam miserum est cum se renovat consumtum malum:
Quam miserum est, id quod pauci habent, amittere. (posse emori!
Quam miserum est mortem cupere, nec
Quam miserum officium est quod successum non habet? (citur?
Quam miserum est ubi consilium casu vin-
Quam miserum est ubi te captant qui defenderint.
Quam pænitenda iucurrunt viventi diu?
Quam sæpe, veniam qui negaverat, perit?
Quam timidus is est paupertatem qui timet.
Quamvis acerbus qui monet, nulli nocet
Quamvis non rectum quod juvat, recte putes. (turpius.
Quanto serius peccatur, tantò incipitur
Quem bono tenere non potueris, hunc teneas malo. Quem-

Quẽcunq;quærit calamitas,facile invenit.
Quẽ diligas,etiã queri de ipso, malum est.
Quẽ fama semel oppressit vix restituitur.
Qui æquo malis animo miscetur est malus.
Qui bene dissimulat, citius inimico nocet.
Quicquid bono concedis das partem tibi.
Quicquid conaris quò pervenias cogites.
Quicquid est plus quam necesse, possidentes deprimit.
Quicquid fit cum virtute, fit cum gloriâ.
Quicquid fortuna exornat cito contemnitur.
Quicquid futurum est summum ab imo nascitur (test.
Quicquid nocere didicit meminit cum po-
Qui, cum dolet, blanditur, post tempus sapit.
Quidam inimici graves,amici sunt leves:
Qui debet, limen creditoris non amat.
Quid est beneficium dare? imitari Deum.
Qui doctè servit partem dominatus tenet.
Quid quisque possit, nisi tentato nescit.
Quid ipse sis, non quid habearis interest.
Quid refert quantum habeas, multo illud plus est quod non habes: (potes?
Quid tibi pecunia opus est si eâ uti non
Quieta vita iis qui tollunt *Meum Tuum*:

Qui ſpectat ut rogetur officium levat.
Qui in vero dubitat, male agit cum deliberat.
Qui invitus ſervit fit miſer, ſervit tamen.
Qui jusjurandum ſervat quòvis pervenit
Qui meruit calamitatem, rarius accipit.
Qui timet inſidias omnes, nullas incidit.
Qui pote celare vitium, vitium non facit
Qui pote conſilium fugere, ſapere idem poteſt.
Qui pote nocere timetur cum etiam non adeſt: [a]
Qui pote transferre amorem, pote deponere
Qui pro innocente dicit, ſatis eſt eloquens.
Qui ſeipſum laudat citò deriſorem invenit.
Quis pauper eſt? qui dives videtur ſibi.
Qui ſibi non vivit meritò aliis eſt mortuus.
Quis miſerum ſciret, verba niſi haberet dolor?
Quis plurimum habet? is qui omnium minimum cupit.
Qui timet amicũ, amicus ut timeat, docet.
Qui timet amicum vim nõ novit nominis.
Qui venit ut noceat, ſemper meditatus venit.
Qui dubitat ulciſci improbos plures facit.
Qui

[a] *Nocet.*

Qui culpæ ignoſcit uni, ſuadet pluribus:
Quo cavet is cũ verba aliud, aliud animus petit
Quod ætas virium poſſuit, ætas aufert.
Quod eſt timendum decipit ſi negligas.
Quod facere turpe eſt, dicere honeſtum ne puta.
Quod fugere credas, ſæpè ſolet occurrere.
Quod neſcias cui ſerves, ſtultum parcere.
Quod neſcias, dãnare, ſũma eſt temeritas.
Quod periit quæri pote, reprẽdi nõ pote.
Quod quiſq; amat laudãdo cõmendat ſibi.
Quod ſemper eſt paratũ, non ſemper juvat.
Quod ſenior loquitur omnes conſilium putant.
Quod timeas citius quam quod ſperes e- (venit
Quod vitioſum eſt quo animo facias nihil intereſt.
Quod vix cõtingit, vix voluptatẽ parit.
Quod vult, cupiditas cogitat, non quod decet.
Quod vult habet, qui velle, quod ſatis (eſt, poteſt.
Quotidie damnatur, qui timet ſemper:
Quotidie eſt deterior poſterior dies
Rapere eſt, accipere quod nõ poſſis reddere.
Rapere eſt non petere, quicquid invito auferas

Rarum esse oportet, quod diu carum velis.
Ratione non vi vincenda adolescentia est.
Regibus pejus est multo quam ipsis servientibus
Regnat, non loquitur qui nil nisi quod vult facit
Rei nullæ prodest mora, nisi iracundiæ.
Remediũ, fraus est contra flumẽ quærere.
Repelli se homo facilius fert, quam decipi.
Repentè Dives nemo factus est bonus.
Res inquieta est in se ipsam felicitas.
Res bona est non exstirpare sceleratos, sed scelera.
Respicere nil consuevit iracundia.
Res quãtò est major tãtò est insidiosior
Revertere unde veneris nihil grave est.
Reus innocẽs fortunã nõ testem timet.
Rex esse nolim ut esse crudelis velim
Ridiculum est odio nocẽtis, perdere innocentẽ
Rivalitatẽ non amat victoria,
Rogare, ingenuo servitus quodãmodo est.
Roganti melius quã imperanti pareas.
Ruborem amico excutere, amicum est perdere.
Sæpè dissimulare, quã vel ulcisci satius fuit.
Sæpe ignoscendo das injuriæ locum

Sæ-

Sæpè oculi & aures vulgi, sunt testes mali,
Sæpius locutum, nunquam me tacuisse pænitet.
Salutis causa bene fit homini injuria.
Sanctissimum est meminisse cui te debeas,
Sapiēs cōtrà omnes arma fert, cū cogitat.
Sapiens quod petitur, ubi tacet, breviter negat.
Satis est beatus qui potest, cum vult, mori.
Sat magna usura est pro beneficio memoria
Secretò amicos admone, lauda palam.
Secunda in paupertate fortuna est fides.
Secundus est à matre nutricis dolor:
Se damnat judex innocentē qui opprimit.
Seditio civium hostium est occasio.
Semper beatam se putat Benignitas.
Sēper cōsiliū tunc deest, cū opus maximè (est,
Semper metuendo sapiens evitat malū,
Sēper metuendū quicquid irasci potest.
Sēper plus metuit animus ignotū malū.
Semper redundat ipse in auctores Timor.
Semper vocis & silentii tēperamentū tene.
Sensus non ætas, invenit sapientiam;
Se posse plus iratus, quam possit, putat.
Sermo, animi est imago: qualis vir talis & oratio ast.
Serò est in periculis consilium quærere.
Sibi

Sibi ipsi improbitas cogit fieri injuriã (det.
Sibi ipsi dat suppliciũ, quē admissi pu-
Sibi primum auxilium eripere est, leges tollere.
Si multis tua vita placuerit, tibi placere non potest.
Sine dolore est vulnus quod ferendum cum victoriâ.
Si nil velis metuere metuas omnia.
Si pares invitus servus es, Minister si volens.
Socius fit culpæ qui nocentem sublevat.
Solatium grande est cũ universo unâ rapi.
Solet esse in dubiis pro cõsilio Temeritas.
Solet hora quod multi anni abstulerunt reddere.
Solet sequi laus cum viam fecit labor.
Solitudinem quærat, qui vult cum innocentibus vivere.
Sordidius multo vivimus quam nascimur
Spes est salutis ubi hominē objurgat pudor. (levat.
Spes inopem: Res avarum: mors miserum
Spina etiã grata est ex qua spectatur rosa.
Stultitia est insectari quē omnes diligũt.
Stultitiæ partē interdum habet felicitas.
Stulti timent fortunã, sapientes ferunt.

Stul-

Stultum est alium velle ulcisci pænâ suâ.
Stultum est quæri de adversis, ubi culpa est tua.
Stultũ est timere quod vitari non potest.
Stultum est vicinũ velle ulcisci incẽdio.
Stultũ facit fortuna quem vult perdere.
Stultum imperare reliquis, qui nescit sibi.
Suadere benevoir primum dein corrigere.
Submittit se, quæ se erigit felicitas.
Suis qui nescit parcere inimicis favet.
Summissũ imperiũ non tenet vires suas.
Suspecta sem per ornamenta ementibus.
Suspicio sibi ipsari vales parit.
Suum sequitur lumẽ semper innocentia.
Tacere nescit idem qui nescit loqui.
Taciturnitas stulto homini pro sapiẽtia est
Tam crudelitas est omnibus, atque nulli ignoscere
Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.
Tãdiu discendũ est homini quãdiu nesciat.
Thesaurum in sepulchro ponit, qui senẽ hæredem facit.
Tolerabilior pæna haut posse, quã nescire vivere.
Tolerabilior qui mori jubet quam male vivere.
Tormentum ô odulce æquo ubi reprimitur gaudium.

Tur-

Turpis inopia est quæ nascitur de gloria
Tuta est jactura, quæ fit negligentia.
Tuta sæpe nunquam secura est mala conscientia. (Deum.
Tutissima res est timere nihil præter
Vbi cœpit pauper divitem imitari, perit.
Ubicunq; pudor: est sẽper ibi sancta fides.
Ubi fata peccãt, hominũ cõsilia excidũt
Ubi innocens formidat damnat judicẽ.
Ubi maximè gaudebis metues maxime.
Ubi omnis vita metus est, mors est optima.
Ubi peccat ætas major, male discit minor.
Ubi sis cum tuis & absis patriâ, eam desideres.
Ubi timetur nil, quod timetur nascitur.
Velox consilium sequitur pœnitentia
Verbum omne refert in quam partem intelligas:
Verum est, quod pro salute fit mendacium.
Verum cur nõ audimus? quia nõ dicimus.
Veterem ferendo injuriam [a] invites novã.
Viri boni est nescire facere injuriam.
Virum bonum Natura, non ordo, facit.
Virtute quod non possis, blanditia auferas.
Virtuti amorem nemo honestè denegat.
Virtuti melius quam fortunæ creditur.

[a] *Vites*.

Virtutis spolia cum videt gaudet labor:
Virtutis vultus partem habet victoriæ:
Vis omnibus esse notus? noris neminem.
Vitium fuit, nunc mos est assentatio.
Vix quisquá trãsit in bonum, nisi ex malo.
Ulcera animi sananda magis quã corporis.
Unus dies pænam affert, multi cogitant.
Voluptas è difficili data dulcissima est. (est
Voluptas tacita mage metus quã gaudium
Vòluntas qué pudicum, non corpus, facit.
Utrumq; casû aspicere debet qui imperat.
Vultu an Naturâ sis sapiens multum interest. (immortalites:
Vita hominis brevis, ideò honesta mors est
Vitam regit fortuna non sapientia. *Cic. v. Sup. F. 24.*

LIB. I. EX LUCANO.

Magnoque æterna parantur
Regna Deis cælumq; suo servire Tonanti;
Non nisi sævorum potuit post bella Gigantum: (nefasque
Jam nihil ô superi querimur? scelera ipsa
Hac mercede placent.

Invida fatorũ series, summisq; negatum,
Stare diu: nimioque graves sub pondere
Sic cum compage soluta (lapsus:
Sæcula tot mundi suprema coegerit hora,
Anti-

Antiquum repetent iterum Chaos omnia.
In se magna ruunt, lætis hunc numina
Crescendi posuere modum. (rebus
O faciles dare summa Deos, eodemque
tueri Difficiles:
Nulla fides Regni sociis, omnisq; potestas.
Impatiens consortii erit. } Stimulos dedit æmula virtus.
Dividitur ferro Regnũ:
Nec quenquam jam ferre potest Cæsarve
priorem
Pompejusve parem: Quis justius induit
arma (tur:
Scire nefas: magno se judice quisque tue-
Victrix causa Deis placuit; sed victa Ca-
toni, (vincere bello:
Nescia virtus Stare loco, solusq; pudor nõ.
Acer & indomitus, quò spes quoque ira
vocasset
Ferre manum, & nunquam temerando
parcere ferro,
Successus urgere suos, instare favori.
Numinis; impellens quicquid sibi summa
petenti
Obstaret: gaudensque viam fecisse ruina.
Prædaq; & hostiles luxũ suasere rapinæ.
Fæcunda virorum Paupertas fugitur to-
toque arcessitur orbe

Quo

Quo gens quæque perit:
Inde iræ faciles & quod suasisset egestas
vile nefas.
Mensuraque juris Vis erat, & leges bello
siluere coactæ.
Hic ait hic pacē temerataq; jura relinquo,
Te fortuna sequor: procul hinc jam fœdera sunto:
Credidimus fatis utēdum est judice bello.
Justos Fortuna laborat Esse Ducis motus,& causas invenit armis. (tes:
Dū trepidāt nullo firmatæ robore par-
Tolle moras: semper nocuit differre paratis. (potes.
Partiri non potes orbem: Solus habere
Ille semel raptos nunquam dimittet honores. (ma tenenti
Viribus utendum est quas facimus: ar-
Omnia dat qui justa negat.
Ne quo languore moretur Fortunam.
Nullus semel ore receptos
Pollutas patitur sāguis māsuescere fauces.
Detrahimus Dominos urbi servire paratæ.
Jussa sequi tam posse mihi quam velle necesse est.
Pietas, patriique Penates
Quanquam cæde feras mentes, animosq; tumentes *Frangunt.* Famæ

Famæ majoris in amnem (undas.
Lapſus ad æquoreas nomen non pertulit
Regit idem ſpiritus artus
Orbe alio: longæ (canitis ſi cognita) vitæ
Mors media eſt: certè populi quos deſpicit Arctos
Felices errore ſuo, quos ille timorum
Maximus haut urget læti metus: inde ruendi (paces
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis,& ignavum rediturae parcere vitæ.
Ut immenſæ collecto robore vires
Audendi majora fidem fecere.
Ferriq, poteſtas Cõfundet jus omne manu.
Velox properantis Nuncia belli
Innumeras ſolvit falſa in præconia linguas.
Vana quoq;ad veros acceſſit fama timores,
Irrupitque animos populi, cladem que futurâm intulit.
Sic quiſque pauendo (turâm intulit.
Dat vires famæ: nulloque autore malorum Quæ finxere timent.
Danda tamen venia eſt tantorum danda
Pompejo fugiente timent. (pavorum.
Superique minaces Prodigiis terras implerunt, æthera, pontum.
Cum Domino Pax iſta venit. (tu.
Impiaq;in medio peragũtur bella ſena-

LIB.

LIB II. EX LVCANO.

Cōtinuò clades Hominū venturaq;dāna
Auſpiciis patuere Deûm (ca futuri.
Sit ſubitum quodcunque paras; ſit cæ-
Mens hominū fati, liceat ſperare timenti.
Latuit, plebeio tectus amictu, omnis
Tunc flere poteſtas. (honos.
Dum pendet fortuna ducum; cum vice-
rit alter Gaudendum eſt.
Tantoque novorum Proventu ſcelerum
quærunt uter imperet urbi.
Nulli geſtanda dabantur (uſum,
Signa ducis niſi qui ſcelerum jam fecerat
Attuleratque in caſtra nefas.
Mors ipſa refugit
Sæpè virum, fruſtraque hoſti eſt conceſſa
Sanguinis inviſi. (poteſtas
Crimine quo parvi cædē, potuere me-
Non uni cuncta dabantur, (reri?
Sed fecit ſibi quiſque nefas; Semel omnia
victor juſſerat.
Omnia paſſo Quæ pejor fortuna po-
teſt, atque omnibus uſo
Quæ melior? menſoque homini quid fata
pararent? (cem ſumma tenent,
Minimas rerum diſcordia turbat, Pa-
Invenit in ſomni volventē publica curā
Fa-

Fata virum, casusque urbis, cunctisque timentem, *Securumque sui.*
Pro legibus arma Ferre libet patriis, libertatemque tueri. (tur:
Sed quo fata trahũt virtus secura seque-
Fæmina cũ senuit retinet cõnubia partu,
Uxorisque decus matris reverentia pensat.
Cum formâ dilapsus amor, defloruit oris *Gratia.*
Hi mores hæc duri immota Catonis
Secta fuit: servare modum finemq; tenere,
Naturamque sequi, patriæque impendere vitam,
Nec sibi, sed toti genitũ se credere mundo.
Huic epulæ vicisse famem; magnique penates (vestis
Submovisse hyemem tecto: pretiosaque
Hirtam membra super, (& Romani more Quiritis) (usus
Induxisse togam; venerisque huic maximus
Progenies, urbi pater est, urbique maritus.
Justitiæ cultor, rigidi servator honesti,
In commune bonus; nullosque Catonis in actus (ptas;
Subrepsit partemque tulit sibi nata volu-
Pugnatque minaci Cum terrore Fides,
Facilis sed vertere mentes

Ter-

Terror erat, dubiamq; fidẽ fortuna ferebat
Hoc limite bellum Hæreat, hâc hostis lentus terat otia ripâ.
At nunquã patiẽs pacis longæq; quietis
Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Assequitur, generique premit vestigia Cæsar,
Nil actum credens dum quid superesset agendum.
Lassata triumphis Descivit fortuna tuis.

LIB. III.

Et quidnã vani terremur imagine visus!
Aut nihil est sẽsus animis à morte relictũ,
Aut mors ipsa nihil:
Pacique intentus agebat
Quôque modo vanos populi conciret amores;
Gnarus & irarum causas & summa favoris
Annonâ momenta trahi: namque asserit urbes
Sola fames; emiturque metus cum segne potentes
Vulgus alunt, nescit plebes jejuna timere!
Fuit hæc mensura timoris, Velle putant quodcunque potest.
Sedere patres censêre parati
Si rerum, si templa sibi, jugulumque senatus
Exiliumque petat: melius quod plura jubere
Erubuit, quam Roma pati:

So-

Solus ferrum mortemque timere
Auri nescit amor: pereũt discrimine nullo
Amissæ leges; sed pars vilissima rerum
Certamen movistis opes:
Libertas, inquit, populi quem Regna coërcent
Libertate perit, cujus servaveris umbram
Si quicquid jubeare velis:
Damna movent populos, si quos sua jura tuentur.
Non sibi, sed domino gravis est quæ servit egestas.
Pro! quanta est gloria genti
Injecisse manum fatis: vitâque repletos
Quod superest donasse Deis. (tus
Phocais in dubiis ausa est servare juven-
Non Grajâ levitate fidẽ: signataque jura
Et causas, non fata sequi.
Sortisq; Deorum ignarũ mortale genus,
Nec sic horret iners scelerum contagia mundus
Ut gladiis egeant civilia bella coactis.
Non vulgatis sacrata figuris.
Numina sic metuunt; tantum terroribus
Quos timeant non nosse Deos: (addit
Quantum est quod fata tenentur? a
Servat multos fortuna nocentes,

a Taraantur.

Et tantum miseris irasci numina possunt,
Multi Committunt eadem diverso crimina fato, (diadema.
Ille crucem pretium sceleris tulit, hic
Procubuit majorque jacēs apparuit agger.
Crevit in adversis virtus plus nobilis iræ
Truncus habet.
Invenit arma furor. Furor arma ministrat.
Non perdere letum Maxima cura fuit.
Ut torpore senex caruit, viresque cruentus
Cæpit habere dolor:

LIB. IV. EX LVCANO.

Comes semper magnorum prima malorum Sæva fames.
Rapuitque ruens in prælia miles Quod fugiens timuisset iter: ges:)
Stimulis majoribus ardens Rupit amor le-
Usque adeone times quem tu facis ipse timendum?
Addidit ira ferox moturas prælia voces.
Cōcussit mētes, scelerumq; reduxit amorē.
Ut dextræ justi gladius dissuasor adhæsit.
Dum feriunt odere suos, animosque labantes Confirmant ictu:
Vt leti videre viam, conversus in iram
Præcipitem timor est. (hostem.
Vincitur haut gratis jugulo qui provocat

Deserat hic fervor mentes, cadat impetus amens,
Perdant velle mori:
Inde ubi nulla data est miscendæ copia mortis, (pescunt.
Paulatim cadit ira ferox, menteſque te-
Servata precanti Majestas nō fracta malis.
Nec enim felicibus armis (phi
Misceri damnata decet, partemq; trium-
Captos ferre tui: turbâ hæc sua fata peregit: (cogas.
Hoc petimus victos ne tecum vincere
O prodiga rerum
Luxuries! nunquã parvo cõtenta paratu;
Et quæsitorum terrâ pelagôque ciborum
Ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ:
Discite quã parvo liceat producere vitã,
Et quãtum Natura petat; *Non erigit ægros*
Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus:
Nõ auro, murrhâq; bibunt; *sed gurgite puro*
Vita redit: *satis est populis fluviusque ceresq;*:
Heu miseri qui bella gerunt:
Nempe usis marte secundo
Tot dubiæ restãt acies tot in orbe labores.
Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
Quo jaceat jam scire loco;
Cautus ab incursu belli, si sola recedat
Expugnat quæ tuta Fames: Con-

Continuit, cursu dum crescat præda secundo. (bus.
Consulite extremis angusto in temporere-
Vita brevis nulli superest, qui tempus in illâ
Quærendæ sibi mortis habet.
Cupias quodcunque necesse est: } Peric obruta virtus.
Magna virtute merundum est,
Cæsar ut amissis inter tot millia paucis;
Hoc damnum cladem que vocet.
Agnoscere solis Permissum est quos jam tangit vicinia fati
(Victurosq; Dei celant ut vivere durent)
Felix esse mori:
Nullique tumultus Excussere viris mentes ad summa paratas.
Pariter sternuntque caduntque
Vulnere letali: Nec quemquam dextra fefellit.
Cum feriat moriente manu:
Pietas ferientibus una Non repetisse fuit:
Despectam cernere lucem,
Victoresque suos vultu spectare superbo
Et mortem sentire juvat.
Post hæc exempla virorum
Percipiet gentes quã sit non ardua virtus
Servitium fugisse manu.

Ævi veteris custos famosa vetustas, Miratrixque sui. (pesse
Audendo magnus regitur timor: arma ca-
Ipse prior, campum miles descendat in æquum, (mentem:
Dum tuus est: variam semper dant otia
Eripe consilium pugna: cũ dira voluntas
Ense subit prẽso,& galeæ texere pudorẽ,
Quis conferre duces meminit, quis pen-
Quâ stetit inde favet: (dere causas?
Ipse fugam credẽs simulatæ nescius artis.
Non tulit afflictis animã producere rebus,
Aut sperare fugã,ceciditq;in strage suorũ.
Impiger ad letum,& fortis virtute coacta.
Haut aliũ tantâ civẽ tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberẽt recta sequẽti.
Ambitus & luxus & opum metuenda facultas (lerunt:
Transverso mentem dubiam torrente tu-
Momentumq;fuit mutatus Curio rerum.
Gallorum captus spoliis, & Cæsaris auro:

LIB. V. EX LVCANO.

Docuit populum Venerabilis ordo.
Non Magni partes; sed Magnum in partibus esse. (que comes,
Rerum nos summa sequetur imperium-
Vejosque habitante Camillo

Illic

Illic Roma fuit: non unquam perdidit
Mutato sua jura solo: (ordo
Vastos telluris hiatus (quaces
Divinam spirare fidem, ventosque lo-
Exhalare solum: Quod numen ab æthere pressum
Dignatur cæcas inclusum habitare ca-
Quis terrâ cæli patitur Deus? (vernas?
Expositum cunctis nullique negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat.
Sive canit fatum, seu quod jubet ipse ca-
nendo Fit fatum:
Silvit postquam Reges timuere futura
Et superos vetuere loqui.
Accipit & frenos, nec tantum prodere vati
Quantum scire, licet. (causamq; ducẽq;
Præmia miles Dum majora petit damnat
Dubias constringere mentes
Causa solet, dum quisque pavet quibus
ipse timori est, (gravari:
Seque putat solum regnorum injusta
Ipsa metus exsolverat audax
Turba suos: quicquid multis peccatur
inultum est.
Quid satis est si Roma parum.
Facinus quos inquinat, æquat.

Adde quod ingrato meritorum judice virtus (vocatur.
Noſtra perit: quicquid gerimus Fortuna
Nos fatũ ſciat eſſe ſuũ: licet omne Deorũ
Obſequiũ ſperes, irato milite, Cæſar Pax erit,
Finem civili faciat diſcordia bello:
Fata ſed in præceps ſolitus dimittere Cæſar,
Fortunamque ſuam per ſumma pericula gaudens Exercere.
Stetit aggere fultus
Ceſpitis, intrepidus vultu, meruitq; timeri
Non metuens.
Detegit imbelles animos nil fortiter auſa Seditio:
An vos momenta putatis
Ulla dediſſe mihi? Nunquã ſe cura Deorũ
Sic premit, ut veſtræ morti, veſtræq; ſaluti
Fata vacent: procerum motus hæc cuncta ſequuntur,
Humanum paucis vivit bonos invenient hæc arma manus vobiſque repulſis.
Tot reddet fortuna viros quot tela vacabunt.
Tremuit ſæva ſub voce minantis
Vulgus iners: unumque caput tam magna juventus Pri-

Privatum factura timet:
Pænâque redit placata juventus.
Nova vota timori sunt inventa novo.
Tum se dêesse Deis at non sibi numina cre-
Prædam civilibus armis (dit,
Scit non esse casas: o vitæ tuta facultas
Pauperis angustiq;lares!o munera nondũ
Intellecta Deûm! quibus hæc contingere templis
Aut potuit muris nullo trepidare tumultu
Cæsareâ pulsante manu?
Necessa præbere Deo tua fata volenti
Angustos opibus subitis implere penates..
Desperare viam, & vetitos convertere cursus, Sola salus,
Quem numina nunquam
Destituũt,de quo male tunc fortuna me-
Cum post vota venit. (retur
Artis opem vicere metus.
Credit jã digna pericula Cæsar Fatis esse
Pariter tot regna tot urbes (suis:
Fortunamque suam tactâ tellure recepit.
Cum tot in hac animã populorum vita salusque
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit
Sævitia est voluisse mori: (orbis,
Sors ultima rerum

In dubios casus & prona pericula mortis
Præcipitare solet. (sta venus?
Quantum mentes dominatur in æquas ju-
Properante ruinam Summa cadunt.
Damna Duratâ jam mente malis firmâque
tulerunt.

LIB. VI. EX LVCANO.

Placet alea fati Alterutrum mersura caput.
Major curaDuces miscēdis abstrahit armis
Pronus ad omne nefas & qui nesciret in ar-
mis (esset.
Quam magnum Virtus crimen civilibus
O famuli turpes, servū pecus, absq; cruore
Terga datis morti? cumulo vos dêesse
virorum quæri?
Non pudet & bustis, interque cadavera
Non irâ saltem juvenes, pietatê remotâ,
Stabitis?
Numero deprensa locoque An plus quam
mortem Virtus daret.
Degeneres trepidāt animi, pejoraq;versāt:
Ad dubios pauci præsumto robore casus
Spemque metumque ferunt.
Quarum quicquid non creditur ars est.
Ibi plurima surgūt Vim factura Deis. (xit
Carmine Thessalidū dura in præcordia flu-
Nō fatis adductus amor:flammisq; severi
Illicitis arsêre senes Mens

Mens haufti nullâ faniê polluta veneni
Ex cantata perit: Quos non concordia mifti (formæ,
Alligat ulla thori, blandæque potentia
Traxerunt torti magica vertigine fili:
Tantæ molis onus percuffū voce receffit:
Et Tonat ignaro cælum jove. (quendi,
Quis labor hic fuperis cātus herbafque fe-
Spernendiq;timor?cujus cōmercia pacti
Obftrictos habuere Deos? parêre neceffe eft,
An juvat? ignotâ tantum pietate merentur?
Omne nefas fuperi primâ jam você præcantis (fecundum.
Concedunt, carmenque timent audire
Hominum mors omnis in ufu eft.
Unoq;fub ictu Stat genus humanum. (nes
Quis timor ignavi metuentes cernere ma-
Veniet quæ mifceat omnes Hora duces.
Et nequeant animam fibi reddere fata confumto jàm jure femel.

LIB. VII. EX LUCANO.

Hoc placet ô fuperi cū vobis vertere cūcta
Propofitum noftris erroribus addere crimen.
Addit invalidæ robur facundia caufæ.

Sua quisque pericula nescit Attonitus majore metu

Belli pars magna peracta est

His quibus effectum est ne pugnam Tyro paveret;

Si modo virtutis stimulis iræque calore Signa petunt.

Multos in summa pericula misit (est

Venturi timor ipse mali: fortissimus ille

Qui promtus metuenda pati si cominus instent, Et differre potest.

Placet hæc tam prospera rerum Tradere fortunæ?

Pugnare ducem quam vincere malunt.

Quid mirum populos quos lux extrema manebat

Limphato trepidasse metu.

O summos hominum quorum fortuna per orbem

Signa dedit; quorum fatis cælum omne vacavit!

Nulla manus, belli mutato judice, pura est.

Haut unquam vidi tam magna daturos

Tam prope me superos, camporũ limite

Absumus à votis. (parvo

Vincat quicunque necesse

Non putat invictos sævum distringere ferrum. Ne

Ne cedere quisquam
Hostis terga velit: civis qui fugerit esto:
Sed dū tela micant nō vos pietatis imago
Ulla, nec adversâ cōspecta fronte parētes
Commoveant: vultus gladio turbate verendos.
Stat corde gelato (Omen erat.
Attonitus, tantoque duci sic arma timere
Ense petat, medio posuit Deus omnia campo. (dos.
Causa juvet melior superos sperare secun-
Bella pares superis facient civilia Divos.
Semel ortus in omnes it timor:
Vivat & ut Bruti procumbat victima re-
Plus est quam vita salusque (gnet.
Quod perit, in totum mundi prosternimur ævum.
Mos est miseris trahere omnia secum
Mersa; juvatq; suæ gentes miscere ruinæ.
Non genitus non fletus erat, salvâque verendus Majestate dolor.
Crede Deis longo fatorum crede favori:
Felix se nescit amari (terror.
Dum fortuna calet, dum conficit omnia
Non magno hortamine miles in prædam ducendus erat
Quæ fossa quis agger

Sustineat pretium belli scelerumque petentes: (centes.
Scire volunt quantâ fuerint mercede no-
O quantũ pænæ misero mẽs conscia donat.
Tabesne cadavera solvat
An rogus refert: placido natura receptat
Cuncta sinu, finemque sui sibi corpora debent. (astra
Communis mundi superest rogus, ossibus
Misturus: populos si nunc non usserit ignis,
Uret cum terris, uret cum gurgite Ponti.
Capit omnia tellus Quæ genuit: Cælo tegitur qui non habet urnam.

LIB. VIII. EX LVCANO.

Longius ævum Destruit ingentes animos & vita superstes (norum
Imperio: nisi summa dies cum fine bo-
Affuit? & celeri prævertit tristia leto,
Dedecori est fortuna prior: Quisquamne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte paratâ?
Quod defles illud amasti.
Fac magne locum quem cuncta revisent
Secula, quem veniens hospes Romanus adoret.
Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem. In

In dubiis tutũ eſt inopẽ ſimulare Tyranno.
Rebuſque novis exordia quæram,
Ingentes præſtate animos: non omnis in arvis (muntur
Emathiis cecidi, nec ſic mea fata pre-
Ut nequeam relevare caput, cladeſque receptas
Excutere, at ſparſit potiùs Pharſalia noſtras (tueri
Quam ſubvertit opes: & me vel ſola
Fama poteſt rerum, toto quas geſſimus orbe,
Et nomen quod mundus amat,
Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.
Vulgati ſupra commercia mundi
Naufragium fortuna ferat: non regna præcabor
Quæ feci: ſed magna ferã ſolatia mortis
Orbe jacens alio:
Mors ultima pæna eſt, Nec metuenda viris
Patimurne pudoris Hoc vulnus?
Omnis in Arctois populus quicunque pruinis (mator:
Naſcitur, indomitus bellis & Martis a-
Quicquid ad Eoös tractus mũdiq; teporẽ
Labitur, emollit gentes clementia cæli.
Et melior ceſſiſſe loco quã pellere miles.
Enſis

Enſis habet vires, & gens quæcunque virorum eſt
Bella gerit gladiis:
Epulis veſano meroque
Regia, non ullos exceptos legibus horret Concubitus.
Quid rear eſſe nefas cui fas implere parentem?
Nil pudet aſſuetos ſceptris: *Mitiſſima ſors eſt Regnorum ſub Rege novo.*
„ [a] Jus & fas multos faciunt Ptolomæe nocentes:
„ Dat pænas laudata fides cum ſuſtinet illos
„ Quos fortuna premit: fatis accede Deiſq;
„ Et cole felices, miſeros fuge: ſyderâ terrâ
„ Ut diſtāt & flamma mari, ſic utile recto:
„ Sceptrorū vis tota perit ſi pendere juſta
„ Incipit, evertitq; arces reſpectus honeſti:
„ Libertas ſcelerum eſt quæ regna inviſa tuetur,
„ Sublatuſque modus gladiis. Facere omnia ſæve
„ Non impune licet, niſi dum facis: Exeat aulâ
„ Qui volet eſſe pius, virtus & ſumma poteſtas
„ Non coeunt, ſemper metuet quem ſæva pudebunt.

Poſt-

[a] *Vide Inf. Claudian.* 121. *& Cic. Ep.*

Poſtquā nulla manet rerum fiducia quærit
Cum qua gente cadat:
Rapimur quò cuncta feruntur.
Metiri ſua Regna decet vireſque fateri.
Adverſis nō deeſſe decet, ſed læta ſecutos;
Nulla fides unquā miſeros elegit amicos:
Letumque juvat præferre timori.
Tunc lumina preſſit (ces
Cōtinuitq; animā ne quas effundere vo-
Poſſet, & æternā fletu corrumpere famā.
Ignorant populi ſi non in morte probaris.
An ſcieris adverſa pati:
Talis cuſtodia Magno (bebat
Mentis erat, jus hoc animi morientis ha-
Spargant Lacerentque licebit,
Sum tamen, ô ſuperi, felix nullique po-
teſtas
Hoc auferre Deo: mutátur proſpera vitâ,
Non ſum morte miſer:
Fuit qui nunquam miſta videret
Læta malis: fælix nullo turbante Deorū.
Et nullo parcente miſer:
Inq; ipſo ſceleris majus ſcelus invenit actu.
Injuria fati Hoc fas eſſe juber.
Quā meruis demēs iſto pro crimine pænā
Quo te fama loquax omnes accepit in
annos.

LIB.

LIB. IX. EX LVCANO.

Et ſcelerum vindex in ſancto pectore Bruti
Sedet, & in victi poſuit ſe mẽte Catonis,
Præceps facit omne timendum
Victor, & in nullâ non creditur eſſe carinâ.
Pauca Catonis Verba ſed à pleno venientia pectore veri.
Rectorque ſenatus,
Sed Regnãtis erat, nil belli jura popoſcit.
Quæq; dari voluit, voluit ſibi poſſe negari:
Juvit ſumta ducẽ juvit dimiſſa poteſtas.
O felix cui ſumma dies fuit obvia victo!
Scire mori fors prima viris, ſed proxima cogi.
Non deprecor hoſti Servari, dum me ſervet cervice reciſâ.
Clauſa fides miſeris, & toto ſolus in orbe eſt
Qui velit ac poſſit victis præſtare ſalutẽ.
O famuli turpes Domini poſt fata prioris
Itis ad hæredem. Cur non majora mereri
Quam vitam veniamque licet?
Quin agite & magnâ meritum cum cæde parate:
Ignavum ſcelus eſt tantum fuga:
Impatiens virtus hærere Catonis.
Et cuncta terrarum ſubacta

Præ-

Præter atrocem animum Catonis,
Voce Catonis inculcata viris justi patientia martis.
Jamque actu belli non doctas ferre quietē
Constituit mentes seriēq; agitare laborē.
Exclusus nullâ se vindicat irâ,
Pænaque de victis sola est vicisse Catoni:
Invidus, annoso famam qui derogat ævo,
Et vates ad vera vocat.
Componite mentes ad magnum virtutis opus summosque labores.
At qui sponsore salutis
Miles eget, capiturque animæ dulcedine, vadat
Ad dominum meliorê viâ.
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
,, Dux an miles eam; Serpens, sitis, ardor,
,, arenæ,
,, Dulcia virtuti: gaudet patientia duris.
Lætius est quoties magno sibi constat honestum.
Hi mihi sint comites quos ipsa pericula ducent, (chrum
Qui me teste pati vel quæ tristissima pul-
Romanumque putant. (ros,
Nam cui crediderim superos arcana datu-
Dicturosq; magis quā sancto vera Catoni:
Cer-

Certè vita tibi ſemper directa ſupernas
Ad leges ſequeriſque Deum.
Laudandaque velle Sit ſatis, & nunquam
ſucceſſu creſcat honeſtum.
Hæremus cuncti ſuperis, temploq; tacére
Nil facimus non ſponte Dei: nec vocibus ullis
Numen eget: dicitque ſemel naſcentibus
Quicquid ſcire licet. (auctor
Superos quid quærimus ultrà,
Jupiter eſt quodcunque vides, quocunque moveris.
Veris magna paratur
Fama bonis, nec non ſucceſſu nuda remoto inſpicitur virtus.
Sortilegis egeant dubiis ſemperque futuris
Caſibus ancipitis; me non oracula certũ,
Sed mors certa facit: Pavido fortique cadendum eſt,
Hoc ſatis eſt dixiſſe jovem.
Non cura laborque Noſter ſcire valet.
Datis omnia læto,
Nec vobis opus eſt ad noxia fata veneno.
Cogit tantos tolerare labores Summa ducis virtus.
O ſacer & magnus vatũ labor! omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus ævũ.
La-

Lachrymas non ſponte cadentes
Effudit,gemituſq;expreſſit pectore læto;
Non aliter manifeſta putans abſcondere
Gaudia quam Lachrymis : (mentis
Quiſquis te flere coegit
Impetus, à verà longe pietate receſſit.
Unica belli Præmia civilis victis donare ſalutem.

LIB. X. EX LVCANO.

Admiſit Venerem curis, & miſcuit armis
Illicitos toros. (rorat.
Vultus adeſt precibus facieſque inceſta pe-
Excepere epulæ tantarum gaudia rerum :
Infelix ferro mollita juventus Atque ex-
Proh cæcus & amens (ſecta virum.
Ambitione furor? civilia bella gerenti
Divitias aperire ſuas : incendere mentem
Hoſpitis armati?
O ſacris devote ſenex, quodque arguit ætas, Non neglecte Deis.
Nullaque non ætas voluit conferre futuris
Notitiã : ſed vincit adhuc natura latẽdi
Et gentes maluit ortus mirari quam noſſe
Tantum animi delicta dabant, (tuos.
Quem non è nobis credet Cleopatra no-
A quo caſta fuit? (centem
Quem nox ſi junxerit una,

Et

Et ſemel amplexus inceſto pectore paſſus
Hauſerit obſcænū titulo pietatis amorē,
Meque tuumque caput per ſingula forſitan illi
Oſcula donabit: crucibus flāmiſq;luemus
Si fuerit formoſa ſoror:
Et ſumus, ut fatear, tā ſævâ judice ſontes.
Ad ſcelus ingētis fati ſumus: attrahat illos
In noſtras fortuna manus:
Quid nomina tanta
Horremus, vireſque ducis, quibus ille relictis Miles erit?
Plenum epulis madidumque mero venerique paratum
Invenies: aude! Superi tot vota Catonū
Brutorumque tibi tribuent.
Nulla fides pietaſque viris qui caſtra ſequuntur, (merces:
Venaleſque manus; ibi fas ubi maxima
Ære merent parvo:
Servatur pænas in apertā luce daturus.
Foribus clauſæ ſe protegit aulæ, Degeneres paſſus latebras.
Tangunt animos iræque metuſque;
Et timet incurſus, indignaturque timere.
Ceu puer imbellis, ceu captis fæmina muris

Quæ-

Quærit tuta domus, ſpem vitæ in limine clauſo
Ponit,& incerto luſtrat vagus atria curſu
Cogunt tamen ultima rerum Spem pacis tentare ducens.
Cæca juventus conſilii.
Et nuſquam totis incurſat viribus agmen;
Fata vetāt muriq; vicem fortuna tuetur.
Obſceſſuſque gerit (tanta eſt conſtantia mentis)
Expugnantis opus.
Semper feliciter uſus (rapto;
Præcipiti curſu bellorum & tempore
Magni morte perit:
Dum patrii veniant in viſcera Cæſaris enſes
Magnus in ultus erit.
Via nulla ſalutis,
Non fuga, non virtus, vix ſpes quoque mortis honeſtæ. (morem
[a] Audaces mors certa facit, pellitque ti-
Deſperata ſalus.
Nulla eſt audacia major (geſtas,
Quam cui materiem naturæ præbet æ-
Ut ſitis atque fames: ſitiens mala nulla timere
Eſurienſve poteſt, miſeræ violentia peſtis
Co-

[a] *Gunth.*

Cogit abesse metum, dum plus præsensentia torquent,
Quam ventura movent.
Nulla quidem pestis magis est operosa nocendi (sticus hostis.
Quam simulatus amor,nimiumq; dome-
Pulchram fallendi noverat artem
Veris falsa probans: quia tantum falsa loquendo (falsum
Fallere nemo potest: veri sub imagine
Influit,& furtim deceptas occupat aures.
Hoc [a] tradente dolos, gestus artemque nocendi
Edidicit simulare fidem,sensúsque minaces (risu.
Protegere, & blando fraudem prætexere
Fallere mentes Doctus, & unanimes odiis turbare sodales.
Tolerabis iniquam Pauperiem cum tela geras, & flebis multus (urbes?
Cum pateant tantæ nullis custodibus
Te quoque jam timeant admirenturq; nocentem
Quem sprevêre pium: spoliis prædâque repletus
Cum libeat Romanus eris. probi: &c.
Probitatis inertia nomen, justitiæ formido subit.

[a] *Claud.*

Libravit geminas eventu judice vires,
Ad rerum momenta cliens, seseque daturis Victori
Non ulla perenni Amplexu fortuna fovet.
Omne futurum (fructum:
Despicitur, suadentque magis præsentia
Onerisque ignara inventus
Id pro quo metuit tantum trahit.
Imperitare viros parere & parêre maritas
Vult natura.
Regnabit sanguine multo
Ad Regnum quisquis venit ab exilio:
Ne pete firmatas pacis dissolvere leges.
Ætnæos apices solo cognoscere visu
Non aditu tentare licet.
Quicquid leve fertur in altum: in medium graviora cadunt
Stimulat communis in arma
Virginitas, crimenq; feri raptoris acerbat.
Dissuasor honesti luxus, & humanas oblimat copia mentes;
Provocet ut segnes animos rerumque remotas
Ingeniosa vias paulatim exploret egestas
Utque artes pariat sollertia, nutria t usus.
Rabiem livoris acerbi Nulla potest placare [a] dies

[a] *Quies.*

Fe-

Feram, fatumque putabo non ſcelus.
Jam non ad culmina rerum
Injuſtos creviſſe queror, tolluntur in altũ
Ut lapſu graviore ruant.
Et luxus populator opum , quem ſemper adhærens
Infelix humili greſſu comitatur egeſtas.
Torvaq; collectis ſtipatur Curia monſtris ,
Signa quidem ô ſociæ Divos attollere contra
Nec fas eſt, nec poſſe reor :
Dominoq; parabat Exitiũ fæcundus ager.
Congeſtæ cumulantur opes urbiſq; ruinas
Accipit una domus : (quæſtu :
Nunquam dives eris, nunquam ſatiabere
Semper, inops quicunque cupis.
Vivitur exiguo melius : Natura beatis
Omnibus eſſe dedit , ſi quis cognoverit uti.
Prô ſævior enſe Parcendi rabies conceſſaque vita dolori ?
Neque enim patiuntur ſæva quietem
Crimina, pollutæq; negãt areſcere fauces.
Everſo juvat orbe mori : ſolatia leto
Exitiũ cõmune dabit, nec territus ante
Diſcedam : cum luce ſimul linquenda poteſtas.

Sen-

Senſumque malis detraxerat uſus.
Eheu quã brevibus pereunt ingẽtia cauſſis?
Imperium tanto quæſitũ ſanguine tanto
Servatum: quod mille ducum peperêre labores.
Quod tantis Romana manus contexuit annis,
Proditor unus, iners, anguſto tempore, vertit.
Mentemque palam teſtatur amictus.
Mærent captivæ pellito judice leges.
Pœnamque luit formidine pœnæ.
Reverentia frangit Virtuti ſtimulos.
Quisnã audet leges vibrato imponere ferro.
Felix illa manus talẽ quæ prima cruorem
Hauſerit, & feſſi pœnam libraverit orbis.
Deſinat elatis quisquam confidere rebus,
Inſtabileſque Deos ac lubrica Numina diſcat.
Eſt ubi deſpectus nimius juvat.
Qui ſervi non eſt admiſſus in uſum
Suſcipitur Regnis, & quem privata miniſtrum
Dedignata domus, moderantem ſuſtinet aula.
Quã bene diſpoſitũ terris, ut dignus iniqui
Fructus conſilii primis auctoribus inſtet.
Aſperius nihil eſt humili cũ ſurgit in altũ,

Cuncta ferit dum cuncta timet : dæsevit in omnes (la est
Ut se posse putent : nec bellua tetrior ul-
Quam servi rabies in libera colla furẽtis,
Clementia cunctis,
In similes,animosq;ligant consortia dãni.
Nullus inops adeò nullũ sic urget egestas
Vt velit Eutropii fortunã & membra pacisci. (tustas
Nil adeò fædum est quod non exacta ve-
Ediderit, longique labor commiserit ævi
Nascitur ad fructum mulier prolemque futuram.
Milia eunuchi nunquam progressa cubile.
Tenero tractari pectore nescit Publica majestas.
Quid plenũ sterili possit sub consule nasci?
Nescis quod turpior hostis Lætitiâ majore cadit?
Non bene Gradivo Lenonia dextera servit.
Quid juvat errores mersâ jã puppê fateri?
Quid lachrymæ delicta levant?
Veteri post obruta morbo
Corpora Pæonias ne quidquam admoveris herbas:
Vlcera possessis altè suffusa medullis
Non leviore manu, ferro sanantur & igni.

Trun-

cantur. & artus.
iceat reliquis securũ vivere membris.
e semel patuit monstris iter, omnia
empus
cta suum, properant nasci.
quam cæcus inest vitiis amor: omne
uturum (fructum,
picitur, suadentque brevem præsentia
uit in vetitum damni secura libido,
n mora supplicii lucro, serumque
quod instat Creditur:
e fuit cessisse viros.
agna tueri (orbis
gna nihil, patiensque jugi deluditur
na minus consueta movent.
parvæ poterunt impellere, causæ
celus, ad mores facilis natura reverti.
m detinet æqui
oria, concessoque cupit vixisse colo-
nus, Quam dominus rapto.
unc qui fædera rumpit Ditatur: qui
servat eget.
miror aquas radiare metallo Quæ to-
tes lavere Midam. (ras.
rabis iniquam Pauperiẽ cum tela ge-
quis non Consule tali Vilis honos?
in absentes, linguæ jactator, abundás

Corporis,exiguisque ani[illegible]. -- : v. 106.
Graviorum turba malorum
Teritur, ignavis trahimus dum tempora votis.
Orba magiſtro Fertur in abruptum caſu, non ſidere, puppis.
Valuit pro vulnere terror,
Implevitq; vicē jaculi, vitamq; nocentē
Integer & ſola formidine ſaucius, efflat.
Crudelibus æque Paretur dominis.
Hi longè ventura notant, dubiiſque parati
Caſibus occurrunt, fabro meliore politi.
Hi pecudum ritu non impendentia vitant,
Nec res ante vident, acceptâ clade queruntur,
Et ſerô tranſacta gemunt.
Neve adeo cūctos paucorum crimine damnes,
Nec nova tot meritis offenſa prioribus obſter.
Suprema pericula ſemper
Dant veniā culpæ: quāvis iratus & exul
Pro patriæ flammis non diſtulit arma Camillus.
Brevior duxi ſecurius ævum, ipſa nocet moles.
Pars tertia mundi Unius prædonis ager.
Ignoſcant ſenio; juvenes ad prælia mittāt.
Quodcunque profundâ

Traxit

'axit avaritiâ luxu pejore refundit.
ır prædâ cessante libido,
'itibusque dies & nox metuenda ma-
'itis.
no calefacta Venus tunc sævior ardet
Luxuries.
ıretio cedet, mercede placebit Prodi-
nvis discrimine summo (tio.
ıditor apportet suspẽsâ morte salutẽ,
nquam gratus erit: damnamus lucę
·epertâ Perfidiam.
q; in tempus abusi Mox odère tamẽ.
ıani scelerũ sẽper sprevere ministros.
nnis Æqualis casus animus penetra-
ıit arenas,
eniet virtute viam. (horror,
ıictam mandasse sat est: plus nominis
ıam tuus ensis, aget: minuunt præ-
entia famam. (nescit
ıi stetit æquatur campo, collaraque
ıjestatem acies:
.ne mori satius vitæ quã ferre pudorẽ?
sidera pacem Semper habent.
caret eventu nimius furor: improba
nunquam Spes lætata diu
ıscere pulchrum jam misero, pœnæque
;enus vidisse precantem.

Quæ vindicta major quam cum formido superbos
Flectit,& assuetū spoliis affligit egestas.
Ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui naturo vel læta vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
Nec pro successu tumidus, spatiumque morandi (benis.
Vincendique modum mutatis nosset ha-
Festæ doleant ne tristibus aures.
Gaudia præmissi cumulāt inopina dolores
Commendat placidum maris inclementia portum. (libido
Jamque oneri creduntur opes tandemque
Hæsit, avaritiæ gravioribus obruta curis.
Atque est ingenio loquax & plurima fingi
Permittens, credique timor.
Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium pejore via: (ror:
Vile decus quod non erexit prævius hor-
Ingentes geminant discrimina magna triumphos.
Sed nunquam oblita decoris

Ob-

Obſcenâ latebram pietas ignava requiret,
Nec vobis fortis monitor mihi cautior
uni:
Nec meminit lethi nimboſve aut frigora
Dum natis alimenta paret. (curat.
Primo fonte breves, cito mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt undâ coëunte minores
In nomen tranſire ſuum.
Ducis aſpectu cuncti ſtupuere rebelles
Inque uno Princeps Latiumque & tota
refulſit Roma viro.
ot nos bella docet nulli ſervire Tyranno.
idicit non eſſe potentum (iras.
Tentandas, mediis quamvis in luctibus,
ſemper tacitâ ſortes ambage malignæ,
Eventuque patens, & noxia vatibus ipſis
Veri ſera fides.
tandem interprete caſu
ignovit dubiis illuſa vocabula fatis.
i natura breves animis ingeribus artus.
'inxerat, immaniq; oculos infecerat ira:
iitur ſola virtute poteſtas. (ibit:
n dabitis murum, ſceleri: qui vindicat,
mnia ſubſident meliori pervia cauſæ.
t acies odiis idem qui terminus armis,
tute decet non ſanguine niti.

Quæ vindicta major quam cum formido superbos
Flectit,& assuetū spoliis affligit egestas.
Ductorque placebat,
Non qui præcipiti traheret simul omnia casu,
Sed qui naturo vel læta vel aspera rerum
Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
Nec pro successu tumidus, spatiumque morandi (benis.
Vincendique modum mutatis nosset ha-
Festæ doleant ne tristibus aures.
Gaudia præmissi cumulāt inopina dolores
Commendat placidum maris inclementia portum. (libido
Jamque oneri creduntur opes tandemque
Hæsit, avaritiæ gravioribus obruta curis.
Atque est ingenio loquax & plurima fingi
Permittens, credique timor.
Sed malus interpres rerum metus omne trahebat
Augurium pejore via: (ror:
Vile decus quod non erexit prævius hor-
Ingentes geminant discrimina magna triumphos
Sed nunquam oblita decoris

Ob-

Obſcenâ latebram pietas ignava requiret,
Nec vobis fortis monitor mihi cautior uni:
Nec meminit lethi nimboſve aut frigora
Dum natis alimenta paret. (curat.
Primo fonte breves, cito mox gurgite regnant,
Et fluvios cogunt undâ coëunte minores
In nomen tranſire ſuum.
Ducis aſpectu cuncti ſtupuere rebelles
Inque uno Princeps Latiumque & tota refulſit Roma viro.
Tot nos bella docēt nulli ſervire Tyranno.
Didicit non eſſe potentum (iras.
Tentandas, mediis quamvis in luctibus,
O ſemper tacitâ ſortes ambage malignæ,
Eventuque patens, & noxia vatibus ipſis
Veri ſera fides.
Et tandem interprete caſu
Agnovit dubiis illuſa vocabula fatis.
Cui natura breves animis ingeribus artus.
Finxerat, immaniq; oculos infecerat ira:
Emitur ſola virtute poteſtas. (ibit:
Non dabitis murum, ſceleri: qui vindicat,
Omnia ſubſident meliori pervia cauſæ.
Poſt acies odiis idem qui terminus armis,
Virtute decet non ſanguine niti.

Hanc tamen haut quisquam qui non agnoverit ante
Semet & [a] incertos animi placaverit æstus
Inveniet: longis illuc ambagibus itur
Lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes.
Intrat, & obstrusos implorat fama recessus.
Sola Deos æquat Clementia nobis.
Neu dubie suspectus agas, neu falsus amicis.
Non sic excubiæ nec circumstantia peila,
Quam tutatur amor:
Non extorquebis amari:
Hoc alterna fides, hoc simplex gratia donat.
Qui terret plus ipse timet.
Tunc observantior æqui
Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
„ Auctorem parere sibi: Componitur orbis
„ Regis ad exemplum; Nec sic inflectere sensus

Hu-

a *Incestos.*

„Humanos edicta valent, quam vita Regentis.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Inquinat egregios adjuncta superbia mores.

Habeat si causa secundos
Justior, eventus aderis, partesq; receptas.
——— Suscipies.

Nec desinat unquam
Tecum Graja loqui tecum Romana vetustas.

Successus superant adversa Catonis.
Discitur hinc nullos meritis obsistere casus.

Impia continui cessent augmenta tributi
Nec tua privatis crescant æraria damnis

Gravibusque latet sub moribus ætas.

Clausa putat sibi cuncta Pavor

Nulla est victoria major
Quam quæ confessos animo quoq; subjugat hostes.

Omne Tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.

- - - - Méritisque tuis obnoxia Virtus
Quod servavit amat.

Namq; inter socias acies cognataque signa
Ut vinci miserum, nunquā vicisse decorū.

Medium non desinit unquam.

Cæli Phæbus iter, radiis tamen omnia lustrat.

Meritis offertur inemtus

Pura mente favor: nā munere carior omni
Adstringit sua quemq; salus: procul ambitus errat,
Non quærit preciū vitā qui debet amori.
Ipsa quidē virtus precium sibi, solaq; late
Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi.
Nil opis externæ cupiēs, nil indiga laudis
Divitiis animosa suis, immotaq; cunctis
Casibus, ex altâ mortalia despicit arce.
Hanc tamē invitā blande vestigat, & ultrò
Ambit honor.

Nullas recipit prudentia metas.

Nec me quid valeat (Natura fortior) usus.
Præterit, aut quātū neglectæ defluit arti:
Desidis Aurigæ non audit verbera currus
Nec manus agnoscit quem non exercuit arcum.

Injustum fateor quodcunque negatur
Justitiæ.

Qui fruitur pænâ ferus est, legumque videtur

Vin-

Vindictam præstare sibi.

——— Dîs proximus ille est
Quem ratio, non ira, movet; qui facta rependens
Consilio punire potest.
——— Non se meruisse fatetur
Qui crevisse putat. *sc: honores*
Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus extstat
Vtilior, nullas confessus murmure vires:
Torrentes immane fremunt, lapsisque minantur
Pontibus, involvunt spumoso vertice silvas.
——— Peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandataque fortius urget
Imperiosa quies.
---Prædurus iniquas--Accepisse preces
Ingeniis pateat campus, certusque merenti
Stet favor, ornetur propriis industria donis;
Surgent sopitæ quas obruit ambitus artes.
Crescent virtutes, ætas fæcunda redibit.
Turpia nõ Latios incestẽt nomina Fastos.
Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, & patriæ nunquam latura pudorem.

- - - -Ad ſeſe mentem præſentia ducunt.
Etenim mortalibus, ex quo
Tellus cœpta coli, nunquam ſinçera bonorum (honeſtat
Sors ulli conceſſa viro: quem vultus
Dedecorant mores: animus quem pulchrior ornat
Corpus deſtituit: bellis inſignior ille,
Sed pacem fædat vitiis; in publica felix,
Sed privata minus.
Ovid. Uſq; adeo nulla eſt ſincera voluptas
Sollicitumque aliquid lætis intervenit.
Nubilis interea maturæ virginis ætas
Urgebat patrias, ſuſpenſo principe, curas,
Quem ſimul imperioque ducem, nætæque maritum
Proſpiceret.
Felix arbitrii Princeps qui cõgrua mundo
Indicat, & primus cenſet quod cernimus omnes.
Patris ſtimulos igneſque mariti
Vincit cura Ducis.
Juriſque Metus Servator honeſti.
Scilicet in vulgus manant exempla Regentum
Utque Ducum lituos, ſic mores caſtra ſequuntur morem

Ret-

Retrulit ut Ducibus mandarent prælia Patres (Tessera
Decrętoque togæ felix legionibus iret
Quantum fiducia nobis Profuit hostilis.
Ne timeare, times, & quem vindicta manebat Desperare vetas.
Consilio stetit ira minor.
Diva fides nullo docuit livescere fuco;
Nunquam falsa loqui, nunquam promissa morari.
Invisos odisse palam, non virus in alto
Condere, non lætam speciem prætendere fraudi;
Sed certum mentique parem componere vultum.
Occulto sævire vetat, prodesse remittit:
Utque hostes armis, meritis sic vincit amicos. (pultos
Non, vivis annexus amor, meminisse sepultos
Desinit: in prolé transcurrit gratia patrũ
Quid nõ intrepidus credas cui Regiã tuto
Creditur?
Hostem muniri robore mavis
Quam peccare fide.
Obruta virtus Paupertate, latet.
Egregios invitant præmia mores
Opibusq; flueus & pauper eodem

Ni-

Nititur ad fructum studio, cum cernat
uterque (ertia surgat.
Quod nec inops jaceat Probitas, nec in-
Divitiis.
——— Scis nulla placere (rit, offert
Munera quæ metuens, illis quos spreve-
Setus.
Hic solus sprevisse potest qui jure meretur.
Patrium vectigal solvere gaudet
Immunis qui clade fuit.
Plus ideo sumenda tibi fastigia juris
Ne pereat tam priscus honos, qui portus
honorum semper erat. (sexu
Nam domus hæc utroque petit diademata
Reginasq; parit, reginarumque maritos.
Non illum præmia tantùm
Quam labor ipse juvat: strepitus fastidit
inanes:
Inque animos hominum pompâ meliore
triumphat. (rentis
Est aliquod meriti spatium quod nulla fu-
Invidiæ mensura capit. (credit
Fallitur egregio quisquis sub principe
Servitium, nunquā libertas gratior extat.
Quam sub rege pio. (urbi,
Proxime Dîs Consul qui tantæ prospicis
Quà nihil in terris complectitur altius
æther. Cu-

Cujus nec ſpatium viſus, nec corda decorem
(metalli
Nec laudem vox ulla capit; quæ luce
Æmula vicinis faſtigiâ conſerit aſtris.
Cætera regna luxuries vitiis odiiſque ſuperbia vertit.
Paret numinibus montes ut legibus urbes.
Quod ſi nobilitas cunctis exordia pandit
Laudibus, atque omnes redeunt in ſemina cauſæ.
Nec vivida cæli
Sæmina mortales norunt ſētire latebras,
Nec poſſunt ſufferre moras.
Quid nunc invictis fraudes innectere fatis
Cælicolum regina juvat.
Defendet natura Deum, patremq; probabit
Quod non vis, conſtare jovem. (curant
Aula choris epuliſque vacat; nec perdita
Dum ſupereſt aliquid:
——— Fas eſt
Vexatum late corpus juveneſcere regni
Arma coacta capit Germania, pocula ſpōte.
Anglia mons, pons, fons, Eccleſia, fæmina, lana.
Ætatis dū ver agitur tum conſule brumæ
Blanda truces animos fertur molliſſe voluptas

Et

Et qui se flammæ propius junxere vapori
Aut flammæ aut fumi referunt in corpore signa. (ante.
Immemor officii, non sat memor extitit
Nec bene gratus erat, qui gratus desiit esse. (hostis.
Incidit in foveam quã foderat improbus
Magnorum siquidem multos vicinia læsit
Nam causa semper in omni
Judicium spoliatus amat, qui possidet, odit. (solis.
Nam neque divitibus contingunt gaudia
Non eadem vulgusque decent & culmina rerum.
Nec Princeps latebras nec sol desiderat umbras. (gem.
Abscondat solẽ qui vult abscondere Re-
Ne quis fore credat inultum
Quicquid in Augustos ausus committere Reges
Vel meditatus erit.
Omnis enim debet sine vano nuncius esse.
Omnia quæ dudũ quereris sublata, videbis
Nomine mutato sub eadẽ vivere formâ.
Prudens ac fortis fortunæ tela retundit.
Permissũ fit vile nefas, fit languidus ardor.
Principis exemplo miles virtute coactâ
Au-

Audet, & audaci, pudor est, sub rege timere.

Qui vitare cupit varii discrimina casus
Non unã semper rationem insistat agẽdi.

Ridiculè hæc homines, nequeunt quæ vendere; donant.

Si paulũ summo discessit vergit ad imum.

Scilicet hanc in se majestas regia justi
Vim terroris habet, procul an propè, præstò vel absens
Semper terribilis semper metuẽda, suoq;
Plena vigore manet, nullique impune premenda (metur.
Creditur, & semper cunctis & ubique ti-

Mentis quippe bonæ proprium est agnoscere culpam,
Culpa ubi nulla subest. (sortes.

Urget quippe metus faciuntque pericula

Ut desint vires tamẽ est laudãda voluntas.

Vim qui inferre parat, certus cupidusque nocendi
Frustrà illum ratione premas, aut jure refellas.

Nec grata timẽntum Munera.

Dissimulat, parvamque latronum errare catervam (parari.
Ad fontes; tormenta magis quam tela
Nec

Nec Duce frangendas jactat sed [a] judice vires.
Sed quid nō longa valebit Permutare dies.
Sævit in auctorem prodigiosus honor:
Unam pro mundi furiis concedimus urbē.
Notus ab incæptis ignobile reppulit horror (ensis
Vulgus: & addictus sub verbere torpuit
Inflammata semel nescit mitescere virtus.
Magno certatur amore (Seditio.
Alternamq; fidem non illaudata lacessit
Noli paucorū crimen diffundere in omnes.
Omne quod excellens opus & sublime futurum est,
Difficiles ortus habet, incremētaq; tarda.
Clausa acuunt exempla pericili,
Et fractis rebus violentior ultima virtus
Imperiū gladio, sed opes sub clave tenētur
Nec tua privatis crescunt æraria damnis.
Perdurat non empta fides, nec pectora merces Alligat.
Nec legitur dubiis qui litibus addere finē
Justior, & mersum tenebris educere verū.
Homo rudis & asper Procurutorem vultu qui præferat ipso.
Rescindere nunquam Dis licet acta Deûm: *Ovid.*

[a] *Vindice.*

Ne-

Neque enim licet irrita cuiqnam
Facta Dei fecisse Deo.
Jam vicina thore plenis adoleverat annis
Virginitas. Cl.
Impatiens nescire totum nullasque mariti
Illecebras, nec dulce patris cognoscere nomen, (mordet,
Me quoque non impar Naturæ cura re-
Nec ferro sic corda rigent, ut nosse recusem
Quam sanctum Soceri nomen, quam dulce mariti,
Quantus prolis amor:
Discēsus acerbus, Et gravior cōsensus erat.
Alio saltem prosternite casu: Et pænæ mutate genus.
Cuncta fame leviora mihi
Securior illa perustæ
Pars Lybiæ, nimio, quæ se, munita calore
Defendit, tantique vacat secura Tyranni.
Aula Choris epulisque vacat nec perdita curat
Dum superest aliquid
Horret adhuc animus manifestaque gaudia differt, (voto.
Dum stupet & tanto cunctatur credere
Nullis victoria nodis.

Hæ-

Hæſit, non ſpacio terræ, non obice Ponti:
Congreſſum, profugum, captum nox nunciat una,
Rumoremque ſua prævenit laurea belli:
Quod nec vota pati nec fingere ſomnia poſſunt.
——— Exempla creantur.
Quæ forci ſuperent riſus luctuſque cothurni.
Solus habet ſcelerum quicquid poſſedimus omnes.
——— ſe quiſque abſolvere geſtit,
Et transfert proprias aliena in crimina culpas.
Pars ſceleris dubitaſſe fuit.
Plus eſt ſervaſſe repertum
Quam quæſiſſe novum.
——— quibus eſt inſignis edendi
Gloria, corruptaſque dapes variaſſe decorum.
Qui ventrem invitant precio.
Laus maxima riſum
Per varios moviſſe ſales.
——— hoſtique catenas
Inter vina crepant.
Ipſe Leo Damâ, Cervoque fugacior ibat.
Heu neſcis quid fata tibi quid ſidera donēt
Quid

Quid fortuna paret.
Namque mihi magicæ vires,ævique futuri
Præſcius ardor ineſt.
Hor. Nil ego contulerim jucundo ſanus amico.
Miraris cum tu argento poſt omnia ponas
Si nemo præſtet, quem non merearis, amorem?
——— Senſus moreſque repugnant
Atque ipſa utilitas juſti prope mater & æqui. (deêſt.
Vilis amicorum eſt annona,bonis ubi quid
Perdidit arma, locum virtutis deſeruit,qui
Sẽper in augenda feſtinat & obruitur re.
Quem res plus nimio delectavere ſecundæ.
Mutatæ quatiẽt: ſi quid mirabere pones
Invitus: Fuge magna, licet ſub paupere tecto
Reges & Regũ vità præcurrere amicos.
Nã neq; divitibus cõtingunt gaudia ſolis.
Nec vixit male qui, natus morienſque fefellit. (ret,
Falſus honor juvat & mendax infamia ter-
Quem niſi mendoſum & mendacem?
Creſcentem ſequitur cura pecuniam
Majorumque fames.
Stat contra,ſtariq; jubet:parere neceſſe eſt
Nam

Nam quid agas cum te furiosus cogat & idem
Fortior.
——— Libertas pauperis hæc ést,
Pulsatus rogat, & pugnis concisus adorat,
Ut liceat paucis cũ dentibus inde reverti.
——— ultimus autem
Ærumnæ cumulus: quod nudum & frusta rogantem, (vabit
Nemo cibo nemo hospitio tectoque ju-
Nil habet infelix paupertas durius in se
Quam quod ridiculos homini facit.
Quantum quisque sua nummorum servat in arca
Tantum habet & fidei jures licet & Samothracum
Et nostrorum aras: contemnere fulmina pauper (tibus ipsis.
Creditur, atque Deos, Dîs ignoscenti-
——— melior qui semper & omni
Nocte dieq; potest alienũ sumere vultũ.
——— aulam resupinat amici.
Scire volunt secreta domus atque inde timeri (fervens
Quis nunc diligitur nisi conscius, & cui
Æstuat occultis animus sẽperq; tacẽdis.
Carus erit Verri, qui Verrem tempore quo vult Ac-

Acccusare poteſt.

Difficile eſt ſatyram non ſcribere, nam quis iniquæ

Tã patiens urbis, tã ferreus, ut teneat ſe.

——— Doctus ſpectare lacunar

Doctus & ad calicé vigilãti ſtertere naſo.

Vincant divitiæ

Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum

Majeſtas.

Loripedem rectus derideat. Æthiopem albus:

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes?

Nonne igitur jure ac merito vitia ultima fictos

Contemnunt ſcauros? & caſtigata remordent?

Magna eſt inter molles concordia.

——— Grex totus in agris

Unius ſcabie cadit, & porrigine porci

Uvaque conſpectâ livorem ducit ab uvâ.

Nemo repente fuit turpiſſimus.

——— Liceat modo vivere, fient,

Fient iſta palã, cupiét & in acta referri.

———Nihil eſt quod credere de ſe

Non poſſit, cum laudatur Dîs æqua poteſtas.

Sed quid violentius aure Tyranni?

Nunquam direxit brachia contra Torrentem.

Pa-

Patricias quis enim jã non intelligat artes.
Ventre nihil novi frugalius.
Fructus amicitiæ magnæ cibus: imputat hunc Rex
Et quamvis rarum tamen imputat.
Maxima quæque domus servis est plena superbis.
——Præstare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia servis.
——Namque & titulis & fascibus olim
Major habebatur donandi gloria.
——Plurima sunt, quæ
Non audẽt homines pertusa dicere lana.
Ovid. Pauper amet cautæ, timent maledicere pauper
Multæque divitibus non patienda ferat.
Tu tibi liber homo & Regis cõviva videris:
Captum te nidore suæ putat ille culinæ.
Unus Iberinæ vir sufficit? ocius illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta sit uno. (piter audent.
Fortem animum præstant rebus quas tur-
——Faciunt graviora coactæ
Imperio affectibus sexus, minimumque libidine peccant
Quædam parva quidem sed non toleranda maritis.

Nil

Nil unquam invita donabis conjuge, vendes
Hac obſtante nihil; nihil, hæc ſi nolit, emetur.
Hæc dabit affectus.

——— Quid enim non excitat inguen
Vox blanda & nequam? digitos habet.

Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt.

Deſperanda tibi ſalvâ concordia ſocru:
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti;
——— decipit illa
Cuſtodes aut ære domat.

—— Nullam invenies quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis Et ſpoliis.

Scilicet exſpectas, ut tradat mater honeſtos
Aut alios mores quam quos habet utile porrò
Filiolā turpi vetulæ producere turpem.

Nulla fere cauſa eſt in qua non femina litē
Moverit.

Semper habet lites alternaq; jurgia lectus,
In quo nupta jacet, minimum dormitur in illo.

——— nihil eſt audacius illis

Deprensis, *iram atque animos à crimine sumunt.* (armis
Nunc patimur longe pacis mala: sævior
Luxuria incubuit. (quo
Nullum crimen abest facinusq;libidinis ex
Paupertas Romana perit.
Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Divitiæ molles.
——— Quid enim venus ebria curat
Inguinis & capitis quæ sint discrimina nescit.
Cum bibitur conchâ, cum jam vertigine tectum (cernis.
Ambulat, & geminis exsurgit mensa lu-
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc fœmina simplex.
O quantus tunc ille mentibus ardor Concubitus.
Jam fas est, admitte viros. (dorem
Multis res angusta domi est: sed nulla pu-
Paupertatis habet,nec se metitur ad illum
Quem dedit hæc posuitque modum.
Prodiga nō sentit pereuntē fæmina censū.
Non unquam reputat, quanti sibi gaudia constent
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Di-

Dicendi genus : (nil
Nil non permittit mulier sibi, turpe putat
Cum virides gemmas collo circumdedit ;
Intolerabilius nihil est quā fæmina dives.
Ad mæchum veniet lota cute : Quando videri
Vult formosa domi ? Mæchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis indi. ——— Si nocte maritus
Aversus jacuit, periit libraria, somni
Cogitur & pænas alieni pendere servus :
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto :
Tantum artes hujus tantum medicamina possunt ;
Quæ non faciet quod Principis uxor ?
Oderunt natos de pellice: nemo repugnat.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior est res,
Custodire animas & nulli credite mensæ.
Illam ego non tulerim, quæ [a] computat, & scelus ingens Sana facit.
Morte viri cupiant animā servare catellæ.
Pectora nostra duas non admittētia curas.
Gloria quātalibet, quid erit si gloria tantū est.

[a] *Deliberat.*

Sed genus ignavum quod tecto gaudet & umbra.

Tunc immensa cavi spirant mēdacia folles.

--- rumpe miser tensum jecur, ut tibi lasso
Figantur virides, scalarum gloria, palmæ?

——— Purpura vendit
Causidicum, vendunt amethystina; convenit illis
Et strepitu & facie majoris vivere cēsus.

——— Ciceroni nemo Ducentos
Nuuc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens.

Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.

Rara tamen merces quæ cognitione Tribuni
Non egeat.

Trultitiam patiuntur opes.

Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna

— miserum est aliorum incumbere famæ.

Curandum inprimis ne magna injuria fiat
Fortibus & miseris: tollas licet omne quod usquam est
Auri atque argenti: spoliatis arma supersunt.

Credite me vobis foliū recitare Sibyllæ:

——— fecimus & nos
Hæc juvenes: breve sit quod turpiter audes nun-

— nunquam adeò fœdis,adeoq; pudēdis
Utimur exemplis ut nō pejora supersint.
Res haud mira tamen citaredo Principe
minus Nobilis.
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum
Aut pastor fuit, aut illud quod dicere
nole.
——conviva joco mordente facetus,
Et salibus vehemens intra pomæria natis.
Instabile ac dirimi captū & jā pene solutū
Conjugium in multis domibus, servavit
adulter. (vis.
Nam res mortifera est inimicus pumice læ-
Qui modo secretum commiserat, ardet
& odit
Tanquam prodiderim quicquid scio.
Nam servi quodnam dubitant componere
crimen
In dominos, quoties rumoribus ulcis-
cuntur, verbera?
Quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat votique peracti?
Evertere domos totas optantibus ipsis
Dii faciles; nocitura toga, nocitura pe-
tuntur Militiâ.
Et plures nimiâ congesta pecunia curâ
strangulat.

Quosdam præcipiat subjecta potentia magnæ invidiæ.

Turba Remi sequitur fortunam, ut semper, & odit Damnatos.

Et qui nolunt occidere quenquam Posse volunt, (quam

Ingenio manus est & cervix cæsa; nec un-
Sanguine causidici maduerunt rostra pusilli,

——— major famæ sitis est quam Virtutis: quis enim virtutem amplectitur ipsam, Præmia si tollas.

Sed quam continuis & quantis longa senectus Plena malis.

Rara est adeò concordia formæ Atque pudicitiæ.

——— Prodiga corruptoris Improbitas ipsos audet tẽtare parentes.

Tanta --- in muneribus fiducia.

Mulier sævissima tunc est Cum stimulos odio a pudor admovet

„ Permittes ipsis expendere numinbus quid (stris
„ Conveniat nobis, rebusque sit utile no-
„ Nam pro jucundis aptissima quæque
„ dabunt Dii.
„ Charior est illis homo quam sibi.

a *Ex repudiato amore.*

Oran-

Orandum est ut sit mens sana in corpore sano

„ Fortem posce animum & mortis terrore carentem;

„ Qui spatium vitæ extremum inter mu-
„ nera ponat

„ Naturæ, qui ferre queat quoscunque dolores:

„ Nesciat irasci, cupiat nil: *semita certe*
„ *Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.*

Atticus crimine si cænat lautus habetur:
Si Rutilus demens: quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi? quam pauper Apicius.
—Magis illa juvant quæ pluris emuntur.
Sed refert quid hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria est, in Ventidio laudabile nomẽ
Sumit & à censu famam trahit.

——Buccæ
Noscenda est mensura tuæ, spectandaque rebus
In summis minimisque, etiam cum piscis (emetur,
Nec mullum cupias cum sit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiẽte crumena
Et crescente gula manet exitus?

Talibus à Dominis poſt cuncta noviſſimus erit
Annulus, & digito mēdicat Pollio nudo.
Nō præmaturi cineres, nec funus acerbū,
Luxuriæ; ſed morte magis metuendâ ſenectus.
Cedere namque foro jam non tibi deterius quam
Eſquilias à ferventi migrare Suburrâ.
Ille dolor ſolus patriam fugiētibus, illa
Mæſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno:
Sanguinis in facie, non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorem:
——— & odoris mala recentis
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquam
Autumnum & crudi poſuere pericula (ſucci
Tales ergo cibi qualis domus atq; ſupellex
——— ſuperbum
Convivam caveo qui me ſibi comparat, & res Deſpicit exiguas,
—— ingratos ante omnia pone ſodales.
Plebejos calices & paucis aſſibus emtos
Porriget incultus puer atque à frigore tutus.
Non

Non capit has nugas humilis domus:
Namque ibi fortunæ veniam damus, alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus; hæc tamen illi
Omnia cum faciant hilares nitidique vocantur.
Sed nunc dilatis averte negocia curis
Et gratam requiem dona tibi.
Protinus ante meum quicquid dolet exue limen.
— facere hoc non possis quinque diebus.
Continuis, quia sunt talis quoque tædia vitæ
Magna; voluptates cõmendat rarior usus.
——— quis audet
Argento præferre caput rebusque salutẽ?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia vivunt.
Vivat Pacuvius quæso, vel Nestora totũ:
Possideat quantum rapuit Nero, montibus aurum
Exæquet, nec amet quemquam nec ametur ab ullo.

Exemplo quodcunque malo committitur ipſi (quod ſe
Diſplicet auctori prima eſt hæc ultio, Judice nemo nocens abſolvitur; improba quamvis
Gratia fallacis Prætoris vicerit urnam.
——— flagrantior æquo
Nō debet dolor eſſe viri, nec vulnere major:
Neſcis quas habeat veneres aliena pecunia:
Neſcis Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moveat, cum (ullis
Exigis à quoquam ne pejeret; & putet
Eſſe aliquod numen Templis aræque rubenti.
Quondam hoc indigenæ vivebant more.
Nunc ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterē cum tota ærugine follē
Prodigioſa fides.
Tam facile & pronum eſt ſuperos contemnere teſtes
Si mortalis idem nemo ſciat.
Multi committunt eadem diverſo crimina fato: (diadema,
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic
Sic animum diræ trepidū formidine culpæ
Confirmant.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſæ Cre-

Creditur à multis fiducia.
Quandoquidem accepto claudenda est janua damno,
Et majore domus gemitu, majore tumultu (dolorem
Planguntur nummi, quam funera nemo
Fingit in hoc casu, vestem diducere summam,
Contentus vexare oculos humore coacto;
Ploratur lacrymis amissa pecunia veris.
Te nunc delitias extra communia censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis:
Rem pateris modicam & mediocri bile ferendam
Si flectas oculos majora ad crimina.
Humani generis mores tibi nosse volenti
Sufficiat una domus.
At vindicta bonum vita jucundius ipsa:
Nempe hoc indocti atqui errores exuit omnes (minuti
Prima docens rectum sapientia: quippe
Semper & infirmi est animi exiguique voluptas Ultio.
——— cur tamen hoc tu
Evasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit

 Oc-

Occultum quatiente animo tortore flagellum.
Pæna autẽ vehemens & multo sævior illis
Quas aut Cæditius gravis invenit aut Rhadamantus
Nocte dieque suum gestare in pectore testem.
Perpetua anxietas, nec mensæ tempore cessat,
Faucibus ut morbo, siccis, interque molares
Difficili crescente cibo
Hi sunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent.
—— Quid enim sperare nocentibus ægris
Concessum? vel quæ non dignior hostia vitâ?
Cum scelus admittunt superest constantia, quid fas
Atq; nefas tandem incipiunt sentire peractis Criminibus:
Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari nescia: Nam quis
Peccandi finem posuit sibi quãdo recepit
Ejectum semel attrita de fronte suborẽ?
Quisnam hominum est quem tu contentum videris uno Flagitio

Si damnosa senē juvat alia, ludit & hæres
Bullatus, parvoque eadem movet armā fritillo.
———Cupiet lauto cænare paratu
Sēper & à magna non degenerare culina.
——— Velocius & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis
Cum subeant animos autoribus.
——— Dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes sumus.
Et monstrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Nil dictu fædum visuque hæc limina tangat, Intra quæ puer est.
Maxima debetur puero reverentia.
Sed peccaturo obsistat tibi filius infans.
Sponte tamen juvenes imitantur cætera; solam
Inviti quoque avaritiā exercere jubētur.
Fallit enim vitium specie virtutis & umbra, (severum.
Cum sit triste habitu, vultuque & veste
Nec dubie tanquā frugi laudatur avarus.
Sed quo divitias hæc per tormēta coactus?
Cum furor dubius, cum sit manifesta phrenesis.

Ut

Ut locuples moriaris egenti vivere fato.
Interea pleno cum turget sacculus ore
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit,
Et minus hanc optat qui non habet.
Et quot venales injuria fecerit agros
Dicere vix possis;
Inde fere scelerũ causæ, nec plura veneno
Miscuit, aut ferro grassatur sæpius ullum
Humanæ mentis vitiũ, quã sæva cupido
Indomiti census, nam dives qui fieri vult,
Et cito vult fieri: sed quæ, reverentia legum!
Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?
Ad scelus atq; nefas quodcunque est purpura ducit.
Nec credas ponendum aliquid discriminis inter
Ungueta & Corium: lucri bonus est odor ex re Qualibet.
Unde habeas quærit nemo, sed oportet habere.
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, totas effudit habenas Curriculo.
Nemo satis credat, tantum delinquere, quantum

Per-

Permittas, adeò indulgens sibi latius ipsi.
Non unus mentes agitat furor.
Tantis parta malis cura majore metuque
Servantur: misera est magni custodia census.
Sensit Alexander, testa cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic qui
Nil cuperet, quam qui totum sibi posceret orbem.
Nullum numẽ abest si sit Prudentia, sed te
Nos facimus Fortuna Deam: mensura tamen quæ
Sufficiat census, si quæ me cõsulat, edam.
In quantum sitis atque fames & frigora poscunt,
Quantum Epicure tibi parvis suffecit in hortis.
Nunquam aliud Natura, aliud sapientia dicit.
[a] Cum Deus intonuit, non se subducere nimbo
Hoc demum pietas, hoc socialis, amor
[b] Pondus adest verbis, grave & immutabile sanctis
[c] Virtutibus ille Fortunam domuit nunquamque levantibus alte

In-

[a] *Ovid.* [b] *Papin.* [c] *Claud.*

Intumuit rebus; sed mens circũflua luxu
Noverat intactum vitio servare vigorem.
,, Hic nõ divitias nigrãtibus abdidit antris,
,, Nec tenebris damnavit opes; sed largior imbre (tervas,
,, Sueverat innumeras hominũ ditare ca-
,, Quippe velut denso currentia munera nimbo
,, Cernere semper erat; populis undare Penates: (tos.
,, Assiduos intrare inopes; remeare bea-
,, Præceps illa manus fluvios superabat Iberos.
Aurea dona vomens. (re parvo.
[a] Spiritus est magnus quamvis sim corpo-
[b] Dũ rapiãt mala fata bonos, ignoscite fasso,
Sollicitor nullos esse putare Deos.
[c] Sunt nobis nulla profecto.
Numina cũ cæco rapiantur singula casu,
Mentimur regnare jovẽ: spectabit ab alto
Æthere Thessalicas, cum teneat fulmina, clades?
[d] Si vestro meritas pẽditis crimines pœnas,
Nõ culpa in justos rejiciẽda Deos, (nit
[e] Premit ultio noxas Tũ gravior cũ sera ve-
[f] Crescit enim occultè cum longo pœna reatu. Et

[a] Auson. [b] Ovid. [c] Lucan. [d] Ambros. [e] Nep. [f] Prosp.

a Et ratio mensura boni, quā sēper adhærēs
Felici gressu felix comitatur honestas.
b Et luxus populator opum, quem semper adhærens
Infelix humili gressu comitatur Egestas.
c Curæ Quæ lacerant avidas inimico pectore mentes.
d Insolitum si quid labentia tempora promunt,
Hoc mirum mundus dicit, habetq; novū.
e Non est tam sordida Divis
Cura, nec humanas fas est demittere in artes
Sidera subducto regnant sublimia mundo
f Toti Dominabere mūdo si servire velis.
g Si qua foret tellus quæ fulvum mitteret aurum, Hostis erat.
Dominoque parabat Exitium fæcundus ager: -- metuenda colonis.
Fertilitas
h Instat terribilis vivis, morientibus hæres
Congestæ cumulantur odes, orbisq: ruinas Accipit una domus
Longe erit à primo quisq; secundus erit
i Acer Amor Deus est fætas domat ille leænas.
Pænis & sanguine pasci Turpe ferumque putes.
k Lætiferis calidi spirarunt flatibus Austri.

a *Alan.* b *Claud.* c *Virg.* d *Prof.* e *Sever.* f *Claud.* g *Tero.* h *Clau.* i *Nep.* k *Ovid.*

So-

[a] Solatia letho Exitium commune dabit
Sensumque malis detraxerat usus.
[b] Vera redit facies, adsimulata perit
Grataque nobilium requies Lactuca ciborum.
[c] Multa miser timeo, quia feci multa proterve,
Exemplique metu torqueor ipse mei
[d] Si judicas cognosce, si regnas jube.
[e] Quisnam audet leges vibrato imponere ferro?
Inflammata semel nescit mitescere virtus
[f] Jam pone modum, nimiumque secundis
Parce Diis.
[g] Festinat enim decurrere velox
Flosculus, angustæ miseræque brevissima vitæ Portio.
[h] Ille etiam cæloque receptus.
[i] Di precor hunc juvenem quem vos, nisi fallor, ab ipso
Æthere misistis, post lõga reducite secla.
[k] Ingeniũ cæleste suis velocius annis
Crescit, & ignavæ fert male damna moræ
[l] Vox diversa sonat populorum est vox tamen una
Quâ verus patriæ diceris esse Pater.

Na-

[a] *Claud.* [b] *Petro.* [c] *Ovid.* [d] *Sen.* [e] *Claud.* [f] *Tapi.* [g] *Iuve.* [h] *Manil.* [i] *Calpur.* [k] *Ovid.* [l] *Mart.*

a Naturamque simul fratremque hominemque cruentus Exuit,
Indue mente patrem.
b Sed juvat ignotas semper transire per orbes
Scrutarique novum pelagus, ô totius & est Orbis in hospitio.
c Juppiter est quodcunque vides, quodcunque movemur. (nocuit.
d Pænamque luit formidine pœnæ: Qui
e O maxime rerum, & merito, Pietas homini tutissima virtus,
f Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deos æquat clemẽtia nobis.
g Magna Dei pietas, semper qui temperat iram. (tempus:
h Dum peragit Vernum jovis inconstantia
Veris enim dubitanda fides, modò fronte serena (bos intulit.
Blandius arrisit, modò cum caligine nim-
Tu si animo regeris Rex es, si corpore servus
i Imposuit te alto fortuna locumque tueri
Jussit, honoratum Livia perfer onus.

Ad-

a *Claud.* b *Manil.* c *Arat.* d *Clau.* e *Petron.* f *Clau.* g *Dracon.* h *Calpur.* i *Albin.*

Ad te oculos aurefque trahis, tua facta notamus,
Nec vox miffa poteft Principis ore tege.
[a] Fallaces femper curis torquentur amaris.
[b] Confcia mens ut cuique fua eft, ita concipit intra
Pectora pro meritis fpemque metumque fuis.
Qui fe terrarũ dedicat orbi, Eripit ipfe (fibi
Obvius ibat, Fretus amicorum clypeo
[c] Pro facie multis vox fua lena fuit.
[d] Rerum humanarum divinarumq; poteftas
Fors, cui nulla placet nimium fecura poteftas.
[e] Non oculos, fed ventrem pafcere veni.
[f] Arcanum Natura caput nõ prodidit ulli
[g] Conceffoq; capit [h] vixiffe colonus, Quam Dominus rapto.
[i] Qua fletero adverfis, hac nitar mente fe- (cundis:
Nec mala me vincẽt, nec bona me capiẽt.
Dura ad opẽ Fortuna vocat: nã læta fo- (vere
Nequaquã magni eft animi decus.
[k] Secum petulans amentia certat
Jamq; oblita fui nec fobria divitiis mens.
——— immedicabile vulnus
Enfe

a *Profp.* b *Ovid* c *Ovid.* d *Optat.* e *Mart.* f *Lucan.* g *Claud.* h *fc. potius.* i *D. Aug.* k *Claud.*

a Enſe recidendum eſt ne pars ſincera trahatur. (culpæ.
b Suprema pericula ſemper Dant veniam
Quam, qui novit amat, qui non novere verentur. --- Nulli commiſſa metallo
c Forma Dei, mentes habitare & pectora gaudet.
d Quæ nunquam nocitura, timentur jurgia.
e Avari inter opes inopes, & ſic quaſi Tantalus ille
Inter aquas ſitiunt, nec habent quod habere videntur.
f Per varios uſus artem experientia fecit,
Exemplo monſtrante viam.
g Achilles.
Omnia forinoſa propter Briſeida paſſus.
h Clauſos acuunt extrema pericli,
Et fractis rebus violentior ultima Virtus.
i Virtus Scipiadæ & mitis Sapientia Læli.
k Non mihi ſaxa loqui vanus perſuadeat horror. (hæret.
l Nomen amicitiæ ſi, quatenus expedit,
Calculus in tabula mobile ducit opus.
m Iratus rege te; Sic nobilis ira Leonis
In ſibi proſtratos ſe negat eſſe feram.

Sed

a *Ovid.* b *Claud.* c *Stat.* d *Claud.* e *Arat.* f *Manil.*
g *Proper.* h *Silius.* i *Hor.* k *Falco.* l *Petron.* m *Vetus.*

a Sed current albusque dies, horæque serenæ.

b Laudibus, amissi cogor lacrimare parentis,
Fluxerunt madidis gaudia mæsta genis.

c Divum Domus Aurea Roma.

d Et piscem tremulâ salientem ducere seta.

e ——Totosque infusa per artus
Major in exiguo regnabat corpore Virtus.

f Tota domus duo sunt, iidem parentque jubentque.

g Tecũ unà tota est nostra sepulta Domus.
——Legibus omne reductis,

h His aderit, moremque fori, vultumque priorem
Reddet, & adflictum melior Deus auferet ævum

i Arboribus suis horror inest
Horrentiq; atrum nemus imminens umbrâ.

k Cælestia pectora sanè Nil trãsire potest,

l Quis enim divinum fallere pectus Posset

m Ista canat, majore Deo, quem Delfica laurus Impulit.

n ——Mentemque priorem
Expulit, atque hominem toto sibi cedere jussit Pectore.

o Imperii salvâ si Majestate liceret, Volverer ante pedes. For-

a *Silius.* b *Ratil.* c *Auson.* d *Maro.* e *Papin.* f *Ovid.* g *Catul.* h *Calpu.* i *Luca.* k *Gunt.* l *Claud.* m *Celun.* n *Lucr.* o *Luc.*

a Forma dies Vitæ, nox mortis imago
b Rebus in adversis quæ jacuere juvans.
c O quantum est subitis casibus ingenium?
d Vitæ cui causa voluptas, elumbem mollire animum.
e Pingit lacteolas purpura grata genas.
f Illis cura sui vultus frontisque decoræ
Sẽper erit, tortosq; in flexũ ponere crines,
g Magna Dei Pietas sẽper qui cõtinet irã.
h Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant
Antehac, dementes sese flexere.
i Quod mihi detractum est vestros accrescat ad annos,
Prole meâ Paulum sic juvat esse senem.
k Profecit poto Mithradates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.
l Majus erat potuisse tamen, nec velle Triumphos
Major res magnis abstinuisse fuit.

DEUS.

Principiũ Deus ipsum : in Principio Deus ipso;
Et post Principium, Principioq; prius.
Principiũ sine Principio est, à Principio isto
Principium capiunt omnia Principia.

Disper-

a *Hilar.* b *Petr.* c *Mart.* d *Prud.* e *Polit.* f *Manil.*
g *Draco.* h *Enn.* i *Prop.* k *Mart.* l *Pede.*

Dispersus toto licet infinitus in orbe
Sit Deus, in toto quæritur orbe Deus.
Omnia cũ videat, nulli Deus ipse videtur,
Solus ubique patet, solus ubique latet.
Venit in hunc mundũ, *vidit* mortalia, *Vicit*.
Mortem, & ad superos in sua Regnà redit.
Ut semper veniunt ad candida tecta columbæ,
Ingreditur sanctus candida corda Deus.
† Christum tulit, atque Crucem Christus tulit, & sic.
Pro nobis illum Crux tulit, ille Crucẽ.
Erranti, pereunti, ægro; via, vita salusq;
Mors Mortis pendens in Cruce, cruxque crucis.
Pharmaca sunt potius quam vulnera, vulnera Christi;
Curat enim plagis vulnera nostra suis.
Sponsa Dei, Patrisque parens & Filia Filî,
Virgo, nec absque Viro, Mater, at absque Viro.
Virgo Beata licet communi voce voceris,
Inter mulieres es benedicta magis.
Nil mihi prodesses si tantum Virgo fuisses,
Quantum at profueras, O quia Mater eras.

Nos Ratio docet esse Deum, cogitq; fateri,
Hac ratione fides est Rationis opus.
-In Verbis nunc hæret Amor, non rebus, ut olim,
Penditur à sensu non ratione fides:
In caput ascendit, quondam quæ in pectore sedit (erat.
Relligio: Cerebri est quæ modo cordis
-Non tibi tanta fides facere ut miracula possis,
Tanta nec, ut possis credere facta, fides.
-Nil sensus ratione carens; Ratio fidei expers: (Deo.
Nil sine Amore Fides, nil Amor absque
-Speraret nemo Cœlos, si nemo timeret
Tartara, prudenti spem facit ipse Metus:
-Qui dubitat non errat, adhuc in utrumq; paratus,
Error opinando, non dubitando venit.
-Lex & Relligio junxerunt fœdera, pravas
Hæc hominum mentes comprimit, illa manus.
Et latro & cautus præcingitur ense viator,
Scripturã Hæretici Catholiciq; legunt,
* Omnis nostra Fides pendet ab Historia.
-Unus Amor: Præcepta Decem: Spes unica: Vota

Sunt septem: Articuli sex bis: at una
Fides. (*scire*;

* Optima det tibi *Velle* Deus, Verissima
Hæc cuicunq; dedit, Maxima *posse* dabit.

* Ut nulli nocuisse velis imitare columbã,
Serpentem ut possit nemo nocere tibi.

* In lecto tua vota facis, resupinus adoras:
Quid mirũ ignavas Marce perire preces?
Orantis, quasi non orantis, inania Verba
Sic audit, quasi non audiat, illa Deus.

* Instituere Patres nostri jejunia sanè,
Ut caro Spiritui pareat, ille Deo:
Tu semper plenâ servas jejunia mensâ,
Spiritus ut carni serviat, illa tibi.

* Est Charitas perfectus Amor, perfectaq; Virtus
Qua sine perfectum nil reperire potes.

-Nullum majus erit lucrum quam pascere egenos
Fænore nã grandi centupla dona feres.

-Quas Christi causa miseris donabis egenis,
In cœlo æternas conciliabis opes.

-Munera si gratis dederis, si lætus Amicis,
Tollet divitias has tibi nulla dies.

-Munera ne numera miseris quæcunque dedisti,
In cœlis numerat, munerat illa Deus.

Vir

-Vir justus dat cuique suum, sed te dare oportet
Divitibusque suum, pauperibusq; tuum.
-Exẽplo virtus bene discitur atq; docetur,
Qui dare mî suadet, pauperibus sua det?
-Bella patẽs Virtus, virtus abscõdita bulla,
Et frustrà quæ sunt, esse negare potes.
-Improbitas tanti, Probitas tã deniq; parvi,
Pẽditur ut probrũ pænè sit esse probũ.
-Desperanda salus, qui verũ audire recusat,
Inque suum præceps labitur exitium.
Si quicquid rarum carum est, preciumque meretur:
Crede mihi res est, vir, pretiosa, bonus.
*NudaSacerdotis docti, bene *credere* inertẽ
Verba docent populum, *Vivere* Vita docet.
Ut decuit docuit qui re sua verba probavit
Plus malefacta nocent, quam benefacta docent (dit,
*Una sacerdotis manus accipit, altera cõ-
Tertia si fuerit tum dare promtus erit.
* Cõmune est vitiũ, tamẽ est nil carius illo
Res vilis Virtus rara sit usque licet.
* Gallinas pingues, perdices & Phasianos,
Divitibus mittis pauperibusque nihil:
Mittere personæ vis convenientia cuique,

Mitte cibos miseris, divitibusque famem,

-Munera divitibus nō dat,ne dādo rogaret;
Pauperibus donat nil, quia pauper Olus: (tus,

Exspectās meliora datis dat munera Quin-
Quodq;verebatur poscere dando petit,

-Accipere humanū est inopi donareDeorū,
Nunquam tā paucos credo fuisse Deos.

-Donat ut accipiat, non accipit ut det avarus
Accipere est illi meta, sagitta dare

-Magnus Amor tuus est si multum hoc tempore dones,
Si multum credas est tua magna fides.

-Quo cui plus dederis, magis hoc tibi fiet amicus,
Quo plus credideris hoc magis hostis erit. (hamo,

-Munera magna quidem misit,sed misit in
Et piscatorem piscis amare potest.

-Quæ fuit à Domino promissa *petentibus* olim
Gratia, nunc solum dantibus illa datur

Dant homines hodie gratis nihil, omnia gratis.
Ex nihilo nihil fit: da dabiturque tibi.

Est homo qui locuples inopi, nil donat amico. Qui

Qui rapit hic lupus est, qui dabit ille Deus.

* Divitias Cleri peperit devotio vulgi,
Degenerem prolem, relligiosa parens.

* Imperium gladio, sed opes sub clave tenentur,
Ditior est Paulo scilicet, inde Petrus
Esse inopem Divum, sua dicit epistola, Paulum,
Hoc sanctus de se nullibi Petrus ait.

* Virtutem Genii duo semper in Orbe sequuntur
Hic bonus, ille malus; Gloria & invidia.

* Divitiis plerunque caret bonus, intus abundans,
Ingenio fortis Vir, sapiensque fide.

* Scit sapiens, vult cuique suum jus reddere justus,
Qui facere hoc audet fortis habēdus erit.
Trita magis juris, quam justitiæ via, quanquam
Juris iter longum justitiæque breve est.

* Si judex tibi surdus erit, desertus abibis,
Et frustra, amissa lite, disertus eris.
Qui caret argento frustra utitur argumento,
Qui dare scit, nō qui dicere, rhetor erit.

-Judicibus plus quam juri ſtuduiſſe memento,
Hos tibi quam leges conciliato prius.
Miraris clauſæ quod ſint tibi judicis aures,
Cũ tua judicibus non ſit aperta manus:
Cum reus eſt dives Prætorẽ nactus avarũ,
Quid non ſperabit poſſe licere ſibi?
-Fungitur officio rarus ſine munere judex,
Cur? niſi quod ſanctum munere munus emit.
Conſuetudo & mos vim legis habere videntur.
Improbitas hodie vim quoq; legis habet.
*Qui pro juſtitia poſcit ſibi munera judex
Eſt ſimilis piſci, quando capit capitur.
* Non eſt dignus equo cui carior eſt equus æquo:
Haud ideo gaudebis equo ſi feceris æquũ:
Æquum qui faciunt his male currit æquus. (lat æquus,
Æqui hoſtes vectantur equis, pedes ambu-
Ergo ſperne æquum, ne tibi deſit equus.
* Non equus ad cælos generoſum Caſtora vexit (tulit.
Nec puto Triptolemon currus in aſtra
Semita, cælorum eſt anguſta, pedeſtribus apta,

Am-

Ambulat in lata currus equusque via.
* Legem ne violet Vis, adversaria juris
Maxima, justitiã callida jura premant.
Jure tibi in leges permissa potentia, summum
Intra *Cancellos* jus cohibere suos.
Lex sine Rege velut lumẽ sine sole fuisset,
Rex sine Lege velut Sol sine luce foret
Grex Regem primò legit, Rex cum Grege Legem
Condidit, hinc Legem Rex regit atque Gregem.
*In mũdo nil cõstat, in orbẽ vertitur orbis,
Quid mirũ, recti quod sit in orbe nihil?
Lis genuit leges, legum lis filia, vivi
Non sine lite solet, nec sine lege potest.
* Sis bonus anne malus quid refert Paule? premuntur
Jure mali quasi vi: vi quasi jure boni.
Tutus ubique manes si calliditate valebis,
Non est simplicitas digna favore magis.
Primum est esse suum, tamen hoc cui fata negarunt,
Alterius non sit, qui Regis esse potest.
* Theologi ambigui, juristæ lenti & iniqui
Immundi medici, Mũdus ab his regitur.
Theologis animam subjecit lapsus Adami,

Et corpus medicis, & bona juridicis.
Ægrotant Medici, fraudantur Jureperiti.
Descendunt multi in Tartara Theologi.
Immodicus Medicus, Legistaque vivit ut exlex,
Quid sunt Theologi? nil nisi Thejo-logi.
Theologus sapiens sit, ut omnibus omnia fiat,
Juridicus prudens sit, medicusque sciens.
Integra causidico narrāda est causa perito,
Et Medico morbus; crimina Theologo:
Qui vis fortunas, animam corpusq; tueri,
His tribus in vita dissimulato nihil.
* Theologi certant & adhuc sub judice lis est,
O utinam lis sub judice tota foret
* Theologi certant & adhuc de judice lis est,
O utinam lis de judice sola foret:
Tanta vel in nobis utinam lis esset Amoris,
Quantus, in hoc lacero tempore, litis amor
* Jurisconsultorum idem status ac Medicorum est,
Damna quibus licito sunt aliena lucro:
Hi morbis ægrorum, agrorum litibus illi,
Dant

Dant patienter opem, dum potiantur opum
Legista & medicus sunt juris uterq; periti.
Hic ægros alter jure tuetur agros
Jus dare cuiq; suum didicit Legista clienti,
Ægroto Medicus jus dare cuique suum
Jus Legistarum quid differat à Medicorũ.
Iure rogas? Siccum est illud; at hoc liquidum.
Ille vafer nisi sit, nisi sit temerarius alter,
Se mendicato pascat uterque cibo.
Ulceribus Galene vales tantummodo nostris,
Stultitiæ nostra justiniane sapis.
* Incidit id Scyllam cupiens evitare Charybdin,
Qui morbum fugiens incidit in medicũ.
Stulti dum vitant vitia in contraria currunt,
Qui litem fugiunt, causidicumque petunt.
* Qui modo venisti nostram mendicus in urbem,
Paulum mutato nomine fis medicus:
Pharmaca das ægroto, aurũm tibi porrigit æger,
Tu morbum curas illius, ille tuum.

Accipit oblatum Medicus, dare non solet
aurum:
Pharmaca dat medicus, non solet accipere.
Ordonner medicos, ægros *or donner* oportet,
Alterius sic res altera, poscit opem.
* Jurisconsultos multos injuria ditat,
Rikkius ingentes jure paravit opes.
-Jurisprudentes prudentes jure vocantur,
Tam bene cũ studeát provideantq; sibi.
-Ipse tibi causas dicis non Marce clienti,
Qui tibi Trajectũ non sibi portat opes:
Certa tibi lex est, lis est incerta clienti:
Tu lucri, damni, certus at ille sui.
-Cantabunt reduces coram latrone cliẽtes:
Sẽpeȝ enim vacuus currit ab urbe cliẽs.
-Ne siccus volvente rota crepet ungitur
axis,
Causidicum mos est ungere ne taceat.
-Pontice causidico nil porrigis, ista chyragra est,
Ille pedem pro te non movet, hæc podagra est.
* Causificus si non esses litésque creares,
Causidcus quanquá sis morerêre fame,
-Terminus est nullus tibi, nulla vacatio
lucri, To-

Totus enim lucro litigiisque vacas.
Causæ perduntur quæ paupertate reguntur.
Quælibet abscindi pars corporis ægra jubetur.
Excipiunt Medici, Theologique caput.
Pragmaticus vir blandiloquus, nullius amicus,
Cum tibi dicit ave, sic ut ab hoste cave.
Reges belligerãt, faciunt & fœdera Reges
Est aliquid sera denique pace frui
Præsbiteri certant, atque immortalia nectunt
Jurgia, litigiis non posuere modum.
Unde, venenatæ levis inclementia linguæ
Et quam sit calamus sævior ense; patet.
*Provocat ad facinus dum sævit iniqua potestas,
Et sibi subjectos non sinit esse pios
O quanta exempli generoso in Principe Vis est.
Tu vitando vetas, tu faciendo jubes.
Princeps principium motus, Res regula vitæ,
Orbis circumfert omnia, Rex populum.
A tenero ungue sequi Regum sublimia castra,

Perplacet, at non sic itur ad astra tamē
-Insipiēs Aulam quisquis sectatur ob ollā,
Concoctu duros continet illa cibos
-Vana Palatinos quos educat Aula cliētes,
Dicitur auratis nectere compedibus,
Scilicet est aliquid generoso carcere claudi
Et juvat aurata compede posse frui.
Vita quid est aliud nisi scena? aut ludere disce
Curis sepositis, aut cruciare miser.
-Dulcis inexpertis cultura potentis amici
Expertus metuit, propriaq; arva colit.
-Mobile mutatur semper cum Principe vulgus
Semper habet comitem vis metuenda metum
-Esto quod es, quod sunt alii sine quemlibet esse.
Quod nō es nolis, quod potes esse velis.
-Tecum nil mihi sit gens Aulica, docta rogare,
Cum das parca satis, prodiga quando petis.
Omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum
- Munera me terrent ut nihil inde petam.

Aula

Aula suos retinet mores sit parva sit ampla.
Quo major tamen est hoc violenta magis.
Vi Proceres supplent cum verba probantia desunt,
Textaque cum debent solvere crura legant.
Quisquis in ambigua se non accommodat Aula
Omnibus ingeniis non habet ingenium:
Dissimula simula quoties occasio poscit,
Moribus ut morem temporibusq; geras.
Temporibus si rite sapis servire memento
Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ,
Qui sapit innumeris moribus aptus erit.
Nemo gradus nisi per plures ascendit in Aula,
Ad descendendum plus satis unus erit.
Et quamvis soli possint prodesse Potentes,
Non prosunt potius, plurimum obesse solent.
Nulla fides unquã miseros elegit amicos,
Et cum fortuna statque caditque fides.

Est

Disperſus toto licet infinitus in orbe
Sit Deus, in toto quæritur orbe Deus.
Omnia cū videat, nulli Deus ipſe videtur,
Solus ubique patet, ſolus ubique latet.
Venit in hunc mundū, *vidit* mortalia, *Vicit*.
Mortem, & ad ſuperos in ſua Regnà redit.
Ut ſemper veniunt ad candida tecta columbæ,
Ingreditur ſanctus candida corda Deus.
† Chriſtum tulit, atque Crucem Chriſtus tulit, & ſic.
Pro nobis illum Crux tulit, ille Crucē.
Erranti, pereunti, ægro; via, vita ſaluſq;
Mors Mortis pendens in Cruce, cruxque crucis.
Pharmaca ſunt potius quam vulnera, vulnera Chriſti;
Curat enim plagis vulnera noſtra ſuis.
Sponſa Dei, Patriſque parens & Filia Filî,
Virgo, nec abſque Viro, Mater, at abſque Viro.
Virgo Beata licet communi voce voceris,
Inter mulieres es benedicta magis.
Nil mihi prodeſſes ſi tantum Virgo fuiſſes,
Quantum at profueras, O quia Mater eras.

Nos

Nos Ratio docet esse Deum, cogitq; fateri,
Hac ratione fides est Rationis opus.
-In Verbis nunc hæret Amor, non rebus, ut olim,
Penditur à sensu non ratione fides:
In caput ascendit, quondam quæ in pectore sedit (erat.
Relligio: Cerebri est quæ modo cordis
-Non tibi tanta fides facere ut miracula possis,
Tanta nec, ut possis credere facta, fides.
-Nil sensus ratione carens; Ratio fidei expers: (Deo.
Nil sine Amore Fides, nil Amor absque
-Speraret nemo Cœlos, si nemo timeret
Tartara, prudenti spem facit ipse Metus:
-Qui dubitat non errat, adhuc in utrumq; paratus,
Error opinando, non dubitando venit.
-Lex & Relligio junxerunt fœdera, pravas
Hæc hominum mentes comprimit, illa manus.
Et latro & cautus præcingitur ense viator,
Scripturã Hæretici Catholiciq; legunt,
* Omnis nostra Fides pendet ab Historia.
-Unus Amor: Præcepta Decem: Spes unica: Vota

Sunt ſeptem: Articuli ſex bis: at una
Fides. (*ſcire*;
* Optima det tibi *Velle* Deus, Veriſſima
Hæc cuicunq; dedit, Maxima *poſſe* dabit.
* Ut nulli nocuiſſe velis imitare columbã,
Serpentem ut poſſit nemo nocere tibi.
* In lecto tua vota facis, reſupinus adoras:
Quid mirũ ignavas Marce perire preces?
Orantis, quaſi non orantis, inania Verba
Sic audit, quaſi non audiat, illa Deus.
* Inſtituere Patres noſtri jejunia ſanè,
Ut caro Spiritui pareat, ille Deo:
Tu ſemper plenâ ſervas jejunia mensâ,
Spiritus ut carni ſerviat, illa tibi.
* Eſt Charitas perfectus Amor, perfectaq; Virtus
Qua ſine perfectum nil reperire potes.
-Nullum majus erit lucrum quam paſcere egenos
Fænore nã grandi centupla dona feres.
-Quas Chriſti cauſa miſeris donabis egenis,
In cœlo æternas conciliabis opes.
-Munera ſi gratis dederis, ſi lætus Amicis,
Tollet divitias has tibi nulla dies
-Munera ne numera miſeris quæcunque dediſti,
In cœlis numerat, munerat illa Deus.

Vir

-Vir justus dat cuique suum, sed te dare oportet
Divitibusque suum, pauperibusq; tuum.
-Exẽplo virtus bene discitur atq; docetur,
Qui dare mî suadet, pauperibus sua det?
-Bella patẽs Virtus, virtus abscõdita bulla,
Et frustrà quæ sunt, esse negare potes.
-Imprŏbitas tanti, Probitas tã deniq; parvi,
Pẽditur ut probrũ pænè sit esse probũ.
-Desperanda salus, qui verũ audire recusat,
Inque suum præceps labitur exitium.
Si quicquid rarum carum est, preciumque meretur:
Crede mihi res est, vir, pretiosa, bonus.
*NudaSacerdotis docti, bene *credere* inertẽ
Verba docent populum, *Vivere* Vita docet.
Ut decuit docuit qui re sua verba probavit
Plus malefacta nocent, quam benefacta docent (dit,
*Una sacerdotis manus accipit, altera cõ-
Tertia si fuerit tum dare promtus erit.
* Cõmune est vitiũ, tamẽ est nil carius illo
Res vilis Virtus rara sit usque licet.
* Gallinas pingues, perdices & Phasianos,
Divitibus mittis pauperibusque nihil:
Mittere personæ vis convenientia cuique,

Mitte cibos miseris, divitibusque famem,
-Munera divitibus nõ dat, ne dãdo rogaret;
Pauperibus donat nil, quia pauper Olus: (rus,
Exspectãs meliora datis dat munera Quin-
Quodq; verebatur poscere dando petit,
-Accipere humanũ est inopi donare Deorũ,
Nunquam tã paucos credo fuisse Deos.
-Donat ut accipiat, non accipit ut det avarus
Accipere est illi meta, sagitta dare
-Magnus Amor tuus est si multum hoc tempore dones,
Si multum credas est tua magna fides.
-Quo cui plus dederis, magis hoc tibi fiet amicus,
Quo plus credideris hoc magis hostis erit. (hamo,
-Munera magna quidem misit, sed misit in
Et piscatorem piscis amare potest.
-Quæ fuit à Domino promissa *petentibus* olim
Gratia, nunc solum dantibus illa datur
Dant homines hodie gratis nihil, omnia gratis.
Ex nihilo nihil fit: da dabiturque tibi.
Est homo qui locuples inopi, nil donat amico! Qui

Qui rapit hic lupus est, qui dabit ille
Deus.

* Divitias Cleri peperit devotio vulgi,
Degenerem prolem, relligiosa parens.

* Imperium gladio, sed opes sub clave tenentur,
Ditior est Paulo scilicet, inde Petrus
Esse inopem Divum, sua dicit epistola, Paulum,
Hoc sanctus de se nullibi Petrus ait.

* Virtutem Genii duo semper in Orbe sequuntur
Hic bonus, ille malus; Gloria & invidia.

* Divitiis plerunque caret bonus, intus abundans,
Ingenio fortis Vir, sapiensque fide.

* Scit sapiens, vult cuique suum jus reddere justus,
Qui facere hoc audet fortis habẽdus erit.

Trita magis juris, quam justitiæ via, quanquam
Juris iter longum justitiæque breve est.

* Si judex tibi surdus erit, desertus abibis,
Et frustra, amissa lite, disertus eris.

Qui caret argento frustra utitur argumento,
Qui dare scit, nõ qui dicere, rhetor erit.

-Judicibus plus quam juri studuisse memento,
Hos tibi quam leges conciliato prius.
Miraris clausæ quod sint tibi judicis aures,
Cũ tua judicibus non sit aperta manus:
Cum reus est dives Prætorẽ nactus avarũ,
Quid non sperabit posse licere sibi?
-Fungitur officio rarus sine munere judex,
Cur? nisi quod sanctum munere munus emit.
Consuetudo & mos vim legis habere videntur.
Improbitas hodie vim quoq; legis habet.
*Qui pro justitia poscit sibi munera judex
Est similis pisci, quando capit capitur.
* Non est dignus equo cui carior est equus æquo:
Haud ideo gaudebis equo si feceris æquũ:
Æquum qui faciunt his male currit æquus.
Æqui hostes vectantur equis, pedes ambulat æquus,
Ergo sperne æquum, ne tibi desit equus.
* Non equus ad cælos generosum Castora vexit
Nec puto Triptolemon currus in astra tulit.
Semita, cælorum est angusta, pedestribus apta,

Am-

Ambulat in lata currus equusque via.

* Legem ne violet Vis, adversaria juris
  Maxima, justitiã callida jura premant.
Jure tibi in leges permissa potentia, summum
  Intra *Cancellos* jus cohibere suos.

-Lex sine Rege velut lumẽ sine sole fuisset,
  Rex sine Lege velut Sol sine luce foret
Grex Regem primò legit, Rex cum Grege Legem
  Condidit, hinc Legem Rex regit atque Gregem.

*In mũdo nil cõstat, in orbẽ vertitur orbis,
  Quid mirũ, recti quod sit in orbe nihil?
Lis genuit leges, legum lis filia, vivi
  Non sine lite solet, nec sine lege potest.

* Sis bonus anne malus quid refert Paule? premuntur
  Jure mali quasi vi: vi quasi jure boni.
Tutus ubique manes si calliditate valebis,
  Non est simplicitas digna favore magis.
Primum est esse suum, tamen hoc cui fata negarunt
  Alterius non sit, qui Regis esse potest.

* Theologi ambigui, juristæ lenti & iniqui
  Immundi medici, Mũdus ab his regitur.
Theologis animam subjecit lapsus Adami,

Et corpus medicis, & bona juridicis.
Ægrotant Medici, fraudantur Jureperiti.
Descendunt multi in Tartara Theologi.
Immodicus Medicus, Legistaque vivit ut exlex,
Quid sunt Theologi? nil nisi Thejo-logi.
Theologus sapiens sit, ut omnibus omnia fiat,
Juridicus prudens sit, medicusque sciens.
Integra causidico narrãda est causa perito,
Et Medico morbus; crimina Theologo:
Qui vis fortunas, animam corpusq; tueri,
His tribus in vita dissimulato nihil.
* Theologi certant & adhuc sub judice lis est,
O utinam lis sub judice tota foret
* Theologi certant & adhuc de judice lis est,
O utinam lis de judice sola foret:
Tanta vel in nobis utinam lis esset Amoris,
Quantus, in hoc lacero tempore, litis amor
* Jurisconsultorum idem status ac Medicorum est,
Damna quibus licito sunt aliena lucro:
Hi morbis ægrorum, agrorum litibus illi,
Dant

Dant patienter opem, dum potiantur opum
Legista & medicus sunt juris uterq; periti.
Hic ægros alter jure tuetur agros
Jus dare cuiq; suum didicit Legista clienti,
Ægroto Medicus jus dare cuique suum
Jus Legistarum quid differat à Medicorũ.
Iure rogas? Siccum est illud; at hoc liquidum.
Ille vafer nisi sit, nisi sit temerarius alter,
Semendicato pascat uterque cibo.
Ulceribus Galene vales tantummodo nostris,
Stultitia nostra justiniane sapis.
* Incidit id Scyllam cupiens evitare Charybdin,
Qui morbum fugiens incidit in medicũ.
Stulti dum vitant vitia in contraria currunt,
Qui litem fugiunt, causidicumque petunt.
* Qui modo venisti nostram mendicus in urbem,
Paulum mutato nomine fis medicus:
Pharmaca das ægroto, aurũm tibi porrigit æger,
Tu morbum curas illius, ille tuum.

Accipit oblatum Medicus, dare non folet aurum:
Pharmaca dat medicus, non folet accipere.
Ordonner medicos, ægros *or donner* oportet,
Alterius fic res altera, pofcit opem.
* Jurifconfultos multos injuria ditat,
Rikkius ingentes jure paravit opes.
-Jurifprudentes prudentes jure vocantur,
Tam bene cū ftudeāt provideantq; fibi.
-Ipfe tibi caufas dicis non Marce clienti,
Qui tibi Trajectū non fibi portat opes:
Certa tibi lex eft, lis eft incerta clienti:
Tu lucri, damni, certus at ille fui.
-Cantabunt reduces coram latrone cliētes:
Sēpet enim vacuus currit ab urbe cliēs.
-Ne ficcus volvente rota crepet ungitur axis,
Caufidicum mos eft ungere ne taceat.
-Pontice caufidico nil porrigis, ifta chyragra eft,
Ille pedem pro te non movet, hæc podagra eft.
* Caufificus fi non effes litéfque creares,
Caufidcus quanquá fis morerêre fame,
-Terminus eft nullus tibi, nulla vacatio lucri,
To-

Totus enim lucro litigiisque vacas.
Causæ perduntur quæ paupertate reguntur.
Quælibet abscindi pars corporis ægra jubetur.
Excipiunt Medici, Theologique caput.
Pragmaticus vir blandiloquus, nullius amicus,
Cum tibi dicit ave, sic ut ab hoste cave.
Reges belligerãt, faciunt & fœdera Reges
Est aliquid fera denique pace frui
Præsbiteri certant, atque immortalia nectunt
Jurgia, litigiis non posuere modum;
Unde, venenatæ levis inclementia linguæ
Et quam sit calamus sævior ense, patet.
*Provocat ad facinus dum sævit iniqua potestas,
Et sibi subjectos non sinit esse pios
O quanta exempli generoso in Principe Vis est.
Tu vitando vetas, tu faciendo jubes.
Princeps principium motus, Res regula vitæ,
Orbis circumfert omnia, Rex populum.
A tenero ungue sequi Regum sublimia castra,

Aula suos retinet mores sit parva sit ampla.
Quo major tamen est hoc violenta magis.
Vi Proceres supplent cum verba probantia desunt,
Textaque cum debent solvere crura legant.
Quisquis in ambigua se non accommodat Aula
Omnibus ingeniis non habet ingenium:
Dissimula simula quoties occasio poscit,
Moribus ut morem temporibusq; geras.
Temporibus si rite sapis servire memento
Omnibus, ut tempus serviat omne tibi.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ,
Qui sapit innumeris moribus aptus erit.
Nemo gradus nisi per plures ascendit in Aula,
Ad descendendum plus satis unus erit.
Et quamvis soli possint prodesse Potentes,
Non prosunt potius, plurimum obesse solent.
Nulla fides unquã miseros elegit amicos,
Et cum fortuna statque caditque fides.

Est

Eſt ablativo melior Theodore Dativus
Dives,& accipiẽs munera dante minor:
Heu nimium crebro nunc Ablativus in
ufu eſt.
In precio rurſum quando Dativus erit.
Si Bonus es melior,nõ major tẽpore fies,
Si Magnus major, tempore,non Melior.
Cuncta trahũt ad ſe magnates aurea,ſic ut
Ad ſe Magnetes ferrea cuncta trahunt.
Influit in fiſcum collecta pecunia,ſicut
Undiq; flumineas imbibit æquor aquas:
Effluit ex fiſco diſparſa pecunia, ſicut
Æquoris in fontes verſa recurrit aqua:
Necdum fluminibus ſaturæ ſunt æquoris
undæ,
Nec jugis fontes evacuantur aquæ:
Ut viſco capiũtur aves(Fiſcus quaſi Viſcus
Dicitur) à fiſco ſic capiuntur opes
Pompejanus ero ſi vicerit omniaMagnus;
Omnia ſi Cæſar, Cæſarianus ero.
Parcite Natales timidi numerareDeorum.
Cæſaribus Virtus contigit ante diem.
Ante annos ſciviſſe nocet, nam plurima
virtus
Perſuaſit morti ut crederet eſſe ſenem.
Ingenioſus at inſipiens eſt abſq; cibo ſal:
Doctus inUrbanus quid?cibus abſq;ſale.

Diſ-

[a] Disce bonas artes moneo generosa juventus,
Non tantum trepidos ut tueare reos:
Quam populus, judexque gravis, Lectusque Senatus,
Tam dabit eloquio victa puella manus.
Sit procul omne nefas, ut ameris amabilis esto,
Ingenii dotes corporis adde bonis:
Este procul lites & amaræ prælia linguæ,
Dulcibus est verbis mollis alēdus amor:
Blanditias affer, auresque juvantia verba,
Asperitas odium sævaque bella mover.
Nec tibi conveniet cunctos modus unus ad annos
Longius insidias curva videbit anus.
Si doctus videare rudi, petulansve pudēti,
Diffidet miseræ protinus illa sibi
Parva leves capiūt animos, fuit utile multis
Pulvinum facili composuisse manu.
Mēs erit apta capi tunc cū lætissima rerū
Ut seges in pingui Luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent, nec sunt adstricta dolore,
Ipsa patent: blanda tū subit arte Venus.
Ludimus incauti studioque aperimur ab ipso,

a *Ex Ovidio.*

Nu-

Nudaq; per lusus, pectora nostra patet.
-Vinû vera Vetus promit, mysteria prodit,
Sicca latent hominum pectora, pota patent.
Vinum cor aperit, renes Rhenensia vina
Scrutantur: Bacchum quis neget esse Deum?
-Cur Regis sapientis erat sapientia votum?
Optasset Salomon, si sapuisset, opes.
Non optavit opes Salomon, sapientius optat,
Nam sapere optavit: cur? quia non sapuit.
-Credulitas error potius quam culpa videtur:
Est error nimium credere, culpa parum.
-Qui cito crediderit falletur sæpe, levisque
Est cordis: raro fallitur arte senex.
-Qui cuivis quidvis credit, male creditur illi,
Quo credis mihi plus, hoc tibi credo (minus.
-Tu credis nullis, omnes tibi Firmice credunt,
Omnibus Aule soles credere, nemo tibi.
-Fide parum, multumque vide, nam fidere multum
Et vidisse parum maxima damna parit,

Fide,

Fide, sed absq; vide nulli jam fidere tutum,
Ante retroque vide ne capiare fide.
-Credendo, Vanis didici nõ credere verbis,
Spes desperantem me mea falsa facit.
-Nil temere facias, timide nihil, omnia caute,
Cuncta cito, sero nil, subitoque nihil.
-Omnia despera prudẽter, & omnia spera,
Fortiter, ut caveat omnia, nil metuas.
-Natura es timidus? fortem Prudentia reddet,
Nemo cavenda timet, qui metuenda cavet.
-Præteriti spes nulla manet, spes sola futuri:
Res abeunt sine spe, spes redeũt sine re.
Dum nos præteriti dolor angit, cura futuri,
Bellua quod præsens est capit, illa sapit
-Dum mortem vitare studet vitamq; tueri,
Se toto vitæ tempore torquet homo:
Bruta bonis fruitur præsentis bestia vitæ,
Dum vivit vivit: cũ moritur, moritur:
-Cogimur à gratis animum suspendere rebus,
Atque ut vivamus vivere desinimus
-Naturæ linguam corrupta scientia nescit,

Na-

Naturæ voces Lexica nulla notant:
Sensa figurato promit sermone colonus,
Gestit & urbano rusticus ore loqui:
Vita quoque ornatur variis, sic lingua, figuris,
Tota figurata est, vivimus ut loquimur.
[a] Quod bene fit, male fit, nimium si fiat aperte
[b] Occultè dum fit; quod male fit, bene fit.
Non peccat quicunque potest peccasse (negare,
Solaque famosum culpa professa facit.
-Prudẽtis cavisse viri est, mala, ferreq; fortis
Ut mala non metuat iste, nec ille ferat.
-Qui rerũ novit causas, ac tempora servat,
Temperat affectus, ordinat acta, sapit.
-Fata regunt fatuos, sapiens dominabitur astris,
Non fatum, at fato se regit ipse suo.
-Angelus est nimium felix, quia corporis expers,
Bruta nec infelix bellua, mente carens.
Solus homo miser est; ita mente & corpore constat.,
Sentiat ut fragilem se, miserumque sciat.
Scilicet omnis homo (Menedemi nam sumus omnes)

[a] *Theol* [b] *Polit.*

Se

Se ratione angit, non ratione regit.

-Seu res præsentes considero sive futuras,
Nemo hominum magis est te, Damiane, miser.

Improbus es, nil te seclum juvat ergo futurum; (hil.
Stultus es, hoc seclum te juvat ergo ni-

-Gignit iners Natura homines, homo condidit artes,
Ars opus est hominis, non opus artis homo:
Nemo Ducẽ sequitur Naturã, vivitur arte.
-Factus homo est operis nunc opus ipse sui.

-Non te dicẽtis moveat reverẽtia, sed quid
Dixerit attendas, qua ratione probet.

Nulla mala est fortuna, sed æqua & omnibus unã,
Spem dat pauperibus, divitibusq; metũ.

O Res fallaces, potius, spes vero fideles,
Quæ vel ad extremum nos comitantur iter

Quid mirũ fortuna tibi contraria quod sit,
Crinita est illi frons, Line calva tibi.

Sola dolenda reor præsentia damna: dolemus
Præterita? heu nimiũ sero: futura? cito:

Gau-

Gaudia poſt luctus veniunt, poſt gaudia luctus, (mus
Semper in ambiguo (ſpeve metuve) ſu-
Incōſtās fortuna breves mutatur in horas,
Naſcitur inde mihi Spes, Metus unde tibi: (per;
-Semper ſollicitus fuit Irus: cur? quia pau-
Nec tu Batho minus: cur? quia dives eras.
-Dives ſit an pauper non eſt mihi dicere promtum,
Qui ſpes infido credit opeſve mari:
-Rem decoxit iners Chymicus, dum decoquit aurum
Et bona dilapidat omnia pro lapide.
-Ingenii Franciſce tui vigor igneus: unde
Colligis hoc inquit? naſcitur igne nihil.
-Ingenium ſcis quid valeat; quid Pontice virtus,
Si rerum ſcitur verus egendo valor.
-Captivũ Line te tenet ignorãtia duplex,
Scis nihil, & neſcis te quoq; ſcire nihil.
-Eſt tibi librorum Line copia, doctior eſſes
Si tibi librarum copia tanta foret
-Se ſolum Lubbertus amat, miratur, adorat:
Non modò ſe ſolũ ſe quoq; ſolus amat.

Sim-

-Simpliciter pateat vitiũ fortaſſe puſillũ:
Quod tegitur majus creditur eſſe malũ.
-Regem ſponte tibi venientē ſuſcipe mitē,
Si non ſuſcipies experiere gravem.
-Rarus amatur Amans, ut ameris amabilis
eſto
Omnibus; à nulla vis ut ameris? ama.
Indotata viro locupleti nubere quæris
Fannia? paupertas irrita vota facit:
Sis ortu generoſa licet, ſpetioſaque vultu,
Sordidus externas ambit amator opes.
Prima Categorias inter *Subſtantia* ſola
Plus in amore poteſt, quam *Genus* & *ſpecies*.
* Conjugium humanæ quædam eſt Academia vitæ,
In qua nemo ſatis ſe didiciſſe putet.
-Spes incerta, timor conſtans, fugitiva voluptas,
Gaudia mæſta, dolor dulcis, amarus Amor:
-Libertas, Carcer, pax, pugna dolenda voluptas,
Spes metuens, mel, fel, feria, ludus, Amor.
-Principium dulce eſt, at finis Amoris amarus,
Læta venire Venus, triſtis abire ſolet.
Omnis ad extremum properet licet actio
finem, Ode-

Oderunt finem Vita Venusque suum.
Flumina quæsitum sic in mare dulcia currunt.
Postquã gustarunt æquora amara fluũt.
-Virginitas angusta via est, via latior autẽ
Conjugis, hinc plures ingrediuntur eã.
-Conjugio esse jugum non intolerantius ullum,
Nil aliud toto clamat Alcida, die;
Post tot clamores & jurgia nocte fatetur
Conjugio nullum suavius esse jugum.
-Ducentem ad cœlos Theodorus, conjuge ducta:
Credidit angustam se reperisse viam.
Esse videbatur Theodoro quæ via cœli
Duxit ad infernum, nam via lata fuit.
-Quisquis in uxorem cecidit, descendit in orcum,
Rite inversa sonant ucsor & orcus idẽ:
,, In muliere Vir est ut in orco Beelzebub: ergo
Infernum si sit fœmina, vir Satan est.
-Quæ mala sint hominum rebus tria maxima scire
Quæris? habes paucis, fæmina, flamma, fretum,
-Fœmina molle genus turpes proclivis ad actus

Ni

Ni Vir prohibeat, ni pudor atq; metus:
-Incautam serpens fallit, non fallitur, Evâ,
Fallitur, haud fallit, conjuge captus Adam:
Activus muliebris erat, passivus & error.
Fallitur & fallit fœmina, capta capit.
-Terque quaterque die justus cadit, ut lego scriptum,
At quoties, scriptum non lego, justa cadit?
-Vincitur nisi lingua prius non vincitur uxor,
Uxorem solus qui super-it, superat.
-Debitor uxoris quis non, solvendo quis autem?
Uxori solidum solvere nemo potest.
-Inferior matrona suo sit, Prisce, marito,
Non aliter fuerint fœmina virque pares.
-Imperet ipsa nihil, quidvis tamen impetret uxor,
Utere nec serva conjuge nec Domina.
-Arrius antiquos refere[illegible]s ab origine mores
Conjugis inclusæ, vir dominusque suæ,
Scilicet hoc præstat mulieri, quòd Deus Evæ
Dixerat: ærumnas multiplicabo tuas;
-Præceptum observat Paulinum in conjuge Cotta,
Cot-

Cotta habet uxorem sic quasi non habeat.
-Quisque suo bibit in vitro, mos utilis hic (est,
Ex quo contẽtus conjuge nemo sua est.
-Nodus amicitiæ rumpendus propter Amorem,
Propter amicitiã non violãdus Amor:
-Objectum nostri, dum Lux est, Tullia visus,
Subjectum, cum nox venit, Amoris eris.
-Uxorem qnod non habeat cruciatur Alardus,
Uxorem quod habes Pontiliane doles:
-Ducturum uxorem memini te jane minatum,
Ebrius uxorem ducere nemo potest.
Uxori nubas potius, quæ sobria potum
Ducere te noctu possit ab urbe domũ.
-Apta Duci non est uxor non aptaq; Regi,
Quæ duci non est apta nec apta regi.
-Clavum in puppe tenet, ac te tua scapha gubernat,
Quæ gerit, hæc eadem te tua scapha regit.
-Vox eadem Gerere & Regere est, omenque notandum
Ut regat uxorem Vir, gerat illa virum.

Sen-

-Sensu intacta caret Virgo, cum nupta maritum
Sensit, habet sensum sed ratione caret.
-Sæpe quiescit ager non semper arandus, at uxor
Est ager, assiduo vult tamen illa coli.
-Spiritus est carus nobis, hinc carus amicus,
Carà viro conjux, cur? quia cara Caro.
-Plurimus in cælis amor est, connubia nulla,
Cōjugia in terris plurima, nullus amor:
-Prima tibi Clotho, Lachesis fuit altera conjux,
Atropos est vitæ tertia nupta tuæ.
-Samsonem rigidis spoliavit crinibus uxor
Hoc nostro multæ tēpore sunt Dalilæ.
-In promtu semper strictum Batho non habet ensem,
In promtu parmā Cœlia semper habet.
-Judicat ex mēto non mēte puella maritū,
Non mens, at Sponsæ mentula, magna placet.
Pungi quam pingi mavult Venus improba, semper
Peniculo penem prætulit alma Venus.
Uxorem jam jane senex vis ducere? doctā

Lithocomi noſtri conſule Grammaticâ:
Illic invenies indeclinabile cornu,
Hunc ſcopulum pauci præteriere ſenes.
-Vis ſit adulterium non dignum morte ſacerdos?
Haud mirũ conjunx eſt tibi nulla, ſapis
Vis ut adulterium plectatur morte miniſter,
Haud mirum conjux eſt tibi bella, ſapis.
-Ægre formoſam poteris ſervare puellam,
Nunc prece, nunc auro, forma petita ruit.
-Nemo ſua certus de conjuge, præter Adamum,
Deq; ſuo nemo conjuge, præter Evam,
Conjugibus, miſero præſertim (in amore) marito,
Solati ſuper eſt quid, niſi ſola fides?
* Primo infida viro, Suſanna, infida ſecundo,
Toto inter regni tempore, caſta fuit,
-Cuncta metu famæ plus quam formidine culpæ,
Fructifero metuens credere ſemen agro.
Multus eam peteret licet importunus amator,
Conceſſit nulli, ſede vacante, locum.

Hanc

-Hanc ego mî uxorem duxi tulit alter amorem.
Sic vos non vobis mellificatis apes;
„ Hos ego filiolos feci tulit alter honores,
Sic vos non vobis indificatis aves.
-Audi, cerne, tace, cui publica contigit uxor,
Hæc tria præcipue verba notanda tibi:
-Usuris vir, Clara, tuus, tu corporis usu,
Vir Victum quærit fænore, tu fæmore.
-Cervus, uti perhibent, mutat ramosa quotannis
Cornua, quotidie Vir Galathea tuus.
-Si Natura daret tibi cornua tollere posses
Quod tibi nupta dedit tollere nemo potest.
-Corpore cum quæstum faciat Cornelia, punctum
(Utile nam dulci miscuit) omne tulit.
-Dissimiles licet inter se tibi sint duo nati,
Est similis Patri natus uterque suo.
-Si quando sacra jura tori violaverit uxor,
Cur gerit immeritus cornua vir? caput est.
-Uxoris crimen scriptum est in fronte mariti,
Vir tamen est calamus, fœmina charta (Viri.

-Gellia materiæ res una simillima primæ,
Hæc omnes formas appetit, illa mares:
Gellia dic sodes multis cur prodiga præstat
Uni promissam remque fidemque viro?
Mos Vetus est,& adhuc nostra servatur in Aula,
Pluribus ut pateat clavibus una sera.
-Natura est paucis contenta, Sabina, sed hoc de
Naturâ dictum non reor esse tuâ.
-Induit, uxoris pertæsus,Cotta cucullum,
Ut mundo moriens exueret cuculum.
-Deseris uxorem; quo jure relinquitur? ante
Conjugiũ à multis tacta probatur; ais:
Conjugium præ-contractus jure, haud nego, frangit,
At præ-contactus, Pollio, non dirimit.
-Rusticus est nimiũ quem lædit adultera conjunx,
Et notos mores non satis urbis habet.
Quid tibi formosa, si non nisi casta placebat?
Non possunt ullis ista coire modis.
Si sapis indulge Dominæ, vultusq; severos
Exue, nec rigidi jura tuere viri;

Et

Et cole quos dederit, multos dabit, uxor amicos,
Gratia sic minimo magna labore venit.
Sic poteris juvenũ convivia semper inire,
Et quæ non tuleris multa videre domi.
*Atqui dulce magis resoluto vivere collo,
Nullaque conjugii vincula grata pati.
-Afficit insipidum quasi fabula te sinus Abræ,
Malles in Saræ tu recubare sinu:
Non male militibus meretrices contulit Aulus,
Mars locat armatum corpus, inerme Venus,
Se Venùs ac Mavors communicat omnibus æque
Hostis cõmunis Mars,& Amica Venus:
-Judice me rudis est artem qui tradit amandi,
Naturæ scopus est, nõ opus artis amor.
-Una trisyllaba vox inter celebratur amantes,
Quã unusquisq; sua vult ab amãte dari:
-Syllaba prima data est? reliquæ sine lite dabuntur:
Quæ dedit *os-culum*, nõ minùs illa dabit
-Phyllis amica capi nostro se carmine fingit

Carmen amat,carnem ſed mage Phyllis
amat.
-Exiles alii formas gratileſque ſequantur :
Carnis ad officiũ, carnea membra volo.
-Clara tuâ ſi quis de relligione requirat,
Nil niſi Apoſtolicum Catholicumque
crepas,
Catholicum in cunctos fateor profiteris
amorem,
In te Catholicã, Clara, requiro fidem.
-Dicere ſi ſacris pretium, eſt Simonia,
rebus,
Et rem divinam mercis habere loco;
Tu Simoniaca es vere,quæ vendis Amorẽ,
Gellia,nam res eſt ſpiritualis Amor.
-Baſia Clara aliis dare non vis, at data
ſumis,
Nimirum ſcis hæc accipiendo dari.
* Res tibi in immenſum quam parvo tem-
pore crevit
Ω mega nunc, annos O mikron ante
duos
-Sata Via eſt, & trita via eſt quæ ducit ad
Orcum,
Invenit hoc etiam, ſe duce, cæcus iter.
-Gallica virginitas parvarum eſt propria
Virtus,

Vir-

Virginis hic titulum sola [a] pusilla gerit:
Quæ pictas geritis facies, vos jure potestis
Dicere cum Flacco, Pulvis & umbra sumus.
Vix aliquis felix iter ingredietur amoris.
Lascivæ addictus qui nimis est Veneri.
Exsugit peras, exsugit amasia corda,
Stultus cui duplici sanguine Venit Amor.
I pudor in silvas urbs est jam tota lupanar.
Flamma procul nullâ sparsa resedit aquâ,
Qui semel est læsus fallaci piscis ab hamo
Omnibus unca cibis æra subesse putat.
Quam male inæquales veniunt ad aratra juvenci
Tam premitur magno conjuge nupta minor.
Nil Euangelicum tibi debeo præter Amorem;
Præter Apostolicam nil tibi credo Fidē.
Sollicitum te tua cura tenet, non quomodo solvas,
Quomodo non solvas maxima cura tua est,
Si quantū valeat res quæq; carēdo sciatur

[a] Pucelle.

Quid valeant nummi divitiæque ſcio.

-Laudatur merito laudator, amatur amator,
Ergo ut lauderis lauda, ut ameris ama,

-Ex humili licet ortus homo tellure tumeſcit.
Sit licet ex nihilo nata tumeſcit humus
Sic homo ſic humus ſupra ſe tollitur ipſũ,
Monte ſuperbit humus: Mente ſuperbit homo.

-Imperium ſi quis ſit adeptus pauper, opeſque,
Qua fuit haud meminit conditione prius.

-Proſpera te fecit fortuna, ſaluſq; ſuperbũ,
Cum fueris æger Pontice ſanus eris.

-Lena procaxque Caro juvenes in devia ducit,
Mẽtis at improbitas in ſene major ineſt.
Suſpicor hinc juvenes in cælum aſcendere paucos,
Paucos in cælum ſuſpicor ire ſenes.

* *Eſſe* & *Habere* bonum eſt dixit (quis neſcio) Grajus,
Addidit Almannus (neſcio quis) *Bibere*.

-Præteritam primus, præſentem proximus hauſtus,

Ven-

Venturam extinguat tertius ille ſitim.
-Si tarde cupis eſſe ſenex utaris oportet
Vel modico medice, vel medico modice.
Sumta, cibus tanquam, lædit medicina ſalutem
At ſumtus prodeſt, ut medicina, cibus;
-Opto tibi multam nullā tibi poto ſalutē,
Eſt dotior potâ ſicca ſalute ſalus.
Quo tibi potatū plus eſt in ventre ſalutū,
Hoc minus epotis hiſce ſalutis habes.
Contingant, ſi vis, tales tibi mille ſalutes,
Non equidē invideo, mî ſatis una ſalus.
Una ſalus ſanis nullam potare ſalutem,
Non eſt in potâ vera ſalutê ſalus.
-Non locuples nec egens, parcus ſine ſordibus egi, [a]
Victum, habitum, mores ſemper eoſdem habui
-Divitiæ grādes homini ſunt vivere parcè,
Sors fortunatis omnibus eſſe dedit.
-Nun opibus mentes homini curæque levantur,
Curæ ſollicitæ concomitantur opes.
-Congeries lapidum variis conſtructa rapinis
Corruit, ac alter raptor habebit eam.
-Eſt furū finis funus, mors ultima merces

[a] *Auſon.*

Rarus funesto fur sine fune perit.
-Quid mihi Divitiæ, quarum si demseris usum,
Quamvis largus opum semper egenus ero?
-Imo etiã pæna est partis incũbere rebus,
Quas, cum possideas, est violare nefas.
In gnatum quo dure parens es parcior, hoc es
Largior, huic moriens omnia namque dabis.
-Ingressis pelagum sapor omnibus amnibus idem,
Mors omnes homines æquat, ut æquor aquas.
-Vis voto potiaris amans? patiaris: oportet,
Si vis in dulci vivere pace, pati.
-Audacem fortuna omnis, cibus omnis edacem
Adjuvat: esse aliquid si cupis Aude & ede:
-Spernere cuncta, & spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni, quatuor ista beant.
-Tota patet Tellus inopi quàcunque vagatur,

Pau-

Pauper in exilio eſt nullibi, ubiq; domi.
-Eſt domi ubiq; bonus, ſapiens non exulat uſquam,
Omne ſolum forti patria & omne ſalũ,
Exilium eſt ubicunque male eſt, patria eſt ubi recte eſt.
Patria ubique bonis exiliumque malis.
Illa mihi Patria eſt ubi paſcor non ubi naſcor,
Illa ubi ſum notus, non ubi natus eram:
Illa mihi Patria eſt mihi quæ patrimonia præbet,
Hinc ubicunque habeo quod ſatis eſt habito:
-Pro Patria ſit dulce mori licet atque Decorum,
Vivere pro patria dulcius eſſe puto.
-Unde fit ut Francus poſt tot, poſt, bella, tot Anglus,
Integer in ſolito regnet uterque ſolo?
Protexit generoſa tuum te Francia ſcutũ,
Angelus eſt cuſtos, Anglia tuta, tuus.
-Nulla ſat ut Tulli eſt oratio longa diſerti,
Sic tua nulla brevis concio jane ſatis.
Perſpicua brevitate nihil magis afficit aures,
In *Verbis, ubi res* poſtulat, eſto *brevis*.

-Corpora magnanimo satis est prostrasse leoni,
Pugna suum finē cū jacet hostis habet,
At lupus & turpes instant morientibus ursi
Et quæcunq; minor nobilitate fera est.
-Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
Pectora, pro facto, spemque metumque suo.
-Aspicis ut veniant ad candida tecta columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aves.
Horrea formicæ tēdunt ad inania nunquā,
Nullus ad amissas abit amicus opes.
* Fert tamen ut decet casus patienter amaros,
More nec indomiti frena recusat equi.
* Discitur innocuas ut agat facundia caussas.
Protegit hæc sontes, immeritosq; premit.
-Nutritur vento, vento restinguitur ignis,
Lenis alit flammas, grandior aura necat.
Aut nulla ebrietas, aut tanta sit ut tibi curas
Eripiat, si qua est inter utrumque nocet,
* Nil adeò fortuna gravis miserabile fecit,
Ut mi-

Ut minuant nulla gaudia parte malum.
Servis Regna dabunt captivis fata triumphos,
Sæpe premente Deo fert Deus alter opem.
Jupiter utilibus quoties rigat imbribus agros,
Mista tenax segetes crescere lappa solet
Nos quoque fructiferum sentimus inutilis herbæ
Numen, & invita sæpe juvamur ope.
[a] *Agri* bis centum colo jugera: *Vinea* centũ
Jugeribus colitur; *Prataque* dimidium,
Silva supra duplum, quam prata & vinea & arvum;
Cultor arvi nobis nec superest, nec abest.
Fons propter *puteusque* brevis, tum purus & *amnis*
Naviger hic refluus me vehit ac revehit,
Hæc mihi *non procul urbe* sita, *nec* prorsus *ad urbem*,
Ne patiar turbas, utque bonis potiar:
Et quoties mutare locum fastidia cogunt
Transeo, & alternis *Rure vel* Urbe *fruor*:
O quantum & quoties possem numerare beatos
Nasci felici qui meruere solo?

[a] *Auson.*

* Ut vivas valeasque forum hic vitabis & urbem,
Nec res à somno nec revocabit amor:
* Me vaga montani confirmant otia ruris,
Et *casa* jugeribus non Onerosa suis.
* Crux Domui sua cuique latet, mea pellitur extra,
Nec nisi delitiis *insula* parva vaco.
* Seu Caro seu Corium, foetus, fimus, alea, chorda,
Lanave, Lacve deest, omnia praestat *Ovis*.
* *Urbs* sterilis *fructus* agrorum *in stercora* vertit.
Fertilis *in fruges, stercora* vertit *ager*.
Tu victum debes avido vitamque colono,
Debet stercoribus non minus ille tuis.

1. [a] Si quis parare praedium volet sibi.
Simul necesse est vendat urbanam domũ:
Ne pluribus distracta mens negociis
Indiligenter rusticum Larem colat;
Quae cura totum postulat virum sibi,
Gnavumque, fructu dite, cultorem beat:
Cui, prae labore rustico, magis placet
Urbana vita, praedio non est opus.

2. Fortuna voto si favebit obsequens,
Coelo salubri rus ematur, fertili,

a *Baudius*.

Fleba,

Fleba, propinquum navigando flumini,
Marive per quod advehi merces queant
Quas poscit usus, quæ supersunt avehi.
3. In agro emundo sint tibi curæ duo,
Salubre cælum, divitisque uber soli:
Quorum alterum si desit, & tamen libet
Parare, non est sinciput sanum tibi,
Teque ad propinquos mittier Varro jubet.
4. Nil emeris præstare quod fundus potest,
Vendax oportet ut sit, haud emax, bonus
Ruris colonus, & rei studens homo.
5. Qui providenter rusticari postulat,
Tria advocanda norit hæc primum sibi:
Consultus ut sit, ferre sumtus ut queat,
Nil ut gravare faxit, aut ingratiis,
Nam Rus habebit unus is cultissimum,
Qui colere noscet, & valebit, & volet.
6. Deliberare non oportet, utrum ager
Sit conserendus nec ne, sed facto est opus:
Multum diuque perputare convenit,
An res & usus poscat exstrui domum;
Quod si tibi sit consitum probe solum,
Nec fugere possis quo minus domum exstruas,

Ne-

Ne villa fundum quærat, inprimis cave.
7. Nec insalubrem fertilissimis locis
Agrum parabis, nec salubrem maxime
Solo haud feraci: prodit incolas color,
Geniumque cæli vultus indicat nitens.
At sæpe fucus hoc sub augurio latet,
Prægestiensque fallere emtorem solet
Cupido: quippe pestilentibus locis
Assueta durant. patria est forti viro
Quæcunque tellus, mosq; naturam parit.

Ter. Ex meo propinquo rure hoc capio commodi;
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit,
Ubi satias cœpit fieri commuto locum:

* Si prodesse tuis pauloque benignius ipsum,
Te tractare velis, accedes siccus ad unctum.
* Si pranderet olus patienter Regibus uti
Nollet Aristippus. *. si sciret Regibus uti,
Fastidiret olus qui me notat.
* Omnis Aristippum decuit color & status & res,
Tentantem majora fere præsentibus æquum.

Res

* Res gerere & captos ostendere civibus
hostes,
Attingit solium jovis, & cælestia tentat
* Principibus placuisse viris non ultima
laus est,
* Non cuivis homini contingit adire Co-
rinthum.
*— Aut Virtus nomen inane est,
Aut decus & precium recte petit expe-
riens vir.
* Pluribus excelsa vel opum vel honoris
ab arce
Profuit ad modicæ sortis cecidisse quietē.
* Et labor ingenium miseris dedit, & sua
quemque
Advigilare sibi jussit fortuna premendo?
*—Grande dolorum
Ingenium est, miserisq; venit solertia rebus.
* — Dissuasor honesti
Luxus, & humanas oblimat copia mentes.
Provocat at segnes animos, rerūq; remotas
Ingeniosa vias, paulatim explorat egestas.
- Qualem commendes etiam atque etiam
adspice, ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.
* — Ingenium res
Adversæ nudare solent, celare secundæ.

Re-

Reges dicuntur multis urgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant
An ſit amicitia dignus.
*—Cibus omnis in illo,
Cauſa cibi eſt, ſemperque locus fit inanis edendo.
* Vaſtius inſurgens decimæ ruit impetus undæ [a]
* Fracta cadet tantæ ſapiẽtia mole ruinæ,
Plus valet humanis viribus ira Dei.
Sic ruit in celebres cultiſſima fœmina ludos
—Non vacat exiguis rebus adeſſe jovi.
—Effugiunt curas inferiora tuas.
—Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi.
Omnis amor magnus ſed aperto in conjuge major.
Formoſis levitas ſemper amica fuit
Quodcunque attigerit, ſi qua eſt ſtudioſa ſiniſtri,
Ad vitium mores inſtruet inde ſuos.
Difficile eſt longum ſubito deponere amorem.
Omnia poſt obitũ fingit majora vetuſtas.

[a] *Ovid.*

Men-

—Mensuraque ficti
Crescit, & auditis aliquid novus adjicit autor.
Magnaque dat nobis tantus solatia Victor,
—Tarde, quæ credita lædunt, Credimus
* Cura quoque longa est extenuanda morâ.
* Temporis officium solatia dicere certi est,
Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem:
At cum longa dies sanavit vulnera mentis.
Intempestive, qui movet illa, novat.
* Quæ venit indigne pœna dolenda venit?
* — Sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferent.
Gratia quæ tarda est ingrata est gratia, namque
Quæ fieri properat gratia, grata magis.
* Et majestatem res data dantis habet.
Non est certa fides quã non injuria versat.
Tam teneor dono, quam si dimittar onustus,
Prodigus & stultus donat quæ spernit & odit.
* Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis.

Jeju-

Jejunus ſtomachus rarò vulgaria temnit.
Ut quiſq; minimo ſemper contemtus fuit:
Ita fortunatam vitam duxit maxime.
Non demunt animis curas aut relligionem
Perſarum montes, nec divitis atria Cræſi.
Qua periit aliquis potes hanc contingere dextram?
-Rebus anguſtis animoſus atque
Fortis appare, ſapienter idem
Contrahes, vento nimium ſecundo, Turgida vela.
-Turpe reos emtâ miſeros defendere linguâ.
-Duro multa dies in bello conficit unus.
-Ne rumpite fædera *Pacis*, Non regnis poſtferte *fidem*.
-Cum fortuna fidem quærat vix invenit uſquam.
-Non intrat unquam Regium limen fides.
-Ardua quippe fides robuſtos exigit annos.
-Nulla ſancta Societas nec fides Regni eſt.
-Fidem neque dedi neque do infideli cuiquam.
-Fac ſidelis ſis fideli, cave fidem fluxam geras.
-Expertus ſum parum fidei miſeris eſſe.

Ne-

-Nemini credo ego qui large blandus est
dives pauperi.

-Boni sibi hæc expetunt : rem, fidem, honorem,
Gloriam & Gratiam : hoc probis precium:

-Summa petit Livor, perflant altissima venti,
Summa petunt dextrâ fulmina missa Jovis.

[a] Misera Virtus nomen inane! te quidem
Ceu rem colebam; at serva tu Fortunæ eras,

—Careat successibus opto
Quisquis ab eventu facta notanda putet.

-Quam multa injusta ac prava fiunt moribus!

[a] *Brutus.*

FINIS.

Partis Prioris Errata potiora sic Corrige.

IN Præf. ad Lector, lin. 14. pro unde, nude lin. 21. CALLIMACHO. Pag. 7. lin. 14. rationi Pag. 8. lin. 23. ad marg. Ezech. 14. 9. & ad l. ult. l. 1. §. 2. pag. 10. lin. 20. inque, pag. 12. lin. 0, optimum, pag. 13. lin. 7. frangant, pag. 19. lin. 4. dissensiones, pag. ead. lin. 21. usi, pag. 31. lin. 17, post injussu suo dele, punctum & pone minusculam & lin. 21. Provincia, pag. 32. ad marg. lin. 2. dele & Pone: Suet. de Cæs. pag. 35. lin. 5, 6. fata vacent, pag. 43. lin. 10. Romanas, pag. 44. lin. pen. sanctè, pag. 45. lin. 3. suavitati, pag. 56. lin. 22. vertant, pag. 57. lin. 20. Quin, pag. 65. lin. 9. à flagitiis, pag. 69. in. ult. athei, pag. 71. lin. 10. simulatè p. 72. lin. antepen. petentium, pag. 73. lin. 7. pennas, ibid. lin. 10. augere, ibid. lin. 18. stipendiarii. pag. 75. lin. 2. insidias. pag. 76. lin. 11. judicia ibid. lin. 23. vexandam, pag. 77. lin. 13. effreni: ibid. lin. 18. dissolutissimam, pag. 85. lin. 22. sævitiâ, pag. 88, lin. 8, sit: lin. 9. inliciendæ, lin. 10. inescandæque, pag. 92. lin. 10. reperiatur, lin. 15. habeat, Pag. 93. lin. 1. scire fas est, lin. 2. mutuns lin. 7. violatæque lin. 16. coagulo, pag. 98. lin. 1. magnatum. pag. 99. lin. 8. oblata, pag. 108, lin. 4. leniter, liu. 15. offendamus. lin. 16. spectat, pag. 112, lin. 18. motuum, pag. 116, lin. 10. afficitur pag. 117. lin. 7. voluptario & offerre: lin. 22, optatnm, pag. 124. lin. 10. Sed &, pag. 129, lin. 14, prævisa: lin. 15. affectui, pag. 130. lin, 5. juvent: lin. 8, alterius, pag. 133. lin. 7. nos, lin, 13. desinere pag. 134, lin, 2: explorant, lin, 19, Sed, pag, 138, lin, 7, patiuntur pag. 142. lin, 11, 2, gratiosi, severi, elati, modesti: eorum, lin. 12, qui pag, 145, lin, 20, ante omnes, pag, 152, lin, 12, aliudve, pag, 157. lin, post ac dele punctum & pone post Vanitas, pag: 161, lin, pen, alterius, pag, 164. lin, 3, retenta magis, pag, 165, lin, 8, perspicere, lin, 11, ubique, pag: 168. lin, 19, possimus 169, lin, 3, cum lin, 18, 19, Patientia, pag. 170, lin, 11, assiduè, pag, 176. lin. 4. 5, innotuerunt, pag. 177, lin, 9. candidatis, pag, 178. lin, 21. dele, in & lin, ult, adjungunt, pag, 179, lin, 1, 2: similes, lin: 18. tandem. pag: 181. lin. 15. plausibiliora, pag, 185, lin. 1. liberales, lin, 16. cornm pag: 190, lin. 8, hos, lin, 21. gratiosi, pag, 191, lin: 17: 18 agi. pag, 193, lin, 20, permittent, pag, 196, lin, 9, affinitates, lin. 19: officere pag, 201, lin. 3, felicitate, pag. 205: lin. 11. Tales, pag: 208, lin, 3, tractent, pag, 210, lin, 1, monstro pag. 212: lin: 6: eis pag: 214. lin: 18: Delicta lin 22. minimum Pag. 215. lin. 12: emolumento: pag. 217: lin. 11. silentium. lin. 20. loquantur. pag. 219. lin, 2. expediendi, pag. 221.

221. lin. 1. amant. lin. ult. Huic pag. 222. lin. 13. deferere. pag. 230. lin. ult. ferre. pag. 231. lin. 23. præstaris pag. 236. lin. 1. judicentur. lin. 12. agilitas. pag. 237. lin. 1. injuriâ. pag. 238. lin. 4. audiat. pag. 243. lin. 22. voluntate. pag. 257. lin. 9. Rep. pag. 27. lin. 3. corrupêre. lin. 14. ostentatione, pag. 272. lin. 21. diu. pag. 277. lin. 4. fœneratio. plurimas distinctiones omissas & non suo loco positas. lector benevolus ipse supplebit & corriget.

Errata Partis Posterioris.

PAg. 5. lin. pen. solvitur. p. 7. l. 9. auguratur. pag. 8. lin. 8. rempublicam. lin. 7. virtus. lin. 13. evertet. pag. 9. l. 9. pectus. lin. 15. impotenter. l. 22. dele. di. pag. 11. l. 18 timuit. pag. 14. lin. 2. mutari. lin. 13. quemad. pag. 17. l. 72. discε. pag. 19. lin. 6. plebeus. lin. 10. nequiit pag. 24. lin. 14. contemni. pag. 38. lin. 5. terroris. pag. 46. lin. 1. consilium. pag. 51. lin. 14. multos pag. 52. l. 22. beneficium pag. 59. lin. 4. posuit. pag. 63. lin. 8. benevoli. lin. 13. ipsa rivales. pag. 65. lin. 13. immortalitas. pag. 66. l. 4. eademque. lin. 7. consortis pag. 76. lin. 21. receptus, pag. 70. lin. 3. libertatemque. pag. 75. l. 8. merendum. pag. 75. lin. pen. sit. pag. 78. llu. 22. genus: pag. 80. lin. 4. ruinâ pag. 81. lin. 21. nequeunt. lin. ult. Addidit. pag. 82. lin. pen. in victos, p. 83. lin. 20. gemitus. pag. 84. haut refert. pag. 90. lin. 8. dixitque lin. 17. ancipites. pag. 92. l. 8. attrahit. pag. 93. lin. 5. ducem. pag. ead. lin. 9. obsessusque. p. 94. l. 20. inultus. lin. 26. dele probi &c pag. 96. lin. pen. fim ul. pag. 98. lin. 14. militia. pag. 100. lin. 1. exiguusque pag. 102. l. 7. maturo. pag. 107. l. 20. favor. pag. 108. l. 19. judicat. l. ult. dele morem. & pone pag. seq. ante Retulit. pag. 109. l. ult. fucus. pag. 110. lin. 19. pompa. p. 113. l. 18. fortes. l. ult fontes. pag. 114. lin. 16. pericli. p. 115. lin. 3. thoro. l. 14. dissensus. p. 116. l. 9. socii: p. 116. lin. 15. scaurus p. 120. l. 14. cauté. timeat. l. 15. multaque. l. 23. dele affectibus. & pone not. ad marg. affectus. p. 121. lin. 6. Quod pag. 122. lin. 3. longæ. lin. 18. illis pag. 123. lin. 8. foliata pag. 124. lin. 17. stultitiam. p. 125. lin. 4. Mimus lin. 7. nolo. l. 8. facetus. l. 10. cœptum p. 127. lin. 16. quis hæc pag. 131. l. 18. Sufficit p. 133. l. pen. coactas, p. 135. l. 1. indulgent p. 136. lin. 23. pendetis crimine. pag. 137. l. 10. opes. p. 139. l. 6. dele. o. l. 7. esse. l. 11. maxima. p. 141. l. 16. formosam. p. 142. l. 17. imminet p. 143. l. 2. juvant. p. 154. l. 26. Causidicus. p. 155. l. 23. Rex. p. 157. lin. 7. ligant. p. 181. l. 9. caveas. p. 168. l. 9. Aleida p. 167. l. 20. uxor. p. 158. l. 10. erit. p. 171. l. 5. nidificatis. p. 174. l. 23. Lata. p. 177. l. 8. potior. l. 21. Non. p. 180. l. 14. ibit. p. 183. lin. 1. Gleba. p. 189. l. 10. inane.

